



T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI



TR41 DÜZEY-2 BÖLGESİ BÖLGE PLANI

2024-2028

Bursa

Bilecik

Eskişehir



YEŞİL VE
DİJİTAL
DÖNÜŞÜM



KAPSAYICILIK

GELİŞMİŞ
ULAŞIM
BAĞLANTILARI

GÜÇLÜ
GİRİŞİMCİLİK
EKOSİSTEMİ

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

İşıktepe OSB Mahallesi Arıtma Caddesi

No:22 16215 Nilüfer/Bursa TÜRKİYE

Telefon: 0 224 211 13 27 – 0 224 211 13 26 – 0 224 211 13 28

Faks: 0 224 211 13 29

Web: www.bebka.org.tr

© BEBKA tarafından hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Özel ve tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz,
dağıtılamaz ve satılamaz.

Kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

2024

TAKDİM

Ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini topyekûn artırma hedefi doğrultusunda Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde Millî Teknoloji Hamlesi ile yüksek teknolojlili ve katma değerli üretimi destekliyoruz. Küresel rekabet gücümüzü yükseltecek, ekonomik ve teknolojik bağımsızlığımızı güçlendirecek adımlar atıyoruz. Diğer yandan da Yerel Kalkınma Hamlesi ile 81 ilimizin potansiyelini ve yetkinliklerini harekete geçirecek politikalarla birlikte tüm bölgelerimizin bu yolculuğa azami katkısı sunmasına yönelik program ve projeleri hayata geçiriyoruz.

Küresel değer zincirleriyle ilişkiler, üretim yapısı, dış ticaret düzeyi, girişimcilik kapasitesi, Ar-Ge ve yenilik performansı ve diğer illerle sosyo-ekonomik ilişkiler açısından illerimiz ayrılmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Antalya gibi küresel değer zincirlerinde üst sıralarda yer alan illerimiz ve Kayseri, Gaziantep, Konya, Denizli ve Tekirdağ gibi önemli üretim ve ihracat merkezlerimiz ile birlikte imalat sanayi altyapısı ve kentsel hizmetler açısından daha yoğun müdahale ihtiyacı olan illerimiz mevcuttur.



İşte bu farklılıkları dikkate alan bölgesel kalkınma politikaları, refahın yurt sathında dengeli bir şekilde yayılmasını sağlama amacıyla öncelik verdiğimiz konuların başında gelmektedir. Buradan hareketle, 2024-2028 dönemi bölgesel gelişme politikalarımızın yeni stratejik çerçevesini ve uygulama araçlarını içeren Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejimizi (BGUS), “Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle yerel dinamiklerini kullanarak topyekûn kalkınmış bir Türkiye” vizyonu ile kamu, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerle geniş bir katılım ile hazırladık. Yerel düzeyde ise kalkınma ajanslarımızın her birinin sorumluluk sahasını da ifade eden 26 Düzey 2 Bölgesi için hazırladığımız bölge planlarında; Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi’yle uyumlu şekilde her bir bölgenin orta vadeli gelişme önceliklerini ve potansiyellerini tanımladık. Yerelde yine ilgili bütün paydaşların katılımıyla kalkınma ajanslarımızın koordinasyonunda hazırladığımız bölge planlarında uygulama aracı olarak örnek projeler de geliştirdik.

Bu kapsamda; Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerini kapsayan TR41 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı’nı da Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansımız eliyle ortaya koyduk.

TR41 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı; sanayide teknoloji düzeyinin artırılması, yeşil ve dijital dönüşümün desteklenmesi, Ar-Ge kapasitesinin güçlendirilmesi, kurumsallaşmayı teşvik ederek küresel değer zincirine entegrasyonun sağlanması, bölgenin turizm potansiyelinin artırılması, kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, tarımsal üretimin ve katma değer artırılması, ulaşım altyapısının güçlendirilmesi ve sanayi alanlarının planlı geliştirilmesi kapsamında stratejik öncelikler, hedefler ve tedbirler içeriyor. Kaynak verimliliği, girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi, yeşil ve dijital dönüşüm, afetlere dayanıklılığın artırılması, kırsal turizmin geliştirilmesi, güçlü ulaşım altyapısının sağlanması gibi konularda bölge planında yer alan amaçların hayata geçirilmesi için kamu ve özel sektöre yönelik proje örneklerine de planda ayrıca yer verdik.

BGUS ve bölge planlarının hazırlık sürecinde Bakanlığımıza ve kalkınma ajanslarımıza katkı veren tüm kurum ve kuruluşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Başta Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ve kalkınma ajansları personelimiz olmak üzere çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Mehmet Fatih KACIR
Sanayi ve Teknoloji Bakanı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	4
TABLOLAR	6
ŞEKİLLER	7
KISALTMALAR	8
YÖNETİCİ ÖZETİ	10
1. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ	14
1.1. Bölge İllerinin Tarihi	15
1.2. Ekonomik Yapı	17
1.3. Sosyal ve Demografik Yapı	21
1.4. Coğrafi Yapı	21
2. BÖLGE PLANI HAZIRLIK SÜRECİ	24
3. KATILIMCI DEĞERLENDİRME SÜRECİ	25
3.1. Bölge Planı Paydaş Anketi	25
3.2. Vizyon Cümlesi İçin Sözcük Önerileri	28
3.3. GZFT Analizi	30
3.3.1. Sanayi-Ulaşım-Lojistik	30
3.3.2. Girişimcilik, Ar-Ge ve Yenilikçilik	30
3.3.3. Kentsel Gelişme	31
3.3.4. Yeşil Büyüme	32
3.3.5. Kırsal Kalkınma	32
3.3.6. Sosyal Politikalar	33
4. TR41 BÖLGESİNİN VİZYONU	34
5. MEKÂNSAL GELİŞME	35
6. STRATEJİK ÖNCELİKLER, HEDEFLER, TEDBİRLER, PROGRAM VE PROJE ÖNERİLERİ İLE PERFORMANS GÖSTERGELERİ	43
6.1. STRATEJİK ÖNCELİK 1: PROAKTİF YEŞİL VE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI & GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	43
6.1.1. Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer arttırılacaktır.	48
6.1.2. Hedef 1.2. Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.	50
6.1.3. Hedef 1.3.: Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.	51
6.1.4. Hedef 1.4.: Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.	51
6.1.5. Hedef 1.5.: Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.	52
6.1.6. Hedef 1.6.: Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik arttırılacaktır.	54
6.1.7. Hedef 1.7.: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı arttırılacaktır.	54
6.1.8. Hedef 1.8.: Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği arttırılacaktır.	55
6.1.9. Hedef 1.9: İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesi güçlendirilecektir.	57
6.2. STRATEJİK ÖNCELİK 2: ALTYAPININ VE ULAŞIM BAĞLANTILARININ GELİŞTİRİLMESİ & DENGELİ MEKANSAL GELİŞME VE EKONOMİK BÜYÜMENİN SAĞLANMASI	58
6.2.1. Hedef 2.1.: Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.	64

6.2.2. Hedef 2.2: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi ve kentsel gelişme yönleri gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.....	67
6.2.3. Hedef 2.3: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.	68
6.2.4. Hedef 2.4.: Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılacaktır.....	69
6.2.5. Hedef 2.5.: Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılacaktır.....	70
6.2.6. Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılacaktır.....	71
6.2.7. Hedef 2.7.: Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.....	73
6.2.8. Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.	74
6.3. STRATEJİK ÖNCELİK 3: İNSANİ GELİŞİMİŞLİK VE TOPLUMSAL HİZMETLERE KAPSAYICI ERİŞİMİN SAĞLANMASI.....	75
6.3.1. Hedef 3.1.: Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılık geliştirilecektir.	78
6.3.2. Hedef 3.2.: Sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesi artırılacak, özel gereksinimlilerin yaşam koşulları iyileştirilecektir.....	79
6.3.3. Hedef 3.3.: Genç ve kadın istihdamı artırılacaktır.....	80
6.3.4. Hedef 3.4.: Bağımlılıkla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.....	81
7. İZLEME VE DEĞERLENDİRME.....	82
KAYNAKÇA.....	93
EK-1 ÜST ÖLÇEKLİ PLAN, POLİTİKA VE STRATEJİ BELGELERİ.....	98
EK-2 ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKİRLERİ.....	100
EK-3 PROGRAM ÖNERİLERİ.....	141
EK-4 MEVCUT DURUM ANALİZLERİ.....	146

TABLolar

Tablo 1. TR41 Bölgesi İllerinin Coğrafi Konumu.....	14
Tablo 2. OSB Bilgi Tablosu.....	38
Tablo 3. İhracat ve İthalatın Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı	44
Tablo 4. Bölgelere Göre Gayrisafi Yurt İçi Ar-Ge Harcaması ve İnsan Kaynağı, 2021.....	45
Tablo 5. Eğitim Durumunda Göre Nitelikli İşgücü Potansiyeli (2014-2022).....	45
Tablo 6. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları (gerçek kişi ticari işletmeleri ve kooperatifler hariç).46	
Tablo 7. Planlanan Ulaşım Yatırımları (2053).....	61
Tablo 8. Hayvansal Ürünler Değeri (milyon TL), 2010-2020	64
Tablo 9. Demografik Göstergeler	76
Tablo 10. Bölge ve Ülke Bazında İstihdam Oranları (15-64), (2014-2022).....	77
Tablo 11. Performans Göstergeleri	83
Tablo 12. Hedef ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları İlişkisi	90

ŞEKİLLER

Şekil 1. Düzey 2 Bölgeler	14
Şekil 2. TR41 Bölgesi İlçeler Haritası	15
Şekil 3. Göller ve Ovalar	22
Şekil 4. Aylık Minimum ve Maksimum Sıcaklıklar (°C).....	22
Şekil 5. Aylık Yağış Miktarları (mm).....	23
Şekil 6. Bölge Planı Hazırlık Süreci	25
Şekil 7. Paydaş Anketi Yaş Dağılımı.....	26
Şekil 8. Paydaş Anketi Katılımcılarının İş Durumu	26
Şekil 9. Bursa Vizyon Önerileri	28
Şekil 10. Eskişehir Vizyon Önerileri.....	29
Şekil 11. Bilecik Vizyon Önerileri.....	29
Şekil 12. Mekânsal Gelişme Şeması	42
Şekil 13. Mevcut Ulaşım Altyapısı	62
Şekil 14. 2029 Yılı Ulaşım Altyapısı	62
Şekil 15. TR41 İlleri Bitkisel Üretimlerinin Türkiye İçindeki Payları (%)	63

KISALTMALAR

AAT	: Atıksu Arıtma Tesisi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Ar-Ge	: Araştırma – Geliştirme
A.Ş.	: Anonim Şirketi
ATAP	: Anadolu Teknoloji Araştırma Parkı
AYGM	: Altyapı Yatırımları Genel Müdürlüğü
BEBKA	: Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
BGUS	: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
BROP	: Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı
BTÜ	: Bursa Teknik Üniversitesi
BTSO	: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
BUSAT	: Bursa Sağlık Turizmi Derneği
BUSECAP	: Bursa Sürdürülebilir Enerji ve İklim Uyum Eylem Planı
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
DHİMİ	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSA	: Doğal Sit Alanları
EB	: Endüstri Bölgesi
EOSB	: Eskişehir Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesi
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
ESO	: Eskişehir Sanayi Odası
ESTÜ	: Eskişehir Teknik Üniversitesi
ETGB	: Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi
ETTOM	: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi Uygulama ve Araştırma Merkezi
EUAP	: Eskişehir Ulaşım Ana Planı
EVAP	: Enerji Verimliliğinin Artırılması Programı
FSMH	: Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakkı
GES	: Güneş Enerjisi Santrali
GSKD	: Gayri Safi Katma Değer
GSYF	: Girişim Sermayesi Yatırım Fonları
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GZFT	: Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
İKMAMM	: İleri Kompozit Malzemeler Araştırma ve Mükemmeliyet Merkezi
İRAP	: İl Risk Azaltım Planları
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
KYK	: Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra

MAM	: Marmara Araştırma Merkezi
MÇK	: Mahalli Çevre Kurulu
MDP	: Mali Destek Programı
MYO	: Meslek Yüksekokulu
NEET	: Ne İşte, Ne Eğitimde, Ne De Öğretimde Olan
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OSBÜK	: Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu
OSV	: Orta Sakarya Vadisi
RES	: Rüzgar Enerjisi Santrali
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SIAD	: Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri
SOGEP	: Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STATİP	: Sorunlu Tarım Alanlarının Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
TechUP	: Teknoloji Odaklı Hızlandırıcı Programı
TEKNOSAB	: Bursa Teknoloji Organize Sanayi Bölgesi
TEYDEP	: Teknoloji ve Yenilik Destek Programı
TGB	: Teknoloji Geliştirme Bölgesi
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Togg	: Türkiye Otomobili Girişim Grubu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TTO	: Teknoloji Transfer Ofisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UKPGP	: Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi
ULUTEK	: Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
URAK	: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği
URAP	: Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması
URAYSİM	: Ulusal Raylı Sistemler Test ve Araştırma Merkezi
Ür-Ge	: Ürün Geliştirme
YER-SİS	: Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırma Projesi
YHT	: Yüksek Hızlı Tren
YVP	: Yeşil Verimlilik Programı

YÖNETİCİ ÖZETİ

25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”a dayanarak 14 Temmuz 2009 tarih ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan, 1 ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri gereğince Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda faaliyet gösteren Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı’nın (BEBKA) temel amacı; kamu kesimi, özel sektör, sivil toplum ve üniversiteler arasındaki eşgüdümü ve iş birliğini sağlayarak bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak olarak belirlenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, 2022/7 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi doğrultusunda hazırlanan 2024-2028 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı, BEBKA koordinasyonunda katılımcı bir süreçle, yenilikçi ve stratejik yaklaşımla titiz bir çalışma ile oluşturulmuştur. Bölge için belirlenen vizyon, stratejik öncelikler, hedefler ve tedbir/program/proje önerilerinin üzerinde durulduğu Bölge Planı’nın amacı bölgesel kalkınmaya hizmet eden çalışmaları koordine ederek bölgesel gelişmeyi yönlendirmektir.

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Bölge Planı Hazırlık Kılavuzu ve ekinde yer alan mevcut durum analizleri listesinin Kalkınma Ajanslarına gönderilmesiyle birlikte Bölge Planı Hazırlık Süreci resmi olarak başlatılmıştır. Kılavuz temel alınarak bölgenin mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla, açık kaynaklardan derlenen bilgiler ile resmi yazıyla ilgili kurumlardan temin edilen veriler ışığında, mevcut durum analizi raporu hazırlanmıştır. Katılımcılığı üst düzeye çıkarmak amacıyla 27 Eylül 2022’de Eskişehir, 4 Ekim 2022’de Bilecik ve 6 Ekim 2022’de Bursa’da il çalıştayları düzenlenmiştir.

Kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversite temsilcilerinin davet edildiği çalıştaylarda mevcut durum analizlerinin özet sunumları katılımcılar ile paylaşılmış ve illerin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditler, oluşturulan altı tematik masalarda ele alınmıştır. Çalıştayların devamında ise bölge vizyonuna katkı sunacak kelime önerileri derlenmiş, katılımcılardan bulundukları masanın temasına göre hedef, performans göstergesi ve tedbir/program/proje önerileri alınmıştır.

Çalıştaylarda elde edilen verilerin raporlanmasının ardından, sunulan önerilerin de dikkate alınmasıyla vizyon cümlesi belirlenmiş, mevcut durum analizlerinin özet ve sentez değerlendirmeleri hazırlanmış, stratejik öncelikler netleştirilmiş ve bölgenin topyekun kalkınması adına hedefler belirlenmiş, her bir hedefin hayata geçirilmesine hizmet edecek tedbir, program ve proje önerileri geliştirilmiştir. Geliştirilen öneriler, bölgede yer alan 39 ilçede kaymakamlar, belediye başkanları, ziraat odası başkanları, organize sanayi bölge müdürleri ve kurum yöneticileri ile görüşülmüş, öneri ve görüşleri derlenmiştir. Son olarak, belirlenen program ve proje önerileri dikkate alınarak proje/program künyeleri hazırlanmıştır.

Küresel gelişmeler ve eğilimler çerçevesinde, ulusal üst ölçekli planlarla uyumlu, yapılan detaylı ve katılım esaslı çalışmalarda elde edilen bulgular neticesinde belirlenen stratejik öncelik ve hedefler ile bölgenin 2028 yılına ait önerileri özetleyen mekansal gelişme şeması oluşturulmuştur.

Bölgenin “Nitelikli iş gücü ve sektörel çeşitliliği ile kentte ve kırdaki katma değer üreten, ulaşım altyapısı gelişmiş, afetlere ve krizlere dayanıklı, yaşanabilir, yeşil ve dijital dönüşümde proaktif yenilik ve girişimcilik merkezi olan TR41 Bölgesi” olarak belirlenen 2028 vizyonuna ulaşmak üzere,

Üç stratejik öncelik geliştirilmiştir.

“Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi” stratejik önceliği ile bölgede imalat sanayinin teknoloji düzeyinin ve katma değerinin artırılması, yeşil ve dijital dönüşümün desteklenmesi, kaynak verimliliği uygulamalarının yaygınlaştırılması, hava ve su kalitesinin iyileştirilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele kapasitesinin artırılması, Ar-Ge imkanlarının güçlendirilmesi, girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve sanayi-üniversite arasında geçişkenliğin artırılması hedeflenmektedir.

“Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması” stratejik önceliğinin oluşturulmasında temel amaç, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır. Bu stratejik öncelik çerçevesinde kentsel alanların afetlere dayanıklı, yaşanabilir ve donatı alanları yeterli hale getirilmesi, sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması, şehir içi ve şehirler arası demiryolu ve karayolu ağının genişletilmesi, toplu taşımanın payının artırılması, kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilmesi, tarımsal üretimin artırılması ve kırsalda turizmin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

“İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması” stratejik önceliğinde ise, beşeri sermayenin ve kapsayıcı kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Öncelik kapsamında karar alma mekanizmalarında katılımcı uygulamaların yaygınlaştırılması, sosyal hizmet kapasitesinin ve özel gereksinimlilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, bağımlılıkla mücadelenin güçlendirilmesi, genç ve kadın istihdamının artırılması hedeflenmektedir.

Belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla geliştirilen tedbir, program ve proje önerilerinin uygulama aşamaları; hedef bazında performans göstergeleriyle yıllık olarak ölçülecek ve ilerleme raporları hazırlanacaktır. Ajansın, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün katkıları takip edilecektir. Böylelikle geri besleme sistemine dayanan döngüsel bir stratejik planlama süreci hayata geçirilecektir.

VİZYON

Nitelikli iş gücü ve sektörel çeşitliliği ile kentte ve kırdaki katma değer üreten, ulaşım altyapısı gelişmiş, afetlere ve krizlere dayanıklı, yaşanabilir, yeşil ve dijital dönüşümde proaktif yenilik ve girişimcilik merkezi olan TR41 Bölgesi

Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi

Hedef 1.1 : Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer arttırılacaktır.

Hedef 1.2 : Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.

Hedef 1.3 : Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.

Hedef 1.4 : Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.

Hedef 1.5 : Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.

Hedef 1.6 : Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik arttırılacaktır.

Hedef 1.7 : Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı arttırılacaktır.

Hedef 1.8 : Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği arttırılacaktır.

Hedef 1.9 : İklim değişikliğiyle mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.

Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişime ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması

Hedef 2.1 : Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.

Hedef 2.2 : Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Hedef 2.3 : Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantısı güçlendirilecektir.

Hedef 2.4 : Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri arttırılacaktır.

Hedef 2.5 : Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşım payı arttırılacaktır.

Hedef 2.6 : Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri arttırılacaktır.

Hedef 2.7 : Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.

Hedef 2.8 : Kırsalda turizm geliştirilecektir.

Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlerle Kapsayıcı Erişimin Sağlanması

Hedef 3.1 : Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımı geliştirilecektir.

Hedef 3.2 : Sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesi arttırılacak, özel gereksinimlilerin yaşam koşulları iyileştirilecektir.

Hedef 3.3 : Genç ve kadın istihdamı arttırılacaktır.

Hedef 3.4 : Bağımlılıkla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.



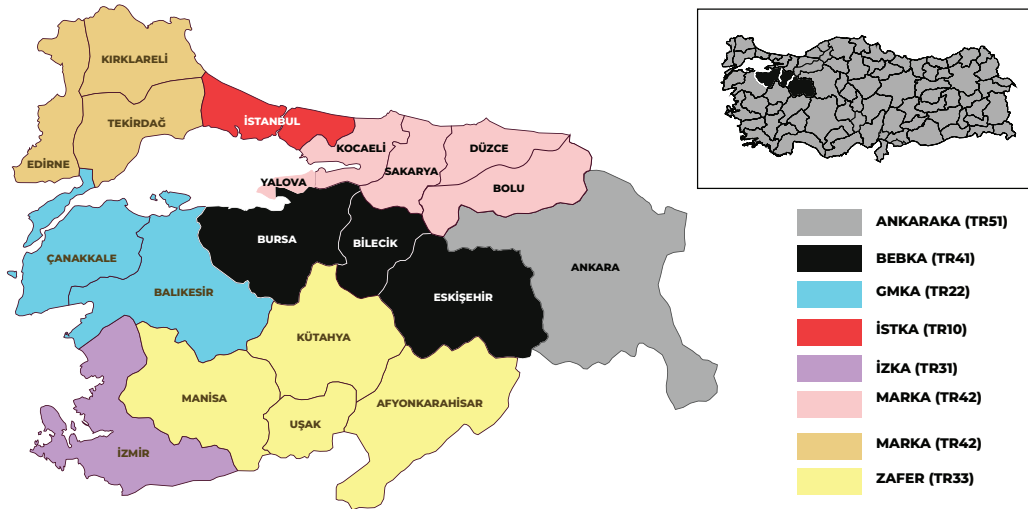
1. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

2001 yılında bölgesel istatistikleri Avrupa Birliği düzenlemeleriyle uyumlulaştırmak ve karşılaştırılabilir bölgesel sosyo-ekonomik analizlerinin yapılmasına olanak vermek üzere Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) veya Türkçe karşılığı ile İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) olarak adlandırılan sınıflama; Devlet İstatistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu) ve (mülga) Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmış, Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İBBS'de, iller Düzey 3 olarak ele alınmış, ekonomik, sosyal ve coğrafi olarak benzerlik gösteren komşu iller ise Düzey 2 bölgesi olarak ele alınmış, Düzey 2 bölgeleri de gruplanarak Düzey 1 bölgeleri oluşturulmuştur. Bu kapsamda, 81 ili kapsayan 26 İBBS Düzey 2, 12 Düzey 1 bölgesi oluşturulmuştur.

Düzey 2 seviyesinde oluşturulmuş 26 bölgeden biri TR41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölgesidir. Düzey 1 Bölgesi olarak Güney Marmara Bölgesi'nde, TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova) Bölgesiyle beraber bulunan TR41 Bölgesi, ülkenin gelişmiş bölgeleri arasında bağlantı kuran bir koridor konumunda, Marmara Denizi'ne ulaşmaktadır.

Şekil 1. Düzey 2 Bölgeler



Kaynak: (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, 2014)

Tablo 1. TR41 Bölgesi illerinin Coğrafi Konumu

İl	Coğrafi Koordinatlar	Rakım (metre)
BURSA	Kuzey Enlem 40° 10.8' Doğu Boylam 29° 01.8'	155
ESKİŞEHİR	Kuzey Enlem 39° 46.2' Doğu Boylam 30° 30.0'	788
BİLECİK	Kuzey Enlem 40° 09.0' Doğu Boylam 29° 58.8'	620

¹Kaynak: (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022)

²Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

İdari olarak, Bursa ilinin 17, Eskişehir ilinin 14 ve Bilecik ilinin 8 olmak üzere TR41 Bölgesi'nde 39 ilçe bulunmaktadır.

Eskişehir, bir Frig şehri olarak Dorylaion adı ile M.Ö. 1200 yılından sonra kurulmuştur. Friglerden sonra şehir Lidyalılar'ın, M.Ö. 546 yılında da Persler'in hâkimiyetine girmiştir. M.Ö. 334 yılında İskender'in eline geçen Eskişehir, İskender' in ölüm tarihi olan M.Ö. 323 yılına kadar Hellenizm dönemini yaşamıştır. Grekler'in, Anadolu'ya bu dönemde, kitleler halinde gelip yerleştikleri, tarihi belgelerden anlaşılmaktadır. M.Ö. 190 yılında Romalıların eline geçen Eskişehir, Roma'nın M.S. 395'de ikiye bölünmesine kadar Roma İmparatorluğu'nun, sonra da Bizanslıların idaresinde kalmıştır.

Müslümanlar ilk kez Abbasiler döneminde Bursa'ya kadar gelip, Halep'teki Hamedanlılar 955 yılında Bursa'yı ele geçirip 23 yıl yöreye hâkim olmuşlardır. Bizans'ın doğu sınırlarını tehdit eden Selçuklu Devletini Anadolu'dan çıkarmak amacıyla Bizans imparatoru Romen Diojen, doğuya giderken Bilecik'e gelmiş ve buradan Eskişehir'e geçmiştir. 26 Ağustos 1071 yılında Bizans'ın Selçuklular tarafından yenilmesiyle birlikte Anadolu'da fetih hareketleri hızlanmıştır.

Selçuklu ordularının 1074'de Eskişehir'i alması ile birlikte Eskişehir doğudan devamlı gelen Türk boyları için bir yerleşme noktası olmuştur. Anadolu Selçuklular ile Haçlılar arasında yapılan kanlı savaşlara sahne olan Eskişehir, Anadolu Selçuklularının kuruluşundan yıkılışına kadar bir Selçuklu şehri olarak kalmıştır. Bu süre zarfında Sivrihisar uzun süre uç beyliğinin merkezi olmuştur.

Türkler, 1080 yılında Bursa ve Bilecik'e kadar ulaşmışlardır ve İznik, 1081-1097 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmıştır. 1097 yılında ise Haçlı Savaşları sırasında Haçlı ordularının İznik önlerine kadar gelmelerinin sonucunda, İznik hükümdarı Kılıçarslan Eskişehir'e doğru çekilmek zorunda kalmıştır ve 19 Haziran 1097 tarihinde Haçlılar İznik'i geri almışlardır. 28 Haziran 1097'de Bilecik'ten geçip Eskişehir'e ulaşmaları ile İznik, Bilecik ve Yenişehir tekrar Bizanslıların eline geçmiştir. Bilecik bu tarihten itibaren Osman Bey'in Bilecik'i fethine kadar Bizans egemenliğinde kalmıştır. Bu savaşlar sırasında da İstanbul'da Latin Hükümeti kurulunca, Bizans İmparatorluğunun yeni başkenti İznik olmuştur.

Latinler, İstanbul'u işgal ettikleri zaman Bizans prensi Theodor Laskaris, Selçuk Sultanıyla anlaşma yaparak Bursa'yı ve Bilecik'i ele geçirmiştir. Bir Rum kenti olan Bursa, 1214 yılında Tekfurlar Savaşı'nda Osman Gazi'nin komutanlarından Ak Timur ile Balaban Bey tarafından Bursa'nın kent ile deniz arasındaki yolu kesmek için kentin batısında ve doğusundaki yamaçlarda yaptıkları kulelerle kuşatılmıştır.

Selçuklular, kendilerine bağlı aşiretlerden Oğuz Türklerinin sağ kolu olan Kayıların bir bölümünü Ankara'nın batısında Karacadağ tarafına yerleştirirken bir bölümünü de Ertuğrul Bey önderliğinde 1230 yılında Söğüt ilçesine yerleştirmişlerdir. I. Alaeddin Keykubat'ın Bizanslılara karşı düzenlediği seferde Ertuğrul Bey'in akıncı olarak başarı kazanması üzerine, kendisine Söğüt mülk, Domaniç ise otlak olarak verilmiştir. Böylelikle, Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin önderliğiyle 400 çadırılık bir uç beyliği kurulmuştur.

1281'de Ertuğrul Gazi'nin ölümünün ardından başa Osman Bey geçmiştir ve Şeyh Edebalı'nın de danışmanlığıyla yerleşik düzene geçilmesinde başarı sağlamıştır. Osman Bey, 1289 Eskişehir ve İnönü'yü de topraklarına katmış ve bu fetihleri 1299'da Bilecik'in alınması takip etmiştir. Selçuklu Sultanı II. Alaeddin, Osman Gazi'ye Beylik alametlerini yollamasıyla, Osman Bey de 1299 yılında adına hutbe okutarak bölgesinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Karacahisar, Yarhisar ve İnegöl'ü alan

Osman Gazi, 1302 yılında Yenişehir'i devlet merkezi yapmıştır. Bu gelişmelerden sonra uzun süren kuşatmaya dayanamayan Bursa'nın Rum yöneticileri, 6 Nisan 1326 tarihinde şehri, Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'e teslim etmiştir.

Bursa, Eskişehir ve Bilecik illeri Kurtuluş Savaşı döneminde de önemli gelişmelere tanıklık etmiştir. Mondros Mütarekesi'nin İtilaf Devletleri'nin Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki önemli noktaları güvenlik gerekçesiyle işgal edebilecekleri hükmüne dayanarak İngiliz kuvvetleri, İstanbul Bağdat demiryolu hattı boyunca stratejik bir noktada yer alan Eskişehir'i 19 Ocak 1919'da işgal etmiştir. Eskişehir'de 17 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgalini kınayan bir miting düzenlenmiş, ardından Eskişehirli aydınlar tarafından başlatılan direniş daha örgütlü hale gelmiştir.

Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul hükümeti temsilcileri ile Mustafa Kemal Paşa başkanlığındaki TBMM heyeti 5 Aralık 1920'de Bilecik İstasyon Binası'nda görüşmüştür. İnönü Savaşları, Eskişehir-Kütahya Muharebeleri ve Sakarya Zaferine ev sahipliği yapan bölgede 2 Eylül 1922'de Eskişehir'in 6 Eylül 1922'de Bilecik'in, 11 Eylül 1922'de ise Bursa'nın kurtuluşu ile işgal sona erdirilmiştir.

İstiklal Savaşında çok sayıda yıkıma ve yangına maruz kalan bölgede, Cumhuriyet'in ilanından sonra hızlı bir toparlanma süreci başlamış, Cumhuriyet tarihi boyunca ülkenin sanayileşmesi ve kalkınması adına önemli atılımlar hayata geçirilmiştir. (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, 2014)

1.2. Ekonomik Yapı

Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinden oluşan TR41 Bölgesi'nin mevcut ekonomik yapısı ve güncel gelişme eğilimlerini irdelemek adına, öncelikle Türkiye ekonomisi ve güncel uluslar arası koşullar ele alınmış, ardından bölgenin ve illerin büyüme, dış ticaret, sektörel çeşitlilik ve istihdam gibi boyutları incelenmiştir.

Türkiye'de Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 2022 yılında %5,6 büyüme kaydederken tarım sektörü %0,6, sanayi sektörü %3,3, hizmetler sektörü ise (inşaat dâhil) %7,7 oranında büyümüştür. 2023 yılının ilk çeyreğinde ise büyüme %4,0 olurken tarım sektörü yüzde 3,8 ve sanayi sektörü yüzde 0,7 oranında daralma; hizmetler sektörü (inşaat dâhil) yüzde 5,1 oranında büyüme kaydetmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH ise yılın birinci çeyreğinde yüzde 0,3 oranında büyümüştür.

Söz konusu dönemde toplam sabit sermaye yatırımları %4,9 oranında artarken; özel tüketim ve kamu tüketimi harcamaları sırasıyla %16,2 ve %5,3 oranlarında artmıştır. Net ihracatın büyümeye katkısı ise negatif 2,8 puan olmuştur. Toplam sabit sermaye yatırımları altında yer alan inşaat yatırımları 2023 yılı ilk çeyreğinde %1,3 oranında artarken, makine teçhizat yatırımları ise %8,0 oranında artmıştır. Bu dönemde özel tüketimin büyümeye katkısı 10,9 puan olurken kamu tüketimi ekonomik büyümeye 0,7 puan katkı vermiştir. (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023)

Şubat ayında yaşanan deprem felaketi ve azalan dış talebe rağmen, 2023 yılı birinci çeyrek verisi büyümenin artış eğilimini sürdürdüğüne işaret etmektedir. Hizmetler sektörünün büyümeye katkısı sürerken, tarım ve sanayi sektörlerinde negatif ayrışma gözlemlenmiştir. İnşaat sektörünün pozitif katma değer artışı sergilemesi dikkat çekerken, bu sektördeki toparlanmanın belirginleştiği ve hizmetlerin yavaşlamakla birlikte büyümede itici güç olduğu teyit edilmiştir.

Öte yandan Avrupa'da veya küresel çapta yaşanabilecek ekonomik durgunluk, ihracat kanalıyla GSYH

artış hızı üzerinde baskı oluşturabilecektir. Diğer taraftan yılın ilk çeyreğinde yaşanan depremlerin yol açtığı hasara yönelik olarak alınan tedbirlerin etkisiyle, kamu harcamaları ve yatırımlar yoluyla depremin yıkıcı etkilerinin telafi edilebileceği ve büyüme eğiliminin ikinci çeyrekte hızında bir miktar azalma yaşansa dahi sürdürülebileceği beklenmektedir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022)

TR41 Bölgesi'nde GSYH 2010 yılındaki 43 milyar 68 milyon ABD doları düzeyinden 2021'de 45 milyar 335 milyon ABD dolarının üzerine çıkmıştır. Bölge ölçeğinde GSYH, 2010 yılına göre 2021'de ABD doları cinsinden %5 oranında bir artış göstermiştir. Bu oran ülke bazında yaşanan GSYH artış oranıyla (%4) yakınlık göstermektedir. Bölge illerinden Eskişehir ve Bilecik'te ise GSYH 2010 yılına göre 2021 yılında bir miktar düşüş göstermiştir.

Yıllar bazında GSYH verilerinde yaşanan değişim incelendiğinde; GSYH'nin 2010 yılından 2014 yılına kadar yükseldiği ancak bu yıldan itibaren düşüş eğilimine girdiği görülmektedir. 2017 yılından 2020 yılına kadar bu azalmanın keskinleştiği dikkat çekmektedir. Bu değişimde, son yıllarda küresel ölçekte yaşanan salgınla birlikte tedarik zincirinin bozulması, küresel enflasyon ve döviz kurlarındaki dalgalanmaların etkisi görülmüştür. Salgın sonrası mal ve hizmet üretiminin artmasıyla birlikte GSYH'nin de yükselmeye başladığı görülmektedir. Bölgenin ülke içindeki GSYH payı ise %5,62 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2010 yılına göre 2021'de Bursa'nın ülke GSYH içindeki payının bir miktar arttığı, Eskişehir ve Bilecik'in payının ise azaldığı görülmektedir.

TR41 Bölgesi'nde kişi başına düşen GSYH 2010 yılında 12.125 ABD doları iken 2021'de 10.687 ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Bölgenin kişi başına düşen GSYH'si 2021 yılında 2010 yılına göre %12 oranında azalış göstererek; ülkedeki azalış oranının (%10) üzerinde seyretmiştir. Kişi başı katma değerler düzeylerine bakıldığında, 2021 yılında ülke geneli katma değer üretiminin %5,62'sini üreten bölge 5. sırada yer almaktadır. Bu değer 2010 yılına göre %7 oranında arttığı görülmektedir.

Sahip olduğu üretim çeşitliliğiyle ülkenin önemli merkezlerinden biri olan TR41 Bölgesi, gayri safi yurtiçi hasıla içerisindeki sanayi payının ülke ortalaması üzerinde seyretmesiyle dikkat çekmektedir. Bu durum bölgenin bir "sanayi bölgesi" olduğunun göstergesi niteliğindedir. Hizmetler ve tarım sektörleri açısından ise Bölge değerleri, Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. En fazla katma değer üreten 5 bölgenin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki sektörel paylarına bakıldığında, TR41 Bölgesi sanayi sektöründe İstanbul ve Doğu Marmara Bölgesi'nin ardından 3. sıradadır.

Bölgede ihracat 2014-2022 döneminde yıllık ortalama %3,08 artarken, Türkiye genelindeki ortalama %5,16 artışın gerisinde kalmıştır. Bölgede ihracat 2014 yılındaki 10,95 milyar düzeyinden 2022'de 13,65 milyar ABD dolarına yükselirken; en yüksek değer 2022 yılında, en düşük değer ise 2015 yılında görülmüştür. Bu dönemde kaydadeğer değişimlerin yaşandığı 2020 yılında Covid-19 pandemisi etkisine rağmen Bilecik, ihracatını önemli oranda artırmıştır. Türkiye, TR41, Bursa ve Eskişehir'in ihracatı, 2020 yılında bir önceki yıla göre azalmıştır. 2021'de ise Covid-19 sonrası toparlanmanın etkileri, ihracata olumlu yansımıştır. 2021'de ihracat, bir önceki yıla kıyasla baz etkisinin de katkısıyla Türkiye'de %32,77, TR41'de %22,15, Bursa'da %21,80, Eskişehir'de %25,97, Bilecik'te ise %19,01 oranında artış göstermiştir.

Sektörlere göre ihracatın dağılımı incelendiğinde; Bursa'nın ihracatında 2010 yılında ilk beş sırada yer alan otomotiv, otomotiv yan sanayi, tekstil, demir-çelik ve mobilya sektörleri; 2022'de otomotiv yan sanayi, otomotiv, tekstil, mobilya ve giyim eşyası sektörleri olarak değişmiştir. Eskişehir'in ihracatında

hava ve uzay taşıtları sektörü, payındaki kısmi düşüşe karşın ilk sıradaki yerini korumuştur. Bilecik'in ihracatında 2010 yılında ilk beş sırada olan taş, seramik eşya, seramik yapı malzemeleri, metal eşya, işlenmiş sebze ve meyve ile kum-kil-taş ocakçılığı; 2022'de yerini metal eşya, seramik yapı malzemeleri ve seramik eşya, ana metal sanayi, taş ve ilaç sıralamasına bırakmıştır.

Bölgenin ilk üç ihracat pazarı 2010 yılında Fransa, İtalya ve Almanya iken; 2021'de Almanya, ABD ve İtalya olmuştur. 2010 yılında ilk sıradaki %14,95'lik payla ilk sırada yer alan Fransa, %4,73'lük oranla 2021'de beşinci sıraya gerilemiştir. Almanya, payı %12,72'den %16,83'e yükselerek ilk sırada yer almıştır. İtalya'nın payı ise 14,58'den %7,43'e gerilemiştir.

TR41 Bölgesi'nin ihracatında Bursa'nın değerlerinin ağırlığıyla paralel biçimde, orta-yüksek teknolojiye orta-düşük teknolojiye doğru ağırlık değişimi görülmektedir. Orta yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerin payı, 2014'te %60,88 iken 2022'de %50,82 olarak gerçekleşmiştir. Bölgenin ithal ettiği ürünlerin dağılımına bakıldığında ise, düşük teknolojiye orta-düşük ve orta-yüksek teknolojiye doğru bir geçiş görülmektedir.

Sektörel ithalat dağılımında ise ilk beş sektör, 2022 yılında Bursa ilinin ağırlığını (kimyasal ürünler, otomotiv, makine, metali elektrikli makine) yansıtmaktadır. Bu sektörlerde üretilen ürünlerden, yerli sanayi tarafından üretililecek ürünlerin belirlenerek ilgili ithalat oranlarının azaltılabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca rekabetçi olunan sektörlerde ihracat payının artırılabilmesi için katma değerli ürün üretimi, markalaşma, dış ticaret istihbaratı, yeşil dönüşüm gibi alanlarda çalışmaların, plan döneminde ele alınması öngörülmektedir.

İstihdam verilerine göre başatlık, büyüklük ve uzmanlık kriterlerine göre yapılan 3 yıldız analizine göre, bölge illerinde imalat sanayinde öne çıkan sektörler ortaya konmuştur. Bursa'da motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı kapsamında otomotiv sektörü, mobilya, makine ve ekipman, tekstil ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörleri ilk beş sıradadır. Eskişehir'de diğer ulaşım araçları (havacılık ve raylı sistemler), gıda, makine, metalik olmayan mineral ürünler (seramik), elektrikli teçhizat imalatı, kauçuk ve plastik imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörleri öne çıkmaktadır. Bilecik'te ise diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (seramik), ana metal sanayi (demir-çelik, alüminyum) ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı, ilk üç sıradadır.

Ar-Ge merkezlerinin illere göre dağılımlarına bakıldığında 2022 yılı Aralık ayı itibarıyla ilk sırada 414 Ar-Ge merkeziyle İstanbul'un geldiği görülmektedir. İstanbul'u sırasıyla Ankara (138), Bursa (129), Kocaeli (128), ve İzmir (96) takip etmektedir. Bölgedeki diğer illerden Eskişehir'de 20, Bilecik'te ise 7 Ar-Ge merkezi yer almaktadır. Ar-Ge merkezlerinin sektörel dağılımında ilk beş sektörü sırasıyla makine ve teçhizat imalatı (174), otomotiv yan sanayi (129), yazılım (111), bilgisayar ve iletişim teknolojileri (82) ve tekstil (80) oluşturmaktadır. Bölge illerindeki Ar-Ge merkezlerinin yoğunlaştığı sektörlerden, Bursa'da otomotiv yan sanayi (49), makine ve teçhizat imalatı (25) ve tekstil (17); Eskişehir'de makine ve teçhizat imalatı (4), seramik ve refrakter (3), dayanıklı tüketim malları,, havacılık ve imalat sanayi(2); Bilecik'te ise seramik ve refrakter (3) sektörleri ön plana çıkmaktadır.

Tasarım merkezi sayısına sahip illere bakıldığında 2022 yılı Aralık ayı itibarıyla İstanbul'un 142, Ankara'nın 37, Bursa'nın 29 ve İzmir'in 24 tasarım merkezine sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bölge illerimizden Eskişehir'de 4 ve Bilecik'te ise 1 tasarım merkezi bulunmaktadır. Tasarım merkezlerinin sektörel dağılımında ilk sırayı tekstil (55), ikinci sırayı mühendislik/mimarlık (41) ve üçüncü sırayı da makine ve teçhizat imalatı (37) almaktadır. Bölgemizde ise Bursa'da en fazla tasarım merkezi

bulunan ilk üç sektör tekstil (8), otomotiv yan sanayi (8) ve otomotiv sektörü (5)'dür. Eskişehir'de savunma sanayi, seramik ve refrakter, imalat sanayi ile demir ve demir dışı metaller sektörlerinde; Bilecik'te ise makine ve teçhizat imalatında birer tasarım merkezi yer almaktadır.

Üniversitelerin araştırma, Ar-Ge ve yenilikçilik kültürünün bir göstergesi sayılabilecek akademik performansları her yıl URAP (University Ranking by Academic Performance) Araştırma Laboratuvarı tarafından yayımlanmaktadır. Üniversiteler, Türkiye ve dünya sıralamalarını inceleyerek ülke içindeki ve dışındaki üniversitelere göre kendi konumlarını belirleyebilmektedir. Üniversiteleri akademik performanslarına göre sıralamak için bilimsel üretkenliğin sayı ve kalitesini belirleyen göstergeler olan makale ve atıflara dayalı bir sistem kullanmaktadır. 2022-2023 URAP Türkiye sıralaması verilerine göre 183 üniversite arasında bölge illerindeki üniversiteler arasından en iyi akademik performansa sahip üniversitenin Bursa Uludağ Üniversitesi olduğu görülmektedir. Bursa Uludağ Üniversitesini sırasıyla Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi takip etmektedir. Yeni kurulan Mudanya Üniversitesi ile birlikte toplam yedi üniversite ile bunlara bağlı beş teknoloji geliştirme bölgesi bulunmaktadır.

2010 yılından 2023 yılı Mayıs ayına kadar Bursa'da 303, Eskişehir'de 72, Bilecik'te ise 48 adet yabancı sermayeli yatırım teşvik belgesi mevcuttur. Teşvik Belgelerinde 2023 yılı (Mayıs) itibarıyla bölgede 4.456 adet aktif ve 1.987 adet kapalı belge bulunmaktadır. Teşvik belgesi sayısı ile illerin büyüklüğü arasında paralellik mevcuttur. Bursa'da 2010 – 2023(Mayıs) yılları arasında tamamlanan 1.412 adet teşvik belgeli yatırımların sabit yatırım tutarı taahhüdü yaklaşık 17 milyar TL, gerçekleşen sabit yatırım miktarı ise yaklaşık 6,6 milyar TL artarak toplamda yaklaşık 23,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Taahhüt edilen istihdam sayısı 38.378 kişi, 10.681 kişi artarak toplamda 49.059 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Eskişehir'de 2010 – 2023 (Mayıs) yılları arasında tamamlanan 386 adet teşvik belgeli yatırımların sabit yatırım tutarı taahhüdü yaklaşık 7,1 milyar TL, gerçekleşen sabit yatırım miktarı ise 2,3 milyar TL artarak toplamda 9,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 13.496 kişi olarak taahhüt edilen istihdam sayısı ise %17,71 oranında artarak toplamda 15.887 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Bilecik'te 2010 – 2023(Mayıs) yılları arasında tamamlanan 189 adet teşvik belgeli yatırımların sabit yatırım tutarı taahhüdü 3,9 milyar TL, gerçekleşen sabit yatırım miktarı ise 1,2 milyar TL azalarak toplamda 2,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 3.384 kişi olarak taahhüt edilen istihdam sayısı ise %44,71 oranında 1.513 kişi daha artarak toplamda 4.897 kişi olarak gerçekleşmiştir.

TR41 Bölgesi'nde toplam 28 tane OSB bulunmakta olup, bunların 17 tanesi Bursa'da, 3 tanesi Eskişehir'de, 8 tanesi ise Bilecik'te yer almaktadır. Ülke genelinde yer alan 113.212 hektar (ha) büyüklüğündeki OSB alanlarının %24'lük kısmı Marmara Bölgesi'nde yer almakta olup; bu alanların da %4,6'sı Bursa'da, %2,9'u Eskişehir'de ve %1,8'i Bilecik'te olmak üzere toplamda %9,3'ü TR41 Bölgesi'nde yer almaktadır. Mevcut sanayi alanlarının il yüzölçümüne oranı Bursa'da %1,02, Eskişehir'de %0,42, Bilecik'te %0,61 olmak üzere TR41 Bölgesi'nde toplam %0,67'dir

1.3. Sosyal ve Demografik Yapı

Bölgenin demografik göstergelerine bakıldığında; nüfusun 2010 yılına göre %20 artış gösterdiği görülmektedir. Bu oran %15,68 olan Türkiye nüfus artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. Bölgenin nüfus yoğunluğu da 152 kişiyle yine Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Bölgenin nüfus artış hızında 2010 yılına göre bir azalma görülse bile, bölgenin nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerinde bir seyir izlemektedir. Buna karşılık, doğurganlık hızında Bölgenin 1,43 olan ortalaması, Türkiye ortalamasının (1,62) altında yer almaktadır. Bu durum Bölge nüfusunun doğumlardan ziyade göç ile arttığını göstermektedir. Ayrıca yaş bağımlılık oranı, çocuk bağımlılık oranı ve ortanca yaşlara göre, bölgede nüfusun giderek yaşlandığını söylemek mümkündür.

Nüfus projeksiyonlarına göre 2028 yılı nüfusları bölgede 3.595.460'dan 4.795.067 kişiye, Bursa'da 3.147.818'den 3.559.202 kişiye, Eskişehir'de 898.369'dan 986.961 kişiye, Bilecik'te ise 228.334'ten 248.904 kişiye ulaşması beklenmektedir.

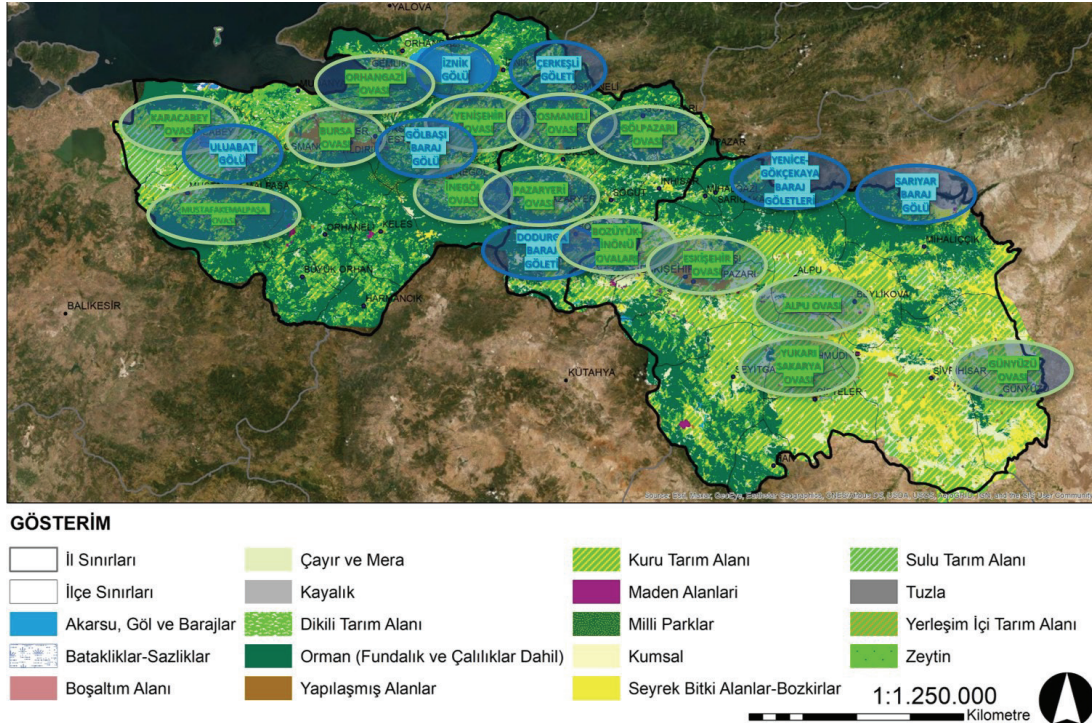
1.4. Coğrafi Yapı

Bölge illerinden Eskişehir coğrafi bölgelere göre İç Anadolu Bölgesinde, Bursa Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bilecik ili ise Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin kesim noktaları üzerinde yer almaktadır. Bölgenin batısında yer alan Uludağ 2543 m. yüksekliği ile bölgenin en yüksek dağı ve Bursa Ovası'nın su kaynağı durumundadır. Yine bölgede yer alan Samanlı ve Sündiken önemli sıradağlar arasındadır. Bölgedeki dağlar genellikle geniş ormanlık alanlarla kaplı olup, içlerinde zengin ağaç türleri mevcuttur. Ayrıca flora ve fauna (hayvan varlığı) açısından ülkedeki önemli merkezler durumundadır.

Bölgenin başlıca ovaları, Bursa ilinde Bursa, İnegöl, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Yenişehir, İznik ve Orhangazi Ovaları; Bilecik'te Bozüyük, Gölpazarı, Osmaneli ve Pazaryeri Ovaları; Eskişehir ilinde Porsuk, Sarısu ve Yukarı Sakarya Ovaları'dır.

Bölgenin önemli su varlıkları İznik ve Uluabat doğal gölleri, Sakarya Nehri, Nilüfer Çayı, Mustafakemalpaşa Çayı, Porsuk Çayı, Sarısu ve Seydi Suyu'dur. Uluabat ve İznik göllerinde balıkçılık önemli bir gelir kaynağıdır. Uluabat Gölü göçmen kuşların uğrak yerlerindendir. Eskişehir ilinde Sakarya Irmağı üzerinde Yenice ve Gökçekaya Baraj Gölü, Porsuk Çayı üzerinde Porsuk Baraj Gölü, Seyitgazi İlçesi Çatören Baraj Gölü ve İnönü İlçesi Aşağıkuzfındık Baraj Gölü su ürünleri açısından önem taşımaktadır. (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, 2014)

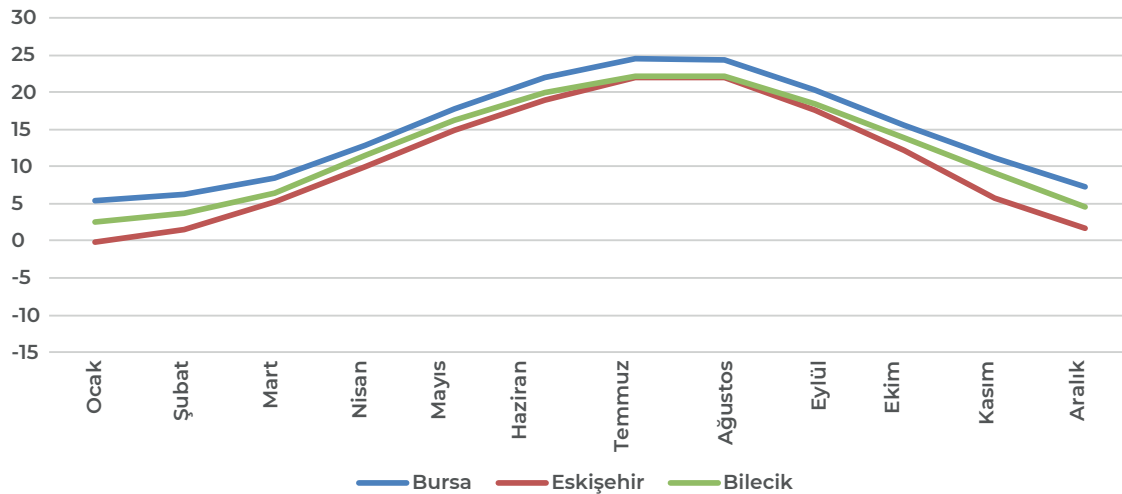
Şekil 3. Göller ve Ovalar



Kaynak: (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, 2014; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022)

TR41 Bölgesi'nin Marmara Denizi'ne yakın olan bölgelerinde Karadeniz ve Akdeniz iklimi, Bursa ve Bilecik illerinin güney kesimleri ile Eskişehir ilinde ise karasal iklim görülmektedir. 1928-2022 yılları arasında sıcaklık ortalaması tüm iller için Temmuz ayında en yüksek, Ocak ayında en düşüktür. Buna göre, aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere Bursa için sıcaklık ortalaması en düşük ay 5,4°C, en yüksek ay 24,5°C, Eskişehir için en düşük -0,1°C, en yüksek 21,9°C ve Bilecik için ise en düşük 2,5°C, en yüksek 22,1°C'dir. (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023)

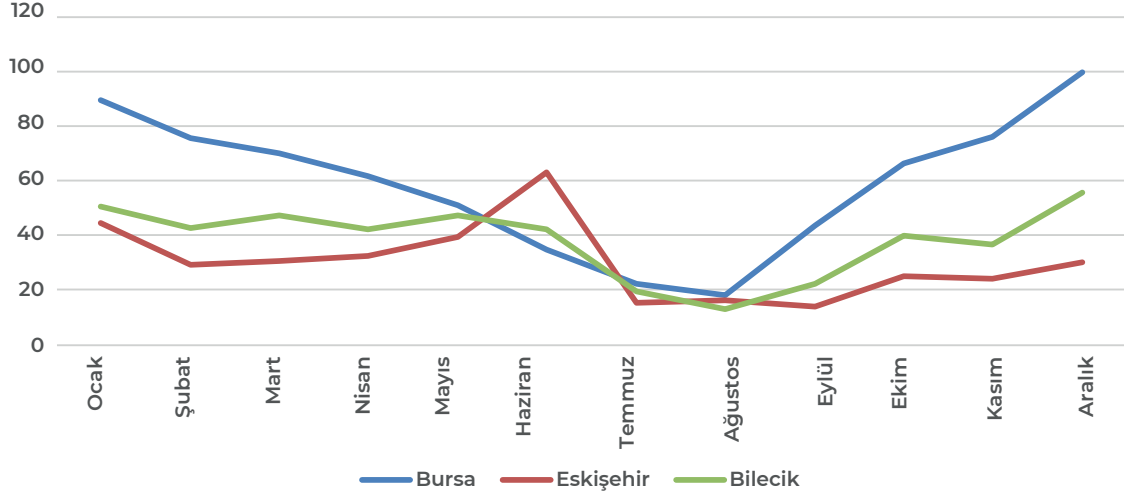
Şekil 4. Aylık Minimum ve Maksimum Sıcaklıklar (°C)



Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023)

1928-2022 yılları arasında aylık yağış ortalamaları üç ilde de en düşük değerini Ağustos ayında görürken, en yüksek değerler Bursa ve Bilecik'te Aralık ayında, Eskişehir'de ise Ocak ayında gerçekleşmiştir.

Şekil 5. Aylık Yağış Miktarları (mm)



Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023)

2. BÖLGE PLANI HAZIRLIK SÜRECİ

2021 yılı Mayıs ayında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen bilgilendirme ve istişare toplantısıyla başlayan Bölge Planı hazırlıkları çalışmaları kapsamında, ilk olarak sürecin işleyişine dair BEBKA'nın yazılı görüş ve önerileri 27.08.2021 tarihinde resmi yazıyla Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Ayrıca 2022 yılında yürütülecek mevcut durum analizi ve çalıştay gibi faaliyetlere ilişkin bir taslak takvim oluşturulmuş ve 07.12.2021 tarihinde Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.

Yürütülen görüşmelerde, takvime ve içeriğe dair alınan geri bildirimler doğrultusunda, taslak tematik grupların ve gelişme eksenlerinin belirlenmesi amacıyla ulusal ve uluslararası çalışmalardan örnekler incelenerek bir bilgi notu hazırlanmıştır. Türkiye Mekansal Strateji Planı, Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu, OECD Bir Bakışta Bölgeler ve Şehirler Raporu ve UN HABITAT Kentsel Refah Girişimi belgelerinde kentsel ve bölgesel gelişmenin ele alındığı ve izleme göstergelerinin belirlendiği ana gelişme eksenlerinden hareketle ve 2014-2023 Bölge Planları ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nin yatay amaçlarının gözden geçirilmesiyle, 2023 sonrası planların stratejik önceliklerinde yer verilmesi önem arz eden hususlar belirlenmiştir.

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Bölge Planı Hazırlık Kılavuzu ve ekinde yer alan mevcut durum analizleri listesinin 2022 yılı Mart ayında Kalkınma Ajanslarına gönderilmesi ve 2022/7 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesinin yayımlanmasıyla birlikte Bölge Planı Hazırlık Süreci resmi olarak başlatılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak çalışma takvimi ve yöntemi belirlenmiş, Bölge Planı Hazırlık Kılavuzu temel alınarak mevcut durum analizi veri listesi hazırlanmıştır. Mevcut Durum Analizi için gerekli olan ve açık kaynaklardan temin edilemeyecek veriler resmi yazıyla ilgili kurumlardan temin edilmiştir.

Temin edilen verilerden yararlanılarak çalışma grubu arasında paylaşılan mevcut durum analizleri tamamlanırken, eş zamanlı olarak çevrim içi paydaş anketi düzenlenmiştir. Katılımcılığı üst düzeye çıkarmak amacıyla yürütülen bu süreçte, 27 Eylül 2022'de Eskişehir, 4 Ekim 2022'de Bilecik ve 6 Ekim 2022'de il çalıştayları düzenlenmiştir. Kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversite temsilcilerinden davet edildiği, çalıştaylara toplam 421 kişi katılım sağlamıştır. Çalıştayların başında mevcut durum analizlerinin özet sunumları katılımcılar ile paylaşılmış ve Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin güçlü ve zayıf yönleri ile illerimizin önündeki fırsatlar ve tehditler, oluşturulan altı tematik masada ele alınmıştır. Çalıştayların devamında ise bölge vizyonuna katkı sunacak kelime önerileri derlenmiş, katılımcılardan bulundukları masanın temasına göre hedef, performans göstergesi ve tedbir/program/proje önerileri alınmıştır.

Çalıştaylarda elde edilen verilerin raporlanmasının ardından, sunulan önerilerin de dikkate alınmasıyla vizyon cümlesi belirlenmiş, mevcut durum analizlerinin özet ve sentez değerlendirmeleri hazırlanmış, stratejik öncelikler netleştirilmiş ve tedbir, program ve proje önerileri belirlenmiştir. Belirlenen program ve proje önerileri dikkate alınarak proje/program künyeleri hazırlanmıştır. Tedbir, program ve proje önerileri 39 ilçeye yapılan ilçe ziyaretlerinde yerel paydaşlarla istişare edilmiş, komşu bölgelerde hizmet veren kalkınma ajanslarıyla istişare halinde mekansal gelişme şeması hazırlanması ve gerekli revizyonların gerçekleştirilmiştir.

Şekil 6. Bölge Planı Hazırlık Süreci

2024-2028 BURSA ESKİŞEHİR BİLECİK BÖLGE PLANI SÜRECİ



3. KATILIMCI DEĞERLENDİRME SÜRECİ

2024-2028 Bölge Planı'nın hazırlanma aşamasında katılımcılığın mümkün olduğunca sağlanabilmesi amacıyla, ilk olarak 5 Eylül-14 Ekim 2022 tarihleri arasında çevrim içi bir paydaş anketi düzenlenmiştir. Katılımcıların yaşadıkları illere, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine ve çalıştıkları kurum/kuruluş türlerine göre bölgeye dair değerlendirmeleri, gelecek öngörülerini ve talepleri sorulmuş; 667 katılımcı soruları yanıtlamıştır.

2022 yılı içerisinde 27 Eylül'de Eskişehir, 4 Ekim'de Bilecik ve 6 Ekim'de il çalıştayları düzenlenmiştir. Kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversitelerin davet edildiği, toplamda 421 kişinin katılım sağladığı ve başlangıcında mevcut durum analizlerinin özet sunumunun gerçekleştirildiği çalıştaylarda Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin mevcut durumda sahip oldukları güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler, altı tematik masada ele alınmıştır. Tematik masaların seçiminde 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) başlıkları baz alınmıştır. Devamında ise bölge vizyonuna katkı sunacak kelime önerileri toplanmış, katılımcılardan bulundukları masanın temasında göre hedef, performans göstergesi ve tedbir/program/proje önerileri alınmıştır.

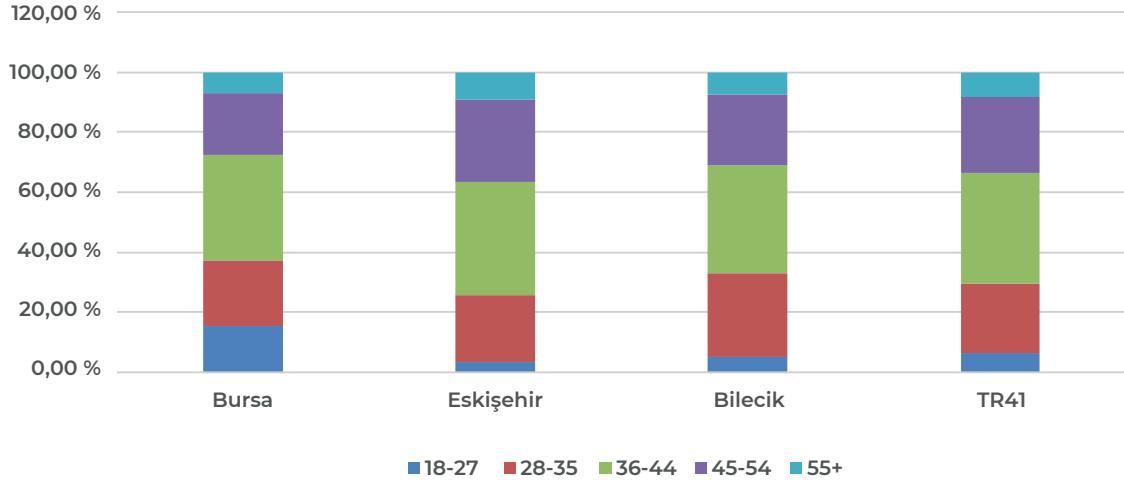
Çalıştaylarda elde edilen bulguların raporlanmasının ardından, katılımcıların önerileri dikkate alınarak vizyon cümlesi belirlenmiştir.

3.1. Bölge Planı Paydaş Anketi

Bölge Planı çalışmalarında yerelde katılımcılığı artırmak amacıyla Bölge Planı Paydaş Anketi hazırlanmıştır. Çevrim içi anket bağlantısı, geniş bir e-posta listesine doğrudan gönderilmiş, valilikler üzerinden kamu kurum ve kuruluşlarına iletilmiş, ayrıca Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı internet sayfası ve sosyal medya hesaplarından da paylaşılmıştır. Ankete yanıt veren toplam katılımcı sayısı 667 olurken, Bursa ilinden 142, Eskişehir ilinden 389, Bilecik ilinden ise 136 katılımcı soruları yanıtlamıştır. Sorularda bölgenin aşağıdaki altı temaya ilişkin mevcut durumunun ve ihtiyaçların değerlendirilmesi ile geleceğe dönük açık uçlu sorularla beklentilerin ifade edilmesi beklenmiştir.

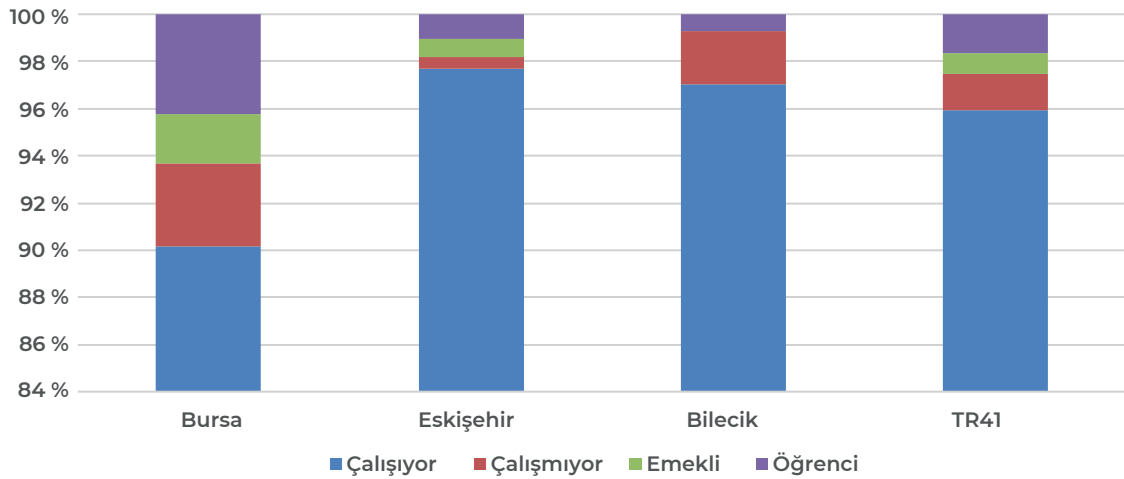
- i. Sanayi-Ulaşım-Lojistik
- ii. Girişimcilik, Ar-Ge ve Yenilikçilik
- iii. Yeşil Büyüme
- iv. Kentsel Gelişme
- v. Kırsal Kalkınma
- vi. Sosyal Politikalar

Şekil 7. Paydaş Anketi Yaş Dağılımı



Katılımcıların yaş dağılımında en çok paya sahip olan yaş aralığı, 36-44 olmuştur.

Şekil 8. Paydaş Anketi Katılımcılarının İş Durumu



Katılımcıların iş dağılımı incelendiğinde, %95'den fazlası çalışmaktadır. Çalışanların sektörel dağılımında yaklaşık %70'e yakın bir oranla kamu kurum çalışanları, daha sonrasında %15 ile üniversite çalışanları ankete katılım sağlamıştır. Özel sektör çalışan grubu kendi içerisinde incelendiğinde ise gıda ve bilişim teknolojileri sektörlerinden katılım sağlayan katılımcıların sayısı öne çıkmaktadır. Bursa'da tekstil ve hazır giyim önde olurken, Eskişehir'de gıda ve bilişim teknolojileri, Bilecik'te ise maden sektörü ilk sıradadır.

Ankete yanıt veren katılımcıların sunduğu görüşlere göre; sanayi, ulaşım ve lojistik konusunda hava yolu taşımacılığının yetersiz olduğu algısı öne çıkmakta, bölgede hava yolu ulaşımının güçlendirilmesi konusunda genel bir beklenti bulunmaktadır. Mesleki eğitimin niteliği, payı ve sanayi ile iş birliği düzeyi bölge genelinde düşük bir oranla yeterli görülmektedir.

Girişimcilik, Ar-Ge ve Yenilikçilik konusunda gelecekte öne çıkması düşünülen meslekler için eğitim imkanları (yapay zeka mühendisliği, drone pilotluğu, veri bilimci, vb.) konusunda bölge illerinin

ve dolayısıyla bölgenin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Benzer bir değerlendirmenin yapıldığı diğer konu ise dijital dönüşümdür (artırılmış gerçeklik, akıllı uygulamalar, blok zinciri, sanal gerçeklik (VR)). Ar-Ge ve inovasyon konulu eğitimlerin bölge illerinden Eskişehir ve Bursa'da yeterli olduğu, Bilecik'in ise Ar-Ge ve yenilikçilik düzeyi ile eğitimler konusunda geride kaldığı görüşü öne çıkmaktadır.

Yanıtlara göre yeşil büyüme temasında, TR41 Bölgesi'nin iklim değişikliğinin, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve diğer düzenlemelerin etkilerine karşı hazırlıksız olduğu belirtilmiştir. Bursa, Eskişehir ve Bilecik illeri doğal alanların korunması, yeşil büyüme konularında geride bulunurken; atık su yönetimi ve katı atık yönetimi konusundaki çalışmalar kısmen yeterli görülmektedir.

Kentsel gelişme sorusuna verilen yanıtlarda, her üç ilin de akıllı şehirler olgunluk düzeyi (bilgi ve iletişim teknolojileri, coğrafi bilgi sistemleri, akıllı enerji yönetimi, akıllı ulaşım sistemleri, afet ve acil durum yönetimi, akıllı sağlık, akıllı yapılar, vb.) düşük bulunmaktadır. Şehirler arası ve uluslararası ulaşımında bölgenin yeterli olduğu katılımcılar tarafından düşünülmektedir.

Bursa, afet ve krizlere dayanıklılık, kapsayıcılık ve erişilebilirlik düzeyi (engelliler için yapılan düzenlemeler ile diğer dezavantajlı gruplara yönelik fiziksel ve kurumsal altyapı) konusunda eksik görülürken; Eskişehir akıllı ulaşım sistemleri, afet ve acil durum yönetimi ile planlı ve yaşanabilir konut alanları konularında; Bilecik ise sosyal donatı alanları (eğitim, sağlık, dini, kültürel ve idari tesisler; açık ve kapalı spor tesisleri ile park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan, rekreasyon alanı vb.), şehir içi ulaşım, şehirler arası ve uluslararası ulaşım, kentsel ve kırsal alanların entegrasyonu, kapsayıcılık ve erişilebilirlik, planlı ve yaşanabilir konut alanları, kentsel yaşam kalitesi, kentsel ve kırsal alanların entegrasyonu konularında beklenen düzeyin uzağında görülmektedir.

Sosyal politikalar konusundaki soruların yanıtlarında, katılımcılar tarafından göç yönetimi ile gelir düzeyi ve dağılımı, sosyal tesis alanları, kırılgan grupların istihdamı başlıkları düşük puanlar almıştır. İllere göre bakıldığında Bursa'nın sosyal tesis alanları, göç yönetimi, kırılgan grup istihdamı, gelir düzeyi ve dağılımı konularında, Eskişehir'in göç yönetimi ve gelir düzeyi ve dağılımında, Bilecik'te ise istihdamın genel düzeyi hariç diğer tüm sosyal politikalar temasındaki konularda eksiklikler bildirilmiştir.

Kırsal kalkınma temasında belirtilen görüşlere göre, bölgede katılımcıların en önemli ve bölgede yetersiz olarak gördüğü sorun tarım ve sanayi bütünleşmesidir. Teknik alt yapı, koordinasyonu, tarımsal örgütlerin faaliyetleri ve kırsalda yerel kapasite gibi alanlarda yapılan değerlendirmelerde de düşük puanlar göze çarpmaktadır.

Katılımcıların bölgelerinin kalkınması adına önemli gördükleri konular Ar-Ge ve yenilikçilik, tarım, kırsal kalkınma, sanayi ve eğitim olarak belirtilmiştir.

Kalkınmada birinci öncelik olarak verilmesi gereken alanlarda en çok seçilenler ise altyapı, sağlık, eğitim, afetlere dayanıklılık, Ar-Ge ve yenilikçilik, tarım, kırsal kalkınma ve sanayi alanlarıdır.

2028 yılında bölgenin:

- Sanayi, teknoloji ve eğitimde ileri düzeyde,
- Sosyal olanaklar açısından zengin,
- Kırsal kalkınma altyapısını tamamlamış,
- Üretim odaklı,
- Trafiği ve ulaşımı konforlu,
- Doğal afet riskine karşı önlemler almış,
- Başarı düzeyi yüksek üniversitelere sahip,

olması beklenmektedir.

3.2. Vizyon Cümlesi İçin Sözcük Önerileri

Bölge planı il çalıştaylarında katılımcılara sorulan “2028 yılında nasıl bir Bursa/Eskişehir/Bilecik ve TR41 Bölgesi görmek istiyorsunuz?” sorusuna, menti.com platformu üzerinden üçer kelimeyle verilen yanıtlarla kelime bulutları oluşturulmuştur. İllere göre öne çıkan kelimeler aşağıda özetlenmektedir:

Bursa: Ulaşılabilir (bölgesel ve kent içi), yaşanabilir, yenilikçi, dayanıklı, kentte ve kırdaki katma değer üreten, girişimci.

Şekil 9. Bursa Vizyon Önerileri



Eskişehir: Üretken, girişimci, tarımda öncü, sürdürülebilir, yenilikçi, proaktif, eğitim seviyesi yüksek, dijital.

Şekil 10. Eskişehir Vizyon Önerileri



Bilecik: İhracatçı, kırsal kalkınma, hayvancılık, kentleşme, butik üniversite, öğrenci odaklı, çevre, dijital okuryazarlık, turizm kenti, inovatif, çeşitlendirilmiş ulaşım, erişilebilir, kentleşmesini tamamlamış, sosyal anlamda gelişmiş, ileri tarım.

Şekil 11. Bilecik Vizyon Önerileri



3.3. GZFT Analizi

Bölge Planı'nın katılımcılı bir planlama süreciyle hazırlanması amacıyla düzenlenen; kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversitelerin davet edildiği; toplamda 421 kişinin katılım sağladığı ve başlangıcında mevcut durum analizlerinin özet sunumunun gerçekleştirildiği çalıştaylarda; Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin mevcut durumda sahip oldukları güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler, altı tematik masada ele alınmıştır. Çalıştaylarda öne çıkan hususlar aşağıda ele alınmaktadır.

3.3.1. Sanayi-Ulaşım-Lojistik

TR41 Bölgesi'nin coğrafi konumu, bölgede güçlü ulaşım ağlarının varlığı ile limanlara, havaalanlarına ve demiryoluna yakınlığı bölgenin yönleri arasında öne çıkmaktadır. Ancak ulaşım ağının bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaması sorun oluşturmaktadır. Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Hızlı Tren Hattı inşaatının devam etmesi, diğer büyükşehirlere ve limanlara yakın olması bölge için fırsat olarak değerlendirirken; çevrede bulunan havalimanları (İstanbul Havalimanları, Zafer Hava Limanı vb.) sebebiyle bölgedeki havalimanlarının kullanılmaması, enerji ve ulaşım maliyetlerinin artması, deprem riskinin bulunması bölge için tehdit oluşturmaktadır.

Sanayi istihdamında çeşitlilik olması, sanayide teknolojik gelişimin desteklenmesi, özellikle Bursa ilinde sayıca fazla olan Ar-Ge ve tasarım merkezleri bölgenin güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Üniversiteler ve meslek yüksekokullarının varlığı da nitelikli iş gücü ve teknoloji odaklı gelişimi desteklemeleri açısından önemlidir.

Ancak üniversite, Ar-Ge ve sanayi iş birlikleri ve teknolojik dönüşüm yeteri kadar sağlanmamıştır. Nitelikli iş gücünün bölgede yaşamayı tercih etmemesi, sanayide ara eleman eksikliği yaşanması ve meslek liselerinin yeterli olmaması, kent ve sanayi alanlarına ait planların eksik olması veya bütüncül olmaması, kurumlar arası iş birliği ve birlikte çalışma kültürünün düşük olması, sanayide alternatif enerji kaynakları kullanılmaması ve atık yönetiminin yetersiz olması bölgenin zayıf yönleri olarak ele alınmıştır.

Bölgede Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde belirlenen kriterlere uyum açısından öncü firmaların bulunması, GES ve RES kapasitesinin artması ile yenilenebilir enerji modellerinin üretilmesi, Bursa'da TEKNOSAB ve Togg projelerinin hayata geçirilmesi, tarım ve hayvancılık ürünlerinin yoğun olması ve gıda sanayisinin gelişmesi fırsat olarak değerlendirilirken bölgede yapılan planların barınma, konut gibi güncel ihtiyaçları karşılamaması, arazinin niteliği sebebiyle sanayi alanlarının genişleyecek alanı bulamaması, su kaynaklarının azalması, hammadde temininde zorluklar yaşanması ve nitelikli iş gücünün göç etmesi sanayi açısından bölge için tehdit oluşturmaktadır.

3.3.2. Girişimcilik, Ar-Ge ve Yenilikçilik

TR41 Bölgesi'nin tanınırlığı ve marka değeri, bölgede bulunan OSB sayısının fazlalığı, üniversite ve Ar-Ge merkezleri, Ar-Ge ve yeniliğe açık firmalar, girişimcilik ekosistemini destekleyen ve geliştiren unsurlar, yüksek yatırımcı potansiyeli ve nitelikli girişimcilerin varlığı, orta-yüksek teknoloji üreten şirketlerin varlığı, üniversite ve sanayi iş birliği kültürünün yerleşmiş olması girişimcilik, Ar-Ge ve

yenilikçilik açısından bölgenin güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Ancak girişimcilik kültürünün henüz yerleşmemiş olması, yatırımcı ekosisteminin gelişmemesi, Ar-Ge firmalarının tanıtım, pazarlama alanlarındaki eksiklikleri, çalışabilecek nitelikli personel eksikliği, yürütülen çalışmaların yeterince ticarileşmemesi ve yaygın olarak geleneksel şirket yönetiminin kabul görmüş olması bölgenin zayıf yönleri olarak ele alınmaktadır.

Bölgenin Ankara, İstanbul gibi girişimcilik ve Ar-Ge merkezlerine yakınlığı, bölgedeki yerel yönetimlerin girişimciliğe olan ilgisi ve bu konuda faaliyetler yürütmesi, girişimcilik, Ar-Ge ve yenilikçiliğe yönelik BEBKA, AB ve diğer kamu kurumlarının uyguladıkları destek programları ve eğitimli genç nüfusun teknolojiyi ve bu faaliyetleri desteklemesi bölge için fırsat oluştururken; bölge dışına yapılan beyin göçü, yenilikçi ürünlere zaman zaman azalan talep, döviz kuru ve maliyetlerdeki belirsizlikler, Ar-Ge ve yeşil dönüşüm maliyetleri, TTO ve teknoparkların yeterince genişleyememesi bölge açısından tehdit oluşturmaktadır.

3.3.3. Kentsel Gelişme

TR41 Bölgesi'ndeki doğal alanların varlığı, ulaşım alternatiflerinin fazla olması, deniz ulaşımının varlığı (liman), kültürel çeşitlilik, Bursa başta olmak üzere tarihi ve kültürel mirasın bulunması, önemli üniversitelerin varlığı, planlı gelişme alanlarının artması, farklı turizm olanaklarının (eko-turizm, kongre, kış, yaz) bulunması kentsel gelişme açısından bölgenin güçlü yönleri olarak ele alınmaktadır. Plan hiyerarşisinde uyumsuzluklar ve kurumlar arası iletişim eksikliği, erişilebilirlik açısından sağlanan imkanların yetersizliği, nüfus artışı sebebiyle toplu taşımanın, ulaşım alternatiflerinin, alt yapının yetersiz kalması, bütüncül yapılmayan kentsel dönüşüm uygulamalarının olması, ekonomik ömrünü tamamlamış konut stoğu, sosyal donatı alanlarının ve yeşil alanların yetersizliği ise bölgenin zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Bölgenin coğrafi konumu sebebiyle ulaşılabilir olması, bölgede raylı sistemlerin gelişimi, mevcut ve yeni üniversiteler ile bölgenin çekim gücünün artırılması, TEKNOSAB gibi teknoloji odaklı yeni sanayi alanlarının kurulması, kentsel dönüşüm ve toplu konut projeleri, bölge için fırsat oluştururken, deprem riski, çok sayıda parçacıl plan değişikliği ve kentsel dönüşüm projelerinin yürütülmesi, kontrolsüz göç ve nüfus artışının beraberinde getirdiği konut stoğu, altyapı ve sosyal donatı alanlarının yetersizliği sorunu, demografik yapıdaki çeşitlilik sebebiyle mekânsal kullanımın bulunmaması, alan kullanımlarının net olarak tanımlanmaması ve farklı kullanım alanlarının iç içe geçmiş olması (kent-sanayi), ulaşım sisteminin bütüncül olmaması ve çevre kirliliği bölge için tehdit oluşturmaktadır.

3.3.4. Yeşil Büyüme

TR41 Bölgesi'nin tarım, sanayi, turizm olmak üzere ekonomik yapısının çeşitli olması, bölgede yerel yönetimlerin yeşil büyüme hakkındaki farkındalığı, yerel idarelerin yürüttüğü çalışmalar ve sürdürülebilir çevre yönetimi konusunda deneyimli olması, bölgedeki yeşil büyümeyi her yönüyle (teknik ve pratik) değerlendirecek üniversitelerin varlığı, yeşil dönüşüme destek verebilecek nitelikli iş gücünün varlığı, sanayileşmenin genelde OSB'ler içinde olması nedeniyle yeşil büyümenin yönetilebilmesi ve endüstriyel anlamda çevre yönetiminin kolaylığı, özellikle Eskişehir'de geri dönüşüm teknolojileri üreten firmaların, Bursa'da güneş enerjisi panelleri ve rüzgâr türbini üretimi yapan yerli firmaların varlığı, Eskişehir'de Sanayi Odası tarafından kurulan Sürdürülebilir Yeşil Sanayi Biriminin çalışmaları; yeşil büyüme açısından bölgenin güçlü yönleri olarak ele alınmaktadır.

Hızlı göç ile birlikte gelen nüfus artışının çevre yönetimini zorlaştırması, kentsel gelişmenin ve sanayi üretiminin tarım alanlarının, doğal kaynakların ve su rezervlerinin kapasitelerini sınıra getirmesi, sanayi ve yerleşim bölgelerinin iç içe geçmiş olması, sürdürülebilir olmayan geleneksel tarım yöntemlerini kullanılması, evsel ve sanayi atıma çamurları için bölge içinde nihai bertaraf imkânının yetersiz olması ise bölgenin zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Üst politika dokümanlarında ve kamu kurumlarının gündeminde yeşil büyümenin yer alması, yenilenebilir enerjide hayata geçirilmemiş potansiyel alanların varlığı, yeşil büyümeye ilişkin ulusal ve uluslararası fonların artması (sürdürülebilirlik, yenilenebilir enerji vb.), atık su ve yağmur suyu kazanımının yaygınlaşması, Togg fabrikasının Bursa'da olması bölge için fırsat alanlarını oluşturmaktadır. Öte yandan bölgede kısıtlı yerleşilebilir alan bulunması nedeniyle arazi talebiyle birlikte m² birim fiyatları yükselmekte, hızlı sanayileşme sürecinde artan enerji talebiyle birlikte ithalat tutarları yükselmektedir. Ayrıca şehir içindeki sanayi işletmelerine ait atıkların toprağa ve suya karışması, tarım alanlarının tarım dışı amaçlar için kullanılması ve yeşil alanların iklim uygun planlanmaması; bölge için tehdit oluşturmaktadır.

3.3.5. Kırsal Kalkınma

TR41 Bölgesi'nin coğrafi konumu, bölgedeki mikro klima iklim ve ürün çeşitliliği, tarıma dayalı sanayinin güçlü yapısı, coğrafi işaretli ürünlerin bulunması, milli parklar ve koruma havzaları, mera ve ormanlar, üniversiteler, örgütlenme yönünden kooperatiflerin fazlalığı, uzmanlaşmış tarımsal kurumlar (TİGEM vb.), yenilikçi ve bilinçli insan kaynağı, katma değeri yüksek tarımsal ürün çeşitliliği, ticaret borsasının ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinin varlığı, potansiyel turizm çeşitlerinin varlığı (kırsal turizm, yayla turizmi, inanç turizmi, kültür turizmi vb.) kırsal kalkınma açısından bölgenin güçlü yönlerini oluşturmaktadır.

Kırsal alanlardaki ulaşım sıkıntısı, sosyal donatı alanlarının eksikliği, enerji, internet ve 4,5 G altyapısının eksikliği, nüfusun düzenli olarak göç etmesi ve yaşlanması, bölgedeki parçalı araziler ve işletme büyüklüklerinin oldukça küçük olması, coğrafi koşullara uygun ürün deseni ve beraberinde pazar planlamasının yetersizliği, tarımsal ürünlerin katma değerli hale getirilememesi, coğrafi işaretli ürünlerin pazarlanabilirliği, standardizasyonu ve kontrolünün yetersizliği, tarımsal Ar-Ge merkezlerinin eksikliği, bölgedeki değerlendirilmemiş potansiyel turizm alanları/rotaları ve turizm ve tanıtım bilincinin yetersiz olması kırsal kalkınma açısından bölgenin zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Arazi toplulaştırma konusunda yürütülen çalışmalar, hızlı tren hattı inşası, yerel yönetimlerin kırsalda üretimi destekleyici politikaları, güvenli gıdaya artan talep, Bursa'nın IPARD programında yer alması ve kırsal alanlarda ekstrem spor potansiyeli (yamaç paraşütü, kanyon geçişi vb.) olan alanların bulunması bölge için fırsat oluştururken, arazi toplulaştırılmasının etkin yürütülmemesi, tohumda, enerjide ve girdilerin (gübre, ilaç, vb.) tedarikinde dışa bağımlı olunması, girdi maliyetleri ve üretimde vergi yükü, tarımsal sigorta mevzuatı, nadasa bırakılan arazilerin artışı, geçimlik tarım ile uğraşan küçük aile işletmelerinin büyük tarım işletmeleriyle rekabet edememesi, köy okullarının kapatılması ve taşımali sistemin olumsuz etkisi, kırsal nüfusun yaşlanması, geleneksel el sanatlarının yok olması, sanayi ve kentsel gelişme baskısı, kırsal alanlarda sanayinin oluşturduğu çevre kirliliği, mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı ve yaşattığı sosyal sorunlar, Bilecik ve Eskişehir'in 2023 yılına kadar IPARD programında yer almaması bölge için tehdit oluşturmaktadır.

3.3.6. Sosyal Politikalar

TR41 Bölgesi'ndeki güçlü kurumsal yapı, iş olanakları ve istihdam çeşitliliğinin fazlalığı, üniversitelerin çekim gücü ile oluşan genç nüfus, başarılı ve sayıca fazla bulunan kadın kooperatifleri, güçlü sosyal sermaye ve dayanışma kültürü, Bursa ve Eskişehir illerinde engelli istihdamının çok olması ve sanayi sektörünün engelli istihdamına açık olması bölgedeki güçlü yönleri oluştururken, sosyal yardımlardaki koordinasyon eksikliği ve hizmet mükerrerliği, göçle gelen nüfusun sosyal uyumunda yaşanan zorluklar, engellilere uygun olmayan mekânsal düzenlemeler ve sosyal hizmet kapasitesinin yetersizliği bölgenin zayıf yönleri olarak ele alınmaktadır.

Bölgenin bulunduğu coğrafi konum ve sahip olduğu iklim koşulları nitelikli iş gücünün yaşamayı tercih etmesi açısından fırsattır. Ayrıca üniversitelerin varlığı ve bölgedeki nitelikli iş gücü sayesinde yatırım çekme potansiyelinin yüksek olması bölge açısından fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte kırsal alanların göç vermeye, kentsel alanların iç ve dış göç almaya devam etmesi, iklim değişikliğiyle birlikte bu eğilimin hızlanma ihtimali, madde bağımlılığının artması ve mevsimlik işçilere yönelik altyapının yetersiz olması bölge için sosyal politikalar açısından tehdit oluşturmaktadır.

4. TR41 BÖLGESİNİN VİZYONU

İl çalıştaylarında alınan sözcük önerilerinde öne çıkan kavram ve temalar ile mevcut durum analizlerinden hareketle, TR41 Bölgesi'nin 2028 yılı için belirlenen vizyonu şöyledir:

"Nitelikli iş gücü ve sektörel çeşitliliği ile kentte ve kırdaki katma değer üreten, ulaşım altyapısı gelişmiş, afetlere ve krizlere dayanıklı, yaşanabilir, yeşil ve dijital dönüşümde proaktif yenilik ve girişimcilik merkezi olan TR41 Bölgesi"

Belirlenen vizyona erişilmesini sağlayacak üç stratejik öncelik, aşağıdaki biçimde belirlenmiştir: Stratejik Öncelikler:

- i. Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi
- ii. Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması
- iii. İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması



5. MEKÂNSAL GELİŞME

2024-2028 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı, bölgenin kalkınması amacıyla, ulusal düzeyde üretilen politika, plan ve stratejiler ile yerel ölçekte belirlenecek faaliyetler arasındaki ilişkiyi belirlemek, iş birliği ve koordinasyonu güçlendirmek; bölgesel gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve bölgesel program ve projelere temel oluşturmak üzere hazırlanmıştır. Bölge Planı hazırlık süreci ile eşgüdümlü olarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından 2024-2028 Bölgesel Gelişme Uyum Stratejisi (BGUS) ulusal kalkınma politikalarının mekânsal yapı taşlarının oluşturularak güçlendirilmesi, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumun artırılması, bölgesel gelişme çalışmalarına bütüncül bir perspektif kazandırılarak etkinliğinin artırılması, alt ölçekli (bölge ve il) plan ve stratejilere genel bir politika çerçevesi oluşturulması, bölgesel gelişme alanında faaliyet gösteren kurumlar ile mahalli idareler, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin artırılması ve karar süreçlerine katılımcılığın artırılması amaçlarıyla hazırlanmıştır. Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle, yerel dinamiklerini kullanarak topyekûn kalkınmış bir Türkiye vizyonu ile oluşturulan 2024-2028 BGUS, mekânsal ve tematik amaçları da içerecek şekilde dört stratejik amacı hedeflemektedir.

1. Bölgelerin küresel ekonomik entegrasyonunun güçlendirilmesi
2. Bölgelerin rekabet edilebilirliklerinin artırılması
3. Bölgeler arası ekonomik ve sosyal yakınsamanın sağlanması
4. Afet sonrası ekonomik ve sosyal toparlanmanın sağlanması

BGUS'un her bir stratejik amacı kapsamında YER-SİS ve SEGE çalışmaları dahil olmak üzere üretim yapısı, gelir düzeyi, ihracat, istihdam ve nüfus gibi bölgesel kalkınmada öne çıkan göstergeler kullanılarak geliştirilen mekânsal tipolojiye göre iller dokuz ayrı kategoride sınıflandırılmıştır.

Bursa, Eskişehir ve Bilecik illeri BGUS'a göre üç farklı mekânsal tipolojiye sahip olup bu tipolojiler için belirlenen mekânsal amaçlar aşağıda sıralanmaktadır. Buna göre; Bursa, potansiyel küresel il; Eskişehir, rekabetçi il; Bilecik, rekabet nüvesi il kategorisinde yer almaktadır. Ankara, İzmir, Kocaeli ve Antalya ile aynı kategoride olan Bursa potansiyel küresel il olarak belirlenmekte ve BGUS'ta potansiyel küresel illerin küresel rekabet gücünün artırılması mekânsal amacının altında üç farklı strateji yer almaktadır. Bu bağlamda, potansiyel küresel illerden Bursa ve Kocaeli'de mobilite ve teknik tekstil, elektronik, bilişim, kimya ve makine sektörlerinde yüksek teknoloji üretim ve ihracat merkezleri olarak konumlandırılacaktır. Bu gruptaki illerin ihracat için lojistik merkez rolleri güçlendirilmesi planlanmıştır. Ankara gibi sanayi üretim ve hizmet merkezi rolü olan potansiyel küresel illerin mevcut potansiyelinin Eskişehir ve Konya'nın havacılık, savunma ve raylı sistemler sektörleri kapsamında bir yaygınlaştırma hedeflenmektedir. Potansiyel küresel illerin marka şehir rolleri güçlendirilecek, otomotiv ve makine sektörlerinde başat olan Bursa ve diğer potansiyel küresel illerin, uluslararası organizasyonlara katılım sağlanması veya ev sahipliği yapılması, mevcut teknik ve sosyal altyapının nitelik ve nicelik olarak artırılması, tanıtım ve ulusal ve uluslararası iş birlikleri plan döneminde beklenmektedir. Küresel il olan İstanbul ile potansiyel küresel illerin ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi, bu kapsamda farklı modlarda ulaşım alternatiflerinin oluşturulması planlanmıştır. Özellikle, İzmir Bergama-Balıkesir-Bandırma-Bursa hızlı tren projesi,

Ankara-Eskişehir-Bursa otoyol projesi ve İstanbul-Eskişehir-Afyonkarahisar-Antalya hızlı tren projesine BGUS'ta da önem atfedilmiştir.

Rekabetçi iller arasında yer alan Eskişehir ve diğer illerin uluslararası rekabet güçlerinin artırılması amaçlanmıştır. Eskişehir'de hava ve uzay taşıtları ile raylı sistemler sektörü gibi orta-yüksek ve yüksek teknolojili üretime yönelik Ar-Ge, tasarım, yenilik ve markalaşma faaliyetleri, teknoloji odaklı girişimcilik ve yatırım-tanıtım faaliyetleri teşvik edilecektir. Diğer taraftan, bu illerde ulusal ve uluslararası piyasalarla ilişkilerin artırılması amacıyla lojistik ve ulaşım imkanları güçlendirilecektir. Rekabet gücünü artırmak için nitelikli iş gücünü çekecek sosyal ve teknik altyapı yatırımları desteklenecektir.

Bilecik ilinin de içinde bulunduğu rekabet nüvesi illerde, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve teknoloji seviyesinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Bu gruptaki illerde imalat sanayi sektörlerinde teknoloji seviyesi yükseltilecek, illerin önemli merkezlerle erişimi güçlendirilecektir. Bilecik'in tarımsal üretim potansiyeli tarım sanayi entegrasyonu ile ivmelendirilerek ilin potansiyeli ve öncelikli alanlarına göre ekonomisi çeşitlendirilecektir.

Bu bağlamda, 2024-2028 BGUS bölgemizdeki ihtiyaçları 2024-2028 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı ile uyumlu olacak şekilde ortaya koymaktadır. Planlı sanayi alanlarının geliştirilmesi, sanayi alanlarının ana demiryolu hatları ve limanlarla bağlantılarının güçlendirilmesi, lojistik merkezlerin sayı ve etkinliğinin artırılması gibi stratejiler TR41 bölgesi için önem arz etmektedir.

2024-2028 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı'nda başta il çevre düzeni planları olmak üzere alt ölçekli mekânsal planlarda dikkate alınacak ve gelişme kararlarını yönlendirecek olan plan kapsamında oluşturulan şemayla; stratejik öncelik, hedef ve tedbir/program/proje önerilerinin mekânsal açıdan da bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bölge Mekânsal Gelişme Öngörülleri ve Şeması, yerleşim alanları, sanayi alanları ve gelişme koridorları, ulaşım bağlantıları, lojistik ve ticaret akışları, tarım ve kırsal kalkınma odakları, çevresel ve teknik altyapı ile turizme ilişkin odak ve akışlardan oluşmaktadır.

Plan dönemine dair aşağıdaki mekânsal gelişme tedbirleri öngörülmektedir:

1. Bölgedeki yerleşmelerin mevcut gelişme eğilimleri, nüfus büyüklükleri ve ilçelere göre dağılımı, ulaşım, iş gücü, üretim deseni, sosyal ve ekonomik veriler ile plan kapsamında belirlenen hedef, tedbir, program ve proje önerileri baz alınarak kentsel ve kırsal yerleşimlerin bölge içindeki kademeleri tanımlanmıştır.

SEGE 2022 sıralamaları temel alınarak, 2028 yılına kadar tamamlanması hedeflenen yatırımların ve plan kapsamında önerilen tedbir, program ve proje önerilerinin etkisiyle yaşanması beklenen değişimler doğrultusunda ilçe kademeleri oluşturulmuştur. Buna göre:

- 1. kademe merkezler; Bursa ili Osmangazi, Nilüfer, Yıldırım, Gemlik, Mudanya ve İnegöl ilçeleri, Eskişehir ili Odunpazarı ve Tepebaşı ilçeleri, Bilecik ili merkez ve Bozüyük ilçeleri olarak belirlenmiştir.
- 2. kademe merkezler; Bursa ili Gürsu, Orhangazi, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Kestel, İznik ve Yenişehir ilçeleri, Eskişehir ili Sivrihisar ilçesi ve Bilecik ili Osmaneli ilçesi olarak belirlenmiştir.

- 3. kademe merkezler; Bursa ili Orhaneli ilçesi, Eskişehir ili Mahmudiye, İnönü, Alpu ve Çifteler ilçeleri, Bilecik ili Söğüt, Pazaryeri ve Gölpaazarı ilçeleri olarak belirlenmiştir.
- 4. kademe merkezler; Bursa ili Harmancık, Keles ve Büyükorhan ilçeleri, Eskişehir ili Mihalicçık, Beylikova, Sarıcakaya, Mihalga, Seyitgazi, Han ve Günyüzü ilçeleri, Bilecik ili İnhisar ve Yenipazar ilçeleri olarak belirlenmiştir.

Çevre düzeni planlarında, homojen ve dengeli bir mekânsal gelişim için alt merkezlerin işlevleri geliştirilecek, 1. kademe merkezlerdeki çeşitli işlevlerin 2., 3. ve 4. kademe merkezlere kaydırılarak nüfusun ve hizmetlerin dengeli dağılımının sağlanmasına yönelik çok merkezli mekânsal gelişme sistemi oluşturulacaktır. Yeni ulaşım hatları, yerleşim alanları ve organize sanayi bölgeleri belirlenirken, “Stratejik Gürültü Haritaları”, “Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları” ve “Temiz Hava Eylem Planları” dikkate alınacaktır.

2. Alt ölçekli planlarda, nüfus projeksiyonları doğrultusunda mevcut kentsel alanların plan yoğunluğuna ulaşması hedeflenecek ve kentsel dönüşüm projeleriyle arazi kullanımının verimliliği artırılacaktır. Yeni gelişme alanları denetimli ve etaplar halinde belirlenecek, büyük ova koruma alanları ve diğer doğal ve yasal eşikler dikkate alınacak, il merkezleri başta olmak üzere tüm kentsel yerleşmelerde görülen batı yönlü gelişme eğilimi çeşitlendirilerek dengeli bir dağılım hedeflenecek, mevcut afet riskli konut alanlarının taşınması ve dönüştürülmesi için gelişme alanları içerisinde rezerv yerleşim alanları ayrılacaktır.

Köylerde ve 6360 sayılı yasa ile köyden mahalleye dönüştürülen yerleşimlerde, yerleşik alan sınırları dahilinde yapılaşma koşulları çevre düzeni planlarında belirlenecektir. Özgün niteliğe sahip köy ve mahalleler ile, kırsal özelliği zamanla kaybolan ve kent çeperine dahil olan mahallelerde, yapılaşma koşulları için tasarım rehberleri hazırlanabilir.

3. Gelişme konut alanlarında ve kentsel dönüşümle yeniden inşa edilen alanlarda, sosyal ve teknik altyapı alanları artırılacak, yağmur suyunun doğal akış güzergahları yeşil alan olarak ayrılacaktır. Alt ölçekli planlarda, bu alanlara ilişkin sosyal ve teknik altyapı standartları ile yeşil bina ölçütleri belirlenecektir.

4. Mevcut Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) altyapıları iyileştirilecek ve Yeşil OSB standartlarına uygun biçimde dönüşümleri sağlanacaktır. Geri dönüşüm tesisleri, mermer işletmeleri ve tekstil boyahaneleri başta olmak üzere toprak, su, hava, gürültü ve diğer boyutlarıyla çevre kirliliği yaratan sanayi işletmeleri; ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri ve doğal eşik ve değerler dikkate alınarak yer seçimi yapılmış organize sanayi bölgelerine ve sanayi alanlarına yönlendirilecek, bu bölgelerde kirliliği önleyici tedbirler alınacaktır.

İmar planlarında “konut dışı kentsel çalışma alanı” gibi sanayi haricindeki işlevlerle tanımlı alanlarda yer alan tesisler, öncelikle afet riski değerlendirmesinde riskli yapı olduğu belirlenenlerden başlanarak mevcut planlı sanayi alanlarındaki boş parsellere taşınacaktır. Taşınacak riskli yapıların TR41 bölgesi içerisindeki mevcut OSB’lerde yer tahsisi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve kapasiteyle eşleştirilmesi amacıyla bir komisyon kurulacaktır. Talep edilen alan büyüklüğü ile uygun parseller arasında uyumsuzluk olması durumunda, OSB imar planlarında revizyon yapılarak tevhid ve ifraz işlemleri uygulanacaktır.

5. Bursa ilinde mevcut OSB doluluk oranları ve sektörel yığılmalar göz önünde bulundurularak, yerleşim alanları içerisinde dağınık biçimde bulunan ve öncelikle otomotiv, otomotiv yan sanayi, tekstil, hazır giyim, gıda, mobilya, metal, makine, diğer metalik olmayan mineral ürünler ve ağaç ürünleri sektörlerinde üretim yapan imalat sanayi işletmelerinin, mevcut tesisini kapatma taahhüdü şartıyla taşınacakları, sektörel altyapı (arıtma, enerji, ulaşım, vb.) ihtiyaçları gözetilerek ihtisas alt bölgelere ayrılacakları ve alan içerisinde demiryolu bağlantısının kurulacağı yeni bir organize sanayi bölgesi kurulacaktır.

Bu organize sanayi bölgesinin kuruluş aşamasında; yalnızca OSB başvuru işlemlerinden önce üretim yeri Bursa ilinde olup ildeki mevcut organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, endüstri bölgeleri ve serbest bölge sınırları dışında üretim yapan tesislerden, mevcut tesisini kapatarak taşınma taahhüdünü yazılı olarak sunanlara parsel tahsis yapılacaktır. Bu şart OSB'ni kuruluş protokolünde yer alacak ve belirtilen kapsamın dışındaki tesislere söz konusu OSB'de oluşturulacak sanayi parselleri tahsis edilemeyecektir.

Bahse konu yeni organize sanayi bölgesinin yer seçiminin Kestel ve Yenişehir ilçeleri sınırlarında ve bu iki ilçenin kesişiminde yapılması öngörülmektedir.

6. Kestel Çataltepe mevkiinde yapımı devam eden Küçük Sanayi Sitesi tamamlanacaktır.

7. Önceki maddelerde (4. ve 5.) belirtilen hususlardan hareketle, ihtiyaç duyulan OSB alanı yüzölçümü, sunulabilecek kapasiteye göre değerlendirilmiştir.

Bursa ilinde yaklaşık 4.500 firma, plansız alanlardan taşınmak için talep toplama sürecine katılmıştır. Bunlardan 4. ve 5. maddelerdeki kriterler doğrultusunda öncelikli olarak ele alınması gereken 2.917 firma için, mevcut OSB'lerdeki üretim yapısı ve sektörel ihtiyaçlara göre alan kullanımı ortalamaları çıkarıldığında, yaklaşık 4.350 ha ilave alan ihtiyacı belirlenmiştir.

Bu ihtiyacın 1.929 ha kısmının ildeki mevcut OSB'lerdeki boş parsellere, 1.200 ha Önerilen OSB'ye, 60 ha Planlanan Gölpaazarı Gıda OSB'ye, kalan bölümünün de başta bölge içinde

(Bilecik) olmak üzere bölgesel teşvik avantajları sunan diğer illere yönlendirilmesi önerilmektedir.

Buna göre mevcut, planlanan ve önerilen OSB alanlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Tablo 2. OSB Bilgi Tablosu

İl/Bölge	OSB Sayısı	Parsel Sayısı	Tahsisli Doluluk Oranı (Ağırlıklı, %)	Üretim Doluluk Oranı (Ağırlıklı, %)	Mevcut OSB Yüzölçümü (ha)	Üretim Yapılma-yan Brüt Alan (ha)	Tespit Edilen İlave Alan İhtiyacı (ha)	Planla-nan OSB Yüzölçü-mü (ha)	Önerilen OSB Yüzölçü-mü (ha) (Bölge Planı)
TR41	28	4.459	83,40	54,13	10.783	4.946	4.350	0	1.200
Bursa	17	2.640	91,80	62,85	5.913	1.929	4.350	0	1.200
Eskişehir	3	1.122	88,20	58,31	3.475	1.423	0	0	0
Bilecik	9	697	55,88	26,78	1.873 ¹	1.594	0	178	0

¹ Bilecik ilinde yer alan Gölpaazarı Gıda OSB'nin (60 ha) yer seçimi kararına ilişkin ÇED raporunun mahkeme sürecinde olması; Pazaryeri Seramik İhtisas OSB'nin (118 ha) ise yer seçiminin kesinleşmesinden sonra kuruluş işlemlerinin devam etmesi ve 07.12.2023 tarihinde henüz OSBÜK kayıtlarında sicil numarasıyla birlikte yer almaması nedeniyle; bu iki OSB planda "Planlanan OSB" kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle tabloda Bilecik ilinin mevcut toplamı 2.051 ha yerine 1.873 ha olarak belirtilmiştir

8. Plan kapsamında 5. maddede önerilen OSB ile 07.12.2023 tarihi itibarıyla yer seçim kararı kesinleşen OSB'lere ek olarak; Bursa ilinin Gemlik ilçesinde elektrikli otomobil ve pil teknolojileri, Orhanlı ilçesinde metal, mermer, madencilik sektörleri; Eskişehir ilinin İnönü-Tepebaşı-Odunpazarı-Sivrihisar ilçelerinde ve Eskişehir-Ankara güzergahı boyunca dayanıklı tüketim malları (beyaz eşya), raylı sistemler, havacılık, uzay teknolojileri ve savunma sanayi sektörleri; Bilecik ilinin Osmanlı, Pazaryeri ve Gölpazarı ilçeleri ise gıda sektörü önceliğinde sanayi gelişme koridorları olarak belirlenmiştir. Belirlenen koridorlar dahilinde sanayi bölgelerinin yer seçimleri, 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği ve Endüstri Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliğine göre ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda büyük ova koruma alanları ve diğer doğal eşikler dikkate alınarak yürütülecek; yatırım yeri taleplerinde münferit yatırım yerlerinden önce boş OSB parsellerinin değerlendirilmesi esas alınacaktır.

9. Plan döneminde Balıkesir, İzmir, Kütahya gibi bölge dışındaki illerden, bölgedeki Eskişehir ve Bilecik illerinden ve Bursa'nın Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Kestel, Gürsu, Karacabey ve Orhanlı ilçelerinden; Gemlik Liman Bölgesine, Kocaeli iline ve İstanbul iline doğru giden güzergahlarda mal akımlarının yoğunlaşması beklenmektedir. Organize sanayi bölgeleri ile mal akımı güzergahlarının kesişimlerinde, giden ve gelen yüklerin daha hızlı, verimli ve düzenli aktarımı için lojistik merkezler önerilmiştir.

Bu kapsamda Eskişehir Hasanbey Lojistik Merkezi ve Bozüyük (Bilecik) Lojistik Merkezine ek olarak, Bursa ilinde Doğu (Kestel-İnegöl-Yenişehir arası) ve Batı (Nilüfer) lojistik merkezler kurulacaktır. Bursa Doğu Lojistik Merkezinin Yenişehir Havalimanının kargo kapasitesi de dikkate alınarak tam kapsamlı bir lojistik köy, Bursa Batı Lojistik Merkezinin ise karayolu ve demiryolu arasında bir yük aktarma istasyonu olarak kurulması öngörülmektedir. Önerilen lojistik merkezlere ek olarak, ildeki kurumlar eliyle planlanan ve talep toplama süreci devam eden bir lojistik merkez hazırlığı bulunmaktadır.

Bursa ilinin Gemlik ilçesinde demiryolunun liman bölgesi ile buluşacağı alanda, depolama ve yük aktarma sahaları kurulabilmesi için alt ölçekli planlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Bilecik Osmanlı'da ise yapımı devam eden demiryoluna yük istasyonu planlanacak ve bu istasyona Osmanlı OSB ile özel endüstri bölgelerinden bağlantı sağlayacak karayolu bağlantısı güçlendirilecektir.

Tüm lojistik merkezlerde sanayi hammaddelerinin depolanacağı alanlar ile mamullerin dış pazara erişiminin sağlanacağı hal ve depolama sahaları, antrepolar, bürolar ve tır-kamyon otopark alanları yer alacaktır.

10. İstanbul-Bursa-İzmir, Kocaeli-Bursa-İzmir ve Ankara-Eskişehir-Bursa-İstanbul arasında mevcut ve artması öngörülen beşerî sermaye ve hizmet hareketliliği, günümüzde karayolu ağırlıklı bir ulaşım sistemiyle ve telekomünikasyon imkanları yardımıyla gerçekleşmektedir. COVID-19 salgını sonrasında toparlanma süreciyle birlikte, yüz yüze fiziki hareketliliğin yeniden artması ve bu talebin karayoluna yönelmesi beklenmektedir. Beşerî sermaye, mal ve hizmet akışlarının daha verimli, hızlı, güvenli ve öngörülebilir sürelerde gerçekleştirilebilmesi için, demiryolunun yük ve yolcu taşımacılığındaki payını artıracak tedbirler önerilmiştir.

Plan döneminde Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Hızlı Tren Hattı ve Bursa-Gemlik Demiryolu tamamlanacak; Bursa OSB, Nilüfer OSB, Demirtaş OSB, Bursa Teknoloji İhtisas OSB (TEKNOSAB), Bilecik 1., 2. ve 3. OSB'ye ve Eskişehir OSB-Hasanbey Lojistik Merkez arasına, demiryolu iltisak hattı yapılacaktır.

11. Bursa'da Nilüfer-Kestel ilçeleri arasında D200 karayoluna ve Avrupa Konseyi-11 Eylül Bulvarlarına alternatif oluşturacak biçimde; Başköy-Çalı-Otosansit-Barakfakih güzergahında Bursa Güney Çevre Yolu açılacaktır. Bursa'da açılması önerilen Güney Çevre Yolunun, Çalı mevkiî üzerinden Bursa-Orhaneli-Harmancık karayoluna bağlantısı açılacak; Orhaneli ve Keles yönlerinden gelen trafiğin doğrudan otoyola ulaştırılması sağlanacaktır.

12. Bursa-Orhaneli-Harmancık İl Yolu inşaatı tamamlanacak, bir sonraki aşamada Devlet Yolu kademesine yükseltilecektir. Bu yoldan erişim sağlanan 34 km uzunluğundaki Büyükorhan-Piribeyler bağlantısı iyileştirilecektir.

İnegöl-Yenişehir-İznik Karayolu ve İznik-Orhangazi-Mekece Karayolunun geometrik standartları iyileştirilecektir.

Eskişehir'de Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinden oluşan kent merkezinde, D200 karayoluna alternatif oluşturacak biçimde Kuzey ve Güney Çevre Yolları açılacaktır.

Yenipazar-İnhisar-Mihalgazi-Sarıcakaya-Tepebaşı arasındaki mevcut karayolunun geometrik standartları, il yolu düzeyine çıkarılacaktır.

Bölge genelinde köy ve kırsal mahallelere ulaşımında alternatifi bulunmayan toprak zemine sahip yollarda sıcak asfalt zemine geçilecek, zeminde ve yol geometrisinde iyileştirmeler uygulanacaktır.

13. Bursa ve Eskişehir'in yüksek nüfus yoğunluklu metropolitan alanları ile Bilecik'in Merkez ve Bozüyük ilçeleri dışında kalan yerleşmelerin; fiziki, işlevsel, demografik ve ekonomik özelliklerinde kırsal karakter baskın görünmektedir. Yaşlanma ve nüfus kaybetme eğilimi olan bu alanlarda, ekonomik aktivitenin canlandırılması ve kentsel alanlarla entegrasyonun güçlendirilmesi yoluyla bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, kırsal kalkınma hedeflerinin Tarımsal Gelişme Odakları ile gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

14. Bursa ilinde Karacabey, Mustafakemalpaşa, Kestel, Gürsu, Gemlik, Orhangazi, İznik, Yenişehir, Orhaneli, Keles, Büyükorhan ve Harmancık ilçeleri; Bilecik ilinde Osmaneli, Pazaryeri, Gölpazarı, Yenipazar, İnhisar ve Söğüt ilçeleri Eskişehir ilinde ise Alpu, Mihalıççık, Beylikova, Mahmudiye, Seyitgazi, Çifteler, Sivrihisar, Mihalgazi, Sarıcakaya, Günyüzü ve Han ilçeleri; Tarımsal Gelişme Odakları olarak belirlenmiştir.

Tarımsal gelişme odaklarında üretim miktarının, çeşitliliğinin ve verimliliğinin artırılması, sulama altyapısının geliştirilmesi ve modernizasyonu, yenilenebilir enerjiye geçiş; örtü altı, organik ve iyi tarım ile modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

15. Bursa ilinde Keles ilçesi, Bilecik ilinde Bozüyük ilçesi Dodurga mevki ve Yenipazar ilçesi ile Eskişehir ilinde Beylikova ilçesi; mevcut işlevlerine ek olarak Hayvancılık Gelişme Odakları olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda yeni entegre tesislerin kurulmasının yanı sıra, Beylikova ilçesinde arazi tahsisi yapılmış olan Besi Organize Sanayi Bölgesinin doluluk oranı artırılarak yeni tesislerin üretime başlaması öngörülmektedir.

16. Tarım ve hayvancılık gelişme odağı olarak tanımlanan ilçelerde, tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi geliştirilecektir. Bu alanlarda tarımsal ürünlerin nihai ürün haline getirilmelerini sağlayan entegre tesislerin kurulması teşvik edilecektir. Birden fazla ilçeye hizmet verecek biçimde soğuk hava deposu, silo, kesimhane ve et ve süt entegre tesisleri kurulması amacıyla mevcut kapasite analizleri, yer seçimi etütleri ve fizibilite raporları hazırlanacaktır.

17. Köylerde ve 6360 sayılı yasa ile köyden mahalleye dönüştürülen yerleşimlerde, dışarı yönlü göçün önlenmesi ve kırsalda yaşam kalitesinin artırılması için eğitim, sağlık, sosyal donatı alanları, ulaşım, internet altyapısı ve teknik altyapı eksiklikleri giderilecektir. Ormancılık gibi tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin yanında, doğa ve gastronomi turizmi ile agroturizm aracılığıyla iş ve istihdam olanakları çeşitlendirilecektir.

18. İl merkezlerinde yoğunlaşan turizm konaklama altyapısı nedeniyle kırsal bölgelerin sadece günübirlik ziyaret edilmesinin önüne geçmek için kırsal bölgelerde ev pansiyonculuğu ile karavan ve kamp alanları gibi alternatif konaklama imkânları geliştirilecektir. Yayla turizminin geliştirilmesi için konaklama tesisleri, rekreasyon alanları ve spor tesisleri oluşturulacaktır.

19. Bursa ve Eskişehir tarihi kent merkezleri, Bursa ili Uludağ Milli Parkı ve İznik ilçesi, Eskişehir ili Frig Vadisi ve Sivrihisar ilçesi, Bilecik ili Söğüt ilçesi turizm gelişme odakları olarak belirlenmiştir. Bölgede turizm yönünden potansiyeli yüksek olan ve diğer turizm alanlarındakıyasla merkez niteliği taşıyan turizm gelişme odaklarında merkez niteliğinin geliştirilmesi için gereken altyapı yatırımları ve tanıtım faaliyetleri yapılacaktır. Ayrıca kıyı turizmi, tarih ve kültür turizmi, sağlık turizmi, termal turizm ve doğa turizmi alanında potansiyel bulunan alanlarda sosyal ve fiziksel altyapı düzenlemeleri yapılacaktır.

Doğa turizmi ile kamp ve karavan alanları gibi kullanımlar için yapılaşma koşulları alt ölçekli planlarda belirlenecektir. Alt ölçekli planlarda kırsal turizm tesislerinin mimari projelerinde topoğrafya ve doğal bitki örtüsüne uygun tasarım kriterleri hakkında kararlar yer alacaktır. Tesisin yer aldığı çevrenin doğal, tarihi ve kültürel kimliğinin korunmasına özen gösterilecektir.

Şekil 12. Mekânsal Gelişme Şeması



6. STRATEJİK ÖNCELİKLER, HEDEFLER, TEDBİRLER, PROGRAM VE PROJE ÖNERİLERİ İLE PERFORMANS GÖSTERGELERİ

TR41 Bölgesi 2024-2028 dönemi Bölge Planı, ulusal ve küresel gelişmeler ile eğilimler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda ortaya konan stratejik öncelikler, hedefler ve bu hedeflerin ölçülebilmesi için gerekli performans göstergeleri ile proje önerileri katılımçılık esaslı detaylı çalışmalar neticesinde ortak akılla belirlenmiştir.

Bölge planı sürecinde ilk etapta tüm bölgenin on yıllık dönemde geldiği nokta verileriyle ortaya konularak mevcut durum analizi gerçekleştirilmiştir. Tüm paydaşlar ile etkileşim sağlanması ve bölgede tüm paydaşlar ve alt mekânsal birimler bazında kalkınmaya yönelik değerlendirmelerin alınması hedefiyle anket düzenlenmiştir. Sonrasında bölge illerinde çalıştaylar düzenlenerek tematik alanlarda oluşturulan gruplardaki katılımcılara öncelikli olarak bölgenin mevcut durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler ışığında gruplardan bölgenin “Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit (GZFT)” analizlerinin yapılması, bu analizler neticesinde ortaya çıkan konularda hedef, tedbir ve proje önerilerinin sunulması istenmiştir. Ayrıca illerin ve bölgenin gelecek vizyonu hakkında görüş ve öneriler de alınmıştır. Bununla birlikte ilçelerdeki sorun ve ihtiyaçlar hakkında kurum ve kuruluşlarla görüşme ve toplantılar yapmak üzere ilçe ziyaretleri düzenlenmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen kapsamlı bilgiler, tematik alanlarda gruplandırılarak bölge planı stratejik önceliklerinin, hedeflerin ve bu hedeflere ulaşılmasına hizmet edecek tedbir, program ve proje önerilerinin oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

6.1. STRATEJİK ÖNCELİK 1: PROAKTİF YEŞİL VE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI & GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

12. Kalkınma Planında “yeşil ve dijital dönüşümü odağa alan, sanayi sektörünün tarım ve hizmetler sektörleriyle bütünleşik olarak başat rol üstlendiği, ülkemizin dünya ticaretindeki konumunun güçlendiği, kaliteli finansman imkânlarının sağlandığı, azami istihdam oluşturan istikrarlı bir büyüme modeli” sunulmuştur (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Plan hiyerarşisi gereği TR41 Bölgesinin bu model çerçevesinde sahip olduğu yapısal avantajlar ve fırsatlar değerlendirildiğinde; bölge planında yüksek teknoloji üretimini ve ihracatını artırmayı, sanayide sahip olunan rekabetçiliği kalıcılaştırmayı, ikiz dönüşüme odaklanmayı, Ar-Ge ve yenilik kapasitesini güçlendirmeyi, girişimcilik ekosistemini geliştirmeyi ve istihdamı artırmayı odağına alan bölgesel hedeflere yer verilmiştir.

Günümüzde işletmelerin ulusal ve uluslararası rekabet şartlarına uyum gösterebilmesi, sürdürülebilirliklerini sağlaması ve dolaylı olarak da vatandaşın sosyal refah düzeyinin yükseltilebilmesi için başta bölgeler olmak üzere ülkeler de sahip oldukları bilgi ve teknoloji düzeylerini değerlendirip; Ar-Ge ve inovasyon odaklı, orta-yüksek ve yüksek teknoloji içeren yüksek katma değerli üretime yönelik altyapılarını geliştirmeye büyük ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte küresel salgın nedeniyle tedarik zincirinin bozulması, etkileri günden güne artan iklim değişikliği ve enerji krizleri başta olmak üzere yaşanan sorunlar küresel ekonomideki yapısal dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu yapısal dönüşümde kar odaklı üretim modelinden sürdürülebilir üretim modeline geçiş büyük bir rol oynamaktadır. Buna ek olarak yoğun sanayi üretiminin olduğu ve artan göç dalgalarıyla birlikte hızlı nüfus artışının yaşandığı şehirlerde kaynakların etkin kullanılması ve yaşanabilirliğin sağlanması için üretim ve tüketim politikalarında değişikliğe gidilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir.

Gelişen ve değişen rekabet koşullarını şekillendiren ve ele alınması gereken bir başka konu

da girişimciliktir. Girişimcilik; istihdam imkanlarının artırılması, yenilikçi ve rekabetçi üretim yöntemlerinin geliştirilmesi yönleriyle ülkelerin ekonomik açıdan büyüme ve kalkınmasında ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda yüksek katma değer ve istihdam yaratan girişimlerin ortaya çıkmasıyla birlikte ülkeler girişimciliği destekleyecek ve teşvik edecek mekanizmalar geliştirmektedir. Bu doğrultuda girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması, güçlü bir ekosistem oluşturulması ve girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla stratejiler ortaya konulmaktadır. Ulusal ölçekte konulan hedeflere ulaşabilmek adına girişimcilik potansiyeli yüksek olan bölgelerde girişimciliğin artırılması ve desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

TR41 Bölgesi'nin değişen küresel rekabet koşulları anlamında sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri de dikkate alınarak küresel rekabetin sağlanması ve geliştirilmesi bağlamında yukarıda bahsedilen küresel ve ulusal eğilimler çerçevesinde ve üst ölçekli planlarla uyumlu olarak "Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi" stratejik önceliği hazırlanmıştır. Bu önceliğin geliştirilmesinde bölgesel açıdan önce çıkan unsurlara kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

Küresel rekabet ortamında dünya ekonomisinden daha fazla pay alabilmenin önemli unsurlarından biri yüksek katma değerli ürün ve hizmet üretmektir. Üretilen ürün ve hizmetlerdeki teknoloji düzeyleri yaratılan katma değer ölçülmesinde en önemli göstergelerden biridir.

Tablo 3. İhracat ve İthalatın Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı

Teknoloji Düzeyi (%)	İhracat-2022				İthalat-2022			
	Düşük Teknoloji	Orta Düşük Teknoloji	Orta Yüksek Teknoloji	Yüksek Teknoloji	Düşük Teknoloji	Orta Düşük Teknoloji	Orta Yüksek Teknoloji	Yüksek Teknoloji
TR41	32,28	16,89	47,87	2,96	14,51	22,38	57,31	5,80
Türkiye	32,61	32,49	31,98	2,92	39,34	23,84	29,82	7,00

Kaynak: (TÜİK, 2023) verileri ile BEBKA tarafından hazırlanmıştır.

Mevcut durumda ülkemizin ihraç ettiği ürünlerdeki teknoloji düzeyleri incelendiğinde; 2022 yılında, orta-yüksek teknolojili ürünlerin payı %31,98, yüksek teknolojili ürünlerin payı ise %2,92'dir. Buna karşılık 2022 yılında TR41 Bölgesi'nin ihraç ettiği ürünlerdeki orta-yüksek teknolojili ürünlerin payı %47,87, yüksek teknolojili ürünlerin payı da %2,96'dır. İthalatın teknoloji düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde; 2022 yılında TR41 Bölgesi'nin orta-yüksek teknolojili ürünlerin payı %57,31 ile ülke payı olan %29,82'nin üzerindedir. Yüksek teknoloji ürünlerin ithalatında ise bölgenin payı (%5,80), ülke payının (%7,00) altında yer almaktadır. Bu kapsamda bölgenin rekabetçi olduğu sektörlerde orta-yüksek ve yüksek teknolojili ürünlerin üretiminin artırılması ve bu gruptaki ürünlerin ithalatının da azaltılması büyük önem arz etmektedir.

Katma değerli ve yenilikçi ürün üretebilme kabiliyetinin artırılmasındaki önemli bileşenlerinden biri de Ar-Ge çalışmalarıdır. Ülkemizde 2021 yılında Ar-Ge faaliyetleri için gerçekleştirilen harcama 20 milyar 249 milyon TL olmuştur. Bu sonuca göre merkezi yönetim bütçesinden yapılan Ar-Ge harcamalarının 7 trilyon 209 milyar TL olan Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içerisindeki oranı %0,28 olarak gerçekleşmiştir. Ar-Ge faaliyetlerine yönelik vergi indirimi ve istisnalarının toplamını ifade eden dolaylı Ar-Ge desteği ise 2021 yılında 13 milyar 416 milyon TL olmuştur (TÜİK, 2021).

Tablo 4. Bölgelere Göre Gayrisafi Yurt İçi Ar-Ge Harcaması ve İnsan Kaynağı, 2021

Sıra	İlk 5 Bölge	Ar-Ge Harcaması (TL)	Ar-Ge İnsan Kaynağı (Kişi Sayısı)
1	İstanbul	30.205.708.372	105.779
2	Ankara	28.663.509.057	69.123
3	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	9.331.548.494	28.609
4	Bursa, Eskişehir, Bilecik	6.005.306.858	19.244
5	İzmir	4.177.168.742	21.586
	Türkiye	101.737.887.655	358.289

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Bölgelerin gayrisafi yurt içi Ar-Ge harcaması ve insan kaynağı verileri incelendiğinde; 2021 yılı itibarıyla TR41 Bölgesi'nin İstanbul, Ankara ve Doğu Marmara bölgelerinin ardından dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Bölgenin Ar-Ge kapasitesinin ölçülmesinde Ar-Ge merkezlerinin rolü oldukça önemlidir. 2021 yılı için Ar-Ge merkezlerinin illere göre dağılımlarında ilk sırada 405 Ar-Ge merkeziyle İstanbul yer almıştır. İstanbul'u sırasıyla Ankara (133), Kocaeli (129), Bursa (127) ve İzmir (97) takip etmektedir. Bölge illerimizden Eskişehir'de 19, Bilecik'te ise 7 Ar-Ge merkezi yer almıştır.. Ar-Ge kapasitesi olarak güçlü olan bölgede bu yetkinliğin sürdürülebilir olması için başta Ar-Ge harcamalarının ve buna paralel olarak Ar-Ge merkezlerinin sayısı ile mevcut olanların kapasitelerinin artırılması kritik öneme sahiptir.

TR41 Bölgesi güçlü Ar-Ge yapısının yanı sıra yüksek katma değer ve istihdam yaratabilecek girişimcilik potansiyeline de sahiptir. Girişimcilik ve yenilik kültürünün gelişmesinde en önemli etkenlerden birisi yetişmiş insan kaynağıdır. Bu anlamda 2014 ve 2022 yıllarına göre TR41 Bölgesi'nin üst düzey eğitim almış nitelikli iş gücü potansiyeli incelendiğinde, bölgedeki yüksek okul veya fakülte mezunu ve yüksek lisans mezunu sayısındaki artış oranının ülkedeki artış oranından yüksek olduğu; doktora mezunu sayısındaki artış oranının da ülke ortalamasından düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Eğitim Durumunda Göre Nitelikli İşgücü Potansiyeli (2014-2022)

Sıra	Lise veya Dengi Mezunu	Artış Oranı (%)	Yüksek okul veya Fakülte Mezunu	Artış Oranı (%)	Yüksek Lisans Mezunu	Artış Oranı (%)	Doktora Mezunu	Artış Oranı (%)
TR41 2014	726.938	34	398.087	59	26.950	156	7.987	156
TR41 2022	975.462		633.327		69.051		11.404	
Türkiye 2014	12.602.820	38	7.447.269	56	579.730	155	160.410	155
Türkiye 2022	17.442.997		12.166.766		1.475.690		242.509	

Kaynak: (TÜİK, 2023)

Girişimciliğin bölgedeki seyri açısından kurulan ve kapanan şirket sayıları da dikkat edilmesi gereken unsurlar arasındadır. Kapanan her şirket için kurulan şirket verilerine baktığımızda;

bölgede kapanan bir şirket için kurulan şirket sayısının, ülke ortalamasının üzerinde seyrettiği görülmektedir.

Tablo 6. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları (gerçek kişi ticari işletmeleri ve kooperatifler hariç)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
TR41	Kurulan	2.498	3.049	3.187	3.503	4.115	3.658	4.506	4.813	5.962
	Kapanan	507	460	386	497	458	550	601	696	976
	Kurulan/ Kapanan	4,93	6,63	8,26	7,05	8,98	6,65	7,5	6,92	6,10
Türkiye	Kurulan	57.710	66.701	63.709	72.871	85.279	84.102	101.318	109.695	140.229
	Kapanan	14.002	12.114	11.038	13.517	12.564	13.197	15.366	16.222	23.170
	Kurulan/ Kapanan	4,12	5,51	5,77	5,39	6,79	6,37	6,59	6,76	6,05

Kaynak: (TOBB, 2023)

Bununla birlikte girişimcilik kültürünün oluşmasında önemli bir katkıya sahip olan bölge üniversitelerinin konumunun iyi noktada olduğu değerlendirilmektedir. TÜBİTAK tarafından her yıl üniversitelerin bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, iş birliği ve etkileşimi, ekonomik katkı ve ticarileşme boyutlarını içeren girişimci ve yenilikçi üniversite endeksi hesaplanarak, ülkemizde ilk 50'ye giren üniversiteler açıklanmaktadır. 2022 yılında bölgedeki üniversitelerden bu sıralamaya giren üniversiteler arasında Bursa Uludağ Üniversitesi (20), Eskişehir Teknik Üniversitesi (22), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (32), ve Bursa Teknik Üniversitesi (44) yer almaktadır.

Girişimcilik ekosisteminde önemli bir konuma sahip olan, girişimcilere Ar-Ge ve yenilikçi faaliyetler için altyapı imkanı ve vergi ya da teşvik avantajları sağlayan teknoparkların varlığı da bölgeler için oldukça önemlidir. TR41 Bölgesi'nde Bursa'da Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi ve altyapı çalışmaları devam eden Bursa Teknik Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi (Bursateknopark), Eskişehir'de ise Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi (ETGB) ve altyapı çalışmaları devam eden TEKNOGÜ Teknoloji Geliştirme Bölgesi yer almaktadır. Ayrıca Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi ile ETGB işbirliği kapsamında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi merkez kampüsünde ETGB'nin yönetici şirketi Anadolu Teknoloji Araştırma Parkı'na (ATAP A.Ş.) bağlı Bilecik Teknoparkı bulunmaktadır. Bu teknoparklardan ULUTEK, 2022 yılı itibarıyla 173 firmaya, 39 kuluçka firmasına, 140 ön kuluçka firmasına ve toplamda 1219 personele; Bursateknopark 27 firmaya, 4 kuluçka firmasına ve toplamda 101 personele; ATAP ise 142 firmaya, 14 kuluçka firmasına ve toplamda 1146 personele hizmet etmektedir. Bu teknoparkların kapasitelerinin artırılması ve diğer altyapı çalışmaları devam eden teknoparkların kısa sürede faaliyete geçirilmesi hızla gelişen girişimcilik ekosistemi için kritik öneme sahiptir.

Bölgedeki girişimcilik kültürünü ve kapasitesinin geliştirilmesinde, girişimcilik ekosisteminde yer alan teknoloji transfer ofisleri, girişimcilik ve kuluçka merkezleri gibi arayüz kuruluşlar da son derece etkilidir. Bu anlamda bölgede aktif olan 6 tane teknoloji transfer ofisi bulunmaktadır. Bununla birlikte Eskişehir'de ANAÇ Ön Kuluçka Merkezi, Tepebaşı Sosyal Kuluçka Merkezi, Eskişehir İl Milli Eğitim Girişimcilik Merkezi, Bursa'da ULUTEK Teknopark Kuluçka Merkezi, TİM TEB Girişim Evi, Simbiyoz Aktivite Sosyal Kuluçka ve Girişimcilik Merkezi, Nilüfer Sosyal Girişimcilik Merkezi, Bursa

İnovasyon Merkezi, Nilüfer İnovasyon Merkezi faaliyet göstermektedir. Söz konusu teknoloji transfer ofisleri, kuluçka ve girişimcilik merkezlerinin kapasitelerinin ve hizmet kalitelerinin artırılması girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Ülkemizin üretim ve ihracat kapasitesini artıracak inovasyon çalışmalarının yanı sıra imalat sanayinin verimliliğini artıracak yenilikçi üretim sistemlerine geçişi sağlayacak dönüşüm süreci ve sürdürülebilir üretim, odaklanması gereken diğer önemli konular olarak ön plana çıkmaktadır. Üretimde verimliliği artıracak yönetim, organizasyon ve üretim alanlarında bilgi teknolojilerinin kullanımına geçiş dijital dönüşüm, sürdürülebilir üretim konusu ise yeşil dönüşüm olarak ele alınmaktadır. Sanayi kuruluşları dijital dönüşüm sayesinde elde ettikleri verimlilik artışlarıyla rakiplerine karşı ciddi rekabet avantajlarına sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra talep edilen iş gücü nitelikleri de dijital dönüşümle köklü bir değişime uğramaktadır. Bu dönüşüm karşısında şirketlerin farkında olması ve gerekli tedbirleri alması elzem görülmektedir. TR41 Bölgesi Yenilik ve Akıllı Uzmanlaşma Stratejisi Belgesi (2019) hazırlanması sürecinde gerçekleştirilen Sanayide Yenilik ve Rekabetçilik Şurası sonuçlarına göre teknolojik gelişmeler ve sanayide dijital dönüşüm %63 ile firmaları en fazla etkileyecek eğilim olarak ortaya çıkmıştır. Firmaların dijital dönüşümün önemi hakkında bilgi sahibi oldukları ancak bu dönüşüme nasıl ve nereden başlayacakları, süreçleri nasıl yürütecekleri ve finansman destekleri hakkında yönlendirmeye ihtiyaç duydukları değerlendirilmiştir.

Sürdürülebilir üretim çalışmaları Avrupa Birliği (AB) tarafından 11 Aralık 2019 tarihinde açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile birlikte hızlanmıştır. Bu mutabakat 2050 yılında Avrupa'yı iklim-nötr hale getirmeyi amaçlamaktadır. AB, bu hedefe ulaşmak için sanayisinin dönüşümünü gerektiren yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır. Bu kapsamda belirlenen politika ve eylemler, enerji, ulaşım, sanayi, finans, inşaat, tarım dahil AB ekonomisini ve ticaretinin yarısına yakını AB ile gerçekleştiren ülkemizin, ticaret ve sanayi başta olmak üzere ilgili tüm alanlardaki politikalarını yeniden şekillendirecektir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişikliklerle uluslararası birçok firma ve yatırımcı, ilerleyen dönemde karşılarına çıkacak yükümlülükleri yerine getirebilmek için yeşil dönüşüm yol haritalarını belirleyerek, düşük karbonlu, yeşil ekonomiye geçişi hızlandırdıkları görülmektedir. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'nın (SKDM) hayata geçirilmesi ve AB tarafından hazırlanan mevzuatlar nedeniyle ihracatçı firmaları, ithalatçıları tarafından ürünlere ilişkin sera gazı emisyon bilgilerinin sorulması, dijital ürün pasaportu mevzuatı kapsamında ürünlerin çevresel etkilerinin takip edilmesi ve dahası piyasaya arzının engellenmesi; SKDM kapsamında yapılacak raporlamalar için geçiş süreci 2023 yılında emisyonların doğrulanmadan raporlanması, 2026 yılı ile birlikte doğrulanmış emisyonların raporlanması ve mali yükümlülükle karşılaşması gibi bir dizi tedbir beklemektedir. Bu doğrultuda yapılacak hazırlıklar ve atılacak adımlar, bölgemizde üretilen ve AB'ye ihraç edilen ürünlerin karbon ayak izlerinin azaltılması ve sanayinin yeşil dönüşümünün sağlanması, firmaların söz konusu yükümlülüklerle başa çıkabilmesi için elzem görülmektedir.

İklim değişikliği krizinin etkilerinin gittikçe hissedilmeye başlanıldığı son yıllarda, insan kaynaklı sera gazı salınımlarının sınırlandırılması ve azaltılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu konuda getirilen düzenlemeler ve geliştirilen politikalarla birçok ülke iklim değişikliğiyle ilgili eylem planlarını açıklamaktadır. Ülkemiz de 2021 yılında açıkladığı Yeşil Mutabakat Eylem Planı'yla ülkemizin

kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak etkin ve yeşil bir ekonomiye geçişin desteklenmesini amaçlamaktadır. Eylem Planında, sınırdaki karbon düzenlemeleri, yeşil ve döngüsel bir ekonomi, yeşil finansman, temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir akıllı ulaşım, iklim değişikliği ile mücadele, diplomasi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri başlıkları altında belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek eylemlere yer verilmiştir. Bu çerçevede, 9 ana başlık altında toplam 32 hedef ve 81 eylem belirlenmiştir. Eylem planıyla ayrıca eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu ve iş birliği içerisinde çalışacak ilgili kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir². TR41 Bölgesi 2023 yılı itibarıyla sahip olduğu 28 organize sanayi bölgesi, toplam 4,2 milyon nüfusu, yarattığı yaklaşık 35 milyar ABD doları gayri safi katma değeri ve yıllık 13,65 milyar ABD doları ihracat değeriyle ülkenin önemli üretim merkezlerinden biridir. Bölge sahip olduğu üretim çeşitliliğiyle sanayi sektörü açısından üretilen katma değere göre İstanbul ve Doğu Marmara'nın ardından 3. sırada gelmektedir. Bu sebeple yukarıda bahsi geçen eylem planındaki hedeflere ulaşılmasında bölgede gerçekleştirilecek eylemlerin rolü büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede yerel yönetimler tarafından yapılan ve yapılacak iklim değişikliği eylem planları, enerji kriziyle birlikte alternatif enerji kaynakları kullanımının yaygınlaştırılması ve enerji verimliliği uygulamaları, sanayi alanlarının artmasıyla bölgede azalan hava kalitesinin yükseltilmesi, su kaynakları ve kalitesinin artırılması ile kaynakların etkin ve verimli kullanımı bölge için öncelikli konular olarak belirlenmiştir.

Diğer yandan 430 sayılı "İmalat sanayiine uygun yatırım yerlerinin yaşam alanlarına erişilebilirlik, beşeri ve sosyal imkânlar gözetilerek geliştirilmesi, artırılması ve tahsis süreçlerinin kolaylaştırılması sağlanacaktır." tedbiri kapsamında yatırım yeri envanteri hazırlanacağı, parsellerin maliyet etkin kullanımının sağlanacağı, kiralanabilir arazi ve hazır fabrika binası imkanlarının sunulacağı, yeşil OSB ve EB uygulamalarının yaygınlaşacağı, döngüsel ekonomi modeliyle atıkların endüstriyel kullanımının artırılacağı, Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum amacıyla sektörel dönüşüm stratejilerinin hayata geçirileceği belirtilmiştir.

Küresel gelişmeler ve eğilimler çerçevesinde, ulusal üst ölçekli planlarla uyumlu, yapılan detaylı ve katılım esaslı çalışmalar neticesinde bölge açısından yukarıda bahsedilen öncelik alanları tespit edilmiş; bu önceliklere ait hedeflere ve hedeflerin gerçekleşmesine hizmet edecek tedbir, program ve proje önerilerine aşağıda yer verilmiştir.

6.1.1. Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer arttırılacaktır.

Uluslararası rekabetin hiç şüphesiz önemli bileşenlerinden biri yüksek katma değerli ürün üreterek, ihraç edilen ürünlerin kilogram değerinin yükseltilmesidir. Yüksek katma değerli ürün üretebilmek için üretimde teknoloji düzeyinin artırılması, Ar-Ge ve tasarım odaklı çalışmaların artırılması, nitelikli iş gücüne sahip olunması değişen rekabet koşulları çerçevesinde zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunluluk ulusal üst ölçekli plan ve stratejilerde de yüksek teknoloji alanlarda yatırımların yapılması ve imalat sanayinde katma değerli üretimin artırılması ile ülkemizi küresel ölçekte rekabetçi bir konuma yükseltmek hedefiyle vurgulanmaktadır.

TR41 Bölgesi'nde otomotiv, makine, tekstil, mobilya, havacılık, raylı sistemler, seramik ve mermer sektörleri yarattığı istihdam, ihracat ve katma değer bakımından ön plana çıkmaktadır. Bu sektörlerde sahip olunan rekabet avantajının sürdürülebilir olması için önümüzdeki dönemde katma değeri arttıracak unsurların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda sektörel uzmanlaşmanın sağlanması,

orta yüksek-yüksek teknolojili alanların payının artırılması, tasarım ve yenilik odaklı ürün üretilmesi gerekliliği ortaya konulmaktadır.

12. Kalkınma Planında yer alan 682.5 sayılı alt tedbirde “Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi”nin etkinliği artırılacağı, 545.2. sayılı alt tedbirde üniversitelerin misyon odaklı uzmanlaşma çalışmalarında, veriye dayalı analizler yapılarak odak alanlarındaki çıktı ve etkilerini artırmaya yönelik çalışmalar yürütüleceği, 548.4. sayılı alt tedbirde ise araştırma altyapılarının kendi aralarında ve sanayi ile ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliği yapmasına imkân verecek Ar-Ge platformlarının oluşturulması sağlanacağı ifade edilmektedir.

Plan döneminde, bölgenin sanayi üretiminde katma değer artırılması için önerilen başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 1.1.1.	Bilecik 3. OSB'nin ve plan döneminde bölgede kurulacak yeni OSB'lerin ihtisaslaşacakları sektörler, fizibilite ve analiz çalışmalarıyla belirlenecektir.
Tedbir 1.1.2.	Bölgede öne çıkan mobilya ve tekstil sektörlerinde tasarım merkezleri sayıları ile ortak kullanıma yönelik kurulan tasarım ve mükemmeliyet merkezleri desteklenerek, tasarım faaliyetleri ve ürün çeşitliliği artırılabacaktır.
Tedbir 1.1.3.	Bölgede kamu-özel sektör-üniversite iş birliğini güçlendirecek şekilde, kamu ve özel sektörün analiz ve araştırma projeleri, akademik yayınlarla birlikte yürütülecektir.
Tedbir 1.1.4.	İl bazında sanayide mesleki eğitim ihtiyaç analizi raporları hazırlanacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 1.1.1.	Bursa Metal İşlemeye Mahsus 5 Eksen İşleme Merkezi Üretim Tesisi
Proje 1.1.2.	Bursa Biyopolimer Üretim Tesisi
Proje 1.1.3.	Bursa Sismik İzolatör Üretim Tesisi
Proje 1.1.4.	Eskişehir Kenevir Lifli Kompozitler Kullanarak Savunma ve Havacılık Sektörlerine RADOME Sistemleri Üretimi ve Geliştirilmesi
Proje 1.1.5.	Bilecik Teknik Seramik Üretim Tesisi
Proje 1.1.6.	Bilecik Cam Elyafı Üretim Tesisi
Proje 1.1.7.	Bursa Yük Konteyneri Üretim Tesisi
Proje 1.1.8.	Bilecik Fotovoltaik Panel Üretim Tesisi
Proje 1.1.9.	Eskişehir Magnezyum Oksit, Hidroksit Tozu ve Özel Sodyum Silikat Üretim Tesisi
Proje 1.1.10.	Eskişehir Ham Yün ve Yapağı İşleme ve Yün İplik Üretim Tesisi
Önerileri	
Program 1.1.1.	Yüksek teknolojili sektörlerde faaliyet gösteren firmaların uluslararası pazarlara erişimini artırmak amacıyla sertifikasyon desteği programı uygulanacaktır.

6.1.2. Hedef 1.2. Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.

Bölgede yenilikçi üretim sistemlerine geçişi sağlayarak imalat sanayinin verimliliğini artıracak dönüşüm süreci ve sürdürülebilir üretim, odaklanılması gereken önemli konuların başında gelmektedir. Üretimde verimliliği artıracak yönetim, organizasyon ve üretim alanlarında bilgi teknolojilerinin kullanımına geçiş dijital dönüşüm; sürdürülebilir üretim konusu ise yeşil dönüşüm olarak ele alınmaktadır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişiklikler çerçevesinde ilerleyen dönemde karşılaşılabilecek yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi adına, karbon ayak izlerinin azaltılması ve sanayide yeşil ve dijital dönüşümün sağlanması; Bölgede bulunan firmaların söz konusu yükümlülüklerle başa çıkabilmesi için elzem görülmektedir.

12. Kalkınma Planında (427, 428.8, 434.4) 2024-2028 döneminde sanayi bölgelerinde yeşil dönüşüm projelerinin uygulanacağı, yeşil OSB ve EB uygulamalarının yaygınlaşacağı, döngüsel ekonomi modeliyle atıkların endsütryel kullanımının artırılacağı, Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum amacıyla sektörel dönüşüm stratejilerinin hayata geçirileceği belirtilmiştir. Ayrıca tedarik zincirinin karbonsuzlaşması ve yeşil dönüşüm için farkındalık ve danışmanlık desteklerinin artırılacağı ve imalat sanayiinde yer alan KOBİ'lerin dijital teknolojileri daha etkin kullanması amacıyla destekleneceği ifade edilmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde bölgede yeşil ve dijital dönüşüm desteklenmesi adına önerilen başlıca tedbir ve programlar aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.2.: Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 1.2.1.	Yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi sağlamak amacıyla, kurulacak yeni sanayi alanları TSE tarafından belirlenen yeşil OSB standartlarına uygun biçimde planlanacak, OSB'lerde ortak katı atık yönetimi uygulamasına geçilecek, OSB'lerde ve OSB dışında üretim yapan firmaların sürdürülebilir üretime geçişi desteklenecektir.
Tedbir 1.2.2.	Bölgede yer alan çevre teknolojileri alanındaki girişimlere ve firmalara özel programlar tasarlanarak sanayide yeşil dönüşüm teşvik edilecektir.
Tedbir 1.2.3.	Bölgede kurumsal sürdürülebilirlik raporu hazırlanan ve karbon ayak izi hesaplanan firma sayısı artırılacak; yeşil dönüşüm odağında tedarik zincirlerinde iyileşme, risk yönetim planları ve verimlilik amacıyla kurumsal yönetim sistemlerinin ve yazılımların dönüştürülmesi desteklenecektir.
Tedbir 1.2.4.	Bölgede yer alan mevcut OSB'lerin TSE standartlarına göre yeşil OSB'lere dönüşümü için ihtiyaçları belirlenecek, atık su ve atık ısı geri kazanım imkanlarına yönelik fizibilite raporları hazırlanacak, dönüşüm çalışmaları için mevcut destek mekanizmalarının yanında yenilikçi uygulamalar geliştirilecek ve dış kaynaklardan azami katkı hedeflenecektir.
Tedbir 1.2.5.	Bölgede yer alan kurumlarda, firmalarda ve sanayi bölgelerinde dijital dönüşüme yönelik destek programları yürütülecektir.
Tedbir 1.2.6.	Üniversitelerde sürdürülebilir ve yeşil büyüme araştırma ve uygulama merkezleri, ticaret ve sanayi odaları bünyesinde ise yeşil ve dijital dönüşüm danışmanlık ofisleri kurulacaktır.
Tedbir 1.2.7.	Yeşil dönüşüm sürecinde sürdürülebilir, yeşil ve kapsayıcı ekonomik büyüme sağlanırken, insana yakışır iş fırsatları yaratmak ve kimseyi geride bırakmamak adına adil geçiş politikaları uygulanacaktır.

Hedef 1.2.: Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 1.2.8.	İllerin dijital dönüşüm olgunluk raporları hazırlanacaktır.
Program Önerileri	
Program 1.2.1.	Bölgede bulunan iş gücüne yönelik Yeşil İstihdam Programları (kurumsal sürdürülebilirlik, kaynak verimliliği, enerji verimliliği, vd.) uygulanacaktır.

6.1.3. Hedef 1.3.: Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.

Küresel rekabet koşullarının yeniden tanımlandığı günümüzde geleneksel üretim yöntemlerinin yerini yenilikçi üretim yöntemleri almıştır. Bu doğrultuda gelişen teknolojinin üretim süreçlerine adapte edilmesi, araştırma ve geliştirme faaliyetleriyle yenilikçi ürün üretilmesi, üretimde yüksek katma değer yaratılarak rekabet gücünün artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Bölgedeki rekabetçi sektörlerin sürdürülebilirliği açısından Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması ve Ar-Ge harcamaları için daha fazla kaynak ayrılması; ulusal hedeflere ulaşmak adına gereklilik arz etmektedir.

12. Kalkınma Planında (548.4, 549.4) araştırma altyapılarının alanlarına göre kendi aralarında ve sanayi ile ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliği yapmasına imkân verecek Ar-Ge platformlarının oluşturulması ve Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik faaliyetlerine yönelik alternatif finansman mekanizmalarının oluşturulacağı ifade edilmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde, bölgenin Ar-Ge kapasitesinin güçlendirilmesi için önerilen başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.3.: Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 1.3.1.	Girişimcilik, Ar-Ge ve inovasyon eğitimleri (maker, prototipleme, robotik gibi) için okulların fiziki kapasiteleri iyileştirilecektir.
Tedbir 1.3.2.	Bölgedeki işletmelerin Ar-Ge, yenilikçilik ve ürün geliştirme alanlarındaki yetkinlikleri geliştirilecektir.
Tedbir 1.3.3.	Bölgedeki işletmelerde Ar-Ge ve inovasyon odaklı çalışma yürütebilecek nitelikte insan kaynağı yetiştirilecektir.
Tedbir 1.3.4.	1. ve 2. kademe ilçelerde teknoparkların fiziki kapasiteleri artırılacak ve tematik teknoparklar belirlenecektir.

6.1.4. Hedef 1.4.: Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.

Ekonomide rekabet gücünün artırılması için rekabetçi ve sektörde öncü büyük ölçekli şirketler kadar küçük ve orta ölçekli şirketler, önemli ölçüde hizmet ve ürün üreten kamu ve belediye şirketleri ile kooperatiflerin de kurumsallaşmasına ve değişen ekonomik koşullara uygun olarak pazarlama, organizasyon yapıları ve yönetim anlayışlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetler öncelikli olarak ele alınmıştır. Bölgede öne çıkan sektörlerde ana sanayi şirketlerine tedarikçi

olabilecek küçük ve orta ölçekli şirketlerin yönetim kalite ve kapasitesinin geliştirilmesine yönelik akreditasyon ve sertifikasyon çalışmalarının hızlandırılması hedeflenmektedir. Bununla birlikte ihracat potansiyeli olan ve daha önce ihracat yapmamış küçük ve orta ölçekli şirketlere, dış ticaret fırsatlarını değerlendirebilmeleri için bu alanda yetkinlik kazandırılması amaçlanmaktadır.

12. Kalkınma Planında (428.8, 434.2, 471, 477, 561.1, 561.2, 563) yerli tedarik zincirini güçlendirecek şekilde KOBİ'lerin büyük ölçekli firmalar etrafında kümelenmelerinin teşvik edileceği, ana sanayi üreticileri ve büyük işletmelerin tedarik zincirlerine KOBİ'lerin eklenmelerini için eşleşmeleri kolaylaştırılacak ve gerekli kalite, verim, kapasite artışları ile ürün geliştirme (Ür-Ge) faaliyetlerinin tedarikçi geliştirme süreçleri kapsamında destekleneceği, yerleştirme programlarında kullanılmak üzere makine sektörünün ihtiyaç duyduğu ara malı envanterinin hazırlanacağı, raylı sistem araçları ve otomotiv sektörlerinde test ve sertifikasyon işlemlerinde dışa bağımlılığın azaltılacağı belirtilmektedir.

Ayrıca KOBİ'lerin ölçeğini büyütmesi, sürdürülebilir bir yapıya kavuşması ve küresel düzeyde daha rekabetçi bir konum kazanması amacıyla destekleneceği; desteklerin hızlı büyüme, teknoloji odaklı ihracat yapma, yüksek teknoloji alanında faaliyet gösterme, verimlilik artırma gibi kriterler çerçevesinde odaklı bir yaklaşımla yürütüleceği; esnaf, sanatkâr ve kooperatiflerin değişen ekonomik ve sosyal şartlara uyum sağlayacak şekilde rekabetçiliklerinin ve kapasitelerinin geliştirileceği; denetim sistemleriyle şeffaflık ve güvenilirliklerinin artırılacağı; işbirliği ve ortak çalışma kültürünün yaygınlaştırılacağı ifade edilmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde, bölgedeki küçük ve orta ölçekteki şirketler, kamu ve belediye şirketleri ile kooperatiflerin kurumsallaşma ve kapasite yönünden güçlendirilmesi için önerilen tedbir ve programlar aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.4.: Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 1.4.1.	Yönetim danışmanlığı mekanizmasıyla küçük ve orta ölçekli firmalar ile kamu ve belediye şirketlerini güçlendirmek için kurumsallaşma, kapasite geliştirme, yenilik yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, kurumsal kaynak planlaması, insan kaynakları yönetimi ve pazarlama gibi konulara öncelik verilecektir.
Tedbir 1.4.2.	KOBİ ölçeğindeki mevcut ihracatçı firmalar ile ihracatçı olma potansiyeli olan firmalar belirlenecek; eğitim ve danışmalıklar yoluyla ihracat ve e-ticaret yetkinlikleri geliştirilecektir.
Program Önerileri	
Program 1.4.1.	Bölgedeki aile şirketlerinin kurumsallaşması amacıyla aile varlıkları ile şirketin ve şirket varlıklarının ayrıştırılmasını içeren aile anayasası programı uygulanacak, bu sayede yeni nesil yönetici yetiştirilmesi sağlanacaktır.

6.1.5. Hedef 1.5.: Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.

Üst ölçekli plan ve stratejilerde girişimcilik kültürünün, teknoloji tabanlı ve yenilikçi girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi, finansmana, bilgiye ve pazara erişim imkânlarını geliştiren girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bölgede girişimcilik ekosistemi ve kültürünün

geliştirilmesi için mevcut arayüz kuruluşlarının kapasitelerinin ve yetkinliklerinin artırılması, girişimcilerin gelişimi için hızlandırıcı programların niteliklerinin ve sayılarının artırılması, girişimcilerin finansman imkanlarının çeşitlendirilmesi, öncelikli müdahale alanları arasında yer almaktadır. 12. Kalkınma Planında (549.4, 553, 559.2, 560, 782.2, 893.3);

- Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik faaliyetlerine yönelik alternatif finansman mekanizmalarının oluşturulacağı,
- Yenilikçi girişimcilerin destekleneceği, büyük işletmelerle girişimciler arasında Ar-Ge işbirliklerinin ve büyüme desteklerinin artırılmasının sağlanacağı,
- Finansal okuryazarlık, mevzuat bilgisi, dijital teknolojiler, e-ticaret, pazarlama gibi konularda girişimcilik eğitimlerinin örgün eğitime entegre edileceği ve mevcut eğitimlerin geliştirileceği,
- İş birliği kültürünün girişimcilik ekosisteminde yaygınlaştırılacağı,
- Kadınların işgücüne katılımlarını artıracak girişimcilik, finansal ve dijital okuryazarlık, kooperatifçilik gibi alanlardaki programlar kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılacağı,
- Ekonomik ve sosyal avantajlarıyla küresel düzeyde ön plana çıkan illerin üretim, Ar-Ge ve girişimcilik kapasitesinin dijital ve yeşil dönüşüm perspektifiyle gelişimine yönelik bölgesel kalkınma programları uygulanacağı,

ifade edilmektedir. Bu çerçevede plan döneminde, Bölgenin girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi için önerilen tedbir ve programlar aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.5.: Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 1.5.1.	Öncelikli toplumsal sorunları, maddi fayda ve kar ön planda olmaksızın, çözmeyi hedefleyen sosyal girişimciliğin geliştirilmesi için farkındalık artırıcı çalışmalar ile kamuda sosyal satın alma imkanları için iş birliği faaliyetleri yürütülecektir.
Tedbir 1.5.2.	Bölgedeki girişimlere yönelik kurumsal girişim sermayesi ve girişim sermayesi fonları, kitle fonlaması, etki yatırımcılığı gibi alternatif finansman modelleri geliştirilecek ve desteklenecektir.
Tedbir 1.5.3.	2022 yılında eğitim-öğretime başlayan Mudanya Üniversitesi'nde teknoloji transfer ofisi açılacaktır.
Tedbir 1.5.4.	Üniversitelerde genç girişimci sayısının ve inovasyon faaliyetlerinin artırılması amacıyla girişimcilik ve Ar-Ge kulüpleri eğitim, danışmanlık, hızlandırıcı programlar gibi faaliyetlerle desteklenecektir.
Tedbir 1.5.5.	Ajans koordinasyonunda iş birliği ortaklarıyla bölgesel girişimcilik ve Ar-Ge ihtiyaç/ ekosistem analizi ve strateji belgesi hazırlanacaktır.
Tedbir 1.5.6.	Bölgesel Yenilik ve Akıllı Uzmanlaşma Stratejisinde tespit edilen otomotiv, mobilya, tekstil, havacılık, raylı sistemler, seramik ve mermer gibi sektörler ile uzmanlaşma temaları öncelikli olmak üzere hızlandırıcı programlar yürütülecektir.
Program Önerileri	
Program 1.5.1.	Bölgesel Girişimcilik ve İnovasyon Ağı kurulacaktır.

6.1.6. Hedef 1.6.: Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik artırılacaktır.

Son yıllarda imalat sanayinde yaşanan dönüşümle üretimde yenilikçi teknolojik yöntemlerin kullanılması, verimliliğin artırılması, Ar-Ge ve tasarım çalışmalarının düzeyinin artırılması, nitelikli iş gücüne ulaşılması gibi unsurlar kritik başarı faktörleri arasında sayılmaktadır. Tüm sayılan faktörlerle ulaşılmaya çalışılan hedef yüksek katma değerli ürün üretebilmek ve giderek rekabetin arttığı dünyada söz sahibi olabilmektir. Bu doğrultuda yüksek katma değerli ürün üretebilmek ve nitelikli iş gücü yetiştirebilmek için üniversite-sanayi arasında iş birliği geliştirebilmek ihtiyaçtan ziyade gereklilik halini almıştır. Özel sektörün Ar-Ge çalışmalarını özendirme, üniversite-sanayi iş birliklerini artırmak ve bu sayede ortak çalışma kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla devlet tarafından önemli teşvik ve destekler sağlanmakta ve bu alanda stratejiler geliştirilmektedir.

TR41 Bölgesi, sahip olduğu 7 üniversite ile, otomotiv, tekstil, mobilya, havacılık, raylı sistemler, seramik gibi öncü sanayi sektörleri, nitelikli yüksek lisans ve doktora mezunları, yürütülen Ar-Ge çalışmaları ile teknoloji transferine imkan sağlayan güçlü altyapısı olan araştırma ve mükemmeliyet merkezlerinin varlığıyla üniversite-sanayi iş birliği için önemli bir etkileşim potansiyeli barındırmaktadır.

12. Kalkınma Planında (544.4, 545.2) sanayide ihtiyaç duyulan doktora derecesine sahip nitelikli insan kaynağının üniversite-sanayi iş birliğiyle yetiştirilmesinin sağlanacağı, doktoralı araştırmacı istihdamının teşvik edileceği, üniversitelerin misyon odaklı uzmanlaşma çalışmalarında veriye dayalı analizler yapılarak odak alanlarındaki çıktı ve etkilerini artırmaya yönelik çalışmalar yürütüleceği ifade edilmektedir.

İmalat sanayinde yüksek katma değerli ürün üretebilmek ve nitelikli iş gücü yetiştirebilmek için bu alanda karşılıklı fayda sağlayacak iş birlikleri geliştirilecektir. Bu çerçevede plan döneminde, Bölgede sanayi ve üniversite arasında geçişkenliğin artırılması için önerilen çıkan başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.6.: Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik artırılacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 1.6.1.	Sanayi Doktora Programı ve Yurt İçi Sanayiye Yönelik Yüksek Lisans Burs Programı gibi programlar hakkında tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları hızlandırılarak sanayide yüksek lisans ve doktora öğrencisi istihdamı artırılacaktır.
Tedbir 1.6.2.	Kamu, üniversite, sanayi ve iş insanları dernekleri arasında iş birliği amacıyla çalışma grupları kurulacaktır.
Tedbir 1.6.3.	Üniversiteler ile sanayi kuruluşları arasında iş birliğinin artırılması amacıyla, lisans öğrencilerinin bölgedeki işletmelerde staj yapmasını teşvik edecek protokoller yapılacaktır.

6.1.7. Hedef 1.7.: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılacaktır.

12. Kalkınma Planında (427.4, 511) atıkların endüstriyel kullanımı ve döngüsel ekonomi uygulamalarının yaygınlaştırılacağı, enerji yoğun sektörler öncelikli olmak üzere rekabetçilik ve yerli üretim dikkate alınarak enerji verimliliği yatırımlarının destekleneceği, 2053 yılı net sıfır

emisyon hedefi kapsamında artan elektrifikasyonun daha temiz kaynaklarla karşılanması amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklı elektrik üretiminin artırılacağı belirtilmektedir.

Bölgeye alınan hızlı göç ile birlikte gelen nüfus artışı sonucu kentsel gelişmenin ve sanayi üretiminin tarım alanlarının, doğal kaynakların ve su rezervlerinin kapasitelerini sınıra getirmesi ve sürdürülebilir olmayan geleneksel tarım yöntemlerini kullanılması; bölgede kaynakların verimli kullanımını elzem hale getiren etmenlerin başında yer almaktadır. Bu kapsamda kaynakların etkin ve verimli kullanımı, alternatif enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması ve enerji verimliliği uygulamaları bölge için öncelikli konular olarak belirlenmiştir. Plan döneminde bölgede kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımının artırılması için önerilen başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.7.: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 1.7.1.	Bölgede yer alan KOBİ ölçeğindeki sanayi işletmelerinde ve depolarda çatı GES kurulumu ile çevreci motor ve yakıt teknolojilerinin kullanımı desteklenecek; konutların enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payı artırılacaktır.
Tedbir 1.7.2.	Bölgede kompost üretimi ve alternatif hammadde kullanımı artırılacak, Eskişehir OSB'de uygulanan Endüstriyel Simbiyoz Programı tüm OSB'lerde yaygınlaştırılacak, geri dönüştürülmüş girdi kullanımı yatırımları desteklenecek, firmalar arası atık alış-verişinin yaygınlaştırılması amacıyla pilot uygulama olarak bir atık borsası kurulacaktır.
Tedbir 1.7.3.	Bölgede yer alan piknik alanları, parklar, kamu binaları, okullar, marketler, alışveriş merkezleri, ofis binaları ve toplu taşıma istasyonları gibi yerlerde depozito kumbaraları ve sıfır atık getirme merkezleri oluşturulacaktır.
Tedbir 1.7.4.	Bölgenin enerji tüketiminde kayıplara neden olan enerji altyapıları yenilenerek kayıpları azaltıcı yatırımlar tamamlanacak, yeni enerji depolama tesisleri kurulacak; kompost, biyogaz ve atıktan üretilmiş yakıt kullanımı artırılacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 1.7.1	Bursa Biyogaz Tesisi
Proje 1.7.2	Bursa Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi
Proje 1.7.3	Eskişehir Jeotermal Kaynaklı Sera Kurulumu

6.1.8. Hedef 1.8.: Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği artırılacaktır.

Bölgede sanayi gelişimine paralel olarak gerçekleşen hızlı nüfus artışı sonucu çevre yönetiminin zorlaşması, kentsel gelişmenin ve sanayi üretiminin tarım alanlarının, doğal kaynakların ve su rezervlerinin kapasitelerini sınıra getirmesi, sürdürülebilir olmayan geleneksel tarım yöntemlerinin kullanılması, evsel ve sanayi arıtma çamurları için bölge içinde nihai bertaraf imkânının yetersiz olması sebebiyle bölgede su kalitesinin iyileştirilmesi ve su verimliliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

12. Kalkınma Planında (873, 878) kalite ve toplam su potansiyeli bilgilerini içeren su kaynakları envanterinin oluşturulacağı, yeraltı suyu emniyet rezervlerinin belirleneceği ve su tahsisinde

dikkate alınacağı, sanayi kaynaklı su kirliliğinin önlenmesi için temiz üretim tekniklerinin hayata geçirileceği, ruhsatsız su kullanımının ve izinsiz deşarjların cezai yaptırımlarla caydırıcı hale getirileceği, su tahsisinde arz-talep dengesi gözetilerek suyun en faydalı şekilde kullanımına yönelik sektörel tahsis planlaması yapılacağı belirtilmektedir. Ayrıca sanayi, enerji ve ulaştırma sektörlerinden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi ve kalitesinin iyileştirilmesine yönelik hava kalitesi yönetim uygulamaları etkinleştirileceği, emisyonların kontrolünün sağlanacağı, hava kalitesi izlenmesine yönelik altyapının güçlendirileceği, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak envanter ve modellemeye yönelik kapasite geliştirilecek ve araştırmalar yapılacağı ifade edilmiştir.

Bölgede sanayinin gelişimi ile alınan hızlı göç sonucu çevre yönetiminin zorlaşması, konutlarda ve sanayi tesislerinde yanlış yakıt kullanımı ve sanayi ile yerleşim bölgelerinin iç içe geçmiş olması; bölgede hava kirliliğinin önemli bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Bu kapsamda bölgede ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonunda atılacak adımlarla hava kalitesinin iyileştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Plan döneminde bölgede hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesinin iyileştirilmesi ile su verimliliğinin artırılmasına yönelik önerilen başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.8.: Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği artırılabacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 1.8.1.	Eskişehir ve Bursa'da trafik sıkışıklığının yaşandığı D-200 Karayolu üzerindeki darboğazlara alternatif ulaşım güzergahları oluşturulacaktır.
Tedbir 1.8.2.	Bölge illerinde şehir içinde kalan sanayi işletmelerinden ve organize sanayi bölgelerinden kaynaklı hava kirliliği kontrol altına alınacak, tekstil sektöründe faaliyet gösteren sanayi tesislerinin RAM bacası filtrelerindeki eksiklikler tamamlanacaktır.
Tedbir 1.8.3.	Porsuk ve Nilüfer Çayları ile Uluabat ve İznik Göllerinin su kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla sorumlu kurum ve kuruluşlardan görüş alınarak deşarj standartları ve kontrolleri artırılabacaktır.
Tedbir 1.8.4.	Bilecik'te evsel atıksu arıtma oranı artırılacak, kırsalda tarımsal sulamada kullanılan göletlerde kaçaklar önlenecek, hayvan içmesuyu göletleri ile yangın söndürme göletleri çoğaltılacaktır.
Tedbir 1.8.5.	Bölgede yağmur suyu geri kazanımı sistemi kurulan bina sayısı ve geri kazanılmış su kullanımı ile arıtılmış atık suların başta sanayide proses suyu olmak üzere yeniden kullanımı artırılabacaktır.
Tedbir 1.8.6.	İznik ve Uluabat Gölleri ve besleyen kaynaklarında su tahsisi kademeli olarak azaltılacak, Bilecik ve Eskişehir'de alternatif su kaynakları araştırılacaktır.
Tedbir 1.8.7.	Bölgede su şebekelerindeki kayıp kaçak oranları düşürülecek, tarımsal sulamada verimlilik artırılacak, parklarda ve diğer peyzaj alanlarında su tüketimi düşük bitki türlerinin seçimi sağlanacaktır.
Tedbir 1.8.8.	Bölgede bulunan mevcut atıksu arıtma tesislerinin tamamı ileri biyolojik arıtma tesisine dönüştürülecektir.
Tedbir 1.8.9.	Su tüketimi yüksek olan tekstil, gıda, tekstil, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, kâğıt ve kâğıt ürünleri, ve ana metal sanayi ürünleri imalatı sektörlerindeki üretim aşamalarında su verimliliğini artırıcı yatırımlar (kuru endüstriyel proseslere geçiş, kapalı devre su kullanımı, su kaçaklarının azaltılması, yıkama suyunun tekrar kullanımı, buhar ve ultrasonik temizleme yöntemlerinin kullanımı, su izleme ve yönetim sistemlerinin kurulumu ve yağmur suyu toplama sistemlerinin kurulumu) desteklenecektir.

Hedef 1.8.: Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği artırılabilecektir.
Tedbirler

Tedbir 1.8.10.

Nilüfer Çayı Alt Havzası, Susurluk Havzası'nın Bursa'da kalan bölümü ve Orta Sakarya Vadisi'nde sulama suyu ihtiyacını azaltacak tarımsal ürün desenine geçiş planlaması yapılacaktır.

6.1.9. Hedef 1.9: İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesi güçlendirilecektir.

Bölgede giderek artmakta olan çevresel problemlere ek olarak iklim değişikliği krizine bağlı etkilerin giderek hissedilir hale gelmesi, insan kaynaklı sera gazı salınımlarının sınırlandırılması ve azaltılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu konuda ülkemiz de dahil dünya genelinde pek çok ülke düzenlemeler yapmakta ve geliştirdiği politikalarla kılavuz niteliğinde eylem planları açıklamaktadır. Genel itibarıyla iklim değişikliğiyle mücadele konusunda atılan tüm adımlar; kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak etkin ve yeşil bir ekonomiye geçişin desteklenmesini amaçlamaktadır.

12. Kalkınma Planında (833, 872) iklim değişikliğiyle ilgili afet tehlikelerine karşı toplumsal dirençlilik artırılarak uyum kapasitesi güçlendirileceği, taşkın yönetim planlarının tamamlanarak güncel tutulacağı, taşkın koruma ve kontrol tesislerinin sayısının artırılacağı, taşkınların etkilerinin asgari seviyeye indirilebilmesi, dere yataklarına yapılan müdahalelerin önlenmesi ve taşkın riskinin yapılacak tüm çalışmalarda dikkate alınması amacıyla gerekli mevzuatın hazırlanacağı, tüm havzalarda ulusal taşkın ve kuraklık tahmini ve erken uyarı sisteminin kurulacağı, iklim değişikliğinden kaynaklanan afet tehlikeleri ve önlemlerine ilişkin kamu kurumlarına yönelik bölgesel düzeyde farklılaştırılmış kılavuzlar hazırlanacağı; aşırı hava olayları, çölleşme, erozyon, su ve toprak koruma hususunda eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla iklim değişikliğine karşı direncin artırılacağı belirtilmektedir.

Ayrıca karasal ve denizel korunan alanların artırılacağı, karbon yutak alanları genişletileceği; ekolojik sürekliliği, ekosistem bütünlüğünün ve biyolojik çeşitliliğin korunduğu alanlar ve doğal yaşamı destekleyen diğer alanlar arasında bağlantıyı sağlayan ekolojik koridorların belirleneceği; korunan alanlar için planlama, projelendirme ve uygulama çalışmaları yürütüleceği, tahrip olmuş ekosistemlerin iyileştirilmesine ve iklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik, ekosistem hizmetleri ve arazi tahribatı üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların sürdürüleceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda bölge özelinde eylem planları hazırlanarak sektörel önceliklerin saptanması ve sera gazı salınının azaltılması; bölgede sürdürülebilir çevre yönetimi açısından büyük önem arz etmektedir. Plan döneminde bölgede iklim değişikliğiyle mücadele kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik önerilen başlıca tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 1.9.: İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesi güçlendirilecektir.

Tedbirler

Tedbir 1.9.1.	Bölgede “Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı” bulunmayan 38 yerel yönetimde planlar tamamlanacaktır.
Tedbir 1.9.2.	Bölgede sunulan yerel yönetim hizmetlerinden kaynaklı sera gazı salınımı azaltılacaktır.
Tedbir 1.9.3.	İklim değişikliğine sebep olan emisyonları üreten faktörlerin azaltılması için kamu-özel sektör-sivil toplum iş birliği artırılarak, denetim mekanizmaları çeşitlendirilecektir.

Proje Önerileri

Proje 1.9.1.	Eskişehir Lisanslı Depo Tesisi
--------------	--------------------------------

6.2. STRATEJİK ÖNCELİK 2: ALTYAPININ VE ULAŞIM BAĞLANTILARININ GELİŞTİRİLMESİ & DENGELİ MEKANSAL GELİŞME VE EKONOMİK BÜYÜMENİN SAĞLANMASI

Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'nda (2010-2023) yerleşmelerin yaşanabilirlik düzeyinin, mekân ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarının güçlendirilmesine yönelik yol haritasının oluşturulması amaçlanmaktadır. Planda ifade edildiği gibi sürdürülebilir kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda dengeli gelişmeyi ön görmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın ve evrensel amacının önemli bir bileşeni olarak görülmesi gereken sürdürülebilir kentleşme ve yerleşme yaklaşımı; kentsel gelişmenin etkilediği ve kentsel gelişmeyi etkileyen tüm çevresel, sosyal ve ekonomik unsurları birbiriyle ilişkili biçimde içermektedir.

12. Kalkınma Planının beş ana ekseninden biri olan “Afetlere dirençli yaşam alanları, sürdürülebilir çevre” bölümünde;

- Yerleşim yerlerinin ve toplumun afetlere karşı dirençliliğinin artırılması, afet risk ve zararlarının azaltılarak can ve mal kayıplarının asgari düzeye indirilmesi, afet yönetiminin tüm süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi, toplumun ve tüm kuruluşların afet farkındalığının artırılması
- Afet tehlikesi ve riski altındaki alanlar ile bu alanların dışındaki riskli yapıların sağlıklı ve güvenli yaşamayı esas alacak şekilde dönüştürülmesine yönelik uygulamaları etkinleştirmek ve yaygınlaştırmak
- İklim değişikliği ve afetlere karşı dirençli, tarihi ve kültürel birikimiyle uyumlu nitelikli yerleşim alanlarına sahip, herkes için erişilebilir kentsel hizmetler sunulan, yaşam kalitesi yüksek, yeşil ve dijital teknolojilere dayalı akıllı, güvenli, sürdürülebilir şehir ve yerleşimler oluşturmak
- Sürdürülebilir kentsel çevre için konut planlaması ve yönetiminin bütüncül olarak ele alınması ve veriye dayalı etkin işleyen konut piyasasında barınma hakkı çerçevesinde başta dar gelirli olmak üzere herkesin ekonomik olarak karşılanabilir, enerji verimli, dirençli, güvenli ve sağlıklı konutlara erişiminin sağlanması
- Sağlıklı ve güvenilir içme ve kullanma suyuna erişimin sağlandığı, atıksu ile katı atıkların insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirildiği, kentiçi ulaşım da ise maliyet etkin, temiz ve enerji verimli, tüm bireyler için kolay erişilebilir, modlar arası güçlü bağlantının sağlandığı sürdürülebilir sistemlerin oluşturulması

- Bölgelerin potansiyellerinin harekete geçirilmesi, kendilerine özgü imkân ve kabiliyetlerinin yenilik temelinde geliştirilmesi, bölge dirençliliklerinin artırılması ve afet sonrası ekonomik ve sosyal iyileşmenin sağlanması yoluyla ülkemizin dengeli kalkınmasına azami katkının sağlanması ile bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması
- Kırsal kesimde üretken işgücü oluşturularak ekonominin canlandırılması, sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması suretiyle nüfusun kırsalda tutundurulması

temel amaçlar olarak belirtilmiştir.

Ayrıca “Yeşil ve Dijital Dönüşümle Rekabetçi Üretim” ana ekseninde yer alan “Lojistik ve Ulaştırma” bölümünün temel amacı, “Modlar arası ve çok modlu taşımacılık uygulamalarının geliştirilmesi; güvenli, erişilebilir, bütüncül, çevre dostu ve düşük maliyetli bir taşıma sisteminin tesis edilmesi, rekabetçi üretim ve ihracatı destekleyen altyapının oluşturulması sağlanarak taşıma ve lojistikte bölgesel bir üs olma potansiyelimizden azami düzeyde faydalanılması” şeklinde ifade edilmiştir.

Dengeli mekansal gelişme ile ekonomik ve sosyal gelişimin çevre koruma ve iyileştirilmesi ile birleştirilmesini öngörmekte ve gelişimin biçiminin/niteliklerinin katılımcı süreçlerle kararlaştırılmasını gerektirmektedir. Bu konu sürdürülebilir kırsal kalkınma yaklaşımıyla hazırlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’nde (2021-2023) de ele alınmaktadır. Kırsal ve kentsel alanların eş zamanlı gelişebilmeleri için karşılıklı ilişkilere ve dengeli yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir. Asgari kırsal refah seviyesinin ülke ortalaması düzeyinde korunmasının, ülke nüfusunun kır ve kent arasında daha dengeli dağılmasına katkı sunacağı belirtilmektedir.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’nde belirlenen kırsal ekonominin geliştirilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması stratejik amacı, kırsal refah seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlayacak konulardan biri olarak görülmektedir. Bu doğrultuda tarım ve gıda sektörlerinin rekabet gücünün geliştirilmesi ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi şeklindeki öncelik alanları kapsamında; tarım ve gıda ürünlerinin üretimi, işlenmesi, pazarlanması ve kırsal turizmin geliştirilmesi gibi tedbirler öngörülmüştür.

Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı’nda (2053) taşıma ve lojistikte küresel ölçekte öncü, bölgesinde lider bir ülke olmak için taşıma ve lojistikte bütünselliği, taşıma ve lojistik hizmetlerine adil erişimi sağlamak, taşıma ve lojistik altyapı kalitesini yükseltmek amaçlardan biri olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda demiryolu ve denizyolu taşımacılığına öncelik verilerek taşımacılık türleri arasında dengenin sağlanacağı, alternatifi olan çözümler üretileceği; çok modlu taşımacılık geliştirileceği; ülkenin taşıma ve lojistik hizmetlerinin kalitesinin artırılacağı hedefler arasında yer almaktadır.

Sürdürülebilir Çevre Medeniyetimizi Yaşatan Şehirler vizyonu ile hazırlanan T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Strateji Planı’nda (2019-2023) doğal, tarihi, kültürel değerlerini koruyan, yatay mimariyi esas alan, afetlere hazırlıklı, enerji etkin, çevre dostu ve insan odaklı yeni şehircilik vizyonu ile kimlikli şehirlere kavuşmak amaçları arasında ifade edilmektedir. Bu anlamda kentsel dönüşüm; afet riski taşıyan alanlarda yerinde dönüşüm ilkesinin benimseneceği, her ilin kendine özgü dönüşüm stratejileriyle hızlandırılacağı, yeni finansal model ve yaklaşımların geliştirilerek tarihi merkezlerin yenilenmesini ve sanayi alanlarının dönüşümünü de içerecek şekilde mevcut sosyal yapıyı dikkate alan, kent dokusuyla uyumlu ve alan bazlı olarak yürütüleceğine plan hedefleri

içerisinde yer verilmektedir.

TR41 Bölgesi'nin stratejik konumu, kentsel ve kırsal özellikleri bağlamında sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri de dikkate alınarak yukarıda bahsedilen ulusal üst ölçekli planlarla uyumlu olarak "Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması" stratejik önceliği hazırlanmıştır. Bu önceliğin oluşmasında bölgesel açıdan önce çıkan unsurlara kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

TR41 Bölgesi, Güney Marmara Bölgesinde, Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova illerinden oluşan Doğu Marmara Bölgesiyle birlikte, ülkenin gelişmiş bölgeleri arasında bağlantı kuran bir koridor konumunda yer alarak, Marmara Denizi'ne kadar ulaşmaktadır. Bu koridorda yaşanan etkileşim, ulaşım ve lojistik faaliyetlerinde yoğunluğu beraberinde getirmektedir. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından 2053 yılı Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'na göre hedef yıl (2023, 2029, 2035, 2053) atamaları gerçekleştirildiğinde; mevcut yoğun bölgelere ek olarak karayolunda Bursa-Eskişehir; toplu taşımada İstanbul-Bursa-İzmir, İzmir-Eskişehir-Ankara, demiryollarında İstanbul-Bilecik-Eskişehir-Ankara, İstanbul-Sakarya-Bilecik-Eskişehir-Antalya (tamamlandıktan sonra), havayolunda İstanbul'daki iki havalimanı, yük taşımacılığında ise mevcut limanlarda yoğunluk oluşturacağı öngörülmüştür.

İstanbul-Bursa-İzmir otoyolunun tamamlanması sayesinde mevcut darboğazlardan biri aşılmıştır. Bursa Batı ve Bursa Kuzey gişeleri arasındaki kesimde yapılması planlanan alternatif çevre yolu sayesinde, otoyolun Bursa şehir merkezinden geçişindeki yoğunluğun tamamen aşılması beklenmektedir. Bursa-Ankara yönünde ise özellikle İnegöl-Bozüyük arasındaki Mezit mevkinde coğrafi engellerle oluşan doğal eşik kaynaklı yoğunluk ve güvenlik riskinin, Bursa-Sivrihisar-Polatlı Otoyolu projesi ile çözülmesi öngörülmektedir. Öte yandan, Bursa'nın güney ilçeleri, Eskişehir'in kuzey ve güneydeki ilçeleri ile Bilecik'in Orta Sakarya Vadisi çevresindeki ilçelerinin, ana ulaşım güzergahlarına bağlantılarının iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Devam eden altyapı yatırımlarıyla Eskişehir ve Bilecik'te demiryolunun yolcu taşımacılığında baskın hale gelmesi ve yük taşımacılığında gösterdiği artış, Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli (Bilecik) ve Bursa-Gemlik (liman) demiryollarının ve Bozüyük Lojistik Merkezinin tamamlanmasıyla başka bir düzeye gelecektir. Bölgenin GSYH sektörel dağılımında sanayinin ülke ortalaması olan %27'nin yaklaşık 1,5 katı olan %40 paya sahip olması, dış ticarete özellikle imalat sanayinin etkisiyle dış ticaret fazlası veren bir bölge olması ve her üç il için ihracatın en kısa süreyle Bursa'nın Gemlik ilçesindeki limandan gerçekleştirilebilmesi gibi nedenlerle; bu iki demiryolu hattı yatırımının bölgenin imalat sanayinde üretilen katma değere, ihracata, karbon salınımı ile hava ve gürültü kirliliklerindeki azalışa, karayolu trafiği konfor ve güvenliğine ve ulaşım sürelerine önemli katkılar sunması beklenmektedir. Ayrıca Eskişehir'de sanayi bölgeleri ile Hasanbey Lojistik Merkezi'nin ve Bursa'da sanayi bölgelerinin ana hatta bağlanması da karayolu yerine demiryoluyla taşınan yük miktarının artmasına katkı sunacaktır.

Sanayi alanları, lojistik merkezler ve iller arasında ulaşım altyapısının geliştirilmesinin yanı sıra yaşam kalitesinin artırılması açısından kent içi ve kırsal yerleşim alanları ulaşım ve erişim altyapısının geliştirilmesi de oldukça önem arz etmektedir. Bunun için inşası tamamlanan ve tamamlanacak demiryolu hat ve istasyonları ile şehir içi raylı sistem hatlarının, önemli yolcu üretim ve çekim merkezlerinin (tarihi kent merkezleri, sanayi bölgeleri, yoğun konut alanları, üniversiteler, stadyumlar, şehir hastaneleri) ve otogarların birbirlerine bağlanması için yeni güzergahlar planlanmalıdır.

Havayolunda ise hem bölgedeki yolcu ve yük taşımacılığı konforu, hem İstanbul'daki havalimanlarında beklenen yoğunluk ve sıkışma, hem de raylı sistem bağlantısı yatırımlarının olumlu etkisiyle Bursa Yenişehir havalimanları daha fazla direkt uçuş seferlerine ve kargo trafiğine imkan verecektir. Eskişehir Hasan Polatkan Havalimanı ile bölgedeki bu iki havalimanının daha verimli biçimde kullanılması büyük önem arz etmektedir.

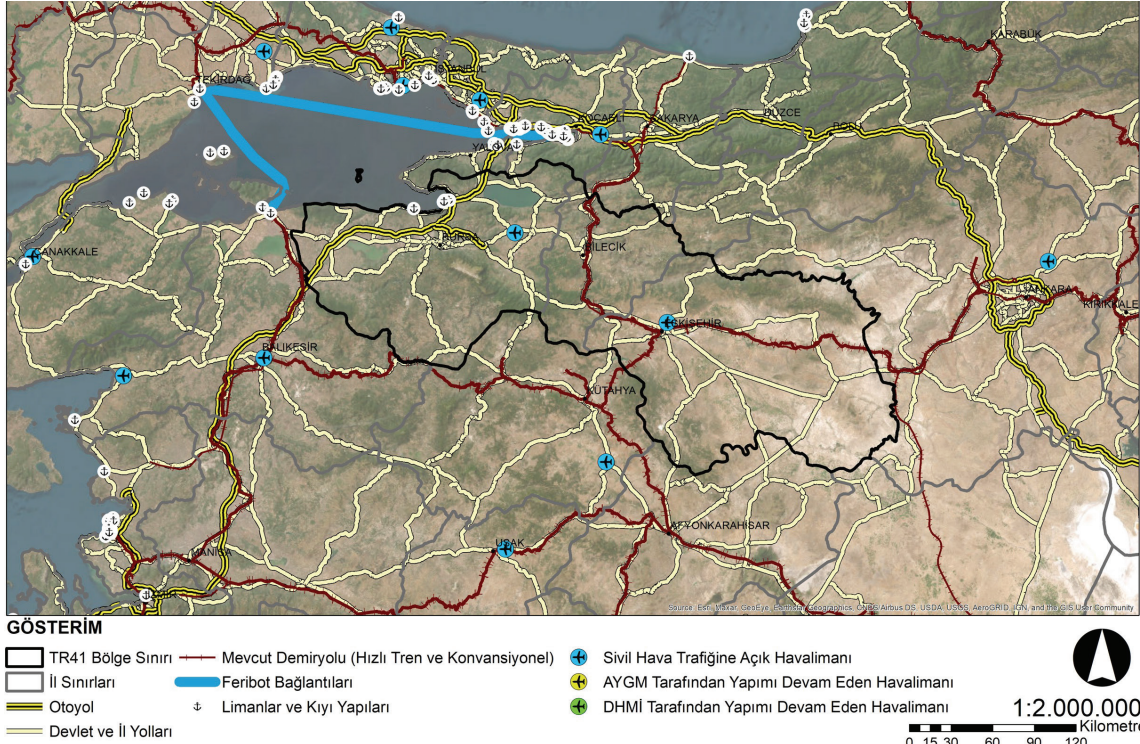
2053 yılına kadar planlanan ve TR41 Bölgesi ile çevresinden geçecek veya etkileyebilecek yatırımlar (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022) aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Devamındaki haritalarda ise, bölgenin mevcut ulaşım altyapısı ile planlanan yatırımlarla birlikte 2029 yılı altyapısı gösterilmektedir.

Tablo 7. Planlanan Ulaşım Yatırımları (2053)

Taşımacılık Türü	Yatırımlar
Yeni Otoyol	Bursa-Sivrihisar-Polatlı (Ankara) Sapanca-Antalya (Sakarya-Bilecik-Eskişehir-Afyonkarahisar-Burdur-Antalya) Kınalı - Tekirdağ - Çanakkale – Savaştepe Kuzey Marmara Otoyolu Nakkaş - Başakşehir Kesimi Ankara-İzmir Gerede-Merzifon-Gürbulak
Çok Yüksek Hızlı Demiryolu	İstanbul-Ankara
Yüksek Hızlı ve Hızlı Demiryolu	Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Bandırma-Bergama (İzmir) Ankara-İzmir Eskişehir-Antalya Halkalı (İstanbul) – Kapıkule (Edirne) Gebze-YSS Köprüsü-Halkalı Adapazarı-Karasu
Konvansiyonel Demiryolu	Pamukova-Gemlik Demiryolu
Lojistik Merkez	Bozüyük (Bilecik) Lojistik Merkezi Çerkezköy Tekirdağ Lojistik Merkezi Yeşilbayır İstanbul Lojistik Merkezi Filyos Zonguldak Lojistik Merkezi Kemalpaşa (İzmir) Lojistik Merkezi Çandarlı İzmir Lojistik Merkezi
Liman ve Denizcilik Projeleri	Tekirdağ Kuru Liman Kocaeli Kuru Liman Kanal İstanbul
Havalimanı	İstanbul Yeni Havalimanı Aşama 4 Ankara Esenboğa Havalimanı Genişletilmesi

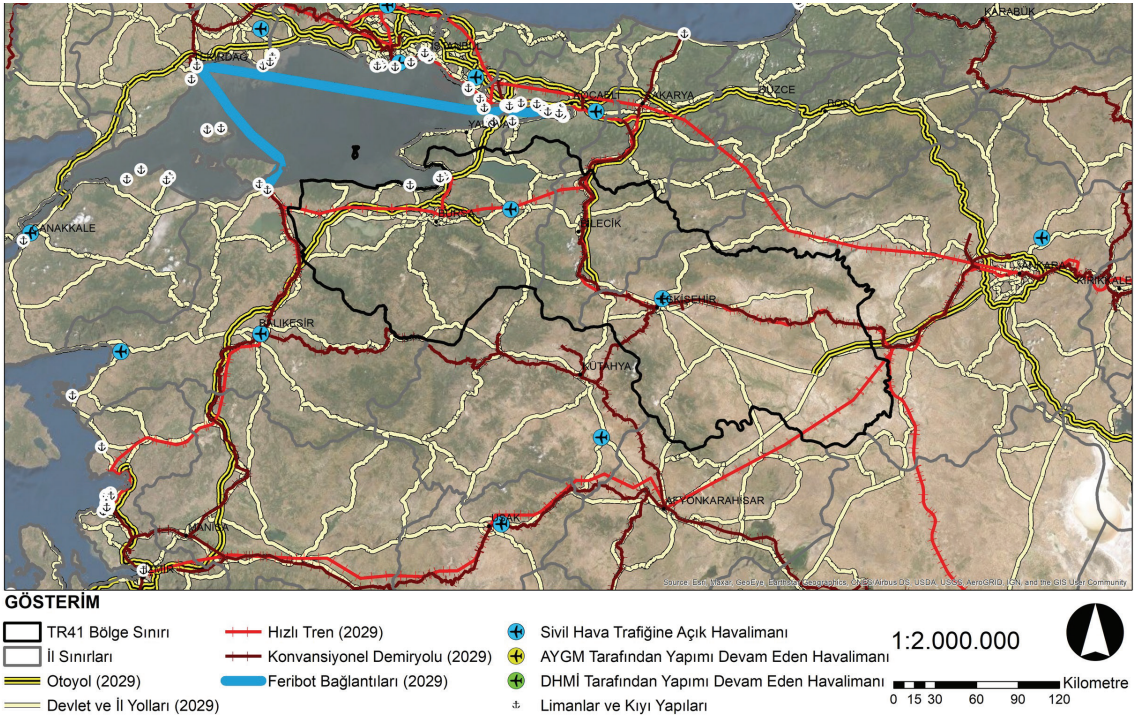
Kaynak: Resmi yazı yoluyla elde edilen coğrafi veriler (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022) kullanılarak BEBKA tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 13. Mevcut Ulaşım Altyapısı



Kaynak: Resmi yazı yoluyla elde edilen coğrafi veriler (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022) kullanılarak BEBKA tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 14. 2029 Yılı Ulaşım Altyapısı



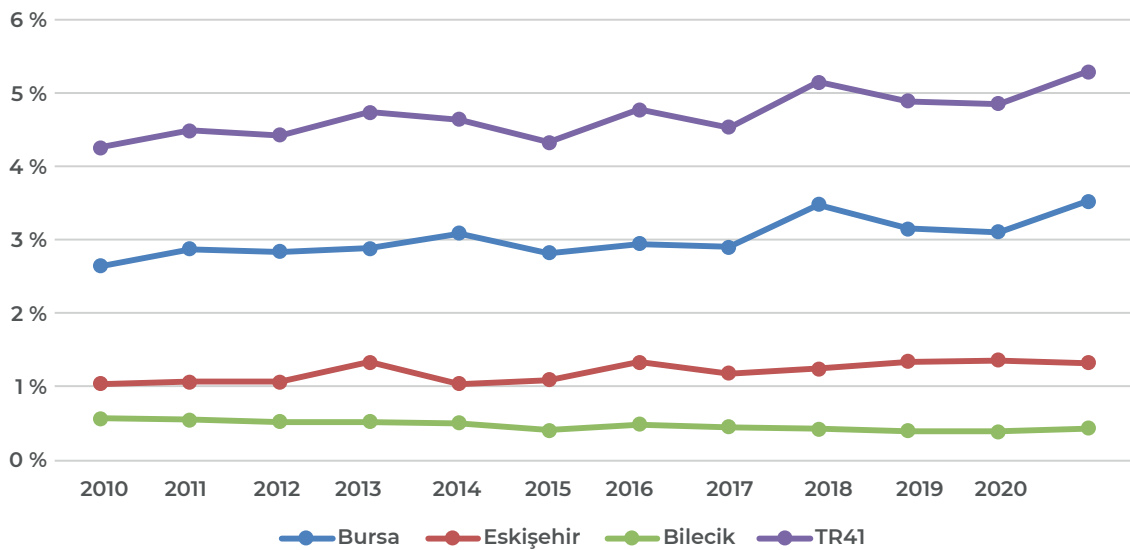
Kaynak: Resmi yazı yoluyla elde edilen coğrafi veriler (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022) kullanılarak BEBKA tarafından hazırlanmıştır.

Kırsal yerleşim alanları da altyapı ve ulaşım bağlantıları açısından incelenmiştir. YER-SİS çalışması kapsamında TR41 Bölgesi'nde 244 köy, 1105 kırsal mahalle ve 3 belde olmak üzere toplam 1352 kırsal yerleşim ile anket gerçekleştirilmiş, bu anketler ışığında "Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu" hazırlanmıştır. Buna göre TR41 Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlere toplu taşıma ile erişilebilirlik incelendiğinde, Bursa ilindeki erişilebilirliğin Eskişehir ve Bilecik illerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Eskişehir ve Bilecik'te kırsal yerleşim oranının Bursa'dan daha yüksek olmasına rağmen bu illerde toplu taşıma ile ulaşım imkanına sahip olan çok daha az kırsal yerleşim bulunmaktadır. Nüfusun kırsalda tutundurulması için erişilebilirliğin artırılması gerekmektedir.

Plan kapsamında kentsel ve kırsal yerleşimlerin bölge içindeki kademelerine göre; Bursa'da 3. ve 4. kademe merkezlerinde tanımlanan Büyükşehir, Harmancık, Keles ve Orhaneli ilçelerinde doğalgaz bağlantı hatları 2020 yılında devreye alınmış olup, altyapı ve bağlantı çalışmaları halen devam etmektedir. Eskişehir'de 4. kademe ilçeleri arasında tanımlanan Günyüzü, Han ve Seyitgazi, Bilecik'te ise İnhisar ve Yenipazar ilçelerinde doğalgaz altyapısı bulunmamaktadır. İnternet erişimi açısından ise Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu verileri üzerinden yapılan hesaplama göre; 2021 yılında Türkiye'de her bin kişiden 1.041'inin genişbant internet aboneliği bulunmaktadır. TR41 Bölgesi illerinden Bursa ve Eskişehir'de bu sayı Türkiye ortalaması üzerinde; Bilecik'te ise ülke ortalamasından düşüktür. Kırsalda yaşam kalitesinin artırılması için altyapı imkanlarının geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

TR41 Bölgesi, güçlü sanayi altyapısının yanında sahip olduğu tarımsal üretim kapasitesiyle ülke ekonomisine önemli katkı sağlayan bölgeler arasında yer almaktadır. Sektörel üretim açısından yaratılan katma değer incelendiğinde; TR41 Bölgesi için tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün 2021 yılı itibarıyla GSYH içerisindeki payı %4,1; rakamsal olarak da güncel değerle 29,9 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. TR41 Bölgesi illeri arasında tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün 2021 yılında GSYH içindeki payı en yüksek olan il %6,2 ile Eskişehir'dir. Bu oran Bursa'da %3,3 Bilecik'te %6,1 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022)

Şekil 15. TR41 İlleri Bitkisel Üretimlerinin Türkiye İçindeki Payları (%)



Kaynak: (TÜİK, 2022)

TR41 Bölgesi'nin bitkisel üretiminin ülke içerisindeki payı incelendiğinde; 2021 yılı itibarıyla yaklaşık 16,6 milyar TL değerle %5,29'luk orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Hayvansal Ürünler Değeri (milyon TL), 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bursa	4.276	1.164	1.365	1.257	2.220	1.369	1.197	1.224	1.510	1.560	1.648
Eskişehir	1.867	790	868	974	1.121	1.146	1.040	848	968	1.015	1.152
Bilecik	917	228	214	193	247	225	204	230	200	199	216
TR41	7.060	2.182	2.447	2.424	3.588	2.740	2.441	2.303	2.679	2.774	3.017
Türkiye	218.909	229.172	243.847	184.927	184.991	216.821	224.092	227.743	218.652	225.590	233.377

Kaynak: (TÜİK, 2022) verileri Merkez Bankası Enflasyon Hesaplayıcısı kullanılarak günümüz değerine çevrilmiştir.

TR41 Bölgesi'nde 2020 yılında 2019 yılına göre hayvansal ürünler değeri %8,77'lik bir artışla 2,8 milyar TL'den 3 milyar TL'ye yükselmiştir. Bölgede örtü altı tarımın da yoğunlaştığı alanlar bulunmaktadır. Bilecik için Söğüt-Çaltı ve İnhisar hattı, Eskişehir için ise Mihalgazi ile Sarıcakaya alanları, örtü altı üretimin yoğunlaştığı alanlardır. Sera alanı açısından Bilecik Türkiye'de 9. sırada, Eskişehir ise 12. sırada yer almaktadır.

Bölgenin sahip olduğu üretim miktarı ve çeşitliliği potansiyelinin daha iyi değerlendirilebilmesi, tarımsal üretimden aldığı payın ve istihdam olanaklarının artırılması için üretim miktarı ve katma değeri artıracak yöntemlerin uygulanması önem arz etmektedir. Öte yandan kırsal alanda yaşayanların gelir seviyelerini artıracak turizm potansiyeline sahip alanların değerlendirilmesi gerekmektedir. Bölgede ekoturizm, yayla turizmi, tarihi ve kültürel gezi rotaları, kamp karavan alanları, doğa turizmi amaçlı kullanılabilecek güzergahlarda yer alan şelale ve mağara gibi oluşumlar kırsal turizm açısından potansiyel barındırmaktadır.

Ulusal üst ölçekli planlarla uyumlu, yapılan detaylı ve katılım esaslı çalışmalar neticesinde bölge açısından yukarıda bahsedilen öncelik alanları belirlenmiş; bu önceliklere ait hedeflere ve hedeflerin gerçekleşmesine hizmet edecek tedbir, program ve proje önerilerine aşağıda yer verilmiştir.

6.2.1. Hedef 2.1.: Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.

Son altmış yılda sanayileşmenin etkisiyle yoğun bir göç ve nüfus artışının beraberinde getirdiği hızlı kentleşmenin neticesinde, başta Bursa'nın tarihi merkezi etrafında büyüyen metropoliten alan olmak üzere, bölge genelinde kentsel yerleşmeler çeşitli sorunlarla baş etmektedir.

12. Kalkınma Planında (633, 638, 829, 833, 838, 843, 844, 851, 862);

- Tüm yerleşim yerlerine ve afet tehlikelerine yönelik risk analizleri yapılarak afet risk haritalarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaların tamamlanacağı,
- Afet riski yüksek alanlar öncelikli olmak üzere afet risklerinin belirlenmesine yönelik mikro bölgeleme çalışmalarının yapılacağı, imar planlaması süreçlerinde afet risklerinin dikkate alınması için mevzuatın güncelleneceği,
- Taşkın yönetim planlarının tamamlanarak güncel tutulacağı
- Marmara bölgesindeki kritik altyapı tesislerinin afetlere karşı dayanıklılığının artırılacağı,

- Marmara bölgesinde afet ve acil durumlarda kullanılması planlanan geçici barınma alanlarının kapasitelerinin artırılacağı ve gerekli sosyal donatılarının tamamlanacağı,
- Kentsel dönüşüm strateji belgelerinin hazırlanması zorunlu hale getirileceği,
- Yapı stoku ve kentsel altyapı niteliği, can ve mal kaybı açısından afet risk durumu, etkilenen nüfus büyüklüğü, toplumsal güçlükler, finansman gereksinimi gibi faktörleri esas alan değerlendirme sistemi geliştirilerek öncelikli dönüşüm alanlarının belirleneceği,
- Riskli alan dönüşümlerinde sürdürülebilir yapılar çevre oluşturulmasına yönelik pilot uygulamaların yürütüleceği,
- Teknik ve sosyal altyapı alan standartlarının yerleşimlerin coğrafi, demografik, kültürel ve sosyal özellikleri ve ihtiyaçları ile kapsayıcılık ilkesi çerçevesinde yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde geliştirileceği,
- Şehirlerde yeşil alanların şehir büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, erişilebilirliği ile iklim ve coğrafyaya göre belirlenen tasarım kriterleri gözetilerek yeşil şehir vizyonu çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla planlanarak artırılacağı, bu kriterler doğrultusunda tüm illerde millet bahçesi çalışmalarının sürdürüleceği,
- Kaçak yapı stokunun ortaya konulacağı önleyici tedbirler alınacağı, ifade edilmektedir.

Alınacak tedbirlerle ve hayata geçirilecek proje ve programlarla; mevcut kentsel alanlarda yaşam kalitesinin artırılması, belediye hizmetlerinin daha etkin ve verimli sunulabilmesi, yapı stoğunun güçlendirilmesi, afetlere dayanıklılığın artırılması, planlı gelişmenin desteklenmesi, kişi başına düşen sosyal ve teknik altyapı alanlarının artırılması ve yakın geçmişte kırsal nitelik taşıyan mahallelerin kente uyumunun sağlanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede plan döneminde, bölgedeki kentsel yerleşmelerin afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilmesi için önerilen tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.1.: Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 2.1.1.	Bölge Planı'nın onay sürecini takiben, değişen gelişme öngörülerini doğrultusunda il çevre düzeni planları yeniden ele alınacaktır.
Tedbir 2.1.2.	18 Mart 2018 tarih ve 30364 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan "Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği" öncesinde hazırlanan imar planları başta olmak üzere; imar planlarına esas jeolojik ve jeoteknik etütler, çevre düzeni planları, nazım imar planları ve uygulama imar planları gözden geçirilerek yenilenecektir. Ayrıca imar planlarında, afet lojistiğine hizmet edecek biçimde kentlerin ana giriş noktalarında ana lojistik merkezler, mahalle ölçeğinde ise depolama, dağıtım, yardım, müdahale ve toplanma alanları belirlenecektir.
Tedbir 2.1.3.	Öncelikle aktif fay hatlarının etkileyebileceği bölgelerde bulunan ve yapılaşmaya elverişsiz zemin özellikleri taşıyan yerleşimlerden başlanarak; tüm kentsel ve kırsal yerleşim alanlarında İmar Planına Esas Mikrobölgeleme Etüt çalışmaları tamamlanacak, bina envanteri oluşturularak veya güncellenerek fay, zemin ve bina kaynaklı risk derecelendirmesi uygulanacaktır. Ulaşım, elektrik, içme suyu, kanalizasyon, doğalgaz ve diğer teknik altyapı hatları ve tesisleri ile her türde kamu binalarının ve sanayi tesislerinin; deprem, toprak kayması, kaya düşmesi, sel, su baskını, fırtına, iklim değişikliği, yangın, endüstriyel kazalar ve nükleer/kimyasal/biyolojik kazalar gibi afetlere karşı dayanıklılığı ve risk düzeyi belirlenecektir.

Hedef 2.2.: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbirler	
Tedbir 2.1.4.	Bina envanteri çalışmalarına dayalı toplulaştırılmış sonuç raporları kamuoyuyla şeffaf biçimde paylaşılacak, toplumun afet dirençliliğinin artırılması ve risklerin azaltılması konusunda bilgi ve becerisinin geliştirilmesi amacıyla panel, konferans ve çalıştaylarla deprem bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yürütülecektir.
Tedbir 2.1.5.	Ön incelemelere göre riskli yapı olma potansiyeli yüksek görülen binaların yoğunlaştığı semtlerde resen Valilikler ve belediyeler tarafından, diğer alanlarda ise başvuru ve gönüllülük esasına göre; gözlemsel hızlı tarama yöntemleriyle binaların afetlere dayanıklılığı test edilecektir.
Tedbir 2.1.6.	İl Afet Müdahale Planları tamamlanacak, afet ve acil durum yönetimi kapasiteleri geliştirilerek yıllık düzenli tatbikatlar uygulanacak, afet sonrasında kullanılacak alternatif ulaşım rotalarının belirlenecek, mevcut toplanma alanları ile müdahale ve yardım merkezlerinin ölçeği, kapasitesi ve altyapısı değerlendirilecek ve gerekli ise güncellenecektir.
Tedbir 2.1.7.	Yapılaşma düzenli olarak coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan algılama teknolojileri aracılığıyla takip edilecek, elde edilen bulgular ruhsat bilgileriyle eşleştirilerek ruhsatsız inşaatların önüne geçilecektir.
Tedbir 2.1.8.	Yıldırım, Osmangazi, Gürsu, Kestel, Gemlik, Tepebaşı, Odunpazarı başta olmak üzere tüm ilçelerde mevcut yapı stoğunun depreme karşı güçlendirme, yerinde dönüşüm ve rezerv alanlara taşıma yoluyla iyileştirilmesi desteklenecektir. Tsunami ve zemin sıvılaşması riski taşıyan Gemlik ilçe merkezi, limanlar ve Serbest Bölge için ilave güçlendirme tedbirleri alınacak, rezerv yerleşim alanları belirlenerek dönüşüm ve taşınma süreci planlanacaktır.
Tedbir 2.1.9.	Belediyeler ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri koordinasyonunda, il ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Strateji Belgeleri hazırlanacaktır. Belgelerin bir çıktısı olarak öncelikli dönüşüm alanları ile rezerv yerleşim alanlarını içeren eylem planları oluşturulacak, 6306 sayılı kanuna göre riskli alan tespit ve başvuru süreçleri başlatılacaktır.
Tedbir 2.1.10.	Köylerde ve 6360 sayılı yasa ile köyden mahalleye dönüşen yerleşimlerde yerleşik alan sınırları dahilinde yapılaşma koşulları alt ölçekli planlarda belirlenecek; sel ve su baskını risklerine karşı mevsimlik ve kuru dere yatakları tespit edilerek gerekli düzenleyici tedbirler alınacak ve yangın için hidratlar ve gözlem istasyonlarının yerleşeceği alanlar dikkate alınacaktır.
Tedbir 2.1.11.	Çevre düzeni planlarında, kentsel dönüşüm alanlarına ve riskli alanlara yönelik sosyal ve teknik altyapı standartları belirlenecek, nazım ve uygulama imar planları kentsel dönüşümü kolaylaştırıcı perspektifle hazırlanacaktır.
Tedbir 2.1.12.	Kamusal aktif yeşil alanları artırılacak, mevcut ve yeni planlanan yeşil alanların peyzaj düzenlemelerinde su tüketimi düşük ve yerel iklim şartlarına uygun bitkiler seçilecektir. 1. ve 2. kademe merkezlerde mevcut yeşil alanların birbirleriyle, tarihi kent merkezlerinin yaya bölgeleriyle ve toplu taşıma duraklarıyla kesintisiz bağlantılarını kuracak “Yeşil Yol” güzergahları oluşturulacaktır.
Tedbir 2.1.13.	1. ve 2. kademe merkezleri kapsayan alt ölçekli planlarda, mevcut planlı ve yapılaşma bulunmayan boş alanların nüfus taşıma kapasitesi ile mevcut yerleşik alanların nüfusu hesaplanacaktır. Nüfus projeksiyonlarına göre bu sayının üzerinde artış öngörülmesi durumunda, öngörülen nüfus artışına yönelik planlı gelişme alanları oluşturulacaktır. Ayrıca Kentsel Dönüşüm Strateji Belgeleri kapsamında rezerv alan ihtiyacı belirlenmesi durumunda, planlı gelişme alanları içerisinde rezerv alanlara da yer verilecektir.

Hedef 2.2.: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbirler	
Tedbir 2.1.14.	Bilecik'te ve Eskişehir'de devlet tiyatroları açılacak, yeni tiyatro salonları ve müzeler yapılacaktır.
Tedbir 2.1.15.	Tarihi kent merkezlerinde trafik akışı azaltılacak, bölge otoparklarıyla araç girişleri kontrol altına alınacak, bu alanlara ulaşım sağlayan toplu taşıma hatları optimizasyonla yeniden düzenlenecek ve yayalaştırılmış bölgeler belirlenecektir. Dini ve kültürel yapıların uygun tekniklerle yaşatılmasıyla ve tescilli sivil mimarlık örneklerinin, endüstriyel mirasın ve kent belleğinde yer eden kamu yapılarınınve yeniden işlevlendirilmesiyle söz konusu merkezler canlandırılacaktır.

6.2.2. Hedef 2.2: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi ve kentsel gelişme yönleri gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Plan döneminde yüksek ve orta yüksek teknolojili ürünlerin üretimine dönük yatırımların çekilmesi amacıyla, sanayi alanlarının doğal eşiklerle ve yasal koruma altındaki alanlarla çelişmeyecek biçimde planlanması öngörülmektedir.

Öncelikle yer seçimi tamamlanan ve hazırlık aşamasında olan OSB'lerin doluluk oranlarının artırılması, sektörel ihtisaslaşmanın artırılması, konut alanlarıyla iç içe kalan sanayi işletmelerin taşınması ve dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede plan döneminde sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılmasının sağlanması ile yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi ve kentsel gelişme yönleri gözetilerek planlı geliştirilmesi için önerilen tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.2.: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbirler	
Tedbir 2.2.1.	Bilecik ilinde Gölpazarı Gıda İhtisas OSB'nin yer seçimi süreci ve Pazaryeri Seramik İhtisas OSB'nin kuruluş işlemleri tamamlanacaktır.
Tedbir 2.2.2.	Bursa ili Kestel ilçesinde yer alan Çataltepe Sanayi Sitesinin devam eden altyapı ve üstyapı çalışmaları, tüm etaplarda tamamlanacaktır.
Tedbir 2.2.3	Kent İçi Sanayi Alanlarının Dönüşümü Model Çalışması tamamlanacak, şehir içinde kalan planlı ve plansız sanayi alanlarının yerinde dönüşümü ve taşınması için destek mekanizmaları geliştirilecektir.
Tedbir 2.2.4.	Birbirlerine sınır durumda veya yakın konumda bulunan organize sanayi bölgelerinde yatırım yeri tahsis, altyapı, trafik akışı, tır parkı, personel taşımacılığı, imar sorunları, sosyal donatı alanları, kreş ve mesleki eğitim gibi konularda ortak çözümler geliştirilecektir.
Proje Önerileri	
Proje 2.2.1	Bursa ilinde dağınık biçimde bulunan KOBİ ölçeğindeki imalat sanayi işletmelerinin mevcut tesislerini kapatma taahhüdü şartıyla taşınacakları, sektörel altyapı (arıtma, enerji, ulaşım, vb.) ihtiyaçları gözetilerek ihtisas alt bölgelere ayrılacakları ve demiryolu bağlantısının bulunacağı yeni bir organize sanayi bölgesi kurulacaktır.

6.2.3. Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.

Artan lojistik maliyetler ve çevresel standartlar göz önüne alındığında, yük ve yolcu taşımacılığında demiryolunun türel payının artırılması, üst ölçek plan ve stratejilerde vurgulanan bir husustur.

12. Kalkınma Planında (433.2, 606, 610) üretim yerleri ile limanların ve lojistik merkezlerin bağlantılarının kurulması ve ulaşım da enerji verimliliği ile çevresel etkilerin azaltılması amacıyla yük taşımacılığında demiryolunun payının artırılacağı ve iltisak hatlarının yapılacağı; kombine taşımacılığın geliştirileceği, yapımı devam eden hızlı tren hatlarının tamamlanacağı; yük taşıma potansiyeli yüksek merkezlerin, OSB'lerin, maden ocaklarının ve limanların demiryolu ağına bağlanmasının sağlanacağı belirtilmektedir.

Taşımacılıkta birim ekonomik ve çevresel maliyetlerin düşürülmesi amacıyla demiryolu ulaşımına geçişi destekleyecek tedbir ve projeler geliştirilmiştir. Bu çerçevede plan döneminde ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantılarının güçlendirilmesine yönelik önerilen tedbir ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantısı sağlanacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 2.3.1.	Bilecik ve Eskişehir illerinden geçen mevcut konvansiyonel demiryolu hattının daha etkin, verimli ve güvenli kullanılabilmesi için sinyalizasyon altyapısı iyileştirilecektir.
Tedbir 2.3.2.	Yolcu treni seferlerinin verimliliğini artırmak amacıyla, her üç ilde de şehir içi toplu taşıma sistemleri ve şehirler arası otobüs hatlarıyla, Bursa ilinde ise ayrıca deniz ulaşımıyla tarifeler uygulanacaktır.
Tedbir 2.3.3.	Proje önerisi olan ve tam kapsamlı bir lojistik köy olarak planlanan Bursa Doğu Lojistik Merkez'in yanı sıra; batı bölgesinde Nilüfer ve Karacabey ilçelerine hizmet edecek Bursa Batı Lojistik Merkez kurulacaktır; kuzeyde ise Gemlik liman bölgesi ile demiryolunun buluşacağı alanda ise depolama sahaları ve yük aktarma istasyonu için alt ölçekli planlarda düzenleme yapılacaktır. Bursa Batı Lojistik Merkez, Bursa OSB ve Nilüfer OSB'ye iltisak hatlarıyla bağlanarak Bursa-Gemlik demiryolu üzerinden Gemlik liman bölgesine erişim sağlayacaktır.
Tedbir 2.3.4.	Bilecik'in Osmaneli, Merkez ve Bozüyük ilçelerinde konvansiyonel demiryolu hattının şehir içi kesimlerindeki hemzemin geçitler, alt ve üst geçitlere dönüştürülecektir.
Tedbir 2.3.5.	Bursa-Gemlik Limanı Demiryolu Hattı projesi, Demirtaş OSB iltisak hattıyla birlikte tamamlanacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 2.3.1.	Bursa-Gemlik Limanı Demiryolu
Proje 2.3.2.	Yenişehir-İnegöl Demiryolu
Proje 2.3.3.	Bilecik 1., 2., 3. OSB ve Osmaneli OSB'ye Demiryolu İltisak Hattı Yapımı
Proje 2.3.4.	Yenişehir ilçesinde mevcut havalimanı ile entegre biçimde çalışması amaçlanan Bursa Doğu Lojistik Merkez kurulacaktır.

6.2.4. Hedef 2.4.: Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılacaktır.

12. Kalkınma Planında (608.4) mevcut karayolu altyapısının etkin kullanılmasına yönelik iyileştirmelere öncelik verileceği, yeni projelerde asgari sanat yapısı gerektiren, maliyet etkin güzergâhların tercih edileceği belirtilmiştir. Mevcut durum analizleri, 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı, il çevre düzeni planları, kamu ve özel sektör yatırımları ve bölge planı kapsamında önerilen diğer projeler ile çalıştay ve anket sonuçları dikkate alınarak; şehir merkezlerinde tıkanıklık yaşanan güzergahlara alternatif oluşturacak yeni ana arterlerin açılması, il merkezlerinden ilçelere erişim sağlayan yolların geometrik standartlarının iyileştirilmesi, ücra kalan yerleşimleri ana yollara bağlayacak yeni yolların açılması, köylerin ve kırsal mahallelerin yollarının iyileştirilmesi ve mevcut karayolu ağının akıllı şehircilik uygulamalarıyla verimliliğinin artırılması amacıyla; tedbirler ve proje önerileri geliştirilmiştir.

Bu çerçevede plan döneminde karayolu yol uzunluğunun ve hizmet düzeylerinin artırılmasına yönelik önerilen tedbir ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.4.: Karayolu ağının uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 2.4.1.	Karayolu trafiğinde akıllı şehircilik uygulamaları yaygınlaştırılacak, Bursa ve Eskişehir'de tam adaptif trafik yönetimine geçilecek ve ana arterlerde yeşil dalga sistemi uygulanacaktır.
Tedbir 2.4.2.	Köy ve kırsal mahallelere ulaşım sağlayan ve alternatifi bulunmayan toprak zemine sahip yollarda sıcak asfalt zemine geçilecek, zeminde ve yol geometrisinde iyileştirmeler uygulanacaktır.
Tedbir 2.4.3.	Bursa'da 2014 yılında açılan Çelebi Mehmet Bulvarı'nın D200 (İzmir) ve D575 (Mudanya) yollarına bağlantıları tamamlanacaktır.
Tedbir 2.4.4.	Bursa-Orhaneli Yoluna alternatif olarak Başköy-Çalı-Doğancı güzergahının geometrik standartları iyileştirilecektir.
Tedbir 2.4.5.	Bursa-Orhaneli-Harmancık Yolu tamamlanacak, ek olarak 34 km uzunluğunda Büyükorhan-Piribeyler bağlantısı iyileştirilecektir.
Tedbir 2.4.6.	İnegöl-Yenişehir-İznik Karayolu ve İznik-Orhangazi-Mekece Karayolunun geometrik standartları iyileştirilecektir.
Tedbir 2.4.7.	Yenipazar-İnhisar-Mihalgazi-Sarıcakaya-Tepebaşı arasındaki mevcut karayolunun geometrik standartları, il yolu düzeyine çıkarılacaktır.
Tedbir 2.4.8.	Bilecik'te Yenişehir-Bilecik Bölünmüş Yolu ile Gölpazarı Çevre Yolu, Bilecik-Vezirhan (Gülümbe Rampaları), Bozüyük-Söğüt, Seyitömer-Dodurga yollarında devam eden çalışmalar tamamlanacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 2.4.1.	Eskişehir'de Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinden oluşan kent merkezinde D200 karayoluna alternatif oluşturacak biçimde Kuzey Çevreyolu açılacaktır.
Proje 2.4.2.	Bursa'da Nilüfer-Kestel ilçeleri arasında D200 karayoluna ve Avrupa Konseyi-11 Eylül Bulvarlarına alternatif oluşturacak biçimde; Başköy-Çalı-Otosansit-Barakfakih güzergahında Güney Çevre Yolu açılacaktır. Güney Çevre Yolunun Çalı mevkiî üzerinden Bursa-Orhaneli-Harmancık karayoluna bağlantısı açılacak; Orhaneli ve Keles yönlerinden gelen trafiğin doğrudan otoyola ulaştırılması sağlanacaktır.
Proje 2.4.3.	Bilecik'in Merkez ilçesinde yerleşim alanı içinden tek ana güzergah olan geçen D160 karayoluna paralel alternatif çevre yolu açılacaktır.

6.2.5. Hedef 2.5.: Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılabacaktır.

Karayollarındaki taşıt trafiği yükü ile zaman ve çevre boyutunda maliyetlerin düşürülmesi ve öngörülebilir sürelerde insan hareketliliğinin gerçekleşmesi için, etkin bir toplu taşıma sistemi kurulması esastır.

12. Kalkınma Planında (609.3, 884, 885) Ulaştırma sektöründeki yerli dijital uygulama ve sistemlerin kullanımının yaygınlaştırılacağı, Ar-Ge çalışmaları ve hareketlilik verilerinin kullanımının destekleneceği, ulaşım planlarının mekânsal ve tematik planlarla eşgüdümünü sağlamaya yönelik mevzuat düzenlemeleri yapılacağı, yeni yerleşim alanlarının yoğunluklarının planlanmasında raylı sistemlerin transit özelliği ve kapasitesinden yararlanılacağı, yürüme veya bisiklet amaçlı karma kullanım alanları ve planlama kararlarının oluşturulmasının teşvik edileceği, toplu taşıma yatırımlarında trafik yoğunluğu ve yolculuk talebindeki gelişmeler dikkate alınarak öncelikle otobüs, metrobüs, trolleybüs ve benzeri sistemlerin tercih edileceği, bunların yetersiz kaldığı güzergâhlarda raylı sistem alternatiflerinin değerlendirileceği, yaya trafiğinin kesintisiz hale getirilmesini gözeterek şekilde yaya yolları ve kaldırımlara ilişkin standartların güncelleneceği, kent merkezlerinde tarihi ve kültürel cazibe noktaları ile alışveriş bölgelerinde motorlu taşıtlardan arındırılmış yaya bölgeleri oluşturulmaya devam edileceği, ulusal akıllı ulaşım sistemi (AUS) mimarisine uyumlu uygulamaların yaygınlaştırılacağı, dinamik yolcu, sürücü ve yaya bilgilendirme sistemleri ile katılımcı ulusal akıllı ulaşım sistemi (K-AUS) kurulumlarına devam edileceği belirtilmektedir.

Bu amaçla kırsal ilçelere ve mahallelerde toplu taşımanın yaygınlaştırılması, mevcut raylı sistemlere eklemelerle tüm ağın etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması, yaya ve bisiklet gibi aktif ulaşım modlarıyla toplu taşımanın entegrasyonu ve otomobil kullanımının payının azaltılması hedefiyle, tedbirler ve proje önerileri geliştirilmiştir. Bu çerçevede plan döneminde toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi ve türel dağılımda toplu ulaşımın payının artırılmasına yönelik önerilen tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.5.: Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılabacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 2.5.1.	Kent merkezleri ve ilçeler arasında tek yönlü sağlanan toplu taşıma seferleri, çalışanların kullanımına hizmet verecek biçimde en az sabah ve akşam saatlerinde karşılıklı birer sefer sunulmak üzere artırılabacaktır; kırsal mahalleleri ve köyleri ilçe ve il merkezlerine bağlayacak düzenli ve tarifeli toplu taşıma hizmeti yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 2.5.2.	Bursa 2035 Ulaşım Ana Planında yer alan Çalı-Gürsu ve Çalı-Demirtaş metro hatları ile mevcut T2 Tramvay Hattı ve Bursaray Hattı, Gürsu'da yapımı devam eden Hızlı Tren İstasyonu ile entegre edilecektir.
Tedbir 2.5.3.	Bursa'da mevcut raylı sistemler Demirtaş, Hasanağa, Barakfakih, Uludağ ve Kestel OSB'lere uzatılacak, OSB sınırları içerisinde düzenli ve optimize ring servisler işletilecek ve şehir içi trafikte servis araçları azaltılacaktır.
Tedbir 2.5.4.	Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Hızlı Tren Hattı üzerinde TEKNOSAB-Geçit-Gürsu-Yenişehir Havalimanı arasında hızlı banliyö taşımacılığı yapılacak, raylı ve lastik tekerlekli toplu taşıma sistemleriyle bütünleşik çizelge ve ücretlendirme uygulanacaktır.

Hedef 2.5.: Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılacaktır.

Tedbirler	
Tedbir 2.5.5.	Bursa'da Uludağ'a erişim sağlayan Teleferik Hattı ile şehir içi raylı system hatları entegre edilecektir.
Tedbir 2.5.6.	Bursa'da deniz ulaşımının güçlendirilmesi amacıyla, Mudanya ilçesinde otopark, toplu taşıma ve feribot araç giriş-çıkış trafiği çözümlenmiş ortak bir iskele kullanılacaktır.
Tedbir 2.5.7.	Osmaneli-Bilecik-Bozüyük-Eskişehir arasında mevcut konvansiyonel demiryolu üzerinde banliyö taşımacılığı başlatılarak, servis taşımacılığına alternatif oluşturacak raylı ulaşım hizmeti sağlanacaktır.
Tedbir 2.5.8.	Bilecik kent merkezinde Saat Kulesi-Valilik arasında kalan bölgede, yayalaştırma ve yaya öncelikli taşıt yolu uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 2.5.9.	Kent merkezlerinin ve perakende ticaretin yoğunlaştığı bölgelerin girişlerinde, otoparklarda, liman ve iskelelerde, havalimanlarında, tren garlarında ve metro/tramvay istasyonlarında otopark kapasitesi artırılabilecek; park et-devam et sistemini destekleyecek ücretsiz/indirimli aktarma hizmetleri geliştirilecek erişilebilir ücret tarifeleri uygulanacaktır.
Tedbir 2.5.10.	Bursa Yenişehir ve Eskişehir Hasan Polatkan Havalimanlarının etkin ve verimli kullanılabilmesi için, İstanbul ve Ankara'daki havalimanlarına giden yolcu talebini karşılayacak biçimde yurtiçi ve yurtdışı uçuş güzergahları ve sefer sayıları artırılabilecektir.
Tedbir 2.5.11.	Eskişehir Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı tamamlanacak, Bursa ve Bilecik'te de Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı hazırlanacak ve planlarda bölgesel ulaşım yaklaşımlarına yer verilecektir.
Tedbir 2.5.12.	Var olan bisiklet yollarının, bağlantılı ve ortak bütüncül bir ağa dönüştürülmesi ve haritadan erişilebilir hale getirilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 2.5.13.	Bursaray, Bursa T2 Tramvay Hattı ve Eskişehir Tramvay Ağına dikey bağlantılı (besleme) otobüs hatları geliştirilecektir.
Tedbir 2.5.14.	Osmaneli, Bilecik ve Bozüyük YHT garlarından, konvansiyonel trenlerin kalkış yaptığı tarihi garlara, otoparklara ve ilçe merkezlerine erişim sağlayacak toplu taşıma seferleri düzenlenecek; YHT, konvansiyonel tren ve otobüs seferleri arasında uygun aktarma süreleriyle bütünlük çizelgeler uygulanacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 2.5.1.	Bilecik YHT Garı - Şehir Merkezi - 1. ve 2. OSB – Hastane – Üniversite Raylı Sistem Hattı için etüt proje ve fizibilite raporu hazırlanacaktır.

6.2.6. Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılacaktır.

12. Kalkınma Planının öncelikli sektörlerinden olan tarım ve gıda sektörü ile ilgili 489, 490, 491, 492 ve 493 sayılı tedbirlerde tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanacağı, sulama yatırımları ve toplulaştırma çalışmalarının entegre biçimde sürdürüleceği, dijital ve akıllı tarımın yaygınlaştırılacağı, ürün ve parsel bazında üretim izni ve ekim kontrollerinin uygulanacağı, tarım işletmeleri ve üretici örgütlerinin beşeri ve teknik altyapılarının geliştirileceği, planlı üretim sistemine geçileceği, örtü altı tarımın ve jeotermal sera organize tarım bölgelerinin yaygınlaştırılacağı, mera ıslah faaliyetlerine hız verileceği, hayvansal üretim, arıcılık ve ipek böcekçiliğinde desteklerin sürdürüleceği; ayrıca tarım arazilerinin korunması için önemli bir konu olan kaçak yapılaşmayla

mücadele kapsamında 862.5 sayılı tedbirde kaçak yapı stokunun ortaya konulacağı belirtilmektedir.

Bölgenin arazi kullanımında en önemli paya sahip olan tarım alanlarının ve ormanların işletilmesinden elde edilen gelirin ve katma değerin artırılmasıyla, gıda tedarikinde yaşanabilecek sorunların önüne geçilmesi, bölgede ekonomik faaliyetlerin daha dengeli dağılması ve tarımsal üretimle geçimini sağlayan nüfusun gelir düzeyinin artırılması amacıyla tedbir, program ve proje önerileri geliştirilmiştir. Bu çerçevede plan döneminde tarımsal üretim miktarının ve katma değerin artırılmasına yönelik önerilen tedbirler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 2.6.1.	Bölgede bulunan mera arazilerinin mülkiyet ve mevcut kullanım durumlarına göre envanterleri oluşturulacak, öncelik sırasına göre ıslah çalışmaları yürütülecektir.
Tedbir 2.6.2.	Büyük Ova Koruma Alanlarında tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı ve kaçak yapılaşmanın önlenmesi amacıyla uzaktan kontrol sistemleri geliştirilecek, kamu kurum ve kuruluşlarının coğrafi bilgi sistemlerine entegre edilerek eşgüdüm sağlanacaktır.
Tedbir 2.6.3.	İnhisar, Osmaneli, Pazaryeri ve Orta Sakarya Vadisi'nde modern seracılık geliştirilecektir.
Tedbir 2.6.4.	Tarım ve orman ürünleriyle ilgili envanter ve haritalar çıkarılacak, mevcut üretim yapısının iklim değişikliği ve kuraklığa karşı dirençliliği test edilecek, oluşturulacak öneri ürün desenine göre düzenli aralıklarla pazar araştırmaları yapılacak ve üreticilerin pazarlara erişim imkanları iyileştirilecektir.
Tedbir 2.6.5.	Çiftçilerin ve üretici kooperatiflerinin kapasiteleri (modern üretim teknikleri, finansal okuryazarlık, pazarlama, satış, kurumsal yönetim ve organizasyon, coğrafi işaretleme, vd.) geliştirilecektir.
Tedbir 2.6.6.	Mekansâl Gelişme bölümünde "Tarımsal Gelişme Odağı" olarak belirlenen ilçelerde, tarım ve hayvancılığa dayalı sanayinin geliştirilmesi ve tesislerin mümkün olan en geniş ağıdan girdi temini sağlaması öngörülmektedir. Buna istinaden, birden fazla ilçeye hizmet verecek biçimde soğuk hava deposu, silo, kesimhane ve et ve süt entegre tesisleri kurulması amacıyla mevcut kapasite analizleri, yer seçimi etütleri ve fizibilite raporları hazırlanacaktır.
Tedbir 2.6.7.	Gölpazarı Gıda OSB'nin yer seçimi ve kuruluş işlemleri ihtiyaçları tamamlanacaktır.
Tedbir 2.6.8.	Büyükorhan, İnhisar, Sarıcakaya ve Söğüt ilçeleri başta olmak üzere bölge genelinde ipekböcekçiliği ve dut ağacı üretimi desteklenecektir. Üretimin devamlılığının sağlanabilmesi için uygun olan köy ve kırsal mahallelerde ipek dokuma tezgahları yaygınlaştırılacak ve eğitimler düzenlenecektir.
Tedbir 2.6.9.	Toprak yapısı uygun olmasına karşın sulı tarım yapılamayan ilçelerde sulama göletlerinin yapımı tamamlanacak, atıl sulama şebekeleri ıslah edilecek, kapalı devre sulama sistemine geçiş sağlanacak ve güneş enerjisi destekli sulama sistemleri kurulacaktır.
Tedbir 2.6.10.	Aile çiftçiliğinde tarımsal istihdam kayıt altına alınacak ve desteklenecektir; küçük ve orta ölçekli ahır yapıları için tip projeler hazırlanacaktır.
Tedbir 2.6.11.	Bölgede yer alan hayvancılık gelişme odaklarında sütün soğuk zincire hızlı dahil edilebilmesi için toplama zincirleri geliştirilecektir.
Tedbir 2.6.12.	Tarıma dayalı üretim yapan mevcut imalat sanayi işletmelerinin modernizasyonu desteklenecektir.
Tedbir 2.6.13.	İyi tarım, organik tarım ve akıllı tarım yapılan araziler artırılacak, bitki hastalık ve zararlılarının tanınması ve mücadelesi konusunda modern teknikler hakkında eğitimler düzenlenecek vetopraksız/susuz tarım yaygınlaştırılacaktır.

Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabacaktır.

Tedbirler	
Tedbir 2.6.14.	Türkiye ve Avrupa Birliği coğrafi işaret potansiyeli olan ürünler için envanter ve tescil çalışması yürütülecektir.
Tedbir 2.6.15.	Zirai ilaçlama denetleme birimlerinin kapasiteleri artırılabacaktır.
Tedbir 2.6.16.	Gelir garantili ürün sistemi (sözleşmeli üretimin) yaygınlaştırılacak ve istatistiki takibi geliştirilecektir.
Tedbir 2.6.17.	Orman kadastro ve tescili işlemleri tamamlanacak, orman statüsünde olup orman niteliği taşımayan alanlar ağaçlandırılacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 2.6.1.	Eskişehir Hazır Sebze Salata Üretim Tesisi
Proje 2.6.2.	Bilecik Şerbetçi Otu İşleme Tesisi
Proje 2.6.3.	Bilecik Yarı Entansif Tipte Keçi Yetiştirme ve Keçi Ürünleri İşleme Entegre Tesisi
Proje 2.6.4.	Eskişehir Et Yönlü Büyükbaş Entegre Tesisi

6.2.7. Hedef 2.7.: Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.

Kırsal nüfusu göç veren ve git gide yaşlanan TR41 Bölgesi'nde, yaşam olanaklarının iyileştirilerek cazibesinin artırılması yoluyla kırsalda yaşayan nüfusun öncelikle azalmaması ve zaman içerisinde artışa geçmesi amaçlanmaktadır. 12. Kalkınma Planının 897 ve 898 sayılı tedbirlerinde kırsalda kadın ve gençlere yönelik sosyal programlara, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına, mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarının ve çocuklarının kesintisiz eğitim imkanlarının iyileştirilmesine, üretici örgütlerine yönelik eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetlerine, aile işletmelerinin desteklenmesine, kırsalda dijital hizmet altyapısının geliştirilmesine, kırsalda tarım dışı sektörlerin, yenilikçiliğin ve girişimciliğin destekleneceğine vurgu yapılmaktadır.

Başta kamu hizmetleri ve altyapı olmak üzere kırsal alanların farklı boyutlarda geliştirilmesine yönelik önerilen tedbirler aşağıda yer almaktadır:

Hedef 2.7: Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.

Tedbirler	
Tedbir 2.7.1.	Köylerde ve kırsal mahallelerde doğalgaz erişimi yaygınlaştırılacak, internet ve GSM altyapısı tamamlanacaktır. Kablolu erişimin sağlanamadığı yerleşimlere, altyapısız uydu interneti hizmeti gibi alternatif bağlantı imkanları sağlanacaktır.
Tedbir 2.7.2.	Kırsalda çevre kirliliğinin düzenli tespiti için takip sistemleri geliştirilecek, tarımsal ve evsel ambalaj atıklarının bertarafı ve düzensiz gübra-ilaç kullanımı konusunda eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenlenecek; depozito sistemi yaygınlaştırılarak atık yönetimi kapasitesi artırılabacaktır.
Tedbir 2.7.3.	Öğrenci sayısı yeterli olan köy ve kırsal mahallelerde kapatılan ilk okul ve orta okullar yeniden açılacak; fiziki imkanları uygun olan okulların bahçelerinde öğrencilere uygulamalı modern tarım teknikleri eğitimleri sunulacaktır.
Tedbir 2.7.4.	Bursa Ovası, Yenişehir Ovası, Mustafakemalpaşa ve Karacabey Ovaları ile Orta Sakarya Vadisinde yer alan tarım arazilerinde çalışan mevsimlik işçilerin konaklama, altyapı ve kamu hizmetlerine erişimleri iyileştirilecektir.

6.2.8. Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.

Son yıllarda Ajans destekleri, kamu yatırımları ve özel sektörün de ilgisiyle bölgede hızlanan kırsal turizm faaliyetlerinin, turizm talebindeki çeşitlenmeyle birlikte artışa devam etmesi beklenmektedir. 12. Kalkınma Planında (501.8, 523) turizm sektörünün sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde doğal, tarihi ve sosyal çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasının sağlanacağı ve ekolojik turizm alanlarının artırılacağı belirtilmektedir.

Bu doğrultuda, bölgenin gelecekte yıllarda turizm talebini kırsal alanlara yönlendirmesi ve bu alanlarda yaşayanların gelir ve yaşam koşullarında olumlu bir değişimi tetiklemesi hedeflenmektedir. Belirlenen bu hedef kapsamında aşağıdaki tedbir ve projeler önerilmiştir:

Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 2.8.1.	İllerin Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Envanterleri yenilenecektir.
Tedbir 2.8.2.	İznik, Osmaneli, Taraklı, Geyve, Gölpazarı, Pazaryeri ve Söğüt arasında ortak tarih ve kültür turizmi, doğa turizmi ve kırsal turizm destinasyonu geliştirilecek; İznik Sur İçİ Bölgesinin Turizm Merkezi olarak belirlenmesi için hazırlıklar yürütülecektir.
Tedbir 2.8.3.	Bursa Dağ Yöresindeki Orhaneli, Keles, Harmancık ve Büyükorhan ilçelerinde yayla, göl, kültür, geleneksel sporlar ve doğa sporlarına yönelik ortak tanıtım faaliyetleri düzenlenecektir.
Tedbir 2.8.4.	Bilecik'in Söğüt ve Bozüyük ilçeleri ile Kütahya'nın Domaniç ilçeleri arasında yer alan ve konar-göçer yaşamda yaylak-kışlak arasında gidiş geliş amaçlı kullanılan tarihi "Söğüt-Domaniç Göç Yolu" üzerinde doğa yürüyüşü parkurları, bisiklet parkurları, dinlenme ve mesire alanları, kamp ve karavan alanları oluşturulacak olup; Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Yörük Etkinlikleriyle entegre biçimde kültür, doğa sporları ve geleneksel spor etkinlikleri ile tanıtım faaliyetleri düzenlenecektir.
Tedbir 2.8.5.	Sahillerde, doğal göller ile baraj göletlerinin çevresinde, ve yaylalarda koruma kararları dahilinde kamp ve karavan alanları, rekreasyon alanları ve spor tesisleri oluşturulacak; köylerde ve kırsal mahallelerde ev pansiyonculuğu yaygınlaştırılacak; teknik altyapı alanları geliştirilecek; bu alanların yakın çevresinde üretilen yöresel tarım ürünlerinin turizm sektörüyle entegrasyonu sağlanacaktır.
Tedbir 2.8.6.	Korunan alanlarda (milli park, tabiat parkı, vb.) doğa turizmine yönelik tanıtım faaliyetleri yürütülecek ve altyapı iyileştirilecektir.
Tedbir 2.8.7.	Eskişehir Frig Vadisi'nde turizme yönelik altyapı ihtiyaçları tamamlanacak, Astro Turizm Yerleşkesi kurulacak, bölgede Karanlık Gökyüzü Parkları Envanteri oluşturulacak; Afyonkarahisar ve Kütahya illeriyle ortak rota geliştirme, altyapı iyileştirme ve tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.
Tedbir 2.8.8.	Kültür ve Turizm Gelişme Bölgeleri başta olmak üzere termal ve sağlık turizminde yeni yatırımlar gerçekleştirilecektir.
Tedbir 2.8.9.	Kırsal alanlarda yer alan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişme Bölgelerinin yönetim planları tamamlanacak, yatırımcı çekilmesi amacıyla tanıtım faaliyetleri düzenlenecektir.
Proje Önerileri	
Proje 2.8.1.	Bilecik ilinin Osmaneli ilçesinde bulunan Aya Yorgi Kilisesi restore edilerek yeniden işlevlendirilecektir.

Proje Önerileri	
Proje 2.8.2.	Bilecik ilinin Pazaryeri ilçesinde yer alan batık Günyurdu Köyü gün yüzüne çıkarılacaktır.
Proje 2.8.3.	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesisi (Eskişehir)
Proje 2.8.4.	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesisi (Bilecik)
Proje 2.8.5.	Bilecik Binicilik ve Ticari Rekreasyon İşletmesi
Proje 2.8.6.	Bursa Termal Kür Merkezi
Proje 2.8.7.	Eskişehir Termal Sağlık Merkezi
Proje 2.8.8.	Sivrihisar 4 Yıldızlı Otel

6.3. STRATEJİK ÖNCELİK 3: İNSANİ GELİŞİMİŞLİK VE TOPLUMSAL HİZMETLERE KAPSAYICI ERİŞİMİN SAĞLANMASI

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Planı'nda (2022-2026) bireyin, ailenin ve toplum yapısının korunması ve güçlendirilmesi; koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması; barınma, bakım, psikososyal destek ve rehabilitasyon hizmetlerinin güçlendirilmesi amaçlar arasında yer almaktadır. Bu amaçlar çerçevesinde, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkanlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak; bedensel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik şartları sebebiyle özel ihtiyaçları olan kişilerin toplumsal hayata katılımını desteklemek; kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara yönelik ihtisaslaşmış barınma ve bakım hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak hedeflenmektedir.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Stratejik Planı'nda (2022-2023) iş gücü piyasasının etkinleştirilmesi amacına hizmet edecek özel politika gerektiren gruplar arasında yer alan kadın ve gençlerin istihdamını ve iş gücü piyasasına dâhil olma niteliğini artırmak hedefler arasında yer almaktadır.

Ulusal Genç İstihdam Stratejisi'nde (2021-2023) gençlerin iş gücü piyasasında yer alması, bilgi ve beceri düzeylerinin artırılması ve işsizliğin azaltılması temel yaklaşımıyla iş gücü piyasasının ihtiyaçları, sorunları ve beklentileri dikkate alınarak gençlerin istihdamının önündeki engellerin ortadan kaldırılması ile mevcut ve gelecekteki iş gücü piyasasına katılmaları için kapsamlı bir beceri ve bilgi yelpazesi geliştirmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

12. Kalkınma Planının "Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum" ekseninde; insan odaklı, kapsayıcı bir kalkınma yaklaşımı benimsenerek dayanıklı bir aile ve toplum yapısı ile milli ve insani değerleri haiz, eğitilmiş, kültürlü, üretken ve sağlıklı nesillerin geleceğe taşınması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin bilgi ve becerilerini artırarak niteliğini geliştirecek, ailenin korunması ve güçlenmesini sağlayacak, kimsenin dışarıda ve geride bırakılmadığı, refahın adil bir şekilde paylaşıldığı, birlik, beraberlik ve dayanışma ruhunun hâkim olduğu, huzurlu ve sağlıklı bir toplumsal yapının tesis edilmesine yönelik politika ve tedbirler geliştirilmiştir.

TR41 Bölgesi'nin sosyal ve toplumsal yapı özellikleri bağlamında sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri de dikkate alınarak yukarıda bahsedilen ulusal üst ölçekli plan ve stratejilerle uyumlu olarak "İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişim" stratejik önceliği hazırlanmıştır. Bu önceliğin oluşmasında bölgesel açıdan önce çıkan unsurlara kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

Tablo 9. Demografik Göstergeler

	Yıl	Bursa	Eskişehir	Bilecik	TR41	Türkiye
Toplam Nüfus (Kişi)	2010	2.605.495	764.584	225.381	3.595.460	73.722.988
	2022	3.194.720	906.617	228.673	4.330.010	85.279.553
Nüfus Yoğunluğu (km²'ye düşen kişi sayısı)	2010	250	55	52	126	96
	2022	307	65	53	152	111
Yıllık Nüfus Artış Hızı (Binde)	2010	21,28	12,05	109,22	24,59	15,88
	2022	14,79	9,14	1,48	12,9	7,05
Toplam Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)	2010	1,77	1,38	1,67	1,68	2,08
	2022	1,47	1,29	1,4	1,43	1,62
Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	2010	43,22	39,68	37,41	42,08	48,89
	2022	44,63	42,29	43,28	44,06	46,8
Toplam Yaşlı Bağımlılık Oranı	2010	10,66	13,3	12,75	11,37	10,76
	2022	14,55	17,6	17,27	15,34	14,55
Çocuk Bağımlılık Oranı	2010	32,56	26,37	24,66	30,71	38,13
	2022	30,08	24,69	26,01	28,72	32,25
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (kişi)	2010	3,56	3,03	3,23	3,42	3,84
	2022	3,14	2,62	2,83	3	3,17
Ortanca Yaş	2010	32,9	33,7	28,9		29,2
	2022	35,4	37,4	35,8		33,5

Kaynak: (TÜİK, 2023)

TR41 Bölgesi'nin demografik göstergeleri incelendiğinde; bölge nüfusunun giderek arttığı görülmektedir. Bölgenin nüfusunun 2010 yılına göre 2022 yılında %20 artış gösterdiği görülmektedir. Bu oran %15,68 olan ülke nüfus artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. Bölgenin nüfus yoğunluğu da 152 kişiyle yine ülke ortalamasının üzerindedir. Bölge illerinin nüfusunun artışındaki en önemli faktörlerden biri alınan yurt içi ve yurt dışı göçlerdir. 2022 yılı TÜİK verilerine göre Bursa'ya 90.863 kişi, Eskişehir'e 37.278 kişi, Bilecik'e ise 12.078 kişi yurt içi göç gerçekleştirmiştir. 2021 yılı il göç idareleri verilerine göre Bursa'da geçici koruma altında olanlar, uluslararası koruma kapsamında olanlar ve ikamet izni almış yabancılar olmak üzere 237.671, Eskişehir'de 27.794 ve Bilecik'te ise 4.854 yabancı nüfus bulunmaktadır.

TR41 Bölgesi'nin demografik göstergeleri nüfus artışının yanı sıra bölge nüfusunun giderek yaşlandığı göstermektedir. Bu kapsamda ele alınan yaş gruplarının bağımlılık oranları yukarıdaki tabloda detaylı olarak incelendiğinde; 0-14 yaş ile 65 yaş ve üzeri nüfusun 15-64 yaş arasındaki

nüfusa oranını veren yaş bağımlılık oranının 2010 yılına göre 2022 yılında bölge illerinde arttığı, ancak bu oranın (%44,06) Türkiye ortalamasının (%46,8) altında kaldığı görülmektedir. Bununla beraber 65+ yaş grubundaki toplam nüfusun 15-64 yaş aralığındaki toplam nüfusa oranlanmasıyla elde edilen yaşlı bağımlılık oranına bakıldığında; bölge illerdeki yaşlı bağımlılık oranının giderek arttığı ve bu oranın (%15,34) Türkiye ortalamasının (%14,55) üzerine çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak, 0-14 yaş grubundaki kişi sayısının 15-64 yaş aralığındaki toplam nüfusa oranını gösteren çocuk bağımlılık oranında ise bölgenin çocuk bağımlılık oranının (%28,72), ülke ortalamasının (%32,25) altında yer aldığı görülmektedir.

Ülke ve bölge nüfusunun giderek yaşlanmasının bir başka göstergesi de ortanca yaş göstergesidir. Bölge illerinin ve ülkenin ortanca yaş verilerine bakıldığında 2010 yılına göre hem Türkiye’de hem de bölge illerinde ortanca yaşın arttığı; bölge illerinin ortanca yaşının, Türkiye ortalamasının da üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte kırsal yerleşim alanları içerisinde kabul edilen bölge ilçelerindeki nüfus da hızlı bir şekilde yaşlanmaktadır.

Bölgede sunulan sosyal hizmetler açısından; Bursa, Eskişehir ve Bilecik Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağlı çocuk, kadın, yaşlı, engelli ve diğer hizmet kuruluşlarının kapasiteleri ile bu hizmetlerden yararlanan birey sayılarına bakıldığında bazı kuruluşlarının kapasiteleri üzerinde hizmet verdiği görülmektedir.

Bu göstergeler ışığında, artan nüfus ve değişen demografik yapıya uygun olarak sunulan sosyal hizmet kapasitesinin tüm dezavantajlı kesim dikkate alınarak artırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik gelişme ve kalkınmanın önemli bileşenlerinden biri olan istihdam, temel üretim faktörleri arasında yer almakla birlikte mevcut iş piyasasının bireylere iş olanakları sağlaması, bireylerin yetenekleri ve donanımlarına göre istihdam edilebilmeleri ekonomik gelişme yanında sosyal refahın yükseltilmesi için de önem arz etmektedir.

Tablo 10. Bölge ve Ülke Bazında İstihdam Oranları (15-64), (2014-2022)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
TR41	Erkek	71,6	71,5	70,9	71,4	71,8	68,8	68,4	71,6	73,7
	Kadın	29,3	30,5	30,4	32,3	34,7	32,6	31,9	34,8	38,9
	Genel	50,6	51,1	50,7	52,3	53,6	50,9	50,5	53,6	56,6
Türkiye	Erkek	69,5	69,8	70	70,7	70,9	68,3	65,2	68,6	71,1
	Kadın	29,5	30,5	31,2	32,2	32,9	32,2	29,7	31,7	34,5
	Genel	49,5	50,2	50,6	51,5	52	50,3	47,5	50,2	52,9
OECD	Erkek	73,8	74,4	74,9	75,6	76,2	76,3	73,7	75,2	76,6
	Kadın	57,8	58,4	59,1	59,9	60,6	61,3	58,9	60,5	62,3
	Genel	65,7	66,3	67	67,7	68,3	68,7	66,3	67,8	69,4
AB 27	Erkek	69,2	70	71	72,2	73,2	73,9	72,9	73,5	74,9
	Kadın	58,5	59,3	60,3	61,4	62,4	63,1	62,3	63,5	65,1
	Genel	63,8	64,7	65,7	66,8	67,8	68,5	67,6	68,5	70

Kaynak: (OECD, 2022) (TÜİK, 2022)

15-64 yaş grubu bölge ve ülke bazında istihdam oranları yukarıdaki tabloda incelendiğinde; 2022 yılında Türkiye ve TR41 Bölgesinde istihdam oranlarının hem OECD hem de AB 27 ülkeleri ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. OECD ve AB27 ülkeleri istihdam oranı ortalaması yaklaşık %68'lerde değer alırken Türkiye ve TR41 Bölgesinde bu oran %50'lerde değer almaktadır. Cinsiyet ölçeğinde incelendiğinde ise 2022 yılı erkeklerde istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması %76,6, AB 27 ülkeleri ortalaması %74,4 iken ülkemizde %71,1 ve TR41 Bölgesinde %73,7'dir. 2022 yılında 2021 yılına göre cinsiyet ölçeğinde hem kadınlarda hem de erkeklerde TR41 ve Türkiye'de istihdam oranı artmıştır. 2022 yılında TR41 Bölgesi erkek istihdam oranı OECD ve AB 27 ülkeleri ortalama istihdam oranına yaklaşmıştır. 2022 yılında kadınların istihdam oranı ise TR41 Bölgesi ve ülkemizde AB 27 ve OECD ülkeleri ortalamasından çok daha düşük bir düzeydedir. 2022 yılı kadınlarda istihdam oranı Türkiye'de %34,5 iken TR41 Bölgesinde %38,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda bölgede genç ve kadın istihdamını artıracak tedbirlerin alınması elzem görülmektedir.

Ulusal üst ölçekli plan ve stratejilerle uyumlu, yapılan detaylı ve katılım esaslı çalışmalar neticesinde bölge açısından yukarıda bahsedilen öncelik alanları belirlenmiş; bu önceliklere ait hedeflere ve hedeflerin gerçekleşmesine hizmet edecek tedbir, program ve projelere önerilerine aşağıda yer verilmiştir.

6.3.1. Hedef 3.1.: Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılık geliştirilecektir.

Yerel düzeyde kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılığın geliştirilmesi, hizmetlerin daha etkili ve adil hale gelmesi ile vatandaşlar hizmetlerden daha fazla yararlanabilmesi açısından önem arz etmektedir. Katılımcılığın gelişmesi ile vatandaşların ihtiyaçları, beklentileri ve önerileri dikkate alınırken hizmetler daha iyi planlanmakta ve uygulanmakta, hizmetler vatandaşların ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmektedir. Ayrıca, katılımcılık sayesinde vatandaşlar hizmetlerle daha yakından ilgilenecek hizmetleri daha iyi anlamaktadır. Böylece hizmetlerin sürdürülebilirliği de artmaktadır.

12. Kalkınma Planında (945, 946) kanıta dayalı ve katılımcı politika geliştirme süreçlerinin yaygınlaştırılacağı, açık yönetim politikalarına yönelik çerçeve hazırlanacağı; daha hızlı, kaliteli ve güvenilir kamu hizmeti sunulması, sunulan hizmetlerin anlaşılır biçimde duyurulması ile vatandaşlarla çift yönlü iletişim kurularak katılımcı demokrasi anlayışının geliştirilmesinin sağlanacağı ifade edilmektedir.

Plan döneminde, bölgenin kamu hizmetlerinde iyi uygulamaların yaygınlaştırılması ile yerel yönetişimin ve karar alma süreçlerinde katılımcılığın geliştirilmesi için önerilen başlıca tedbir ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 3.1.: Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılık geliştirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 3.1.1.	İl bazında kamu hizmetlerinde iyi uygulamala örnekleri hakkında webinar, konferans gibi etkinlikler ile sosyal medya paylaşımları gibi araçlarla tecrübe paylaşımları yürütülecektir.
Tedbir 3.1.2.	İllerde mahalle komiteleri, katılımcı bütçeleme uygulamaları, toplumsal eşitlik birimleri gibi yerel yönetim mekanizmaları geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 3.1.3.	İl bazında kamu kurumları ve yerel yönetimlerin kamuya açık veritabanına ortak bir merkezden ulaşmaya imkan verecek açık veri platformları kurulacaktır.

6.3.2. Hedef 3.2.: Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacak, Özel Gereksinimlilerin Yaşam Koşulları İyileştirilecektir.

Sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesinin artırılması, ayrıca özel gereksinimlilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi çocuklar, engelliler, kadınlar, yaşlılar, özel gereksinimliler ve toplumun desteklenmeye ihtiyaç duyan diğer bireylerinin bölgesel düzeyde hizmetlere erişimini ve bu grupların ihtiyaçlarının karşılanması için uygun hizmetlerin sunulmasını sağlayan hususlardan biridir. Bu çalışmalar hizmetlerin daha etkili ve etkili bir şekilde sunulmasını ve bireylerin hayatlarının iyileştirilmesini mümkün kılar. Ayrıca, yerel düzeyde sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesinin artırılması, özel gereksinimleri olan bireylerin ve toplumun genel sağlığını ve refahını da artırabilir.

12. Kalkınma Planında (432.2, 661.1, 696.5, 697, 709.3, 721.2, 728.6, 733.4, 734.4, 754.1, 783.2, 783.3) ikiz dönüşümde adil geçiş için etkilenebilecek bölge ve mesleklere göre analizler yapılacağı, imalat sanayinin alt sektörler bazında beceri envanterinin oluşturulacağı, özel politika gerektiren grupların yeterli bir gelire ve iş güvenliğinin sağlandığı koşullarda istihdama kazandırılacağı, aile sağlığı merkezlerinin sayılarının ve hizmet kapasitesinin artırılacağı; çocuk, yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinin nitelik ve nicelik yönünden iyileştirileceği, kırsalda kadın girişimciliğinin ve teknoloji okuryazarlığının artırılacağı, kadınlara yönelik sosyal alanların oluşturulacağı, tarım işçisi kadınların ücretli ve düzenli bir gelire sahip olmalarının amaçlandığı, kırsalda ve afetten etkilenen bölgelerde eğitimde fırsat eşitliğinin destekleneceği, kütüphanecilik hizmetlerinin yaygınlaştırılacağı, kütüphanelerin mekânsal ve işlevsel olarak yeniden yapılandırılacağı, gezici ve kütüphane tiyatroların sayısının artırılacağı belirtilmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde, bölgenin sosyal hizmet kapasitesinin ve kalitesinin artırılması için önerilen başlıca tedbir ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 3.2.: Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 3.2.1.	Aile danışmanlığı, çocuk hizmetleri, engelli bakım merkezleri, engelli gündüzlü yaşam merkezleri, huzurevleri, hasta bakım hizmetleri, yaşlı sosyal destek merkezleri ve şiddet önleme merkezlerinin faaliyetleri çeşitlendirilecek ve sayıları artırılacaktır.
Tedbir 3.2.2.	Eğitimde (lise ve üniversite) barınma ihtiyacına yönelik yurt kapasitesi artırılacaktır.
Tedbir 3.2.3.	Yerel yönetimler tarafından çocuklara, gençlere ve yetişkinlere yönelik spor, kültür ve eğitim tesisleri artırılacaktır.
Tedbir 3.2.4.	3. ve 4. kademe olarak belirlenen ilçelerde ve nüfus yoğunluğu ile kent yoksulluğu öne çıkan Yıldırım, Osmangazi ve Gürsu ilçelerinde halk kütüphaneleri ve gençlik merkezleri kurulacaktır.
Tedbir 3.2.5.	Çocuk kütüphanesi bulunmayan ilçelerde, öncelikle mevcut halk kütüphanelerinin içerisinde olmak üzere belediyeler tarafından çocuk kütüphaneleri kurulacaktır.
Tedbir 3.2.6.	Koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanımını artırmak için eğitim programları, geleneksel medya kampanyaları ve sosyal medya çalışmaları gibi görünürlük ve bilinirlik çalışmaları arttırılacaktır.
Tedbir 3.2.7.	Engelli hassas bina ve kamusal mekan uygulamaları için yerel yönetimler finansal destek, eğitim ve bilinçlendirme, örnek proje uygulamaları ve ilgili kurumlarla işbirliği çalışmaları gibi yöntemlerle desteklenecektir.

Hedef 3.2.: Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacaktır.

Tedbirler

Tedbir 3.2.8.	Engelli çocukların sosyal hayata katılımı eğitim, sosyal etkinlikler, sosyal destek, aile eğitimi gibi çalışmalarla güçlendirilecektir.
Tedbir 3.2.9.	Bursa'nın Gürsu, Kestel ve Yıldırım ilçelerine hizmet vermek üzere çocuk hastanesi ihtiyacı giderilecektir.
Tedbir 3.2.10	Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma, kalite ve erişimin artırılması ile okul öncesi eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için ihtiyaç duyulan yerlerde yeni okullar, yaz okulları açılacak, sınıfların fiziki ortamları düzenlenecek, gelişimine ve yaşına uygun eğitim programlarının hazırlanacak, öğretmenlerin ve velilerin eğitimleri sağlanacaktır.

Proje Önerileri

Proje 3.2.1.	Bursa Yaşlı Bakım Merkezi
Proje 3.2.2.	Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Eğitim Merkezi
Proje 3.2.3.	Sahipsiz sokak hayvanlarının hızlı biçimde toplanması, rehabilitasyonu ve kısırlaştırılması amacıyla yerel kapasite güçlendirilecek, mevcut durumda veteriner hekim bulunmayan ilçelerde veteriner hekim hizmeti sağlanacak ve ilçeler arasında ortak merkezler kurulacaktır.
Proje 3.2.4	Bilecik Özel Hastane İşletmeciliği

6.3.3. Hedef 3.3.: Genç ve Kadın İstihdamı Artırılacaktır.

Genç ve kadın istihdamının artırılması, bu grupların ekonomik olarak aktif olması, bölgesel ekonominin büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunmasında önemli rol oynamaktadır. Bölgesel kalkınma ve gelişmişlik açısından gençlerin işgücüne katılımı, bölgenin potansiyel işgücünü artırır ve gençlerin işsizliğini azaltmaktadır. Aynı şekilde, kadınların işgücüne katılımı, bölgenin potansiyel işgücünü artırır ve kadınların işsizliğini azaltmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğini ve adaleti de teşvik etmektedir.

Genç ve kadınların işgücüne katılımı, kadınların ekonomik özgürlüğünü artırır ve onların hayatlarını iyileştirmektedir. Ayrıca, genç ve kadın istihdamı, bölgede daha fazla çeşitlilik ve refahı teşvik etmektedir. Son olarak, genç ve kadın istihdamının artırılması, bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için daha atraktif bir bölge haline gelmesine neden olur, bu da bölgenin ekonomik gelişimini hızlandırmaktadır.

12. Kalkınma Planında (Bölüm 3.3.7, Tablo 40) genç (15-24 yaş) istihdamının 2022'deki %35,3 oranından 2028'de %41,7'ye çıkarılması, eğitimde ve istihdamda olmayan genç (15-24 yaş) oranının %24,2'den %20,3'e düşürülmesi; diğer yandan kadın istihdamının %30,4'ten %36,2'ye, kadınların işgücüne katılım oranının ise %35,1'den %40,1'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde, bölgenin genç ve kadın istihdamının artırılması için önerilen başlıca tedbir ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 3.3.: Genç, Kadın ve Engelli İstihdamı Artırılacaktır.

Tedbirler

Tedbir 3.3.1.	İlçe bazında uygulanacak istihdam projeleri ve programlarıyla kırsalda yaşam teşvik edilecektir.
Tedbir 3.3.2.	Kadınların istihdama katılımı için kreş sayısı artırılacaktır.

Hedef 3.3.: Genç, Kadın ve Engelli İstihdamı Artırılacaktır.	
Tedbirler	
Tedbir 3.3.3.	Bölge illerinde sanayinin ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli personel yetiştirilmesine hizmet eden mesleki ve teknik liselerinin eğitim kalite ve kapasitelerinin artırılması amacıyla laboratuvar, atölye ve diğer altyapı imkanları geliştirilecektir.
Tedbir 3.3.4.	Gençlere, kadınlara ve engellilere yönelik iş gücü piyasasının istekleri doğrultusunda yeni mesleki beceri ve yeterlilikler kazandırılacaktır.
Tedbir 3.3.5.	NEET (Ne istihdamda ne eğitimde) adaylarına yönelik yerel yönetimlerin çalışmalar yapması teşvik edilecektir.
Tedbir 3.3.6.	Özellikle kadın istihdamına yönelik; geleneksel iş alanlarının ve zanaatlarının korunması ve geleneksel bilginin kullanımının artırılması amacıyla araştırma, eğitim, danışmanlık ve destek programları gibi faaliyetler yürütülecektir.
Tedbir 3.3.7.	İŞKUR, sanayi ve ticaret odaları ve yerel yönetimlerin iş birliği ve koordinasyonunda istihdam merkezleri yaygınlaştırılacaktır.
Proje Önerileri	
Proje 3.3.1.	Bursa Gemlik'te Yeni Nesil Araç Teknolojileri Odaklı Meslek Lisesi kurulacaktır.

6.3.4. Hedef 3.4. Bağımlılıkla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.

Bağımlılıkla mücadele kapasitesinin güçlendirilmesi, bağımlılık problemi olan bireylerin hayat kaliteleri iyileşmesi ve sağlık durumlarının düzelmesi ile bireylerin ve toplumun hayatına pozitif yönde etki etmektedir. Bu çalışmalarla, bağımlılık problemi olan bireylerin sosyal ve ekonomik hayatları düzelmekte ve topluma katkıda bulunma düzeyleri artmaktadır. Bu sayede toplumda suç oranları ve sağlık maliyetleri azalmakta, çalışma hayatı daha düzenli hale gelmektedir. Bölgesel kalkınma açısından bakıldığında, bağımlılıkla mücadele kapasitesinin güçlendirilmesi ekonominin büyümesine ve işsizlik oranlarının azaltılmasına katkı sağlamakta, bölgenin yatırım için daha cazip hale gelmesine olumlu etki yapmaktadır.

12. Kalkınma Planında (748) bağımlılık yapıcı maddelerle etkin mücadele edileceği, sosyal rehabilitasyon ve uyum hizmetlerinin geliştirileceği ifade edilmektedir.

Bu çerçevede plan döneminde, bölgesel düzeyde bağımlılıkla mücadele kapasitesinin güçlendirilmesi için önerilen başlıca tedbirlere aşağıda sunulmaktadır:

Hedef 3.4.: Bağımlılıkla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.	
Tedbirler	
Tedbir 3.4.1.	Eğitimler, bilgilendirme etkinlikleri, destek grupları ve rehabilitasyon gibi uygulamalarla madde bağımlılığı farkındalık çalışmaları yapılacaktır.
Tedbir 3.4.2.	Madde bağımlılığıyla mücadele eden kişilerin tedavi sonrası süreçte istihdama kazandırılması için rehberlik ve mesleki eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.
Tedbir 3.4.3.	Madde bağımlılığıyla mücadelede etkin rolleri bulunan mevcut rehabilitasyon merkezlerinin hizmet kalitesi ve kapasitesi artırılacak, madde bağımlılığının yüksek olduğu yerleşim yerlerinde rehabilitasyon merkezleri sayısı artırılacaktır.

7. İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Planda belirlenen stratejik önceliklerin ve hedeflerin ne düzeyde gerçekleştiğinin takip edilebilmesi amacıyla, mevcut ve 2028'de ulaşılması amaçlanan düzeylerini içeren somut ve ölçülebilir performans göstergeleri belirlenmiştir. Gösterge tablosunda, takip edilecek değere ilişkin birim, tanım ve doğrulama kaynağı olarak başvurulacak kurum ve kuruluşların yanı sıra, hedeflerin ilgili olduğu sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA) da belirtilmiştir.

Göstergelerin yıllık takip edilmesiyle, izleme ve değerlendirme sürecinin daha hassas yürütülmesi öngörülmüştür.

Tablo 11. Performans Göstergeleri

	Stratejik Öncelik	Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
1	1	Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi		Ar-Ge Harcamaları	2021 yılı TR41 Bölgesi Gayri Safi Yurtiçi Ar- Ge Harcaması	Milyar TL	6	10	TÜİK
				Tescillenen patent sayısı	2028 yılı için 7 yıllık kümülatif değer hedef olarak gösterilmiştir.	Adet	373	2.000	Türk Patent ve Marka Kurumu
				Havada PM10 Değerleri	PM10 değeri hava kirliliğinin bir ölçüsü olup; çapı 10 mikronun altında olan havada asılı ince partiküllerin yıllık ortalama konsantrasyonunu ifade etmektedir. (2019)	(µg/ m3)	Bursa: 60 Eskişehir: 49 Bilecik: 48	Bursa: 40 Eskişehir: 40 Bilecik: 40	TÜİK
				Stratejik ve proje bazlı yatırım teşvik belgesi sayısı	Stratejik ve proje bazlı yatırım teşvik belgelerinde cari açığın azaltılmasına katkı sağlayacak katma değeri yüksek yatırımlar desteklenmektedir. Teşvik Belgesi sayıları T.C. Sanayi ve Teknoloji bakanlığı tarafından açıklanmaktadır. Mevcut veri (2022)	Adet	21	50	STB
				Deniz suyu kalitesinde "çok iyi" ve "iyi" sınıfındaki ölçümlerin oranı	Deniz sularının ekolojik kalite durumu 3 biyolojik kalite elemanı (fitoplankton, makro alg ve bentik omurgasızlar) ile diğer destekleyici parametrelerin (besin elementleri; toplam fosfor; nitrat+nitrit, seki disk derinliği) ortak değerlendirilmesi yapılarak ortaya konulmaktadır. Değerlendirme "Çok iyi", "İyi", "Orta", "Kötü" ve "Çok kötü" olarak yapılmaktadır. Mevcut kullanılan veri 2020 yılına aittir.	Yüzde	41,66	75	Bursa İl Çevre Durum Raporu
				İmalat Sanayi İhracatında Orta-Yüksek ve Yüksek Teknolojili Ürünlerin Payı	TÜİK Teknoloji sınıflaması (Orta Yüksek+ Yüksek), 2022	Yüzde	50,78	60	TÜİK

Stratejik Öncelik		Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
1	1.1	Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabacaktır.	8,9	Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı (Gemi ve tekne, uzay ve havacılık, raylı sistemler, askeri kara taşıtları, vd.) sektörlerinde istihdam edilen kişi sayısı	2021 yılında ilgili sektörlerdeki istihdam	Kişi	7,885	12.500	SGK
	1.2	Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir	6,7,9,12,13	Yeşil OSB sertifikası alan OSB sayısı	OSB'ler yeşil OSB sertifikası alabilmek için başvuru koşulları ve 4 farklı başlıkta bulunan performans göstergelerine göre gerekli puanı almaları gerekmektedir. Mevcut kullanılan veri 2021 yılına aittir.	Adet	0	6	STB
	1.3	Bölgenin Ar-Ge Kapasitesi Güçlendirilecektir.	9	Ar-Ge Personel Sayısı	Ar-Ge projelerinde çalışan personel sayısını ifade eder. Mevcut kullanılan veri 2021 yılına aittir.		19.244	25.000	TÜİK
				Teknoparklarda sağlanan kapasite artışı	Teknoparklarda sağlanan kapasite için Teknoparklardaki aktif firma sayısı ele alınmıştır. Mevcut kullanılan veri 2021 yılına aittir.	Adet	342	500	Teknoparklar
	1.5	Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.	8,9	Melek Yatırımcı Ağı Sayısı	Melek Yatırımcı ağı, tüzel kişiliğe sahip olan ve melek yatırımcıların bir araya geldiği oluşumlardır. Mevcut kullanılan veri 2021 yılına aittir.	Adet	0	1	Hazine ve Maliye Bakanlığı
				Düzenlenecek yeni hızlandırıcı program sayısı	Hızlandırıcı program,TR41 Bölgesi'ndeki start-uplara yönelik eğitim, akademik ve sektörel mentorluk ve danışmanlık hizmetleri içeren programdır. Mevcut kullanılan veri 2022 yılına aittir.	Adet	0	5	BEBKA
				Girişimcilik ekosistemi analizi ve strateji belgesi sayısı	Mevcut kullanılan veri 2022 yılına aittir. 2023-2028 yılları arasında Ajans tarafından girişimcilik ekosistemi analizi ve strateji belgesi hazırlanması planlanmaktadır.	Adet	0	1	BEBKA
				Bölgedeki aktif GSYF Sayısı	Girişim sermayesi yatırım fonları, kurumsal yatırımcılar tarafından yönetilen ve özel şirketlere yatırım yapmak için kullanılan fonlardır. Mevcut veri 2022 yılına aittir.	Adet	1	2	SPK

Stratejik Öncelik		Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
1	1.6	Sanayi ve Üniversite Arasında Geçişkenlik Artırılacaktır. ³	4,9	TÜBİTAK Sanayi Doktora Programı (ve benzer amaçlı yeni programlar) kapsamında desteklenen yararlanıcı sayısı	Sanayide ihtiyaç duyulan doktora derecesine sahip nitelikli insan kaynağını sağlanması ve üniversite/ araştırma altyapıları ile özel sektör arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla TÜBİTAK Sanayi Doktora Programını yürütmektedir. 2021	Kişi			TÜBİTAK (Talep edilecek)
				TEYDEP desteği yararlanıcı sayısı	Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB), proje bazlı Ar-Ge faaliyetlerini desteklemektedir. Toplam 8 kategoride destek programı(1501,1503,1505,1507,1509,1511,1512, 1513) bulunmaktadır. 2021	Kişi			TÜBİTAK (Talep edilecek)
	1.7	Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılacaktır.	7,12,13	Elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payı	TR41 Bölgesi, 2021 Değerleri		19	30	ETKB
				Biyogaz tesisi sayısı	TR41 Bölgesi, 2021 Değerleri	Adet	9	12	BİYOGAZDER
				Endüstriyel simbiyoz programı uygulanan OSB sayısı	OSB'lerde faaliyet gösteren firmaların atıklarının başka bir firma tarafından kullanılması için oluşturulan programlardır.	Adet	1	6	BEBKA
				Sıfır atık sistemi kurulan belediye sayısı	Sıfır Atık Sistemi, firma, kurum veya kuruluşların Sıfır Atık'a dahil olabilmesi için uygulaması gereken adımlardan oluşan 4 aşamalı yol haritasıdır. Mevcut veri 2020 yılına aittir.	Adet	9	42	ÇŞİDB
				Geri dönüştürülen katı atık oranı	Belediye	Yüzde	5	50	ÇŞİDB, TÜİK
	1.8	Hava, yüseyssel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği artırılacaktır.	3,15,6,14	Tekstil sektöründe ram bacası filtre standartlarını yerine getiren firma oranı	25.12. 2019 Bursa MÇK kararına göre Bursa'da tekstil sektöründe faalite gösteren ve ısı yayarak emisyon çıkışı sağlayan tüm makine bacalarına takılan filtrelerin oranı	Yüzde	0,3	1	ÇŞİDB
				Bilecik'te Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(%)	Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(%), 2020	Yüzde	15	90	TÜİK
				İleri Byolojik arıtma tesisi sayısı	Belediye atıksu istatistiklerine göre biyolojik ve gelişmiş arıtmanın toplam deşarj edilen atıksuya oranı (%), 2020	Oran	93	100	TÜİK

³ Bu hedefe ilişkin göstergeler, TÜBİTAK'tan resmi yazı ile temin edilecektir.

Stratejik Öncelik		Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
1	1.9	İklim değişikliğiyle mücadele kapasitesi güçlendirilecektir	6,14,13	Aritılmış atıksu geri kazanım oranı	Aritılmış atık suların yeniden kullanım oranı	Yüzde	0	15	ÇŞİDB
				İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlayan belediye ve özel idare sayısı	Kentlerin iklim değişikliğine yönelik alacağı tedbir ve programları içeren planlardır.	Adet	4	42	ÇŞİDB
2	2	Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması		Bölgenin tarım, ormancılık ve balıkçılık GSYH değeri	2021 yılı TR41 Bölgesi verisi	Milyar TL	16,6	25	TÜİK
				Toplu taşıma araçlarına kolay erişimi olan nüfusun oranı	SDK göstergelerinde yer almaktadır. TR41 Bölgesi için henüz hazırlanmamıştır	Yüzde			
				Kamu kullanımına tamamen açık, yapılaşmış alanların şehirlerdeki ortalama payı (%)	Hesaplama Yöntemi : Kamusal açık alan (m²) / Toplam kent alanı (m²) * 100 Kamusal açık alan: parklar ve kamusal parklar, rekreasyon alanları, meydanlar ve plazalar. Toplam Kent Alanı: yerleşim alanı ve kentleşmiş açık alan tarafından işgal edilen toplam alan Yerleşim alanı: binalar ve diğer geçirimsiz yüzeyler tarafından işgal edilen bitişik alan	Yüzde	Bursa -15,81 ; Eskişehir -14,54; Bilecik-10,40	Bursa - 25 ; Eskişehir -20; Bilecik-15	TÜİK
				Kırsal İlçelerin nüfusunun toplam bölge nüfusuna oranı (%)	TÜİK ilçe düzeyi kentleşme derecesi çalışması çerçevesinde TR41 Bölgesi, için 2021 verileri kullanılmıştır.	Yüzde	2,6	5	TÜİK
	2.1	Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.	11	Tamamlanacak kentsel dönüşüm/yenileme proje alanı (ha)		Ha	0	300	Belediyeler ve ÇŞİDB
				Nazım ve uygulama imar planları yenilenecek ilçe sayısı		Adet	0	39	Belediyeler ve ÇŞİDB

Stratejik Öncelik	Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
2	2.1	11	İmar Planına Esas Jeolojik-Jeoteknik veya Mikrobölgeleme Etütleri yenilenen ilçe sayısı		Adet	0	39	ÇŞİDB (YERBİS)
			Belirlenecek ilave kentsel gelişme alanı yüzölçümü		Ha	0	1000	Belediyeler ve ÇŞİDB
	2.2	9,11	Planlı sanayi yüz ölçümü		Ha	10.442	12.000	STB
	2.3	9,11	Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.	Toplam demiryolu hat uzunluğu	km	956	1.250	UAB
				İşletmeye açılan şehir içi raylı sistem hat uzunluğu	km	112	215	UAB ve Belediyeler
	2.4	9,11	Karayolu Yol Uzunluğu ve Hizmet Düzeyleri Artırılacaktır.	Yeni yapılan ana arter yol uzunluğu		0	339	UAB ve Belediyeler
				Asfalt yol bağlantısı bulunan köy ve kırsal mahallelerin oranı	Yüzde	66	100	YER-SİS
	2.5	11,13	Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecektir ve türel dağılımda toplu ulaşım payı artırılacaktır.	Tamamlanan Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı sayısı	Adet	1	3	Belediyeler ve ÇŞİDB
				İlgili yönetmeliğe uygun standartlara sahip bisiklet yolu uzunluğu	km	0	300	Belediyeler ve ÇŞİDB
			Yayalaştırılacak cadde/ sokak uzunluğu	Yayalaştırma: cadde ve sokaklardaki yolların araç trafiğine kapatılarak yayaların kullanımına açılmasıdır.	km	0	5	Belediyeler

Stratejik Öncelik		Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
2	2.6	Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabilecektir.	2	Toplulaştırma işlemleri tamamlanan arazi yüzölçümü	Tarım arazilerinin daha etkin kullanılması ve verimliliğin artırılması amacıyla dağınık ve düzensiz tarım arazileri devlet eliyle ya da taleple yeniden düzenlenmesidir. DSI uygulayıcı kuruluştur. Mevcut veri 2021 yılına aittir	ha	144.193	200.000	DSİ
				Kişi başı bitkisel üretim değerleri	Bitkisel Üretim değeri, üretim miktarı ve fiyatın çarpımından elde edilen satış değerinin pazarlama oranları ile çarpımından pazarlanan satış değeri elde edilir.Kişi başı bitkisel üretim değeri ise bitkisel üretim değerinin nüfusa bölümü ile elde edilir. TR41 Bölgesi için 2021 yılı verileri kullanılmıştır	TL	6.832	8.200	TÜİK
	2.7	Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.	2,4	Yeniden hizmete açılacak köy/kırsal mahalle okulu sayısı	TR41 Bölgesi	Adet	0	30	MEB
	2.8	Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.	1,8	Tamamlanan kültürel miras envanteri sayısı		Adet	0	3	KTİB
				Altyapısı tamamlanmış kamp ve karavan tesisi sayısı	TR41 Bölgesi 2022 Mevcut Durum	Adet	6	11	BEBKA
3	3	İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması		Genç istihdamı	15-34 yaş grubu istihdam sayısının aynı yaş grubundaki nüfusa oranı ile bulunmuştur.	Yüzde	52,25	60	TÜİK
				Kadın istihdamı	15-64 yaş grubu arası kadın istihdam oranı	Yüzde	38,94	42,50	TÜİK
				İlçelerin SEGE endeks değerlerindeki artış oranı	Hesaplama 39 ilçenin değişim ortalaması alınarak bulunacaktır.	Yüzde			STB
	3.1	Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılık geliştirilecektir.	16	Kurulan açık veri platformu sayısı	Kamuya açık veritabanına ortak bir merkezden ulaşmaya imkan verecek platformlar, 2022 yılı itibarı ile TR41 Bölgesi verileri kullanılmıştır	Adet	1	3	Belediyeler

Stratejik Öncelik		Stratejik Öncelik/ Hedef	İlgili SKA	Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	2023* (Mevcut Durum)	2028 (Hedef Yılı)	Veri Kaynağı
3	3.2	Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacak, Özel Gereksinimlilerin Yaşam Koşulları İyileştirilecektir	1,3,4,10	Toplam aile danışmanlığı, çocuk hizmetleri, engelli bakım merkezleri, engelli gündüzlü yaşam merkezleri, huzurevleri, kadın konukevleri, şiddeti önleme merkezleri sayısı	2021 yılı itibari ile TR41 Bölgesi verileri		130	200	ASHB
				Yeni açılacak kreş sayısı			0	39	ASHB
				Özel gereksinimli çocuklara yönelik kurulacak okul ve eğitim/rehabilitasyon merkezi sayısı			0	3	MEB

Tablo 12. Hedef ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları İlişkisi

Stratejik Öncelik No	Stratejik Öncelik	Hedef No	Hedef	İlgili SKA
Stratejik Öncelik 1	Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi	Hedef 1.1	Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.	SKA 8 İnsana Yakınsar İş ve Ekonomik Büyüme, SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 1.2	Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.	SKA 6 Temiz Su ve Sanitasyon
				SKA 7 Erişilebilir ve Temiz Enerji
				SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
				SKA 12 Sorumlu Üretim ve Tüketim
				SKA 13 İklim Eylemi
		Hedef 1.3	Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.	SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 1.4	Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.	SKA 8 İnsana Yakınsar İş ve Ekonomik Büyüme
				SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 1.5	Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.	SKA 8 İnsana Yakınsar İş ve Ekonomik Büyüme SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 1.6	Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik artırılabilecektir.	SKA 4 Nitelikli Eğitim
				SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı

Stratejik Öncelik No	Stratejik Öncelik	Hedef No	Hedef	İlgili SKA
Stratejik Öncelik 1	Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi	Hedef 1.7	Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılacaktır.	SKA 7 Erişilebilir ve Temiz Enerji
				SKA 12 Sorumlu Üretim ve Tüketim
				SKA 13 İklim Eylemi
		Hedef 1.8	Hava, yüzeysel su ve yeraltı suyu kalitesi iyileştirilecek, su verimliliği artırılacaktır.	SKA 3 Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam
				SKA 15 Karasal Yaşam
				SKA 6 Temiz Su ve Sanitasyon
				SKA 14 Sudaki Yaşam
		Hedef 1.9	İklim değişikliğiyle mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.	SKA 6 Temiz Su ve Sanitasyon
				SKA 14 Sudaki Yaşam
				SKA 13 İklim Eylemi
Stratejik Öncelik 2	Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması	Hedef 2.1	Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir.	SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
		Hedef 2.2	Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.	SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
				SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
		Hedef 2.3	Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantısı güçlendirilecektir.	SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 2.4	Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılacaktır.	SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
				SKA 9 Sanayi, Yenilikçi ve Altyapı
		Hedef 2.5	Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılacaktır.	SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
				SKA 13 İklim Eylemi
		Hedef 2.6	Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılacaktır.	SKA 2 Açlığa Son

Stratejik Öncelik No	Stratejik Öncelik	Hedef No	Hedef	İlgili SKA
Stratejik Öncelik 2	Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması	Hedef 2.7	Kırsalda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik imkanlar geliştirilecektir.	SKA 2 Açılığa Son
				SKA 4 Nitelikli Eğitim
		Hedef 2.8	Kırsalda turizm geliştirilecektir.	SKA 2 Açılığa Son
				SKA 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
Stratejik Öncelik 3	İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması	Hedef 3.1	Kamu hizmetlerinde karar alma süreçlerinde katılımcılık geliştirilecektir.	SKA 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
		Hedef 3.2	Sosyal Hizmet Kapasitesi ve kalitesi artırılacak, özel gereksinimlilerin yaşam koşulları iyileştirilecektir.	SKA 1 Yoksulluğa son
				SKA 3 Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam
				SKA 4 Nitelikli Eğitim
				SKA 10 Eşitsizliklerin Azaltılması
		Hedef 3.3	Genç ve kadın İstihdamı artırılacaktır.	SKA 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
				SKA 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
				SKA 10 Eşitsizliklerin Azaltılması
		Hedef 3.4	Bağımlılıkla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.	SKA 3 Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam
				SKA 10 Eşitsizliklerin Azaltılması
				SKA 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

KAYNAKÇA

AİMSAD. (2022, Eylül 13). <https://www.aimsad.org/istatistikler/ormancilikta-ilk-hedef-agac-servetini-ve-endustriyel-agaclandirmayi-artirmak> adresinden alındı

BEBKA. (2022). Nüfus Projeksiyonları (TÜİK, ADNKS verileri kullanılarak hazırlanmıştır.).

Bilecik İl Özel İdaresi. (2008, Mart). Bilecik İl Çevre Düzeni Planı (resmi yazı yoluyla).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Sektörel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (2022). Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin İl Bazında Yıllık İstatistik Bülteni 2021.

Bursa Büyükşehir Belediyesi. (1998). Bursa 2020 İl Çevre Düzeni Planı (rezmi yazı yoluyla).

Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2017, Kasım). Bursa Sürdürülebilir Enerji ve İklim Değişikliği Uyum Planı. Bursa. Ağustos 31, 2022 tarihinde https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/birimek/190306101119_Bursa-Surdurulebilir-Enerji-ve-iklim-Degisikligi-Uyum-Plani-BUSECAP-2017.pdf adresinden alındı

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. (2014). 2014-2023 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı. Ekim 19, 2022 tarihinde https://www.bebka.org.tr/admin/datas/yayins/92/bolgeplani2014-2023web-2_1543236013.pdf adresinden alındı

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. (2020). TR41 Bölgesi Yenilik ve Akıllı Uzmanlaşma Stratejisi. Haziran 2022 tarihinde https://bebka.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/au-raporu-2020_1594199377.pdf adresinden alındı

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. (2022). Hanehalkı Gelirinin Gayrimenkul Fiyatlarına Oranı (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır).

Bursa Serbest Bölge Kurucu ve İşletici A.Ş. (2022). Haziran 2022 tarihinde alındı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). 2020 Yılı İl Çevre Durum Raporları. Temmuz 8, 2022 tarihinde <https://ced.csb.gov.tr/2020-yili-il-cevre-durum-raporlari-i-102101> adresinden alındı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). Doğal Sit Alanları ile İlgili Sorular ve Cevapları. Ekim 20, 2022 tarihinde alındı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). Sit Alanları Yönetim Sistemi. Eylül 22, 2022 tarihinde alındı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021, Haziran). Marmara Denizi Koruma Eylem Planı. Ağustos 31, 2022 tarihinde <https://webdosya.csb.gov.tr/db/marmarahepimizin/eylemplani/> adresinden alındı

EPDK. (2022). Sektör Raporu. Ekim 18, 2022 tarihinde <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-23-3/elektrikaylik-sektor-raporlar> adresinden alındı

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2015, Eylül). 1/25.000 Nazım İmar Planı Açıklama Raporu (resmi yazı yoluyla).

Eurostat. (2022, Ekim 24). Applying the Degree of Urbanisation — A methodological manual to define cities, towns and rural areas for international comparisons — 2021 edition. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-02-20-499> adresinden alındı

Karayolları Genel Müdürlüğü. (2022). Karayolları Bölgeleri Haritası ve Bilgileri. Ekim 19, 2022 tarihinde <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Bolgeler/Bolgeler.aspx> adresinden alındı

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri. Eylül 22, 2022 tarihinde <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44797/tasinmaz-kultur-varliklari-ve-sit-alanlari.html> adresinden alındı

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2023). İllere Ait Mevsim Normalleri (Resmi İstatistikler). Ekim 20, 2022 tarihinde <https://mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=H> adresinden alındı

Nilüfer Belediyesi. (2021). Nilüfer Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı. Ağustos 31, 2022 tarihinde <https://www.nilufer.bel.tr/i/pdf/Nilufer%20Surdurulebilir%20enerji%20eylem%20plani.pdf> adresinden alındı

OECD. (2022, Haziran 13). OECD.Stat. <https://stats.oecd.org/> adresinden alındı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari> adresinden alındı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Sanayi Genel Müdürlüğü İstatistikleri (resmi yazı yoluyla).

SGK. (2022, Haziran 10). http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari adresinden alındı

SGK. (2022, Eylül). SGK İstatistik Yıllıkları.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 12. Kalkınma Planı.

T.C. Bilecik Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü. (2022). Göç İstatistikleri(resmi yazı yoluyla).

T.C. Bilecik Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2021). 2020 Yılı İl Brifingi.

T.C. Bursa Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2021). 2020 Yılı İl Brifingi.

T.C. Bursa Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü. (2022). Göç İstatistikleri (resmi yazı yoluyla).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). Ekonomik Gelişmeler. Aralık 29, 2022 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-gelismeler/> adresinden alındı

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). Lisanssız Elektrik Üretimi. Ağustos 26, 2022 tarihinde <https://enerji.gov.tr/eigm-yenilenebilir-enerji-uretim-faaliyetleri-lisassiz-elektrik-uretimi> adresinden alındı

T.C. Eskişehir Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü. (2022). Göç İstatistikleri(resmi yazı yoluyla).

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). Milli Eğitim İstatistikleri,Örgün Eğitim 2020/'21. MEB.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı . (2022, Ekim). <https://yersis.gov.tr/web>. adresinden alındı

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022, Ağustos 15). <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel->

Uretim/Iyi-Tarım-Uygulamaları/Istatistikler adresinden alındı

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). Arazi Örtüsü Sınıfları (Corine CBS Projesi). Ekim 19, 2022 tarihinde <http://corinecbs.tarimorman.gov.tr/corine> adresinden alındı

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. (2022, Eylül 2022). <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler> adresinden alındı

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi. (2022). Bilecik Yatırım Rehberi.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi. (2022). Bursa Tarımsal Yatırım Rehberi.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi. (2022). Eskişehir Tarımsal Yatırım Rehberi .

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021). Yeşil Mutabakat Eylem Planı.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2015). Ulaşan ve Erişen Türkiye. Ekim 13, 2022 tarihinde <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/ulasan-ve-erisen-turkiye-2015.pdf> adresinden alındı

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2021). Ulaşan ve Erişen Türkiye. Ekim 13, 2022 tarihinde <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/ulasan-ve-erisen-turkiye-2021.pdf> adresinden alındı

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022). 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı Ham ve İşlenmiş Verileri.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). STATİP (Sorunlu Tarım Alanlarının Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi) Coğrafi Verileri.

Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB). (2020). TEYDEP Başvuruları. 9 5, 2022 tarihinde https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/21566/teydeb_web_sunum_2020_0.pdf adresinden alındı

Tepebaşı Belediyesi. (2021, Aralık 30). Tepebaşı Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı. Ağustos 31, 2022 tarihinde tepebasi.bel.tr/TepebaşıBelediyesiSürdürülebilirEnerjiVeİklimEylemPlanı.pdf adresinden alındı

TİM. (2022, Eylül 15). <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden alındı

TOBB. (2022, 01 21). Kurulan/Kapanan Şirket İstatistikleri. 4 18, 2022 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php> adresinden alındı

TOBB. (2023, 01 20). Kurulan/Kapanan Şirket İstatistikleri. 7 25, 2023 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php> adresinden alındı

TÜİK . (2022, Ekim 19). <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do#> adresinden alındı

TÜİK. (2019, Ekim 18). Belediye Atıksu İstatistikleri. Mayıs 16, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/>

Bulten/Index?p=Belediye-Atiksu-Istatistikleri-2018-30667 adresinden alındı

TÜİK. (2021, 10 26). Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması, 2020. 9 5, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Arastirma-Gelistirme-Faaliyetleri-Arastirmasi-2020-37439#:~:text=Gayrisafi%20yurt%20i%C3%A7i%20Ar%2DGe%20harcamas%C4%B1n%C4%B1n%20GSYH%20i%C3%A7indeki%20oran%C4%B1%202019,1%2C09'a%20y%C3%BCkseldi.> adresinden alındı

TÜİK. (2021, Aralık 9). İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2020. Mart 31, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37188> adresinden alındı

TÜİK. (2021, Aralık 9). Sektörlerin GSYH Payları. Haziran 10, 2022 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=acKapa&menuNo=113&altMenuGoster=1&secilenDegiskenListesi=> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Mayıs 25). Mayıs 25, 2022 tarihinde TÜİK Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Mayıs 25). Mayıs 25, 2022 tarihinde TÜİK Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Aralık 14). Mayıs 25, 2022 tarihinde TÜİK Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Aralık 22). Mayıs 25, 2022 tarihinde TÜİK Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Haziran 13, 2022 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Haziran 13, 2022 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2022, 10 26). Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması, 2020. 9 5, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Arastirma-Gelistirme-Faaliyetleri-Arastirmasi-2020-37439#:~:text=Gayrisafi%20yurt%20i%C3%A7i%20Ar%2DGe%20harcamas%C4%B1n%C4%B1n%20GSYH%20i%C3%A7indeki%20oran%C4%B1%202019,1%2C09'a%20y%C3%BCkseldi.> adresinden alındı

TÜİK. (2022). Dış Ticaret İstatistikleri. Haziran 9, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1> adresinden alındı

TÜİK. (2022). TÜİK Ulaştırma ve Haberleşme İstatistikleri. Ekim 14, 2022 tarihinde alındı

TÜİK. (2023, Temmuz 26). <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do#> adresinden alındı

TÜİK. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Temmuz 26, 2023 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı

TÜİK. (2023). Dış Ticaret İstatistikleri. Haziran 9, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/>

GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1 adresinden alındı

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022, 118). Patent Yıllık İstatistikler. 9 5, 2022 tarihinde <https://www.turkpatent.gov.tr/patent-istatistik> adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları. (2015). TCDD İstatistik Yıllığı (2010-2014). Ekim 14, 2022 tarihinde <https://static.tcdd.gov.tr/webfiles/userfiles/files/20102014yillik.pdf> adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları. (2022). TCDD İstatistik Yıllığı (2017-2021). Ekim 14, 2022 tarihinde alındı

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK). (2018). Haziran 2022 tarihinde http://www.urak.org/wp-content/uploads/2019/05/URAK_%C4%B0RE_2018-2.pdf adresinden alındı

URAP Araştırma Laboratuvarı. (2022, 9 12). Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması. 9 16, 2022 tarihinde <https://newtr.urapcenter.org/Rankings/2022-2023/GENEL-SIRALAMASI-2022> adresinden alındı

YÖK. (2022, Mayıs 27). <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı

EK-1 ÜST ÖLÇEKLİ PLAN, POLİTİKA VE STRATEJİ BELGELERİ

Sıra	Plan, Politika ve Strateji Belgesi
1	12. Kalkınma Planı (2024-2028)
2	2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
3	Girdi Tedarik Stratejisi Eylem Planı (2017-2019)
4	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019-2023) Stratejik Planı
5	Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi Ve Eylem Planı(2014-2018)
6	Ulusal İstihdam Stratejisi (2014 – 2023) ve Eylem Planları (2017-2019)
7	Ulusal Genç İstihdam Stratejisi (2021-2023)
8	TÜBİTAK Strateji Planı (2019-2023)
9	Türkiye Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2016 – 2019)
10	Türkiye Makina Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2017-2020)
11	Türkiye Tekstil, Hazırgiyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2015-2018)
12	Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Seramik Çalışma Grubu Raporu
13	Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
14	Verimlilik Stratejisi Eylem Planı (2015-2018)
15	Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı (2007-2013)
16	KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
17	KOSGEB Stratejik Planı (2019-2023)
18	Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2023)
19	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023)
20	Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2023)
21	Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve (2020-2023) Eylem Planı
22	Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu (2010)
23	Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu (2010)
24	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Stratejik Planı (2019-2023)
25	Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
26	AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) (2016-2023)
27	Ulusal Havza Yönetim Stratejisi ve Eylem Planı (2014-2023)
28	Ulusal Su Planı (2019-2023)
29	Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020)
30	Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023)
31	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı
32	BM Binyıl Kalkınma Hedefleri (2012)
33	Ulusal Gençlik Ve Spor Politikası (2013)
34	Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı(2013-2017)

Sıra	Plan, Politika ve Strateji Belgesi
35	Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı (2013)
36	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)
37	Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2022-2026 Stratejik Planı
38	Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2018-2023)
39	Yetişkin ve Çocukluk Çağı Obezitesinin Önlenmesi ve Fiziksel Aktivite Eylem Planı (2019 – 2023)
40	Erişilebilir Ulaşım Stratejisi ve Eylem Planı (2021-2025)
41	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023)
42	Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 Strateji Planı
43	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2022-2023 Stratejik Planı
44	Gelir İdaresi Başkanlığı 2019-2023 Stratejik Planı
45	Gençlik ve Spor Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı
46	Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018)
47	2023-2025 Orta Vadeli Program
48	2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı
49	Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi Ve Eylem Planı (2015-2018)
50	Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi (2015-2023)
51	Ulusal Coğrafi İşaret Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2015-2018)
52	Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
53	Türkiye İlaç Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2015-2018)
54	Türkiye Biyoteknoloji Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)
55	11. Kalkınma Planı 2019-2023
56	Türkiye Mekansal Strateji Planı 2053
57	Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı (2053)
58	T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Strateji Planı (2019-2023)
59	E-İhracat Stratejisi ve Eylem Planı (2018-2020)
60	Türkiye Nanoteknoloji Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2018)
61	Türkiye Yazılım Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2019)
62	Ulusal Standardizasyon Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2017-2020)
63	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)
64	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028)
65	Mobilite Araç ve Teknolojileri Yol Haritası

EK-2 ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKİRLERİ

Sıra No	Proje Kodu (Stratejik Öncelik/ Hedef/ Proje)	Proje Adı
1	Proje 1.1.1.	Bursa Metal İşlemeye Mahsus 5 Eksen İşleme Merkezi Üretim Tesisi
2	Proje 1.1.2.	Bursa Biyopolimer Üretim Tesisi
3	Proje 1.1.3.	Bursa Sismik İzolatör Üretim Tesisi
4	Proje 1.1.4.	Eskişehir Kenevir Lifli Kompozitler Kullanarak Savunma ve Havacılık Sektörlerine RADOME Sistemleri Üretimi ve Geliştirilmesi
5	Proje 1.1.5.	Bilecik Teknik Seramik Üretim Tesisi
6	Proje 1.1.6.	Bilecik Cam Elyafı Üretim Tesisi
7	Proje 1.1.7.	Bursa Yük Konteyneri Üretim Tesisi
8	Proje 1.1.8.	Bilecik Fotovoltaik Panel Üretim Tesisi
9	Proje 1.1.9.	Eskişehir Magnezyum Oksit, Hidroksit Tozu ve Özel Sodyum Silikat Üretim Tesisi
10	Proje 1.1.10.	Eskişehir Ham Yün ve Yapağı İşleme ve Yün İplik Üretim Tesisi
11	Proje 1.7.1.	Bursa Biyogaz Tesisi
12	Proje 1.7.2.	Bursa Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi
13	Proje 1.7.3.	Eskişehir Jeotermal Kaynaklı Sera Kurulumu
14	Proje 1.9.1.	Eskişehir Lisanslı Depo Tesisi
15	Proje 2.2.1.	Bursa KOBİ OSB
16	Proje 2.3.1.	Bursa-Gemlik Limanı Demiryolu
17	Proje 2.3.2.	Yenişehir-İnegöl Demiryolu
18	Proje 2.3.3.	Bilecik 1., 2., 3. OSB ve Osmaneli OSB'ye Demiryolu İltisak Hattı Yapımı
19	Proje 2.3.4.	Bursa Doğu Lojistik Merkez
20	Proje 2.4.1.	Eskişehir Kuzey Çevreyolu
21	Proje 2.4.2.	Bursa Güney Çevreyolu
22	Proje 2.4.3.	Bilecik Merkez Çevreyolu
23	Proje 2.5.1.	Bilecik YHT Garı-Şehir Merkezi-1. ve 2. OSB-Hastane- Üniversite Raylı Sistem Hattı
24	Proje 2.6.1.	Eskişehir Hazır Sebze Salata Üretim Tesisi
25	Proje 2.6.2.	Bilecik Şerbetçi Otu İşleme Tesisi
26	Proje 2.6.3.	Bilecik Yarı Entansif Tipte Keçi Yetiştirme ve Keçi Ürünleri İşleme Entegre Tesisi
27	Proje 2.6.4.	Eskişehir Et Yönlü Büyükbaş Entegre Tesisi
28	Proje 2.8.1.	Bilecik Aya Yorgi Kilisesi'nin Restorasyonu
29	Proje 2.8.2.	Bilecik Batık Günyurdu Köyü'nün Gün Yüzüne Çıkarılması
30	Proje 2.8.3.	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesisi (Eskişehir)
31	Proje 2.8.4.	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesisi (Bilecik)
32	Proje 2.8.5.	Bilecik Binicilik ve Ticari Rekreasyon İşletmesi
33	Proje 2.8.6.	Bursa Termal Kür Merkezi
34	Proje 2.8.7.	Eskişehir Termal Sağlık Merkezi
35	Proje 2.8.8.	Sivrihisar 4 Yıldızlı Otel
36	Proje 3.2.1.	Bursa Yaşlı Bakım Merkezi
37	Proje 3.2.2.	Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Eğitim Merkezi
38	Proje 3.2.3.	Sokak Hayvanları Rehabilitasyon Merkezi
39	Proje 3.2.4.	Bilecik Özel Hastane İşletmeciliği
40	Proje 3.3.1.	Yeni Nesil Araç Teknolojileri Odaklı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Devlet)

ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKRİ KÜNYELERİ ⁴

Proje 1.1.1.

Proje adı	Bursa Metal İşlemeye Mahsus 5 Eksen İşleme Merkezi Üretim Tesisi ⁵
Proje konusu	Metal İşlemeye Mahsus 5 Eksen Köprü Tip CNC Freze Tezgâhı Üretim Tesisinin Kurulması
Proje özeti	Metal İşleme, Makine ve Otomotiv gibi sektörlerin yoğun olduğu bölgemizde yoğun talep olan “Metal İşlemeye Mahsus 5 Eksen Köprü Tip CNC Freze Tezgâhı (İşleme Merkezi)” üretimi için tesis kurulması planlanmaktadır.
Sektör	28- Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Bölgemizde ve ülkemizde sanayi kuruluşlarının en önemli ithalat kalemlerinden biri olan yüksek nitelikli ürün işleme merkezlerinin (takım tezgâhları) yerli ve milli olarak üretilmesi ile sanayi üretiminde dışa bağımlılığın ve döviz kaybının azaltılması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Bursa makine sanayiinde, Tekstil makineleri, ambalaj makineleri, CNC hidrolik pres, hidrolik makas, ağır makineler üretim ve ihraç kalemlerinin önemli bölümünü oluşturmaktadır. 2023 yılında makina ve teçhizat imalatı sanayi ihracatı 154 ülkeye 1,8 milyar ABD dolarıdır. Bursa’nın makina imalatı sanayi ihracatının %25’ini takım tezgâhları oluşturmaktadır. Takım tezgâhlarında ilimizin ihracatının ithalatı karşılama oranı %144 iken aynı oranın TR için %44 olduğu görülmektedir. Yatırım konusu tezgâhların yerli olarak seri üretime geçecek olması bölgemiz ve ülkemiz adına önemli bir kazanım olarak nitelendirilebilir. Başta savunma, havacılık, otomotiv ve enerji sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların ithal olarak aldığı tezgâhların yerli üretimi ile dışa bağımlılık azalacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	20 Adet/ Yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 140 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Uygulama yeri	Enerji Sektörü Şirketleri ve Yatırımcılar Enerji Kullanıcıları ve Sanayi
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	Hedef 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.7. Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılabilecektir.
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgemizde faaliyet gösteren makine, metal, otomotiv firmaları başta olmak üzere tüm sanayi kuruluşları.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1. Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir. Hedef 1.3. Bölgenin Ar-Ge kapasitesi güçlendirilecektir.

⁴ Bu proje fikirleri bölge planı kapsamında yapılan sosyo ekonomik analizler ve saha çalışmaları çerçevesinde ilgili paydaşlarla örnek olarak geliştirilmiş olup bölge planlarının hayata geçirilmesi için gereken bütün projeleri kapsamamaktadır. Ayrıca bu projeler, proje konusunun tabi olduğu mevzuat çerçevesinde izin, onay, görüş ve ruhsat gibi gerekli ön koşulların yerine getirilmesi halinde uygulanabilecektir.

⁵Söz konusu yatırım fırsatına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/yatirim-firsatlari> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 1.1.2.

Proje adı	Bursa Biyopolimer Üretim Tesisi
Proje konusu	Tek kullanımlık biyo bazlı ve biyo bozunur ambalaj üretimi
Proje özeti	Bursa ilinde tarımsal ürün ve gıda atıklarının biyo bozunur özellikli biyoplastik ambalaj ürünleri üretimi yapacak biyopolimer üretim tesisi kurulması planlanmaktadır.
Sektör	22- Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Gıda atıklarının yeniden değerlendirilmesi ile hem biyo bazlı hem de biyolojik olarak parçalanabilir biyoplastik üretimi yapılarak plastik ambalaj ihtiyacının çevresel ve sürdürülebilir bir şekilde karşılanması.
Projenin bölge için önemi	Ürün sofistikasyonları arttıkça ve uluslararası çevresel regülasyonlar uygulanmaya başladıkça global pazarda talep hızla artmaktadır. Ortaya çıkan ürün ambalaj, yemek hizmetleri, tarım-bahçecilik vb. birçok sektörde kullanım alanına sahiptir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Ürün hammaddesi olarak meyve-sebze atıkları, bitkisel atıklar veya nişasta bazlı içerikler kullanılabilir. Bursa ili tarım sektöründe öncü illerden biridir. 3 milyon dekar tarım alanı bulunmaktadır. Bursa'nın ilk 250 firmasından 26'sı tarım ve gıda üzerinedir. Bölgede tarım sektörünün gelişmiş olması hammaddeye ulaşım açısından elverişlidir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	6000 Ton/ 7 Yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	16.250.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 132 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgemizde faaliyet gösteren tarım ve gıda firmaları ve her sektörden plastik ambalaj ihtiyacı olan firmalar ile sürdürülebilir çevresel etkileri nedeniyle bölgede yaşayan tüm insanlar.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.2. Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir. Hedef 1.7: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılacaktır.

Proje 1.1.3.

Proje adı	Bursa Sismik İzolatör Üretim Tesisi
Proje konusu	Kauçuktan Sismik İzolatör Üretim Tesisinin Kurulması
Proje özeti	Deprem etkilerini azaltmak için yapılarda kullanılan kauçuktan sismik izolatörler konusunda dışa bağımlılığı azaltmak için üretim tesisi kurulacaktır.
Sektör	22- Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Yerli imkanlarla kauçuktan sismik izolatör üretilmesi ile ülkemizin bu konudaki dışa bağımlılığı azaltılması ve tüm binalarda kullanılabilir ürünlerin üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Ülkemiz deprem kuşağında olması nedeniyle bu ürünün ülkemizin acil ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir. Bursa ulaşım araçları sektöründe üretim merkezi olması sebebiyle kauçuk sektöründe de altyapı ve tedarikçilere sahiptir. Yatırımın gerçekleşmesi durumunda üretilen ürünler bölgemizde var olan sismik izolatör test merkezinde test edilebilecektir. İlimiz üniversitelerinde deprem mühendisliği konusunda uzman akademisyenlerin olması üniversite-sanayi iş birliği açısından yatırım ekosistemine olumlu katkı sağlayacaktır. Türkiye'nin deprem izolatörü ürünü ihracatı 30 milyon ABD doları, ithalatı ise 41,3 milyon ABD dolarıdır. Ürünün yerli üretimi ithali azaltacak etki yaratacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	25.000 Adet/ Yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	5.600.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 72 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Ülkemizde faaliyet gösteren alt ve üst yapı firmaları ile kamu kurumları başta olmak üzere deprem etkilerinin azaltılmasına sunulacak katkı sayesinde tüm vatandaşlarımız.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1. Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir. Hedef 1.6. Sanayi ve üniversite arasında geçişkenlik artırılabilecektir Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme Ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.1. Kentsel yerleşmeler, afetlere dayanıklı ve sosyal donatı alanları yeterli hale getirilecektir

Proje 1.1.4.

Proje adı	Eskişehir Kenevir Lifli Kompozitler Kullanarak Savunma ve Havacılık Sektörlerine RADOME Sistemleri Üretimi ve Geliştirilmesi
Proje konusu	Anten ve haberleşme araçları için kenevir lif takviyeli kompozit radome geliştirilmesi ve üretilmesi
Proje özeti	Eskişehir'de kenevir lifli kompozitler kullanılarak Radome sistemleri üretilmesi planlanmaktadır. Bu sistemler, anten ve haberleşme araçlarını korurken, kenevir lifleri sayesinde maliyetleri azaltıp performansı artırmaktadır.
Sektör	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı / İletişim ekipmanlarının imalatı
Projenin amacı	Savunma ve havacılık sektörlerine yönelik kenevir lifli kompozitlerden üretilen yüksek performanslı Radome sistemleri geliştirmek ve üretmektir. Bu sistemler, radar ve haberleşme sinyallerinin iletiminde daha iyi performans ve düşük maliyet sunarak Türkiye'nin savunma sanayisindeki bağımsızlık ve güvenliği artırmayı hedeflemektedir.
Projenin bölge için önemi	Kenevir lifli kompozitlerden üretilen Radome sistemleri, savunma ve havacılık sektörlerinde anten ve haberleşme sistemlerini korumak amacıyla yüksek performanslı yapı elemanları olarak tasarlanmıştır. Bu ürünlerin üretimine yönelik Eskişehir'in savunma sanayi alanındaki know-how bilgisi ve mevcut sanayi altyapısıyla önemli bir kapasite sunmaktadır. Eskişehir'de bu tür sistemlerin üretilmesi, savunma ve havacılık araçlarının performansını artırarak Türkiye'nin savunma sanayisinde bağımsızlık ve güvenliğini güçlendirmeye önemli katkılar sağlayacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	500 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Odunpazarı
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları (2024 fiyatlarıyla)
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 100 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Savunma sanayi ve havacılık sektörlerinde faaliyette bulunan firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

Proje 1.1.5.

Proje adı	Bilecik Teknik Seramik Üretim Tesisi
Proje konusu	Teknik Seramik Ürünleri Üretilmesi
Proje özeti	Bilecik ilinde Teknik Seramik Üretim Tesisi kurulması
Sektör	23- Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Bilecik ilinde hali hazırda gelişmiş olan konvansiyonel seramik üretimini çeşitlendirmek ve geliştirmek amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bilecik ili seramik kaplama malzemeleri ve seramik sağlık gereçleri alanında önemli bir yere sahiptir. Bilecik'te küçük, orta ve büyük ölçekli olmak üzere toplam 100 firmanın faaliyet gösterdiği seramik sektöründe yaklaşık 13.000 kişi istihdam edilmektedir. Ülkemizde 370 milyon m ² 'lik kurulu kapasiteye sahip seramik kaplama malzemeleri üretimi yapan yirmi dört firmadan sekiz tanesi 59.800.000 m ² kurulu kapasitesi ile Bilecik ilinde bulunmaktadır. Bu kapasite %23 payla ülkemiz genelinde ikinci sırayı almaktadır. Seramik üretiminde Eskişehir Bilecik Kütahya (EBK) kümesi Türkiye üretiminin %50'sini oluşturmaktadır. Konvansiyonel seramik üretiminde üreticiler tuğla, fayans ve dekoratif öğeler ile inşaat sektöründe seramik karo ve sağlık gereçlerinde kısıtlyken teknik seramik ile beraber havacılık endüstrisinde türbin kanatları, ısı kalkanları ve termal bariyerlere, otomotiv sektöründe motor aksamaları, egzoz sistemleri ve sensörlere, ayrıca elektronik, tıbbi cihazlar, kimyasal işleme ve yüksek performanslı malzemeler gerektiren diğer birçok alana giriş yapma şansı bulacaklar ve dönemsel olarak gerçekleşen üretim azalması veya artması gibi dalgalanmalardan etkilenmelerini minimum düzeye indireceklerdir. Halihazırda kurulu olan tesislere yeni yatırımlar ile bu sektöre girebilmek mümkündür.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	-
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	21.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam:150
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin tüm ilçelerinde ikamet edenler.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

Proje 1.1.6.

Proje adı	Bilecik Cam Elyafı Üretim Tesisi
Proje konusu	Üretim Tesisi İnşaatı
Proje özeti	Bilecik ilinin 3. OSB alanı içinde Cam Elyafı Üretim Tesisi önerilmektedir.
Sektör	23- Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Bilecik ilinin 3. OSB alanında yatırımları devam eden cam üretimi kümelenmesinin desteklenmesi amaçlanmaktadır
Projenin bölge için önemi	Bilecik'in 7. ve merkez ilçenin 3. OSB'si olarak kurulan ve altyapı çalışmaları ile parselizasyonu devam eden 3. OSB alanında; 2 yatırımı devam eden ve 6 tane ek bilinen cam ve cam ürünleri imalatı sektöründen yatırım bulunmaktadır. Bölgede cam kümelenmesi beklenmektedir. Sektör yatırımcılarından sürekli talep alınmaktadır. Yeni oluşan bu sanayi bölgesinde Bilecik'in hali hazırda öne çıkan sektörlerine ek ve daha nitelikli olarak cam elyaf üretimi tesislerinin yer alabileceği öngörülmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	40.000 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	33.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 200 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin Merkez başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabacaktır.

Proje 1.1.7.

Proje adı	Bursa Yük Konteyneri Üretim Tesisi ⁶
Proje konusu	Yük Konteyneri Üretim Tesisi Kurulması
Proje özeti	Önemli bir sanayi ve liman şehri olan ilimizde yük konteyneri ihtiyacı yüksektir bu ihtiyacın yerli imkanlarla karşılanması amacıyla yük konteyneri üretim tesisi kurulması planlanmaktadır.
Sektör	29- Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
Projenin amacı	Bölgemizde yük konteyneri ihtiyacının yerli imkanlarla karşılanması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bursa, sanayi üretimi ve limanlara yakınlığı ile lojistik açıdan da önemli bir merkezdir. Gemlik ve Mudanya'da toplam 7 liman ve 1 Serbest Bölge vardır. Gemlik limanlarda konteyner elleçme kapasitesi yıllık 1.200.000 ton'dur. Söz konusu ürüne ilişkin Bursa'da üretim yapan firma bulunmamaktadır. Küresel ticaretin miktar olarak %80'den ve değer bazında %70'den fazlası denizyolu ile taşınmaktadır. Konteyner ise denizyolu taşımacılığının en önemli unsurudur. Küresel konteyner üretiminde lider ülke olan Çin son yıllarda talebe karşılık verememektedir. Ülkemiz konumu ve deniz ticaretinde etkinliği sebebiyle bu açığı kapatma konusunda önemli bir potansiyele sahiptir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	10.000 Adet/ Yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	14.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 167 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgemizde faaliyet gösteren sanayi kuruluşları, iç ve dış ticaret firmaları, lojistik firmaları.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1. Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

⁶Söz konusu yatırım fırsatına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/yatirim-firsatlari> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 1.1.8.

Proje adı	Bilecik Fotovoltaik Panel Üretim Tesisi
Proje konusu	Üretim Tesisi
Proje özeti	Bilecik iline Fotovoltaik Panel Üretim Tesisi kurulması önerilmektedir.
Sektör	26-Elektronik Bileşenlerin İmalatı
Projenin amacı	Bilecik ilinde fotovoltaik panel üretim tesisi kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bilecik'in öne çıkan sektörlerinden metal-makine alanında alüminyum üreticileri önemli bir yer tutmakta olup, her yıl İSO ilk 500 listesinde yer alan firmalar bulunmaktadır. Ayrıca, yeni kurulan 3. OSB'de başlayan cam sektörü kümelenmesi ile bölgenin silisyum ve kaolen yönünden zengin kum ocakları kaynakları; güneş paneli üretimine önemli girdiler sağlayarak sektörün ilde gelişim gösteren bir odak hale gelebileceğini işaret etmektedir. İlin doğal konumu itibarıyla hem iç hem dış piyasa için lojistik avantajları oldukça yüksektir. İhtiyaç duyulabilecek teknolojik altyapı ve insan kaynağı yakın çevre içerisinde kolay ulaşılabilir bir bölgede bulunmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	60 MW/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 65 kişi
Proje uygulama süresi	18 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin Merkez başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabacaktır.

Proje 1.1.9.

Proje adı	Eskişehir Magnezyum Oksit, Hidroksit Tozu ve Özel Sodyum Silikat Üretim Tesis
Proje konusu	Atıkların bertarafı, Magnezyum Oksit / Sodyum Silikat
Proje özeti	Eskişehir İnönü Dutluca sahasında bulunan atık serpantin taşları, katma değerli ürünlere dönüştürülerek değerlendirilecektir. Atık malzeme, yanmayı geciktirici yüzey malzemeleri, otomobil kapı lastikleri, elektrik kabloları ve oyun konsolu kapakları gibi birçok alanda kullanıma sahip ürünler haline getirilecektir. Bu proje, çevresel sorunları azaltırken, ithalatı düşürerek ülke ekonomisine ve istihdama katkı sağlayacaktır.
Sektör	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı / Temel kimyasal maddelerin, kimyasal gübre ve azot bileşikleri, birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı
Projenin amacı	Projenin temel amacı, Eskişehir İnönü Dutluca bölgesinde oluşan manyezit madenciliği atıklarının değerlendirilerek katma değerli ürünlere dönüştürülmesi ve bu ürünlerin ithalatı azaltarak ülke ekonomisine katkı sağlamasıdır. Ayrıca, atık yönetimi sorununu çözerek çevresel sürdürülebilirliği desteklemek ve bölgedeki istihdamı artırmak da amaçlar arasındadır.
Projenin bölge için önemi	İnönü Dutluca sahasında yapılan madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan atıkların değerlendirilmesi, çevresel sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu atıkların katma değerli ürünlere dönüştürülmesi, Eskişehir'in sanayi potansiyelini artırırken, bölgedeki istihdamı da olumlu yönde etkileyecektir. Aynı zamanda, ithalatı azaltarak hem yerel hem de ulusal düzeyde ekonomik fayda sağlayacak olan bu proje, Eskişehir'in sürdürülebilir kalkınması için kritik bir öneme sahiptir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	60.000 ton / yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / İnönü
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	50.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 60 kişi
Proje uygulama süresi	48 ay
Projenin hedef kitlesi	Sanayi kuruluşları, otomotiv ve inşaat sektörü, elektrik-elektronik üreticileri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 12: Sorumlu Tüketim ve Üretim Hedef 13: İklim Eylemi Hedef 15: Karasal Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

Proje 1.1.10.

Proje adı	Eskişehir Ham Yün ve Yapağı İşleme ve Yün İplik Üretim Tesisi olmalı.
Proje konusu	Atıkların bertarafı, İplik üretimi
Proje özeti	Eskişehir, yapağı üretimi konusunda Türkiye'de önemli bir noktada bulunmaktadır. Yapağının büyük bir kısmı Sivrihisar ilçesinde üretilmektedir; ancak bu yapağının büyük bir kısmı âtil durumda depolanmakta ya da yakılarak bertaraf edilmektedir. Kurulacak yapağı işleme tesisi, bu âtil kapasitenin katma değerli ürünlere dönüştürülmesini sağlayacak ve çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunacaktır. Bu süreç hem yerel ekonomiye katkı sağlayacak hem de yapağı üretiminin artırılmasına destek verecektir.
Sektör	Tekstil ürünlerinin imalatı / Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi
Projenin amacı	Projenin amacı, Eskişehir ve çevresinde âtil vaziyette bulunan yapağının ekonomiye kazandırılması, tekstil sektörüne girdi sağlanması ve kırsal bölgelerde istihdam yaratılmasıdır. Bu süreç, aynı zamanda yapağı üretiminde yaşanan düşüşe karşı bir çözüm sunmayı hedeflemektedir.
Projenin bölge için önemi	Eskişehir, Türkiye'de yapağı üreten iller arasında önemli bir yere sahiptir ve Sivrihisar ilçesi bu üretimin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Yapağı işleme tesisinin kurulması, bölgedeki âtil hammaddenin değerlendirilmesi ve çevresel sorunların azaltılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, tesisin sağladığı istihdam olanakları ile kırsal ekonomiye ve yerel kalkınmaya katkıda bulunacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	1000 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Odunpazarı
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 50 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Eskişehir ve çevresindeki küçükbaş hayvancılıkla uğraşan çiftçiler, yapağı işleme ve tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmalar, bölgedeki gençler ve kadınlar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 12: Sorumlu Tüketim ve Üretim Hedef 13: İklim Eylemi Hedef 15: Karasal Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.1.: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

Proje 1.7.1.

Proje adı	Bursa Biyogaz Tesisi ⁷
Proje konusu	Yenilenebilir enerji, çevre
Projenin özeti	Bursa, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin oldukça yaygın olduğu illerdendir. İlde biyogaz tesisine hammadde kaynağı olarak girdi sağlayabilecek 2019 yıl sonu itibarıyla toplamda 822.000 adetden fazla büyük ve küçükbaş hayvan sayısı ile birlikte 10 milyon adetden fazla kümes hayvanı bulunmaktadır. İlde bulunan hayvan sayısı sürekli artış göstermekle beraber biyogaz üretimi için yeterlidir. Kurulacak olan tesiste günlük 400 ton olmak üzere yıllık toplamda 146.000 ton büyükbaş hayvan atığı ile birlikte yine günlük 100 ton (yıllık 36 bin ton) bitkisel atığın işlenmesi planlanmaktadır. Tarımsal ve hayvansal atıkların bertaraf edilmesi çevresel sürdürülebilirlik açısından da önemlidir. Tesiste yıllık 24.256.800 kWh elektrik üretiminin yanı sıra yüksek kalitede katı ve sıvı gübre üretimi yapılacak, tesise atık sağlayan çiftçilere organik gübre sağlanmış olacaktır.
Sektör	35.11.19- Elektrik enerjisi üretimi 20.15- Kimyasal gübre ve azot bileşiklerinin imalatı
Projenin amacı	Tarımsal ve hayvansal atıklardan elektrik enerjisi ve gübre üretimi amacıyla biyogaz tesisi kurulması.
Projenin bölge için önemi	Hızla artan nüfusun ve gelişen sanayinin enerji gereksinimi kısıtlı kaynaklarla karşılanamamakta, enerji üretimi ve tüketimi arasındaki açık giderek artmaktadır. Küresel enerji tüketiminin, 2035 yılına gelindiğinde 1998 yılında tüketilen enerji miktarının iki katı, 2055 Hızla artan nüfusun ve gelişen sanayinin enerji gereksinimi kısıtlı kaynaklarla karşılanamamakta, enerji üretimi ve tüketimi arasındaki açık giderek artmaktadır. Küresel enerji tüketiminin, 2035 yılına gelindiğinde 1998 yılında tüketilen enerji miktarının iki katı, 2055 yılında ise üç katı olacağı tahmin edilmektedir. Öte yandan, petrol, doğalgaz, kömür ve nükleer enerji gibi “yenilenemeyen”, geleneksel enerji kaynakları çevreyi ve insan sağlığını giderek daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Biyogaz tesisinin kurulması ile elektrik üretiminin yanı sıra evsel, bitkisel ve hayvansal atıkların bertarafı yoluyla çevresel etkilerin de en aza indirilmesi sağlanmaktadır. Bunun yanında üretim süreçleri sonucunda ortaya çıkan yüksek kaliteli sıvı ve katı gübrenin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde kullanılması sonucu toprak veriminin artırılması sağlanacaktır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	Elektrik üretimi: 24.256.800 (kWh/yıl) Katı gübre: 10.950 (ton/yıl), Sıvı gübre: 160.600 (ton/yıl)
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	TR41/Bursa/Yenişehir-İnegöl
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 22 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçiler, elektrik enerjisi piyasası
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Amaç 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji Amaç 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amaç 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.7.: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılabilecektir. Tedbir 1.7.4. Bölgenin enerji tüketiminde kayıplara neden olan enerji altyapıları yenilenerek kayıpları azaltıcı yatırımlar tamamlanacak, yeni enerji depolama tesisleri kurulacak; kompost, biyogaz ve atıktan üretilmiş yakıt kullanımı artırılabilecektir.

⁷Söz konusu yatırım fırsatına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/yatirim-firsatlari> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 1.7.2.

Proje adı	Bursa Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi ^a
Proje konusu	Tekstil Geri Dönüşümü Tesisi
Proje özeti	Atık tekstil ürünlerinden open-end iplik ve non-woven şeklinde geri dönüşüm yapılması için Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi kurulması planlanmaktadır.
Sektör	13- Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Tekstil atıklarının yeniden değerlendirilmesi ile bölgemizde faaliyet gösteren Tekstil firmalarının hammadde ve ara mal ihtiyaçlarının sürdürülebilir şekilde karşılanması.
Projenin bölge için önemi	Bursa ilinde tekstil sektörü otomotivden sonra gelen ikinci büyük sektördür. Atık tekstillerinin geri dönüşümü yönünde toplanması, işlenmesi, dağıtılması ve değerlendirilmesi süreçlerinde Bursa avantajlı bir konuma sahiptir. Tekstil atıklarının çevresel maliyetinin yanı sıra, yıllık tekstil atıklarının bertarafı da mali yük getirmektedir. Tekstil materyallerinin %95'ten daha fazlasının geri dönüştürülebilme, değerlendirilebilme olanağı nedeniyle tekstil sektöründe geri dönüşümün desteklenmesi hem çevresel hem de ekonomik açıdan büyük avantajlar barındırmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	3600 Ton/ Yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	7.200.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 50 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgemizde faaliyet gösteren tekstil, hazır giyim ve konfeksiyon firmaları ile sürdürülebilir çevresel etkileri nedeniyle bölgede yaşayan tüm insanlar.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.2. Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir. Hedef 1.7. Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılabilecektir.

^aSöz konusu yatırım fırsatına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/yatirim-firsatlari> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 1.7.3.

Proje adı	Eskişehir Jeotermal Kaynaklı Sera Kurulumu
Proje konusu	Jeotermal Sera Yatırımı
Proje özeti	Eskişehir'in jeotermal potansiyelini kullanarak modern seracılık faaliyetlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Jeotermal enerji ile ısıtılacak seralar, enerji maliyetlerini düşürerek üreticilerin rekabet gücünü artırırken, çevre dostu bir üretim modeli sunacaktır. Proje, doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayarak hem tarımsal üretimi artıracak hem de ülkemizin ithalat-ihracat dengesine katkıda bulunacaktır.
Sektör	Sebze, kavun-karpuz, kök ve yumru sebzelerin yetiştirilmesi
Projenin amacı	Projeyle Eskişehir'in jeotermal kaynaklarını kullanarak seracılık faaliyetlerini modernize etmek ve tarımsal verimliliği artırmak amaçlanmaktadır. Jeotermal enerji ile ısıtılan seralar sayesinde üreticilerin enerji maliyetleri düşürülerek rekabet güçleri artırılabilecektir. Ayrıca, sürdürülebilir tarım sistemleri oluşturularak ithalat-ihracat dengesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ek olarak uygun mera alanlarının belirlenmesi ve yerel iş birlikleri ile sürdürülebilir tarım sisteminin oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Eskişehir'de seracılık faaliyetleri Türkiye ölçeğinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de örtü altı tarımda üretilen toplam roka üretiminin %94,31'i, sarımsak üretiminin %100'ü, pırasa üretiminin %100'ü, karnabahar üretiminin %92'si, semizotu üretiminin %88'i vd. birçok ürün üretimi Eskişehir'de gerçekleşmektedir. Mevcut seracılık yapılan bölgelerde seracılık faaliyetleri jeotermal ile yapılmamaktadır. Ancak MTA verilerine göre il sınırları içerisinde belirlenmiş jeotermal alanlar Merkez-Kızılınlar, Hasırca, Alpu Uyuzhamamı, Sakarılıca, Hamamkarahisar, Sivrihisar-Gümüşkonak ve Mihalıççık-Yarıkkı gibi jeotermal alanları mevcuttur. Bu kapsamda Eskişehir'e yapılacak jeotermal seracılık yatırımları, seracılık faaliyetlerini geliştirmesi ve modern seracılık faaliyetlerine geçişin sağlanması, doğal kaynakların etkin olarak kullanılması ve sera için uygun mera arazilerinin var olması sebebiyle önemli olmaktadır. Eskişehir'in jeotermal potansiyeli harekete geçirilerek katma değerli yatırımlara dönüştürülebilir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	2000 ton / yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 30 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Seracılık yapan üreticiler, tarım sektörü yatırımcıları, yerel üretici ve tedarikçiler ile tarıma dayalı sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 12: Sorumlu Tüketim ve Üretim Hedef 13: İklim Eylemi
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.7.: Kaynak verimliliği uygulamaları ve yenilenebilir enerji kullanımı artırılabilecektir. Hedef 1.9: İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesi güçlendirilecektir.

Proje 1.9.1.

Proje adı	Eskişehir Lisanslı Depo Yatırımı
Proje konusu	Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Hizmeti
Proje özeti	Bu proje, Eskişehir'de hububat üreticilerinin ürettikleri ürünleri emniyetli ve sağlıklı koşullarda saklayabilecekleri lisanslı depolama alanları oluşturmayı hedeflemektedir. Yatırım sayesinde ürün kalitesi korunacak, fire oranları azalacak ve üreticiler ürünlerini daha avantajlı dönemlerde satarak gelirlerini artıracaklardır. Ayrıca, lisanslı depoculuk ile hasat sonrası fiyat dalgalanmaları engellenecek, küçük üreticilere finansman ve ticaret kolaylığı sağlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	Hububat depolama ve antrepoculuk faaliyetleri
Projenin amacı	Eskişehir'deki hububat üreticilerinin lisanslı depoculuk sistemine geçişini sağlamak ve böylece ürün kalitesini artırarak fire oranlarını azaltmaktır. Lisanslı depolama ile üreticilerin, uygun fiyatlama dönemlerinde ürünlerini satmalarını teşvik ederek gelirlerini artırmak hedeflenmektedir. Ayrıca, gıda güvenliğini sağlamak ve tarım sektöründe sürdürülebilirliği desteklemek amacıyla standartlara uygun depolama koşullarının oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölgede yer alan depolamaya uygun hububatların standartları belirlenerek emniyetli ve sağlıklı koşullarda lisanslı depolanmasına ihtiyaç yatırımın gerekçesidir. Hububat lisanslı deposu sayesinde çiftçiler ürettikleri buğdayı uygun koşullarda saklama imkanına kavuşmuş olacak, fire miktarları azalacak ürün kaliteleri artacaktır. TÜİK 2023 yılı verilerine göre Eskişehir'de tahıl üretim miktarları (ton) bakımından toplam üretimin %17,13'ünü buğday (durum buğdayı hariç), %12,96'sını mısır, %9,11'ini yonca (yeşilot), %7,91'ini arpa (diğer) ve %6,18'ini ise mısır (slaj) oluşturmaktadır. Üreticiler, hasat sonrasında değil de yıl içinde uygun fiyatlama dönemlerinde ürünlerini satarak daha yüksek gelir elde edebileceklerdir. Eskişehir'de lisanslı depoculuk kapasitesinin yetersizliğinden dolayı üreticiler yerel pazarlarda veya tüccarlara doğrudan satış yapmaktadır. Hububat lisanslı depoculuk yatırımı, Türkiye'nin gıda güvenliğini artırmak ve tarım ürünlerinin kalitesini korumak açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu yatırım, üretici gelirlerini dengeleyerek tarım sektöründe sürdürülebilirliği sağlamaya ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaya yönelik stratejik bir ihtiyaçtır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	20.000 ton / yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	2.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 15 kişi Geçici istihdam: -
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitle	Hububat üreticileri ve çiftçiler, tarım sektöründe faaliyet gösteren yerel kooperatifler, tüccarlar ve gıda güvenliği ile ilgili kamu kurumları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 12: Sorumlu Tüketim ve Üretim
Bölge planı ilişkisi	Hedef 1.9: İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesi güçlendirilecektir.

Proje 2.2.1.

Proje adı	Bursa KOBİ OSB
Proje konusu	Organize Sanayi Bölgesi Kurulumu
Proje özeti	Bursa ilinin Yenişehir ve Kestel ilçelerinin kesişiminde, halihazırda il genelinde orta-yüksek ve orta-düşük sektörlerde tamamen plansız veya OSB-KSS dışı alanlarda üretim yapan KOBİ ölçeğindeki firmaların riskli yapıda üretim yapanlardan başlanarak taşınmaları için yeni bir OSB kurulumu planlanmaktadır.
Sektör	İmalat Sanayi 10 - Gıda ürünlerinin imalatı 11 - İçeceklerin imalatı 13 - Tekstil ürünlerinin imalatı 14 - Giyim eşyalarının imalatı 16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) 23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı 24 - Ana metal sanayii 25 - Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) 28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı 20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı 22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı 29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı 31 - Mobilya imalatı 45 - Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı
Projenin amacı	Yalnızca OSB başvuru işlemlerinden önce üretim yeri Bursa ilinde olup ildeki mevcut organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, endüstri bölgeleri ve serbest bölge sınırları dışında üretim yapan tesislere yönelik, mevcut tesisini kapatarak taşınma taahhüdünü yazılı olarak sunanlara parsel tahsis yapılacaktır. Yeşil OSB standartlarını taşıyacak, bünyesinde meslek lisesi, mesleki eğitim merkezi, arıtma tesisi, sosyal tesis, ibadethane, idari ofisler, bürolar, ticaret ve depolama alanları, demiryolu yük aktarma istasyonu ve banliyö istasyonu bulunacak bir OSB kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bursa ilinde yerleşim alanları içerisinde dağınık ve plansız biçimde bulunan, ek olarak imar planlarında "konut dışı kentsel çalışma alanı" gibi sanayi haricindeki işlevlerle tanımlı alanlarda yer alan tesislerin; afet riski değerlendirmesinde riskli yapı olduğu belirlenenlerden başlanmak üzere, mevcut tesisini kapatma taahhüdü şartıyla taşınacakları, sektörel altyapı (arıtma, enerji, ulaşım, vb.) ihtiyaçları gözetilerek ihtisas alt bölgelere ayrılacakları ve alan içerisinde demiryolu bağlantısının kurulacağı yeni bir organize sanayi bölgesi kurulmasına yönelik ihtiyaç bulunmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	1.200 hektar 2.917 firma için mevcut OSB'lere yönlendirilmesi öngörülenler hariç olmak üzere 1.200 ha ilave alan gereksinimi bulunmaktadır. Halihazırda ildeki karma (ihtisas olmayan) OSB'lerdeki parsellerin sayı yönünden %82'si dolu vaziyettedir. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülen KOBİ OSB talep toplama çalışmasında da benzer bir ihtiyaç ortaya konulmuştur. 2.791 firma taşınma talebinde bulunmuş, beyan talep edilen alan büyüklüğü yaklaşık toplam 1.350 ha olarak belirtilmiştir.
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları, yerel yönetimler, TSO, BEBKA
Uygulama yeri	Bursa/Yenişehir & Kestel

Proje adı	Bursa KOBİ OSB
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	130.000.000 ABD Doları Projenin finansmanının imar hakkı transferi ve kamu-özel sektör iş birliği gibi yenilikçi yöntemlerle kolaylaştırılması öngörülmektedir.
Projenin ilave istihdam öngörüsü*	Sürekli istihdam: 100.000 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa ilinde planlı sanayi alanları dışında üretim yapan firmalar ve çalışanları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.2: Sanayi alanlarının etkin ve verimli kullanılması sağlanacak, yeni sanayi alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlı geliştirilmesi sağlanacaktır.

Proje 2.3.1.

Proje adı	Bursa-Gemlik Limanı Demiryolu
Proje konusu	Ulaştırma, Demir Yolu İnşaatı
Proje özeti	İnşaatı devam eden Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Demiryolu Hattı üzerinde bulunan Bursa istasyonundan Gemlik ilçesinde yer alan liman bölgesine kadar çift hatlı demir yolu hattı yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	İhracata konu ürünlerin uluslararası pazarlara daha kolay, hızlı, rekabetçi ve sürdürülebilir bir şekilde erişiminin artırılması amaçlanmaktadır. Gemlik'te hali hazırda yıllık 30 milyon ton yük kara yolundan limanlara taşınmakta olup artan nakliye maliyetinde ölçek ekonomisi sayesinde tasarruf sağlanması ve kara yolundaki yükün demir yoluna kaydırılmasıyla çevresel etkilerin azaltılması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Bursa ilinin Osmangazi ile Gemlik ilçelerini birbirine bağlayacak ve Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Demiryolu Hattına entegre edilecek yaklaşık 21 km uzunluğundaki Bursa-Gemlik Demiryolu Hattında bölgenin sanayi kuruluşlarının limana bağlantısının sağlanması planlanmaktadır. Proje kapsamında ayrıca Demirtaş Organize Sanayi Bölgesine bir iltisak hattı da yer almaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	21 km çift hatlı elektrikli demiryolu Yılda 30 milyon ton yük (mevcutta karayoluyla taşınan)
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları, TSO ve diğer kuruluşlar
Uygulama yeri	Bursa/Osmangazi ve Gemlik
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	210.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 20 kişi Geçici istihdam: 400 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay

*Ön fizibilite raporu neticesinde belirlenecektir.

Proje adı	Bursa-Gemlik Limanı Demiryolu
Projenin hedef kitlesi	Bursa, Eskişehir ve Bilecik'te üretim yapan ve Gemlik Limanı'ndan yararlanan sanayi kuruluşları, bu bölgelerde ve çevrelerinde çalışan ve günlük işe gidiş-geliş sağlayan vatandaşlar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.

Proje 2.3.2.

Proje adı	Yenişehir-İnegöl Demiryolu
Proje konusu	Ulaştırma, Demir Yolu İnşaatı
Proje özeti	Bursa ilinin Yenişehir ile İnegöl ilçelerini birbirine bağlayacak ve Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Demiryolu Hattına entegre edilecek demiryolu hattı yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	İhracata konu ürünlerin uluslararası pazarlara daha kolay, hızlı, rekabetçi ve sürdürülebilir bir şekilde erişiminin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölgenin sanayi kuruluşlarının limana ve Yenişehir Havalimanı yakınlarında kurulması önerilen lojistik merkeze bağlantısının sağlanması planlanmaktadır. İnegöl'den kara yolu ve kara yolu-liman aktarmalarıyla taşınan yüklerin nakliye maliyetinde ölçek ekonomisi sayesinde tasarruf sağlanması ve karayolundaki yükün demiryoluna kaydırılmasıyla çevresel etkilerin azaltılması hedeflenmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	25 km uzunluğunda çift hatlı elektrikli demiryolu hattı
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları, TSO ve OSB'ler
Uygulama yeri	Bursa/Yenişehir ve İnegöl
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	62.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 20 kişi Geçici istihdam: 400 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	İnegöl'de üretim yapan sanayi kuruluşları, bölgede çalışan ve günlük işe gidiş-geliş sağlayan vatandaşlar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.

Proje 2.3.3.

Proje adı	Bilecik 1., 2., 3. OSB ve Osmaneli OSB'ye Demiryolu İltisak Hattı Yapımı
Proje konusu	Lojistik, İltisak Hattı İnşaatı
Proje özeti	Mevcut İstanbul-Ankara konvansiyonel demir yolu ve inşaatı devam eden Bursa-Yenişehir-Osmaneli hızlı tren hattına bağlanmak üzere, Bilecik il merkezinde yer alan Bilecik 1. OSB, Bilecik 2. OSB ve Bilecik 3. OSB ve Osmaneli ilçesinde bulunan Osmaneli OSB'ye demir yolu iltisak hattı yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	OSB'lere giren ve çıkan yüklerin başta Gemlik, Kocaeli ve İzmir olmak üzere limanlara düşük ekonomik ve çevresel maliyetle taşınması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Ölçek ekonomisi avantajıyla firmaların lojistik masraflarının azaltılması, Bilecik'te sanayi yatırımı ortamının iyileştirilmesi açısından öncelikli konular arasında yer almaktadır. Çoğunlukla mermer, doğal taş, seramik, metal gibi hacmi büyük ve ağır ürünlerin üretildiği sektörlerin yer aldığı Bilecik 1. OSB ve 2. OSB ile Osmaneli OSB'den, mevcut demiryoluna aktarma imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca parsel tahsisleri devam etmekte olan Bilecik 3. OSB'nin, orta yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerde yerli ve yabancı ana sanayi firması niteliğindeki yatırımcılar için kısıtlı yatırım yeri imkânı olan Bursa'ya yakın bir konumda alternatif bir yatırım yeri olarak sunumunda; demiryolu ağına ve limanlara bağlantı önemli bir altyapı bileşeni olarak değerlendirilmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Bilecik Etabı: Bilecik Tren İstasyonu-Bilecik 1. OSB-Bilecik 2. OSB-Bilecik 3. OSB (12 km) Osmaneli Etabı: Mevcut Konvansiyonel Demiryolu-Osmaneli OSB (3 km)
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve OSB'ler
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez ve Osmaneli
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	56.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Geçici istihdam: 300 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik'te proje yararlanıcısı olan dört OSB'de yer alan firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.

Proje 2.3.4.

Proje adı	Bursa Doğu Lojistik Merkez
Proje konusu	Lojistik Merkez Kurulumu
Proje özeti	Bursa ilinin Yenişehir ilçesinde, mevcut havalimanı, yapım aşamasında olan Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli havalimanı ve Sivrihisar-Bursa otoyolu ile entegre biçimde çalışacak bir lojistik merkez kurulumu önerilmektedir. Merkez bünyesinde elleçleme, depo, gümrüklü depo (antrepo), soğuk hava deposu, geçici depolama alanı, açık depolama alanı, e-ticaret fullfilment depolama alanı, cross dock depo, tehlikeli madde ve kimyasal madde depolama alanı gibi ana işlevlerin yanı sıra idari, bankacılık, sigortacılık, finans ve acente ofisleri, sosyal tesisler, geçici konaklama tesisi gibi işlevlere yer verilmesi öngörülmektedir.
Sektör	52 - Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
Projenin amacı	Lojistik merkezin kurulmasıyla hem gelen hem de gönderilen malların teslimat sürelerinde kapasite sorunu ve güvenlik problemleri yaşanmadan azaltım sağlanarak; maliyet ve rekabet avantajı kazanımı amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bursa ilinin İnegöl, Kestel, Gürsu, Yenişehir ve Osmangazi ilçelerinde bulunan OSB'lerde bulunan veya şehrin doğu ilçelerinde OSB dışında üretim yapan firmaların ihracat mallarının dağıtımı halihazırda İstanbul, Yalova ve Kocaeli illerindeki lojistik merkezlerde ve limanlarda yapılmaktadır; Bursa ve çevre illerine gelen ham madde, ara malı ve tüketim ürünlerinin gümrükleme, depolama, ayrıştırma, sevkiyat ve multimodal taşımacılık amacıyla aktarma işlemlerinin yapılabileceği ölçekte bir alan bulunmamaktadır. Firmaların geçici depolama ihtiyaçlarını karşılamak için Bursa Ovası üzerinde mevzi imar düzenlemeleri ile sayıları hızla artan biçimde inşa ettikleri tesisler, verimli tarım arazileri üzerinde yapılaşma baskısı oluşturmaktadır. Bunun yanında şehir içi trafik üzerinde büyük bir yük oluşturan dağıtım faaliyetlerinin otoyol güzergahında toplanması gerekmektedir. Bu nedenle Bursa ilinin doğu ilçelerinde tam kapsamlı bir lojistik merkez ihtiyacı bulunmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	500 hektar
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları, yerel yönetimler ve TSO'lar
Uygulama yeri	Bursa/Yenişehir
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	65.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü ¹⁰	Sürekli istihdam: 5.000 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa ilinde depolama ve taşımacılık sektörleri ile bunları destekleyen diğer sektörlerde faaliyet gösteren firmalar, organize sanayi bölgelerinde üretim yapan firmalar ve çalışanları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.3.: Ulusal demiryolu ağına ve limanlara demiryolu bağlantıları güçlendirilecektir.

¹⁰Ön fizibilite raporu neticesinde belirlenecektir.

Proje 2.4.1.

Proje adı	Eskişehir Kuzey Çevre Yolu
Proje konusu	Ulaştırma, Kara Yolu İnşaatı
Proje özeti	Eskişehir'in metropoliten alanında doğu-batı doğrultusunda ve kentin güney sınırında yeni çevre yolu yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Eskişehir'in merkez Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinden geçen mevcut D-200 Karayolunda doğu-batı arasında lineer bir hat boyunca yaşanan tıkanıklığa çözüm olarak alternatif bir yol güzergahının oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Ankara-Bursa arası transit trafiğin ve OSB'lerden kaynaklı yük trafiğinin sabah ve akşam saatlerinde yolcu trafiğiyle aynı yolu kullanmasından kaynaklı zamansal, çevresel ve ekonomik maliyetlerin artması, kara yolu güvenlik risklerinin çoğalması ve darboğaz oluşması nedeniyle; kentin kuzeyinde yeni bir çevreyolu ihtiyacı oluşmuştur.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	45 km uzunluğunda 3x3 bölünmüş yol
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları
Uygulama yeri	Eskişehir/Tepebaşı ve Odunpazarı
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	79.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Geçici istihdam: 50 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Eskişehir ilinin Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinde yaşayanlar, bu ilçelerle Eskişehir'in geri kalan ilçeleri ve Ankara-Bursa arasında yük ve yolcu taşımacılığı yapan işletmeler, Eskişehir OSB'de üretim yapan firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.4.: Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılabacaktır.

Proje 2.4.2.

Proje adı	Bursa Güney Çevre Yolu
Proje konusu	Ulaştırma, Kara Yolu İnşaatı
Proje özeti	Bursa'nın metropoliten alanında doğu-batı doğrultusunda ve kentin güney sınırında yeni çevre yolu yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Bursa'nın merkez Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım, Gürsu ve Kestel ilçeleri arasından geçen mevcut D-200 Karayolunda yaşanan trafik sıkışıklığına çözüm olarak alternatif bir yol güzergahının oluşturulması amaçlanmaktadır.

Proje adı	Bursa Güney Çevre Yolu
Projenin bölge için önemi	Acemler Kavşağının alternatifinin bulunmaması, Uludağ'ın yamaçlarındaki güney mahallelerde eğim ve tarihi yapılardan kaynaklı şerit genişletme, tünel açma ve metro gibi seçeneklerin kısıtlı kalması, Kütahya-Harmancık-Orhaneli-Bursa yolunun otoyola bağlanamadan direkt şehir merkezine ulaşması ve acil durumlarda tıkanıklığın risk oluşturması, Hasanağa-Kayapa-Çalı bölgesinde OSB'lerden kaynaklı yük trafiğinin otoyola erişmek için şehir içi yolları kullanması nedeniyle; kentin güneyinde yeni bir çevreyolu ihtiyacı oluşmuştur.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	60 km uzunluğunda 3x3 bölünmüş yol
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları
Uygulama yeri	Bursa/Nilüfer-Başköy Kavşağı ile Kestel-Turanköy Kavşağı arası
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	130.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Geçici istihdam: 70 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa ilinin Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım, Gürsu, Kestel, Orhaneli, Keles, Harmancık ve Büyükşehir ilçelerinde yaşayanlar, bu ilçelerle Bursa'nın geri kalan ilçeleri arasında yük ve yolcu taşımacılığı yapan işletmeler, OSB'lerde ve OSB dışında üretim yapan firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.4.: Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılabilecektir.

Proje 2.4.3.

Proje adı	Bilecik Merkez Çevre Yolu
Proje konusu	Ulaştırma, Kara Yolu İnşaatı
Proje özeti	Bilecik ilinin Merkez ilçesinde kuzey-güney doğrultusunda yeni çevre yolu yapımı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Bilecik ilinin Merkez ilçesinde kuzey-güney doğrultusunda mevcut D-160 karayolunda yaşanan tıkanıklığın alternatif bir yol güzergahı ile aşılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bilecik 1. ve 2. OSB'ler ile Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinin konut alanlarına, merkezi iş alanına ve başlıca kamu kurumlarına erişiminde D-160 karayolunun tek seçenek olması, yol üzerindeki Hamsu Köprüsü dışında kentin iki bölgesinin birbirine bağlanamaması, günlük trafikte ve özellikle afet veya acil durum anlarında karayolu güvenlik risklerinin çoğalması nedeniyle yeni bir çevreyolu ihtiyacı oluşmuştur.

Proje adı	Bilecik Merkez Çevre Yolu
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	10 km uzunluğunda 2x2 bölünmüş yol
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	133.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Geçici istihdam: 50 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin Merkez başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler, Bilecik 1. ve 2. OSB'de üretim yapan firmalar ve çalışanları, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nin akademik ve idari personeli ile öğrencileri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.4.: Karayolu yol uzunluğu ve hizmet düzeyleri artırılabacaktır.

Proje 2.5.1.

Proje adı	Bilecik YHT Garı-Şehir Merkezi-1. ve 2. OSB-Hastane- Üniversite Raylı Sistem Hattı
Proje konusu	Ulaştırma
Proje özeti	Bilecik YHT Garı'ndan başlayan ve Şeyh Edebali Üniversitesi'nde sonlanan bir raylı sistem hattı önerilmektedir.
Sektör	42- Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Bilecik il merkezinde yer alan organize sanayi bölgelerini, şehir merkezini ve üniversiteyi; YHT garına ve bir diğer proje önerisi olan banliyö hattına bağlamak amaçlanmıştır.
Projenin bölge için önemi	Mevcut durumda YHT garından organize sanayi bölgelerine, şehir merkezine ve üniversiteye kaza riski yüksek, olumsuz hava şartlarından etkilenmeye açık ve ağır vasıta trafiğiyle karışık iki şeritli bir karayolu ile 12 km ve 30 dk. süreyle kat edilmesi nedeniyle; zaman, yakıt ve araç bakım masrafları yükselmektedir. Ayrıca YHT garına erişim sorunları ve aktarma konforunun düşük olması nedeniyle, hızlı tren hattı yeterince tercih edilmemektedir. En uzak mesafeyi 6 km'ye düşürerek yaklaşık %1,43 eğimle 15 dakikada kat edecek bir föniküler hattıyla hızlı ve konforlu ulaşım seçeneği oluşturulması öngörülmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	10 km uzunluğunda raylı sistem hattı Günlük 10.000 yolcu (Tahmini değerdir. Fizibilite raporuna ve yolcu sayımlarına göre netleşecektir.)
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve yerel yönetimler
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez

Proje adı	Bilecik YHT Garı-Şehir Merkezi-1. ve 2. OSB-Hastane- Üniversite Raylı Sistem Hattı
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	Tahmini yapım maliyeti: 130.000.000 ABD Doları (Öncelikle detaylı fizibilite raporu hazırlanacaktır)
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 20 kişi Geçici istihdam: 300 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik'te ikamet edenler, YHT ve öneri banliyö hattıyla gara gelen öğrenci ve çalışanlar.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.5.: Toplu taşıma ve aktif ulaşım modlarının kapasiteleri güçlendirilecek, türel dağılımda toplu ulaşımın payı artırılacaktır.

Proje 2.6.1.

Proje adı	Eskişehir Hazır Sebze Salata Üretim Tesisi
Proje konusu	Paketli gıda
Proje özeti	Sarıcakaya ve Mihalgazi bölgelerinde seracılık ve tarımsal faaliyetler kapsamında yıl boyunca üretilen taze sebzeler, hazır sebze salata üretim tesisinde işlenerek paketlenip satışa sunulacaktır.Tesisteki proses adımları, mal kabulü yapılan salatalık sebzelerin ayıklanması, temizlenmesi, yıkanması ve doğranması, paketlenmesi, etiketlenen ambalajlı ürünün sevk edilmeden önce soğuk depolarda depolanması ve sevkiyatı adımlarını içermektedir.
Sektör	Gıda ürünlerinin imalatı / Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması
Projenin amacı	Sarıcakaya/Mihalgazi bölgesindeki tarımsal üretimin tesisin kurulmasıyla birlikte işlenmiş ve paketlenmiş ürünlerin katma değerinin artırılması ve bu sayede ekonomik büyümeye katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bölgedeki tarımsal üretimin daha rekabetçi hale gelmesini ve dış pazarlarda daha yüksek fiyatlarla satış yapılması hedeflemektedir.
Projenin bölge için önemi	Eskişehir'de kurulması planlanan Hazır Sebze Salata Üretim Tesisi, bölgenin tarımsal üretim potansiyelinin değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de roka ve tere gibi sebzelerin önemli bir kısmının Eskişehir'de üretilmesi, yerel kaynakların verimli kullanımıyla tarımsal üretimi destekleyecek ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacaktır. Mihalgazi ve Sarıcakaya ilçelerinin mikroklima iklimi, yıl boyunca taze sebze üretimine olanak tanırken, bu da gıda ihtiyacının düşük maliyetlerle karşılanmasını sağlayacaktır. Tesisin kurulması, tarımsal üretimin rekabet gücünü artırarak yerel çiftçilerin gelirlerini yükseltecek ve gıda güvenliğini artıracaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	2.500 ton /yıl

Proje adı	Eskişehir Hazır Sebze Salata Üretim Tesisi
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Sarıcakaya - Mihalgazi
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 20 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Eskişehir ve çevresindeki tarım üreticileri, paketlenmiş gıda tüketicileri ve perakendecilerdir
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 2: Açlığa Son Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabilecektir.

Proje 2.6.2.

Proje adı	Bilecik Şerbetçi Otu İşleme Tesisi
Proje konusu	Peletlenmiş, ekstratı elde edilmiş, nihai veya ara mamul haline getirilmiş şerbetçiotu
Proje özeti	Şerbetçiotunun peletlenmiş, ekstratı elde edilmiş, nihai veya ara mamul haline getirilmesi için modern bir işleme tesisinin kurulması.
Sektör	01-Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
Projenin amacı	Ülkemizde diğer illerde üretimi olmayıp sadece Bilecik'te yetişen tek ürün olan şerbetçiotunun işlenmesi ile bölgeye ve girdi olarak yer aldığı sektörler sağladığı katkı ülkemiz için oldukça önemlidir. İlde bir firmaya bağımlı gerçekleşen ve her geçen gün azalarak yok olma riski barındıran ürün üretimi sebebiyle, sektörde ihracat olamadığı gibi ithalat yapılmaktadır. Yatırım ile öncelikle bu durumun tersine dönmesi hedeflenerek, şerbetçiotunun özellikle katma değeri yüksek sektörlerde kullanımı ile ilgili altyapı da sağlanmış olacaktır.
Projenin bölge için önemi	Bilecik'in coğrafi işaretli ürünlerinden olan ve kısa zaman önce AB tescili için de başvurusu gerçekleştirilen şerbetçiotu bitkisi, ülkemizde sadece Bilecik'te ve Bilecik'in de özellikle Pazaryeri ilçesinde (SEGE kademesi 4, il içi sıralaması 5/8) yetişmekte olup pek çok sektörde kullanılan kıymetli bir bitkisel üründür. İçecek, kozmetik, eczacılık, hayvancılık gibi birçok alanda önemli bir girdi olan şerbetçiotu; Bilecik'te tekel konumunda olan bir fabrikaya bağımlı kalmış, üretici eliyle gerekli işleme süreçleri gerçekleştirilemediğinden dış pazara açılmamış ve katma değer yaratılamamıştır. Ürünü farklı sektörler için uygun şekilde işlenmiş hale getirerek hem iç hem dış pazara sunabilecek bir tesis ile, bölgede şerbetçiotu üretimi ivmelenerek artacak ve kırsal kalkınmaya büyük bir katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	15.000 ton/yıl

Proje adı	Bilecik Şerbetçi Otu İşleme Tesisi
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Pazaryeri
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.000.000 ABD Doları (2024 fiyatlarıyla)
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 45 kişi
Proje uygulama süresi	30 ay
Projenin hedef kitlesi	Türkiye’de ve yurtdışında ikamet edenler.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 1: Yoksulluğa Son Hedef 2: Açlığa Son Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabilecektir.

Proje 2.6.3.

Proje adı	Bilecik Yarı Entansif Tipte Keçi Yetiştirme ve Keçi Ürünleri İşleme Entegre Tesisi
Proje konusu	Çiftlik hayvanlarının ve bu hayvanlardan elde edilecek ürünlerin üretimi
Proje özeti	"Yarı Entansif Tipte Keçi Yetiştiriciliği ve Keçi Ürünleri İşleme Entegre Tesisi" projesi, modern tarım ve hayvancılık uygulamalarını birleştirerek hem keçi yetiştiriciliği hem de ürün işleme süreçlerini tek bir çatı altında toplama hedefindedir. Bu projede, en az 500 keçinin yarı entansif bir sistemde yetiştirilmesi, yüksek kalitede keçi sütü üretimi ve bu sütlerden elde edilen peynir, süt ürünleri gibi katma değerli ürünlerin işlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, tesiste keçi gübresi üretimi de yapılacak olup, doğal tarım uygulamalarıyla entegrasyonu sağlanacaktır.
Sektör	01-Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
Projenin amacı	Bu proje, sürdürülebilir tarım ve hayvancılığın yanı sıra yerel ekonomiyi canlandırma hedefi taşıyarak bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, geleneksel keçi ürünleriyle modern işleme tekniklerini bir araya getirerek yüksek kaliteli ve rekabetçi ürünlerin pazarlanmasını hedeflenmektedir.

Proje adı	Bilecik Yarı Entansif Tipte Keçi Yetiştirme ve Keçi Ürünleri İşleme Entegre Tesisi
Projenin bölge için önemi	4307 km ² 'lik yüz ölçümünün %57'si ormanlık alandan oluşmakta olan Bilecik ilinde hakim olan karasal iklim koşullarıyla birlikte yetiştirilmesine en elverişli şartlara sahip hayvancılık türü olarak keçicilik öne çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş toprakları olan Bilecik'te konar-göçer dönemlerden itibaren bölgeye yerleşmiş Yörük-Türkmen kültürünün ayrılmaz bir geçim kaynağını oluşturan keçi yetiştiriciliği; bir dönem ormanlık alanların keçi otlatılmasına kapatılması, mera alanlarının ve kırsal nüfusun azalması gibi sebeplerle düşüşe geçmiş olsa da, yapılan düzenlemeler ile; Bilecik'teki keçi varlığı hızlı bir ivmelenme kaydetmiş olup (2007 yılı- 24 bin, 2014 yılı- 52 bin, 2021 yılı- 45 bin), hayvancılığı geliştirmek amacıyla mera alanları da 2022 yılında 17.000 dekardan 62.000 dekara çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra; Bilecik'in stratejik konumu vasıtası ile ilde kurulacak bir entegre tesisten çıkan keçi sütü ürünleri, etrafındaki 26 milyonluk bir nüfusun taleplerini karşılamaya yönelik şekilde, Türkiye'nin en büyük pazarına çok yakın bir konumda faaliyet gösterecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	En az 3.000 baş anaç keçi ve keçi ürünleri işleme tesisi
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	7.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 10 kişi
Proje uygulama süresi	18 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin Merkez başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler ve çevresindeki 120 km'lik mesafede 4.129.989 kişilik, 250 km'lik mesafede 28.790.417 kişilik nüfus.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 1: Yoksulluğa Son Hedef 2: Açlığa Son Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabilecektir.

Proje 2.6.4.

Proje adı	Eskişehir Et Yönlü Büyükbaş Entegre Tesisi
Proje konusu	Büyük baş hayvan yetiştirme, kesim, et ve et ürünlerinin üretimi
Proje özeti	Eskişehir Beylikova'da bulunan Besi Organize Sanayi Bölgesinde canlı hayvandan karkas et ve et ürünleri üretimi, depolanması ve sevkiyatına ilişkin bir entegre et tesis yatırımı yapılarak ilin ve bölgenin sağlıklı taze et ve et ürünü ihtiyacının karşılanması, bölgeden gıda ihracat olanaklarının değerlendirilmesi ve bölge ekonomisine üretim, istihdam, satış ve ihracat başlıklarında katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Proje adı	Eskişehir Et Yönlü Büyükbaş Entegre Tesisi
Sektör	Et ve Et Ürünleri
Projenin amacı	Ülkemiz ve bölgemizin insan tüketim ve beslenmesine yönelik büyük baş et üretim ve dolayısıyla da tüketim ihtiyacını karşılamak yatırımın en önemli amacıdır. Entegre et tesisi yatırımı ile, büyük baş hayvan üretiminin ve aynı zamanda taze et ihracat potansiyelinin de artırılması amaçlanmaktadır. Mevcut tesis yatırımı ile tesisin sağlayacağı sektör deneyimi ve sektörel teknolojinin kullanımının da kırsal kalkınmayı destekleyerek bölgesel anlamda ekonomik gelişmeyi teşvik etmesi beklenmektedir. Bunun dışında canlı hayvan kesim ve işleme adımlarının sağlıklı ve yasal şartlara uygun şekilde gerçekleşmesinin, bölgenin sağlıklı gıda tüketim ihtiyacına karşılık vermesi beklenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Entegre tesis kurulumunun yatırım maliyetlerinin yüksek olması dezavantaj gibi görünse de yatırımın canlı hayvan alım ve üretimi, kesimi ve etlerin ürüne dönüştürülmesi, ürüne katma değer kazandırılması, bölgede sektör deneyimi kazanılması ile istihdam sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Bölgede entegre şekilde ve sağlıklı üretim yapan kapasiteli tesis sayısı sınırlıdır. Yatırımın 1.440 da alanda kurulu ve toplam kapasitesinin 15.000 büyük baş olması beklenen Beylikova Besi Organize Sanayi Bölgesinde planlanması, Beylikova ve çevresinde büyükbaş hayvancılık üretim deneyiminin olması, bölgenin karkas ve işlenmiş et ürünleri ihtiyacına cevap verecek konumda bulunması ile modern besicilik ve entegre tesis için her türlü alt yapının ihtisas OSB’de bulunması dolayısıyla söz konusu yatırım bölgemiz için önemlidir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	850 ton et ürünleri / yıl 4500 ton karkas et / yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Beylikova
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.350.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 25 kişi
Proje uygulama süresi	35 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgedeki taze et alımı yapan mağaza ve iş yerleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 2: Açlığa Son Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Hedef 2.6.: Tarımsal üretim miktarı ve katma değeri artırılabilecektir.

Proje 2.8.1.

Proje adı	Bilecik Aya Yorgi Kilisesi'nin Restorasyonu
Proje konusu	Turizm, Restorasyon
Proje özeti	Bilecik'in eski ismi Lefke olan ve 1922 yılında nüfus mübadelesinde yerleşik Rum nüfusu göç eden Osmaneli ilçesinde yer alan, geçmiş iki bin yıl öncesine kadar giden, son şekliyle 1876 yılında yeniden inşa edilen ve Ortodoks Hristiyan inancı önemli bir yeri bulunan Aya Yorgi Kilisesi'nin halen ayakta duran dış iskeletinin restorasyon çalışmalarıyla yenilenmesi ve müze olarak işlevlendirilmesi öngörülmektedir.
Sektör	91- Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
Projenin amacı	İlçenin tarihi zenginliğini yansıtan yapının yok olmadan kazandırılarak kültürel etkinliklerde ve turizm-tanıtıma yönelik değerlendirilmesi amaçlanmıştır.
Projenin bölge için önemi	İpek Yolu Turizm Koridoru üzerinde İznik'ten (Bursa) Bilecik ve Söğüt yönünde önemli bir durak olan Osmaneli ilçesinin tarihi ve kültürel zenginliklerinin korunmasının yanı sıra, restorasyonla birlikte ziyaretçi sayısının artması ve düzenlenecek etkinlikler sayesinde ekonomik aktivitenin canlandırılması öngörülmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	10.000 ziyaretçi/yıl
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve yerel yönetimler
Uygulama yeri	Bilecik/Osmaneli
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.100.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 4 kişi Geçici istihdam: 20 kişi
Proje uygulama süresi	36 ay
Projenin hedef kitlesi	Lozan mübadillerinin torunları, Ortodoks Hristiyan dünyası, İznik'i ve bölgeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.8.: Kırsalda turizm geliştirilecektir.

Proje 2.8.2.

Proje adı	Bilecik Batık Günyurdu Köyü'nün Gün Yüzüne Çıkarılması
Proje konusu	Kırsal Kalkınma
Proje özeti	Baraj yapımıyla birlikte yaşayan nüfusu taşınan Günyurdu Köyü'nün, sular altında kalmayan ve baraj kıyısında bulunan ahşap-kerpiç evlerinin ve ekolojik zenginliklerinin taşıdığı turizm potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda terk edilmiş geleneksel konutların güçlendirilerek konaklama, yeme-içme ve kırsal deneyim atölyeleri kullanımlarına yönelik yenilenmesi planlanmaktadır. Geliştirilecek işletme modeliyle, köyün bir kırsal turizm destinasyonu haline gelmesi ve yaratacağı istihdamla ilçenin kalkınmasına katkıda bulunması hedeflenmektedir.
Sektör	55- Konaklama
Projenin amacı	Pazaryeri ilçesinde bir kısmı baraj suları altında kalan Günyurdu Köyü'nün canlandırılması amaçlanmıştır.
Projenin bölge için önemi	Osmanlı döneminin ilk yıllarında kurulan ve Kayı Boyu'nun Karakeçili Aşireti mensuplarınca yerleşim yeri seçilen köy, 2005'te başlatılan baraj çalışmaları kapsamında su seviyesinde bulunması nedeniyle istismak edilmiştir. 2006 yılında 48 ev ve köyün camisi sular altında kalmıştır. Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesine benzerliğiyle dikkat çeken köy, kışın su seviyesinin artması ve karlar altında kalması ile kar altında batık yerleşim görüntüsü de sunmaktadır. Turizm altyapısının geliştirilmesiyle birlikte turist çekme potansiyeline sahiptir. Bölgenin doğal güzellikleri ve kültürel değerlerinin korunarak yaşatılması yoluyla ekonomik katkı sağlayan bir odak alan yaratılması ve benzer yerlere örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Aylık 1.000 ziyaretçi
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve yerel yönetimler
Uygulama yeri	Bilecik/Pazaryeri
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.550.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 10 kişi Geçici istihdam: 5 kişi
Proje uygulama süresi	30 ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve yabancı turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.8.: Kırsalda turizm geliştirilecektir.

Proje 2.8.3.

Proje adı	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesis (Eskişehir) ¹¹
Proje konusu	Kırsal Turizm, Konaklama Tesis Kurulumu
Proje özeti	Proje ile Eskişehir'in Seyitgazi ilçesinde bungalov tipi konaklama tesisi kurulması planlanmaktadır. Tesis, orman alanının içerisinde olması sebebiyle doğa turizmi ve çevresinde yer alan tarih ve inanç turizm alanları sebebiyle bölgede eksik olan konaklama ve tesis ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Tesis bünyesinde günübirlik ziyaret ve konaklama hizmetleri sağlanması planlanmıştır. Tesiste bungalov ya da çadır ile konaklama, lokanta ve büfe hizmetleri ile ticari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi düşünülmüştür.
Sektör	55-Konaklama
Projenin amacı	Projenin amacı; kırsal bölgede turizme yönelik konaklama, yeme-içme ve satış kanalları oluşturulması ile turizm çeşitliliği sağlayarak bölgesel kırsal kalkınmaya katkı sağlanmasıdır.
Projenin bölge için önemi	Kurulması planlanan bungalov tipi konaklama tesisi için Seyitgazi ilçesi Büyükyayla mesire yeri öngörülmüştür. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü, Eskişehir Orman İşletme Müdürlüğü, Büyükyayla Orman İşletme Şefliği sınırları içinde yer alan ve 3,26 hektar alanda tescili yapılan Büyükyayla A Tipi mesire yerinin yatırım için uygun olduğu değerlendirilmektedir. Seyit Battalgazi Türbesi ve Frig Vadisinin bölgeye yakın olması sebebiyle bölgenin turizm potansiyeli mevcuttur. Ayrıca bölge; orman, dağlık alanlar ve yaylalar olması sebebiyle doğa turizmi ve açık hava etkinlikleri için de uygun gözükmektedir. Planlanan tesisin Eskişehir-Afyon yoluna yakın olması sebebiyle de ziyaretçiler tarafından tercih edilmesi mümkün gözükmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Tam kapasitede olacak şekilde tesiste; 15 yatak kapasiteli 450 m2 kullanım alanına sahip 15 bungalov ünitesi, 150 m ² kullanım alanına sahip olacak kır lokantası (mevcut-tadilat yapılacak), 20 m ² kullanım alanına sahip olacak 1 büfe (mevcut-tadilat yapılacak), 20 adet kamp karavan ünitesi ile 30 adet çadırlı kamp ünitesi olacaktır.
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Seyitgazi
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	800.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam:17 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitlesi	Bölge halkı, bölge turizm acenteleri, kamp karavan sektör temsilcileri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.8.: Kırsalda turizm geliştirilecektir.

¹¹Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 2.8.4.

Proje adı	Kamp ve Karavan Turizmine Uygun Bungalov Tipi Konaklama Tesisi (Bilecik) ¹²
Proje konusu	Kırsal Turizm, Konaklama Tesisi Kurulumu
Proje özeti	Pazaryeri ilçesinin doğa turizmi potansiyelini gerçekleştirebilmek ve geceleme sayısını artırıp nitelikli misafir çekebilme amacıyla bungalov tipi konaklama tesisleri Pazaryeri ilçesinde kurulacaktır.
Sektör	55-Konaklama
Projenin amacı	İPazaryeri ilçesindeki doğa turizmini geliştirmek ve geceleme sayısını artırmak amaçlanmaktadır. Konaklama imkanlarını arttırarak bölgeye gelen ziyaretçileri geceletmek mümkündür. Özellikle belediyenin de desteği ile yapımına devam edilen kamp ve karavan alanları, doğa yürüyüş parkurları ve bisiklet yolları gibi çeşitli aktiviteler geceleme olumlu yönde etkileyecek ve misafirlerin para harcamalarını sağlayacaktır.
Projenin bölge için önemi	Göletleri ile tanınan Pazaryeri ilçesi, irili ufaklı 8 tane gölete ev sahipliği yapmaktadır. İlçe, 26 milyonluk nüfusun ortasında olmakla beraber, İstanbul'a 2,5 saat, Bursa'ya 1,5 saatlik mesafededir. Bu bölgelerden ziyaret etme potansiyeli bulunan yerli erişilebilir bir konumdadır. Yaklaşık on iki bin nüfusa sahip olan ilçe, en yoğun zamanında çoğu gününbirlikçi olmak üzere yüz otuz beş bin konuk ağırlamaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	16 bungalov tipi yapı ile asgari 32 kişilik konaklama kapasitesi
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Pazaryeri
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	420.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 10 kişi Geçici istihdam: 3 kişi
Proje uygulama süresi	12 ay
Projenin hedef kitle	Doğaseverler, ekoturizme ilgi duyan ziyaretçiler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.8.: Kırsalda turizm geliştirilecektir.

¹²Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 2.8.5.

Proje adı	Bilecik Binicilik ve Ticari Rekreasyon İşletmesi ¹³
Proje konusu	Ticari İşletme
Proje özeti	Bilecik ilinin Söğüt ilçesinde bir binicilik tesisi yapılması önerilmektedir.
Sektör	85- Eğitim
Projenin amacı	Bilecik ilinin Söğüt ilçesinde turizme yönelik binicilik tesisi oluşturup Söğüt'e gelen turistlere deneyim turizmi yaşatmak amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Söğüt, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğduğu yer olarak bilinir ve bu tarihi geçmiş, turizm potansiyelini artırmaktadır. Son dönemlerde tarihi dönem dizilerinin çekilmesi özellikle mekâna olan ilgiyi arttırmış ve yabancı turist çekmesini sağlamıştır. Söğüt Ertuğrul Gazi Türbesi yılda bir milyon beş yüz bin kişiyi ağırlamaktadır. Ertuğrul Gazi Saygı Nöbeti ve Değişimi seremonisi özellikle yerli turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Bu sebeplerle binicilik gibi kültürel mirası yansıtan faaliyetler, bölgenin tarihine uygun bir turizm yatırımı olarak öne çıkacaktır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş hikayesine dayanan tematik binicilik turları ve etkinlikler düzenlemek deneyim turizmi açısından ilgi çekecektir. Aynı zamanda bu yatırım, yerel istihdam yaratacak, bölge ekonomisine katkı sağlayacak ve yerel halkın gelir seviyesini artıracaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	8 at, 6 bungalov, 15 masalı restoran alanı, 1 kapalı ve 1 açık manej, 1 padok
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Söğüt
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli İstihdam: 15 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bilecik ilinin Söğüt başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.

¹³Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 2.8.6.

Proje adı	Bursa Termal Kür Merkezi
Proje konusu	Termal Kür Merkezi
Proje özeti	Termal kaynakların en verimli şekilde kullanılarak insan sağlığı için iyileştirici, dinlendirici ve zinde kalma etkilerini kullanmak amacıyla Bursa'nın en verimli termal su kaynağının yakınında bulunan şehrin merkezindeki alanda termal kür merkezi kurulması planlanmaktadır.
Sektör	55.10-Oteller ve benzeri konaklama yerleri- 5510.1.01.99-Termal oteller
Projenin amacı	Termal imkanları ile öne çıkan Bursa ilinin sağlık turizmi açısından potansiyelini açığa çıkarmak amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Özellikle 3. yaş turizmi ve Orta Doğu ülkelerinden gelen turistler için çekim noktası olan Bursa ili sağlık turizmi konusunda ön plana çıkmaktadır. Tabakhaneler Sıcaksu bölgesi içinde, Bursa'nın en verimli Termal Su Kaynağının (641m-63lt/sn 88°C) yakınında bulunan şehrin merkezindeki alana yapılması planlanan bu tesis ağılık turizmi konusunda İlde mevcut olan üniversite, sağlık kuruluşları, sağlık turizmi acenteleri ve STK'larıyla iş birliğini daha da geliştirecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	23737m ² Termal Tesis Binası, 18756m ² ve 128 odalı Kür Oteli ve 4810m ² Fizik Tedavi Merkezi ile toplam 47303m ² kapalı inşaat alanına ve 15979m ² rekreasyon ve yeşil alan
Proje yürütücüsü	Kamu - Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	45.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 250 kişi
Proje uygulama süresi	18 ay
Projenin hedef kitle	Bölge halkı ile yerli ve yabancı turistler, seyahat acentaları.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 2: Altyapının ve Ulaşım Bağlantılarının Geliştirilmesi & Dengeli Mekânsal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Sağlanması Tedbir 2.8.8. Kültür ve Turizm Gelişme Bölgeleri başta olmak üzere termal ve sağlık turizminde yeni yatırımlar gerçekleştirilecektir.

Proje 2.8.7.

Proje adı	Eskişehir Termal Sağlık Merkezi
Proje konusu	Fizik Tedavi, Rehabilitasyon, SPA ve Wellness Hizmetleri
Proje özeti	2016 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile termal turizm merkezi ilan edilen bölgede tesis eksikliği sebebiyle sağlık merkezi yatırımının kurulması. Kurulan tesis bünyesinde termal tesis, kür merkezi ve sağlık hizmetleri sağlayan tesislerin bulunması hedeflenmektedir.
Sektör	Sağlık turizmi
Projenin amacı	Projenin amacı termal turizm merkezinde yer alan kaynakların verimli şekilde kullanılarak katma değer elde edilmesi, ilde alternatif turizm imkanlarının artırılarak turizm çeşitliğinin sağlanmasıdır.
Projenin bölge için önemi	2016 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile termal turizm merkezi ilan edilen bölgede tesis eksikliği sebebiyle sağlık merkezi yatırımına ihtiyaç duyulmuştur. Eskişehir'e 13 km uzaklıkta olması sebebiyle bölge, turizm için elverişli bölgedir. Şehir turizminin eklenmesiyle bölgenin cazibesinin yüksek olması mümkündür. Bölgede 38°C sıcaklığa sahip su; mide, böbrek, bağırsak, romatizma, kadın hastalıkları ve cilt hastalıkları tedavisinde yararlıdır. Eskişehir İl Özel İdaresi tarafından 2012 yılında bölgede yapılan analize göre 3 tane kuyu bulunmakta ve debileri sırasıyla 30 litre/sn, 30 litre / sn ve 40 litre / sn'dir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	500 kişi/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Odunpazarı
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	2.800.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 87 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Sağlık ve termal turizm alanında faaliyet gösteren firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 3: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.

Proje 2.8.8.

Proje adı	Sivrihisar 4 Yıldızlı Otel
Proje konusu	4 Yıldızlı Otel Konaklama Hizmeti
Proje özeti	Proje, Eskişehir'in turizm potansiyeli olan Sivrihisar ilçesine 150 yatak kapasiteli otel yapılmasıdır.
Sektör	Oteller ve benzer konaklama yerleri
Projenin amacı	Tarih, gastronomi, kültür, dizi-film çekim vb. birçok alanda turizm potansiyeli barındıran ilçede konaklama imkanları sağlanarak ilçeye gelen turistlerin kalış süresini ve turist başına harcama tutarını artırmaktır.
Projenin bölge için önemi	İlçede somut kültürel miras olarak Ulu Cami, Zaimağa Konağı, Ermeni Kilisesi, Kılıç Minaresi, Saat Kulesi öne çıkmaktadır, somut olmayan kültürel miras olarak ise Cebe Kuyum, İncili Küpe, Beşbacalı Kilim Dokuma bulunmaktadır. Ziyaretçiler bu bölgelere günü birlik ziyaretlerde bulunmaktadır ve bu sebeple ilçe turizmden yeterli payı alamamaktadır. Her geçen gün artan ziyaretçi sayısı ilçede turizm altyapısının geliştirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. İlgili yatırımın gerekçesi bu sorunu çözmeye yöneliktir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	150 yatak/gün 75 oda/gün
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Eskişehir / Sivrihisar
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	2.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 30 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Turizm sektörü firmaları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 10: Eşitsizliklerin Azaltılması
Bölge planı ilişkisi	Hedef 2.8.: Kırsalda Turizm Geliştirilecektir.

Proje 3.2.1.

Proje adı	Bursa Yaşlı Bakım Merkezi ¹⁴
Proje konusu	Yaşlı Bakım Merkezi
Proje özeti	Bursa'da bulunan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevlerinin tamamen dolu olması ve özel huzurevlerinin sayı ve kapasitelerinin Bursa'nın nüfusu dikkate alındığında yetersiz kalması sebebiyle yaşlı bakım merkezi kurulacaktır. Kurulan merkez hem sosyal hem de ekonomik açıdan bölgeye önemli katkılar sunacaktır. Söz konusu yatırım ile 65 kişilik sürekli istihdam sağlanması da öngörülmektedir.
Sektör	87- Yatılı Bakım Faaliyetleri
Projenin amacı	Nüfusun yaşlanması ve sosyal yapıdaki değişim sebebiyle yaşlı bakım hizmetlerine talep artmaktadır. Bu sebeple yaşlı bakım hizmetlerine yönelik özel sektör yatırımları da önem kazanmaktadır. Yapılacak yatırım ile; toplumun dezavantajlı grubu olan yaşlılara yönelik bakım hizmeti sağlanmış olacak, ayrıca 65 kişilik sürekli istihdam yaratılacaktır. Toplumda yaşlı bakım hizmetlerinin yeterli seviyede bulunmasıyla kadınların iş gücüne katılımının da olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Ülkemizde yaşlı nüfus 2010 yılında 5,3 milyon kişi iken bu sayı 2020 yılında %49'luk bir artış ile 7,9 milyon kişiye çıkmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1935 yılında %3,9 iken bu oran 2020 yılında %9,5'e çıkmıştır. Yapılan nüfus tahminlerine göre bu oranın 2025 yılında %11, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3 olacağı öngörülmektedir. Bursa'da ise 2010 yılında yaşlı nüfus oranı %7,44 iken 2020 yılında %9,63'e çıkmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının her geçen yıl artması ile yaşlı bakım merkezlerine ihtiyaç artmaktadır. Bursa'da kamu kurumlarına ait bütün huzurevleri dolu durumda olup, çok sayıda yaşlı sıra beklemektedir. İstanbul ve Ankara'daki huzurevlerinin kapasiteleri ve illerin nüfusları karşılaştırıldığında Bursa'daki kurulu kapasitenin oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	200 yatak kapasiteli ve taban alanı 750 metre kare olan 12 katlı bina ve merkezin alansal büyüklüğü 3000 metre kare olacak şekilde yaşlı bakım merkezi kurulması
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bursa/Mudanya
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	4.400.000 ABD Doları (Yatırımın geri dönüş süresi 6-7 yıl)
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 65 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa'daki bakım ihtiyaçları farklı seviyelerde olan bağımlı veya bağımsız yaşlılar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması Hedef 3.2.: Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacak, Özel Gereksinimlilerin Yaşam Koşulları İyileştirilecektir.

¹⁴Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Proje 3.2.2.

Proje adı	Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Eğitim Merkezi
Proje konusu	Eğitim Merkezi Kurulumu
Proje özeti	Üstün zekalı çocuklara yönelik eğitim programları ve okullar sayesinde çocukların potansiyellerini en üst düzeyde kullanılmasının sağlanması, ülkenin ekonomik, bilimsel, sosyal ve teknolojik gelişimine büyük katkılar sağlamaktadır. Bursa ve çevre illerde yaşayan üstün potansiyel/zekâ/yetenek sahibi öğrencilere eğitim ve mentorluk hizmeti verilecek bir tesis kurulacaktır.
Sektör	85- Eğitim
Projenin amacı	Üstün potansiyel/zekâ/yetenek sahibi okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için, Bilim ve Sanat Merkezlerinin okul sonrası zamanlarda yetersiz kalması nedeniyle, okul sonrası eğitim ve mentorluk hizmeti yürütecek bir merkez kurulması planlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Üstün zekâlılara yönelik yapılan araştırmalara göre Dünyada ve ülkemizde genel olarak üstün zekalı bireylerin genel nüfus içindeki oranı %2- 2,5 civarındır. 2022 yılında TR41 Bölgesinde ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim öğrenci sayısı yaklaşık 1 milyon 425 bindir. %2 oranını baz alırsak TR41 Bölgesinde yaklaşık 29 bin üstün zekalı öğrenci bulunmaktadır. Bursa'da BİLSEM'e kayıtlı öğrenci sayısının 1.147 olduğu düşünülürse bölgede üstün zekalı ve yetenekli öğrencilere yönelik merkez açığı bulunmaktadır. Bölge planı çalıştaylarında da üstün zekâ/yetenek sahibi öğrencilere yönelik eğitim veren bir merkez ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu kapsamda kurulacak merkez, öğrencilerin sahip oldukları potansiyeli gerçekleştirerek gelecekte doğru rol üstlenmelerine ve bu sayede hem bölgenin hem de ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmalarına destek olacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Bursa'da 3-12. Sınıflar arası BİLSEM'e kayıtlı 1.147 öğrenci bulunmaktadır. Buradan referansla; ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerinde toplam 500 öğrenci kapasiteli (16 derslik), 2,5 ha alan büyüklüğünde bir eğitim merkezi öngörülmektedir.
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve üniversiteler
Uygulama yeri	Bursa/Nilüfer
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	1.800.000ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 60 kişi Geçici istihdam: 30 kişi
Proje uygulama süresi	18 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa ve çevre illerde yaşayan üstün potansiyel/zekâ/yetenek sahibi 5-18 yaş arası öğrenciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 4: Nitelikli Eğitim Hedef 10: Eşitsizliklerin Azaltılması
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması Hedef 3.2.: Sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesi artırılabilecek, özel gereksinimlilerin yaşam koşulları iyileştirilecektir

Proje 3.2.3.

Proje adı	Sokak Hayvanları Rehabilitasyon Merkezi
Proje konusu	Sokak Hayvanlarına Yönelik Merkez Kurulumu
Proje özeti	Sahipsiz sokak hayvanlarının; toplanması, beslenmesi, tedavisi, rehabilitasyonu ve kısırlaştırılması hizmetlerini sağlamak üzerine bir merkez kurulacaktır.
Sektör	01 - Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
Projenin amacı	Halk sağlığı ve güvenliği açısından tehlikelerin önlenmesi, trafik kazası risk unsurlarının azaltılması ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi amacıyla sahipsiz sokak hayvanlarının hızlı biçimde toplanması, tedaviye ihtiyaç duyanların tedavi edilmesi, rehabilitasyonu ve kısırlaştırılması için yerel kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla, Gürsu ve Kestel'e ortak hizmet edecek Sokak Hayvanları Rehabilitasyon Merkezi kurulması planlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölge illerimizde sokak hayvanlarının popülasyonu hızla ve kontrolsüz bir şekilde artış göstermekte, bu koşullar hem hayvanların sağlığını hem de toplum sağlığını ve huzurunu tehdit etmektedir. Bu durumun en fazla görüldüğü illerimizden biri Bursa'dır. Bursa'da Büyükşehir ve diğer ilçe belediyelerinin mevcut ve tamamlanmış merkez projeleri mevcut olup yapılan incelemeler sonucunda Gürsu ve Kestel'e hizmet edecek şekilde merkezin yapılmasının söz konusu sorunun neden olduğu sonuçların iyileştirilmesine fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Gürsu ve Kestel'de kurulacak olan rehabilitasyon merkezi, popülasyonu hızla artan sokak hayvanlarının sağlıklı yaşamlarını sürdürmeleri ve yapılacak olan kısırlaştırma faaliyetleri ile popülasyonlarının azaltılması açısından önem taşımaktadır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (Kapasite)	1.000 hayvan, 40 ha
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları ve yerel yönetimler
Uygulama yeri	Bursa/Gürsu ve Kestel
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	700.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 12 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa'nın Kestel ve Gürsu ilçelerinde bakıma, tedaviye ve rehabilite edilmeye ihtiyaç duyan sokak hayvanları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam Hedef 10: Eşitliği Teşvik Etmek
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması Hedef 3.2.: Sosyal hizmet kapasitesi ve kalitesi artırılacak, özel gereksinimlilerin yaşam koşulları iyileştirilecektir

Proje 3.2.4.

Proje adı	Bilecik Özel Hastane İşletmeciliği
Proje konusu	Özel Hastane
Proje özeti	Bilecik ilinin Merkez ilçesinde özel hastane önerilmektedir.
Sektör	86- İnsan Sağlığı Hizmetleri
Projenin amacı	Bilecik ilinin Merkez ilçesinde özel hastane açılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bilecik ilinin mevcut sağlık altyapısının özellikle özel sağlık sektöründe sınırlı olması, özel hastane yatımını zorunlu kılmaktadır. İlimizde halihazırda özel hastane bulunmamaktadır. Buna karşın il nüfusunun yaşlanması ve açılan yeni sanayi alanları ile birlikte değerlendirildiğinde ilin nüfusunun artış eğiliminde olacağı açıktır. Organize sanayi bölgelerinde devam etmekte olan işletmelerin inşaatı tamamlandığında istihdam sebebiyle ilin göç alacağı tahmin edilmektedir. İlave olarak bu hastane, Bilecik ve çevre illerdeki hastalara daha kaliteli ve hızlı sağlık hizmeti sunarak bölgedeki sağlık hizmetleri kapasitesini önemli ölçüde artıracaktır. Yeni iş olanakları yaratarak yerel ekonomiyi canlandıracak, sağlık turizmi gibi yeni hizmet alanlarını teşvik ederek Bilecik'in sağlık sektöründe bir merkez haline gelmesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca, hastanenin stratejik konumu, büyük şehirlere olan yakınlığı ve ulaşım kolaylığı, hastanenin geniş bir hasta potansiyeline hitap etmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda bu hastanenin varlığı genel sağlık hizmetlerinde iyileşme sağlayacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	100 yatak
Proje yürütücüsü	Özel sektör yatırımcıları
Uygulama yeri	Bilecik/Merkez
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	18.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli İstihdam: 250 kişi Geçici İstihdam: -
Proje uygulama süresi	30 ay
Projenin hedef kitle	Bilecik ilinin Merkez başta olmak üzere tüm ilçelerinde ikamet edenler. Ayrıca çevre iller.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması Hedef 3.2.: Sosyal Hizmet Kapasitesi ve Kalitesi Artırılacak, Özel Gereksinimlilerin Yaşam Koşulları İyileştirilecektir.

Proje 3.3.1.

Proje adı	Yeni Nesil Araç Teknolojileri Odaklı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Devlet)
Proje konusu	Meslek Lisesi Kurulumu
Proje özeti	Otomotiv sektöründe hızla gelişen teknoloji ve değişen tüketici davranışları sektörün dönüşmesine neden olmaktadır. Bursa ihracatında önemli bir paya sahip olan otomotiv sektöründe nitelikli teknik personel yetiştirilmesi için yeni nesil araç teknolojilerine yönelik mesleki ve teknik Anadolu lisesi kurulacaktır.
Sektör	85 - Eğitim
Projenin amacı	Gemlik'te kurulacak olan bu okulda elektrikli ve otonom araç teknolojileri, batarya teknolojileri, kompozit malzemeler, robotik ve yazılım gibi alt sektörlerde nitelikli insan kaynağı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Türkiye'nin ilk elektrikli araç yatırımı olan Togg, ülkemizin kendi kabiliyetleri ile elektrikli araç ligine girişine öncülük yapacaktır. Başta bu yatırıma olmak üzere ortaya çıkacak olan yeni ekosistemin ihtiyacı olan niteliklerde ve donanımlı ara eleman ihtiyacının karşılanmasına yönelik mesleki okullar kurulması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bursa'da kurulacak olan Yeni Nesil Araç Teknolojileri Odaklı Meslek Lisesi bölgede kurulmuş ve kurulacak olan elektrikli araç firmalarının nitelikli ara eleman talebine yanıt verecektir. Yeni Nesil Araç Teknolojileri Odaklı Meslek Lisesi'nin kurulması bölgeye yeni yatırımcı çekecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	864 öğrenci (36 kişilik 16 derslik ve 1 Atölye), 3 ha alan büyüklüğü
Proje yürütücüsü	İlgili TSO ve kamu kurumları
Uygulama yeri	Bursa/Gemlik
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	3.300.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	Sürekli istihdam: 50 kişi Geçici istihdam: 30 kişi
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Bursa ve çevre illerde yaşayan 14-18 yaş grubunda öğrenciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	Hedef 4: Nitelikli Eğitim
Bölge planı ilişkisi	Stratejik Öncelik 3: İnsani Gelişmişlik ve Toplumsal Hizmetlere Kapsayıcı Erişimin Sağlanması Hedef 3.3.: Genç ve kadın istihdamı artırılabacaktır

EK-3 PROGRAM ÖNERİLERİ

No	Program Kodu (Stratejik Öncelik/ Hedef/ Program)	Program Adı
1	Program 1.1.1.	Yüksek Teknolojili Sektörlerde Firmalara Sertifikasyon Desteği
2	Program 1.2.1.	Yeşil İstihdam Programı
3	Program 1.4.1.	Aile Şirketlerinin Kurumsallaşması Programı
4	Program 1.5.1.	Bölgesel Girişimcilik ve İnovasyon Ağı

ÖRNEK PROGRAM FİKRİ KÜNYELERİ¹⁵

Program 1.1.1

Programın adı	Yüksek Teknolojili Sektörlerde Firmalara Sertifikasyon Desteği
Programın konusu	Rekabet Edebilirlik
Programın amacı	Yüksek teknoloji düzeyine sahip sektörlerde faaliyet gösteren firmaların uluslararası standartlarda kabul görmüş belge ve sertifikasyonlarının tamamlanarak ihracat kapasitelerinin artırılması amaçlanmaktadır.
Programın bölge için önemi	TÜİK'in belirlediği yüksek teknoloji sınıfına giren sektörlerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin, dış ticaret fırsatlarını değerlendirebilmeleri için sahip oldukları veya geliştirebilecekleri yetkinlikler ile geliştirdikleri ürünlerin belgelendirilmesi amacıyla, test ve sertifikasyon işlemlerinde desteğe ihtiyaç bulunduğu tespit edilmiştir.
Programın öncelikleri	Öncelik 1: İhracat kapasitesinin artırılması Öncelik 2: Yüksek teknolojinin desteklenmesi
Programın uygulama yeri	Bursa, Eskişehir ve Bilecik
Program süresi	24 ay
Program yürütücüsü	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
Uygulayıcı kurum/kuruluşlar	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı Bursa-Eskişehir- Bilecik Ticaret ve Sanayi Odaları (Hedef kitlenin ve potansiyel başvuru sahiplerinin belirlenmesi, iletişim desteği ve programın yürütülmesi) Uludağ İhracatçılar Birliği (Hedef kitlenin ve potansiyel başvuru sahiplerinin belirlenmesi, iletişim desteği ve programın yürütülmesi)
Destek türü ve bileşenleri	Destek Türü: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nin 7.2 maddesine göre pilot destek programı tasarlanacaktır. Destek Bileşenleri: TR41 Bölgesinde yüksek teknolojili sektörlerde faaliyet gösteren firmalara yönelik geniş katılımlı bilgilendirme toplantısı yapılacak, ardından programa ön başvurular alınacaktır. Belirlenen firmalara ihtiyaç analizi uygulanarak talep edilen sertifika türleri ve başvuru kriterleri belirlenecektir. Değerlendirmeyi geçen başvuru sahipleri programa dahil edilerek sertifika sürecindeki gerekliliklerin yerine getirilmesine ilişkin yönetim danışmanlığı ve sertifikasyon desteği sağlanacaktır.
Programın bütçesi	1.500.000 ABD Doları
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Programın Bölge Planı ile ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.1: Sanayide teknoloji düzeyi ve katma değer artırılabilecektir.

¹⁵ Bu program fikirleri Bölge Planı kapsamında yapılan sosyo ekonomik analizler ve saha çalışmaları çerçevesinde ilgili paydaşlarla örnek olarak geliştirilmiş olup bölge planlarının hayata geçirilmesi için gereken bütün programları kapsamamaktadır. Ayrıca bu program, program konusunun tabi olduğu mevzuat çerçevesinde gerekli onayların alınması halinde uygulanabilecektir.

Program 1.2.1

Programın adı	Yeşil İstihdam Programı
Programın konusu	Yeşil Dönüşüm, Sürdürülebilir Ekonomi ve Genç İstihdamı
Programın amacı	Avrupa Yeşil Mutabakatı ile belirlenen hedefe ulaşabilmek için geliştirilen, sanayisinin dönüşümünü gerektiren yeni bir büyüme stratejisi çerçevesinde yeşil dönüşüm alanında ihtiyacı hissedilen insan kaynağının yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.
Programın bölge için önemi	12. Kalkınma Planı ve diğer üst ölçekli ilgili planlarda önemine binaen tedbir ve stratejilere yer verildiği üzere, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişiklikler çerçevesinde ilerleyen dönemde karşılaşılabilecek yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi adına; 2023 yılındaki 13,5 milyar ihracatının %54'ünü AB ülkelerine gerçekleştiren TR41 Bölgesi'nde sanayide yeşil dönüşümün sağlanması elzem görülmektedir. Söz konusu dönüşümün gerçekleştirilebilmesi ve sürdürülebilir ekonomi hedeflerine ulaşılabilmesi için bu süreci yürütebilecek nitelikte insan kaynağının yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Yeşil İstihdam Programı ile TR41 bölgesinin bu ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir.
Programın öncelikleri	Öncelik 1: TR41 Bölgesi'nde yeşil dönüşüme ilişkin meslek ve uzmanlık alanlarında nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi için mesleki ve teknik eğitimler düzenlenmesi Öncelik 2: Başta Enerji, Çevre, Cam-Çimento, Plastik ve Metal sektörleri olmak üzere öncelikli sektörlerdeki işletmelerin yeşil dönüşüm yetkinliklerinin artırılması için danışmanlık sağlanması
Programın uygulama yeri	Bursa, Eskişehir ve Bilecik
Program süresi	12 ay
Proje yürütücüsü	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı koordinasyonunda organize sanayi bölge müdürlükleri
Uygulayıcı kurum/kuruluşlar	Bursa, Eskişehir ve Bilecik'te faaliyet gösteren organize sanayi bölge müdürlükleri (Hedef kitlenin ve potansiyel başvuru sahiplerinin belirlenmesi, duyuru desteği, başvuruların alınması, programın yürütülmesi)
Destek türü ve bileşenleri	Destek Türü: BEBKA Yeşil İstihdam Programı
Programın bütçesi	1.000.000 ABD Doları
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Programın Bölge Planı ile ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.2.: Sanayide yeşil ve dijital dönüşüm desteklenecektir.

Program 1.4.1

Program adı	Aile Şirketlerinin Kurumsallaşması Programı
Programın konusu	Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Dijital Dönüşüm
Programın amacı	TR41 Bölgesi'ndeki aile şirketlerinin kurumsallaşmasına ve yeni nesil yönetici yetiştirilmesine yönelik aile anayasası modeli ve yenilikçi üretim kapasitesini artırmaya yönelik dijitalleşme çalışmaları ile sağlıklı bir şekilde dönüştürülerek sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.
Programın bölge için önemi	Ülkemizde kurulu şirketlerin %96'sını, KOBİ'lerin ise yüzde 99'unu aile şirketleri oluşturmaktadır. Benzer şekilde TR41 bölgesi de aile şirketlerinin yoğun olduğu illerden oluşmaktadır. Aile kültürü ve paylaşılan değerlerin varlığı, hızlı karar alabilme gibi güçlü yanları bulunmakla birlikte ortalama 34 yıl ömür biçilen aile şirketleri için günümüz iş yaşamındaki rekabete ayak uydurabilmesi ve büyüebilmesi için kurumsal yönetim ilkelerini benimsemesi ve dijital dönüşümünü gerçekleştirmesi sonraki nesillerin devamı için kritik rol oynamaktadır. Bu hedeflere hizmet etmek üzere Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinde uygulanması planlanan Aile Şirketlerinin Kurumsallaşması Programı ile aile şirketlerinin, kurumsallaşma ve dijitalleşme yoluyla sadece kendi sürdürülebilirliklerini sağlamalarına değil, aynı zamanda bölgenin ekonomik gelişimine de önemli katkılar sunması öngörülmektedir.
Programın öncelikleri	Öncelik 1: Aile şirketlerinin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi Öncelik 2: Aile şirketlerinin dijital dönüşümünün desteklenmesi
Programın uygulama yeri	Bursa, Eskişehir ve Bilecik
Program süresi	12 ay
Program yürütücüsü	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı koordinasyonunda yönetim danışmanlarının mentorluğunda aile şirketleri
Uygulayıcı kurum/kuruluşlar	Üniversite Sanayi İş birliği Merkezleri Platformu (ÜSİMP) Bölgedeki Teknoloji Transfer Ofisleri Üniversitelerin İşletme ve Yönetim Bilimleri Akademisyenleri Aile anayasası ve aile şirketlerinin kurumsallaşmasında uzmanlaşmış yönetim danışmanları
Destek türü ve bileşenleri	Destek Türü: Aile Şirketlerinin Kurumsallaşması Programı Destek Bileşenleri ve Firmaların Rolü: Üniversite Sanayi İş birliği Merkezleri Platformu (ÜSİMP): Aile şirketlerinin en önemli sorunlarından biri inovasyon ve rekabete uyum sağlayamamalarıdır. Bu bağlamda; ÜSİMP tarafından bu firmalarla inovasyon karnesi çalışması yapılacak ve yenilikçi üretime geçiş yapabilmeleri için ihtiyaçları tespit edilecektir. Bölgedeki Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO): TTO'lar firmalara danışmanlık/mentorluk yapabilecek akademisyenler ile firmaların eşleştirilmesi ve dijital dönüşüm ve inovasyon yönetimine yönelik eğitimler verilmesinde rol alacaktır. Üniversitelerin İşletme ve Yönetim Bilimleri Akademisyenleri: Akademisyenler yeni nesil yönetim uygulamaları, kurum kültürünün oluşturulması; aile anayasası ve nesiller arası yönetim sisteminin kurulması, işletmelerde iletişim Stratejisi, dijital dönüşüm ve markalaşma gibi konularda eğitimler verecek, strateji ve yol haritalarının belirlenmesinde rol alacak, eşleştirdiği firmalara uygulama sürecinde danışmanlık/mentorluk sağlayacaktır. Aile anayasası ve aile şirketlerinin kurumsallaşmasında uzmanlaşmış yönetim danışmanları: Yukarıda belirtilen eğitimlerden aile anayasası ve kurumsallaşmaya yönelik olanların verilmesinde, strateji ve yol haritalarının oluşturulmasında ve eşleştirdiği firmalara uygulama sürecinde danışmanlık/mentorluk sağlanmasında rol alacaktır.

Program adı	Aile Şirketlerinin Kurumsallaşması Programı
Programın bütçesi	500.000 ABD Doları
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle ilişkisi	Hedef 9: Sanayi, Altyapı ve Yenilikçilik Hedef 16: Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
Programın Bölge Planı ile ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.4.: Küçük ve orta ölçekli firmalarda, kooperatiflerde ve kamu/belediye şirketlerinde kurumsallaşma güçlendirilecek, ihracatla küresel değer zincirine entegrasyonları sağlanacaktır.

Program 1.5.1

Program adı	Bölgesel Girişimcilik ve İnovasyon Ağı
Programın konusu	Girişimcilik ve İnovasyon Ekosisteminin Güçlendirilmesi
Programın amacı	TR41 Bölgesindeki girişimcilik ve inovasyon ekosistemindeki girişimciler, yatırımcılar, kamu kurumları, üniversiteler, teknoloji transfer ofisleri, sanayiciler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri gibi aktörleri tek çatı altında buluşturarak iş birlikleri ve diyalogları güçlendirmek ve kullanıcıların doğru kişilere, kurum temsilcilerine ve bilgiye ulaşmalarını kolaylaştırarak süreçleri hızlandırmak ve nihayetinde bölgenin ekosistemini canlandırıp güçlendirmek amacıyla çevrimiçi bir platform kurulması hedeflenmektedir. Platform üzerinden bölgedeki girişimlerin veritabanı oluşturularak girişimcilerin görünürlüğünün artırılması ve melek yatırımcılar ile girişim sermayesi yatırım fonları gibi finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması sağlanacaktır.
Programın bölge için önemi	TR41 Bölgesindeki girişimcilik ve inovasyon ekosisteminin güçlenebilmesi için ekosisteme katkı sağlayabilecek tüm ilgili paydaşların iletişiminin ve iş birliğinin geliştirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Girişimlerin bilgi ve finansman gibi ihtiyaçlarına cevap verebilecek ortak bir platformun oluşturulması bir yandan girişimlere zaman ve emek tasarrufu sağlarken diğer taraftan ekosistem için önemli paydaşlar arasında iş birliği ve sinerjiyi geliştirecektir. Sonuç olarak girişimlerin güçlenmesi ve bölgenin inovasyon kapasitesinin artması bölge kalkınmasına olumlu yönde sirayet edecektir.
Programın öncelikleri	Öncelik 1: TR41 Bölgesinde girişimcilik ekosistemi aktörlerinin iş birliğinin ve diyalogunun geliştirilmesi Öncelik 2: Bölgedeki girişimlerin görünürlüklerinin ve yatırım alma potansiyellerinin artırılması
Programın uygulama yeri	Bursa, Eskişehir ve Bilecik
Program süresi	18 ay: (Hazırlık çalışmaları, iş birliği ortakları ile toplantılar ve protokoller, platformun tasarlanması ve kurulması: 6 ay, Uygulama süresi: 12 ay)
Program yürütücüsü	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
Uygulayıcı kurum/kuruluşlar	Üniversiteler Teknoloji Transfer Ofisleri Girişimcilik ve İnovasyon Merkezleri Kuluçka Merkezleri Teknoparklar ve ilgili diğer kurumlar Girişimcilik ve İnovasyon desteği veren kamu kurumları (KOSGEB, BEBKA, Sanayi İl Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü, TKDK, TÜBİTAK vb.)

Program adı	Bölgesel Girişimcilik ve İnovasyon Ağı
Destek türü ve bileşenleri	Destek Türü: Bölgesel Girişimcilik ve İnovasyon Ağı Programı Destek Bileşenleri, Kurum ve Firmaların Rolü: BEBKA: Platformun genel koordinasyonunu ve girişim veritabanına yapılacak girişlerin onayını yürütecektir. Girişimcilik ve İnovasyon desteği veren kamu kurumları: Bu alanda destek veren KOSGEB, BEBKA, Sanayi İl Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü, TKDK, TÜBİTAK gibi kurumlarla iş birliği protokolü imzalanacak ev bu bağlamda ilgili kurum temsilcileri platform üzerinden kurumuna destekler ve girişimcilik & inovasyon konusunda gelen diğer soruları cevaplayacaktır. Bu alanda sık yaşanan durumlardan biri olarak; hangi kuruma danışması gerektiğini bilemeyen kişileri doğru kurumlara yönlendirebilmek için platformun danışma bölümünde birkaç sorudan oluşan bir form olacak ve seçilen şıklara göre otomatik olarak ilgili kuruma yönlendirme yapılacaktır. Bölgedeki Girişimcilik ve İnovasyon Merkezleri, Teknoloji Transfer Ofisleri, Kuluçka Merkezleri, Teknoparklar: Platformda kurumların kendilerini ve çalışmalarını tanıtacakları bir bölüm olacaktır. Ayrıca protokol kapsamında atanacak platform yetkilisi kendi çalışma alanları ile ilgili konularda yönlendirme yapacak, platformun etkinlikler bölümünde etkinlik paylaşımı yapacak ve isteğe bağlı olarak platformun ilgili bölümünde girişimcilik ve inovasyonla ilgili bilgi ve haberler paylaşılacaktır. Girişimciler: Bölgenin yatırım potansiyeli taşıyan girişimlerinin veritabanının oluşturulması kapsamında; girişimciler kendi girişimleri hakkında iletişim, sektörel ve ürün/hizmet bilgileri, girişim düzeyi, yatırım turları ve aldıkları yatırımlar gibi genel bilgiler yanında sadece onaylanan yatırımcıların görebilecekleri ve iş planında yer alan iş modeli, Pazar durumu, rekabet avantajları, finansal tablolar gibi bilgilerin veritabanına girişini yapacaktır. Yatırımcılar: Platformdaki filtrelemeler sonucu ilgi duyabilecekleri girişimleri tespit edebilecekler, Girişimler hakkında genel bilgileri ve onay sonrası yukarıda belirtilen detay bilgileri görebilecektir.
Programın bütçesi	500.000 ABD Doları
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle ilişkisi	Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef 9: Sanayi, Altyapı ve Yenilikçilik
Programın Bölge Planı ile ilişkisi	Stratejik Öncelik 1: “Stratejik Öncelik 1: Proaktif Yeşil ve Dijital Dönüşümün Sağlanması & Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi Hedef 1.5.: Girişimcilik ekosistemi ve yatırım ortamı iyileştirilecektir.

EK-4 MEVCUT DURUM ANALİZLERİ ¹⁶

1. BİR ÖNCEKİ PLANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Gelişme Eksen 1: Uluslararası Alanda Yüksek Rekabet Gücü

1.1.1. Performans Göstergeleri

1.1.2. Ajansın ve Diğer Kurum ve Kuruluşların Katkısı

1.2. Gelişme Eksen 2: Beşerî Gelişme ve Sosyal İçerme

1.2.1. Performans Göstergeleri

1.2.2. Ajansın ve Diğer Kurum ve Kuruluşların Katkısı

1.3. Gelişme Eksen 3: Dengeli Mekânsal Gelişme ve Sürdürülebilir Çevre

1.3.1. Performans Göstergeleri

1.3.2. Ajansın ve Diğer Kurum ve Kuruluşların Katkısı

1.4. Öneriler

2. EKONOMİK GÖSTERGELER

2.1. Milli Gelir (Bölgedeki gelir, kişi başına gelir ve gelir dağılımı)

2.1.1. Bölge ve İl Bazında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH)

2.1.2. Bölgenin ve İllerin Ülke GSYH İçindeki Payı

2.1.3. Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH)

2.1.4. Bölgenin Toplam Gayri Safi Katma Değeri (GSKD)

2.1.5. Bölgenin Kişi Başı Gayri Safi Katma Değeri (GSKD)

2.2. Sektörel Üretim

2.2.1. Sektörel Üretim ve GSYH Payları

2.2.2. Bölgelerin Sektörel Olarak Toplam GSYH İçindeki Payları

2.3. Vergi Gelirleri

2.4. Kamu Yatırımları

2.5. Dış Ticaret

2.5.1. İhracat Rakamları

2.5.2. Ülkelere Göre İhracatın Dağılımı

2.5.3. Sektörlere Göre İhracatın Dağılımı

2.5.4. İthalat Rakamları

2.5.5. Ülkelere Göre İthalatın Dağılımı

2.5.6. Sektörlere Göre İthalatın Dağılımı

2.6. Gümrüklere Göre İhracat Değerleri

2.7. Eximbank Kredileri

2.8. Dış Ticarete Teknoloji Düzeyi

2.9. İmalat Sanayi Ürünlerinin İthal İkame Potansiyeli

3. REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI

3.1. İşletme Sayılarına Göre Sektörel Paylar

3.2. Çalışan Sayılarına Göre Sektörel Paylar

3.2.1. Sanayi Alanları

3.2.2. Bölgede Sanayi Üretimi

3.2.3. Bursa'da Sanayi Üretimi

3.2.4. Eskişehir'de Sanayi Üretimi

3.2.5. Bilecik'te Sanayi Üretimi

3.2.6. Alt Ölçekli Planlarda Sanayi Alanlarına İlişkin Kararlar

3.4. Serbest Bölgeler

¹⁶ Analizlerin içeriği, plan ekinde sunulan Mevcut Durum Analizleri dokümanında yer almaktadır.

3.5. Rekabet Gücü

- 3.5.1. Rekabetçilik Endeksi
- 3.5.2. İşletme Yapısı ve İş Ortamı
- 3.5.3. Akıllı Uzmanlaşma
- 3.5.4. TR41 Bölgesi'nde Kümelenme ve Yoğunlaşan Sektörlerde İstihdam ve İşyeri Sayıları
- 3.5.5. İller Arasında Farklılaşma

3.6. Ar-Ge ve Yenilikçilik

- 3.6.1. Ar-Ge Harcamaları
- 3.6.2. Ar-Ge Merkezleri
- 3.6.3. Tasarım Merkezleri
- 3.6.4. Patent, Faydalı Model, Marka ve Tasarım
- 3.6.5. Teknoloji ve Yenilik Destek Programları (TEYDEP)

3.7. Girişimcilik

- 3.7.1. Eğitim Durumuna Göre Nitelikli İşgücü Potansiyeli
- 3.7.2. Çalışan Sayısına Göre Şirket Sayıları
- 3.7.3. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları
- 3.7.4. Girişimci ve Yenilikçi Üniversitesi Endeksi
- 3.7.5. Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması
- 3.7.6. Girişimcilik Ekosistemindeki Arayüz Kuruluşlar

3.8. Yaratıcı Kültür Endüstrileri

3.9. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

- 3.9.1. Bursa
- 3.9.2. Eskişehir
- 3.9.3. Bilecik

3.10. Devlet Destekleri

- 3.10.1. Yatırım Teşvik Belgeleri
- 3.10.2. Yatırım Teşvik Belgeleri
- 3.10.3. KOSGEB Destekleri
- 3.10.3. TÜBİTAK Destekleri
- 3.10.4. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destekleri
- 3.10.5. Tarım ve Orman Bakanlığı Destekleri

4. NÜFUSUN GENEL DURUMU VE BEŞERİ SERMAYE

4.1. Demografik Yapı

- 4.1.1. Demografik Göstergeler
- 4.1.2. Nüfusun Temel Göstergeleri

4.2. Nüfus Projeksiyonları

- 4.2.1. Bursa İlçeleri Nüfus Projeksiyonu
- 4.2.2. Eskişehir İlçeleri Nüfus Projeksiyonu
- 4.2.3. Bilecik İlçeleri Nüfus Projeksiyonu

4.3. Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri

- 4.3.1. TR41 Bölgesi Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri
- 4.3.2. Bursa İli Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri
- 4.3.3. Eskişehir İli Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri
- 4.3.4. Bilecik İli Kırsal ve Kentsel Yerleşim Yerleri

5. EĞİTİM

5.1. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim

5.2. Ortaöğretim

5.3. Yükseköğretim

5.4. Yaygın Eğitim

6. İŞGÜCÜ PİYASASI

6.1. Yıllara Göre İş Gücüne Katılım Oranları

6.1.1. Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılım Oranları

6.1.2. Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılım Oranları

6.1.3. Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre İş Gücüne Katılım Oranları

6.1.4. Eğitim Durumuna Göre İş Gücüne Katılım Oranları

6.2. İş Gücüne Katılmama Nedenleri

6.3. İş Gücüne Talep

6.4. İstihdam

6.4.1. 15 Yaş Üstü Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre İstihdam

6.5. İşsizlik

6.6. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

6.6.1. Sosyal Yardım

6.6.2. Sosyal Sigorta Göstergeleri

6.6.3. Sosyal İçerme ve Sosyal Hizmetler

6.7. Göç

6.7.1. Bursa İli Göç Verileri

6.7.2. Eskişehir İli Göç Verileri

6.7.3. Bilecik İli Göç Verileri

7. YAŞAM KALİTESİ, ERİŞİLEBİLİRLİK VE ALTYAPI

7.1. Kentsel ve Kırsal Altyapı

7.1.1. Mekânsal Gelişme ve Yerleşimlere Dair Değerlendirme

7.1.2. Kırsal Yerleşim Alanları

7.2. Konu

7.2.1. Konut Satışları

7.2.2. Konut Fiyatlarının Hane Halkı Gelirine Oranı

7.3. Ulaşım

7.3.1. Mevcut Ulaşım Altyapısı ve Göstergeleri

7.3.2. Yolcu ve Yük Taşımacılığının Değerlendirilmesi

7.3.3. 2023, 2029 ve 2035 Yıllarında Hedeflenen Ulaşım Altyapısı

7.4. İnternet Erişimi

7.5. Sağlık

7.5.1. Sağlık Verileri

7.5.2. Hastaneye Erişim

7.5.3. Sağlık Kurumu Mevcut Olan Yerler

7.5.4. Sağlık İlişkileri

7.5.5. Geliştirilebilecek Alanlar

7.6. Kültürel Hizmetler

8. TARIM, ORMANCILIK, BALIKÇILIK VE KIRSAL KALKINMA

8.1. Ekonomide Tarımsal Üretimin Payı

8.2. TR41 Bölgesi İlleri Kırsal ve Kentsel Yerleşimler

8.2.1. Bursa İli Kırsal ve Kentsel Yerleşimler

8.2.2. Eskişehir İli Kırsal ve Kentsel Yerleşimler

8.2.3. Bilecik İli Kırsal ve Kentsel Yerleşimler

8.3. Kırsal Yerleşim Yerleri Nüfus Değişimi

8.3.1. Kırsal Yerleşimlerde 0-14 Yaş Grubu Oranları

8.3.2. Kırsal Yerleşimlerde 64+ Yaş Grubu Oranları

8.4. Kırsalda Ekonomik Yapı

8.4.1. Bursa İli Kırsal Mahallelerde Ana Geçim Kaynakları

8.4.2. Eskişehir İli Kırsal Mahallelerde Ana Geçim Kaynakları

8.4.3. Bilecik İli Kırsal Mahallelerde Ana Geçim Kaynakları

8.5. Kırsal Yerleşimlerde Sanayi Tesisleri

8.6. Kırsal Yerleşimlerde İşgücü Hareketliliği

8.6.1. Bursa İli Kırsal Yerleşimlerde İşgücü Hareketliliği

8.6.2. Eskişehir İli Kırsal Yerleşimlerde İşgücü Hareketliliği

8.6.3. Bilecik İli Kırsal Yerleşimlerde İşgücü Hareketliliği

8.7. Kırsal Yerleşimlerde Eğitim Hizmetleri

8.8. Tarımsal Üretim Değerleri

8.8.1. Bitkisel Üretim Değeri

8.8.2. Canlı Hayvanlar Değeri

8.8.3. Hayvansal Ürünler Değeri

8.9. Arazi Kullanımı

8.9.1. TR41 Bölgesi'nde Arazi Kullanımı

8.9.2. Bursa İli Arazi Kullanımı

8.9.3. Eskişehir İli Arazi Kullanımı

8.9.4. Bilecik İli Arazi Kullanımı

8.10. Tarımsal Üretim

8.10.1. Örtü Altı Üretim

8.10.2. Organik Tarım

8.10.3. İyi Tarım Uygulamaları

8.11. Tarıma Dayalı Sanayi

8.12. Gıda Güvenliği

8.13. Hayvancılık

8.13.1. Büyükbaş Hayvancılık

8.13.2. Küçükbaş Hayvancılık

8.13.3. Hayvansal Ürünler

8.13.4. Kumes Hayvancılığı

8.13.5. Arıcılık

8.13.6. İpek Böcekçiliği

8.13.7. Balıkçılık

8.14. Ormancılık

8.14.1. Orman Varlığı

8.14.2. Oduna Dayalı Orman Ürünlerinin Üretimi

9. DOĞAL VE TARİHİ DEĞERLER

9.1. Doğal Sit Alanları

9.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları & Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri

9.2.1. Bursa

9.2.2. Eskişehir

9.2.3. Bilecik

10. ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

10.1. Çevre Kirliliği ve Yönetimi

10.1.1. Su Yönetimi

10.1.2. Atıksu Yönetimi

10.1.3. Hava Kalitesi

10.1.4. Deniz Kirliliği

10.1.5. Katı Atık Yönetimi

10.1.6. Gürültü Kirliliği

10.2. İklim Değişikliği

10.3. Elektrik Enerjisi

10.3.1. Elektrik Talebi

10.3.2. Kurulu Güç Analizi

10.3.1. Elektrik Arzı



T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

